رهجي ويل منظر

طارق عالم ابڙو

مهاڳ

رومانس جي ڪهاڻي سچي دنيا ۾ ساڳي آهي. جوان ۽ جوانڙي ڪٿي نہ ڪٿي ملندا آهن. پهرين مرڪي هڪ ٻئي ڏانهن نهاريندا آهن، پوءِ ڳالهين ۾ نهي هڪ ٻئي کي ويجهو ايندا آهن ۽ ٻين کان پري ٿيندا ويندا آهن. تهڪن ۾ لڙڪن جو اهو سلسلو نيٺ تا! تا! تي اچي بيهندو آهي. اها تا! تا! شاديءَ کان اڳ بہ ٿيندي آهي ۽ شاديءَ کان پوءِ بہ. شاديءَ کان پوءِ واريءَ تا! تا! ۾ رڳو اهو فرق اچي ويندو آهي تہ گهر جون پٽيون ٻنهين ڌرين کي پنهنجن ٻکن ۾ جهلي بيهنديون آهن ۽ ڪين ٻاهر نڪرڻ نہ ڏينديون آهن. دراصل ڌريون هڪ ٻئي کي چڙي پٽين سان پيار ڪرڻ لڳنديون آهن. ۽ جي تا! تا! شاديءَ کان اڳ ٿي آهي تہ پوءِ ڌريون پٽين جي بدران انهن واٽن، وڻن جي ڇانئن ۽ انهن ڪنڊن پاسن سان پيار ڪرڻ لڳنديون آهن جتي هو اٿيا ويٺا، هليا ۽ کليا. ڪنهن نہ ڪنهن ’سنجها‘ ڪنهن نہ ڪنهن ’پنهونءَ‘ جي اها ڪهاڻي دنيا جي سڀني يونيورسٽي ڪئمپسن ۾ جنم وٺندي رهندي آهي ۽ ان کي ڪو نہ ڪو طارق عالم لکندو ئي آهي، پر مسئلو ڪنهن ڪئمپس ۾ جنم وٺندڙ ۽ ختم ٿيندڙ رومانس جي عام موضوع جو نہ آهي، مسئلو اهو آهي تہ ان ڪهاڻيءَ اندر ڇا ڇا ٿيو ويو آهي ۽ ڪيئن ٿيو ويو آهي. طارق عالم جو هيءَ ناول بہ ان ئي نڪتہ نگاهہ کان پرکي سگهجي ٿو.

گذريل ستن اٺن سالن ۾ سنڌي زبان جي (شيخ اياز جي لکڻين کي ڇڏي) مون ڪابہ اهڙي لکڻي نہ پڙهي آهي، جنهن هن ناول وانگر مون کي حيرت ۾ وڌو هجي ۽ پاڻ ۾ ايترو جڪڙيو هجيس جو صبح جو 11 وڳي کان شام جو 7 وڳي تائين هڪڙي ئي نشست ۾ پڙهي ويو هجانس. سو بہ تڏهن جڏهن هن ناول جي ڊمي پڙهڻ کان ٿورو وقت اڳ اينڊريا نيومين Andrea Newman جو ڪئمپس جي زندگيءَ تي لکيل هڪ سهڻو ناول A share of the world پڙهيو ويٺو هجان.

طارق عامل جنهن ذهني نسل مان آهي، اَهو هلڪڙي جذباتيت، نعري بازي، لفاظي، ورجا، سطحيت، شوبازي ۽ مشرق جي مخصوص فينٽسيءَ جو ماريل نسل آهي. ان ڪري اها توقع ئي نہ هئي تہ ڪو طارق عالم سنڌي زبان جو پهريون شاهڪار ناول لکندو. پر جيئن بادشاهيءَ جو قصو بيان ڪندا آهن تہ بادشاهہ بي اولاد مري ويو تہ درٻارين فيصلو ڪيو تہ ڪبوتر ٿا هوا ۾ ڇڏيون، اُڏري اُڏري جنهن جي مٿي تي وهندو اُهو ملڪ جو بادشاهہ ٿيندو. سو سنڌي زبان جي هن تخليقي شاهڪار جو ڪبوتر ڪي الائي ڪهڙي من ۾ آئي، جو هو ڪنهن اصلي شهزادي جي بدران رول ڇوڪري طارق عالم جي سِر تي اچي ويٺو. ڪنهن جي ڀاڱن سان ريس تہ ڪانهي پر اُميد الله ۾ آهي تہ اڄ نہ تہ سڀاڻي سندس مٿي تي ڪبوتر جي بدران ڪانگ وهاريو ويندو، هي ڳالهہ تخليق جي تہ اُها چم چم ڪندي وٽس ئي آئي آهي.

هيءُ ناول ڪنهن ڀرپور ڪلاسيڪي ڌن وانگر آهستي آهستي دکي ٿو، ڪيترائي خوبصورت جملا ۽ تشبيهون، اصلي قدرتي ڪردار ۽ واقعا، رشتن جون حقيقي، جذباتيءَ ۽ احساساتي ڪيفيتون سرن وانگر اُڀرن ٿيون. سرن ۾ پورن وقفن سان لاها چاڙها اچن ٿا، ۽ ڌن مچندي باهہ ٿيندي جڏهن وڃي ٽٽي ٿي تہ پڙهندڙ ڪجھ وقت تائين پنهنجيءَ ڇاتيءَ تي دکيل ٽانڊا آهستي آهستي اُجهامندا محسوس ٿو ڪري.

ناول جي صنف جتي وڏ ۾ وڏ آرٽ جي گهوري آهي، اُتي ان ڪي لکڻ لاءِ اوتري ئي هنرمندي ٿي ڪپي، ڇاڪاڻ تہ ناول جي ڪينواس ٻين سڀني صنفن جي مقابلي ۾ وڏو ۽ طاقتور آهي. ڊگهي پنڌ ۾ ساڳيءَ رفتار ۽ موڊ سان هلڻ يا آرٽ ڪرافٽ جو توازن برقرار رکڻ ڏاڍو ڏکيو ڪم آهي. ۽ خاص ڪي ان صورت ۾ اهو ڪم وڌيڪ ڏکيو ٿي وڃي ٿو جڏهن سنڌي ادب ۾ هنرمنديءَ تي ڌيان ڏيڻ تہ ڇا، ان کي عيب سمجهيو

ويندو آهي. يا وري ڪجهہ ڏريون هنرمنديءَ تي ايتو زور ڏينديون آهن جو آرٽ گم ٿي ويندو آهي ۽ رڳو ناصحانہ قسم جو ڪرافٽ ئي ڪرافٽ وڃي بچندو آهي. اهڙي صورتحال ۾ هن ناول ۾ آرٽ ۽ ڪرافٽ جو توازن ڏسي خوشيءَ سان گڏ حيرت بہ ٿئي ٿي. سنجها ۽ پنهونءَ جي رومانس شروع ٿيڻ کان وٺي ظهير ۽ سنجها جي رومانس تائين ناول کي شاهہ ڪاريگريءَ سان آٽيو ويو آهي. ليڪڪ ڪٿي بہ تيڙهہ ڪائي بئي پاسي ايترو نہ هليو ويو آهي، جو مرڪزي لائين غائب ٿيندي محسوس ٿئي، جيتوڻيڪ هي ناول رڳو سنجها ۽ پنهونءَ جي رومانس تائين محدود نہ آهي. هن ناول ۾ نصير، ناردمني ٽيلي اسٽار، راحت حسين، صبا، سنجها جي 'ادا' پارٽي ۽ چٽن وڪڻ وارو ڇوڪرو مرڪزي ڪردارن سان گڏجي ڪئمپس جو هڪ پورو ۽ خاص پهلو پڙهندڙ اڳيان چٽو ڪري ٿا بيهارين. اهي سڀ اهڙا ڪردار آهن، جيڪي ڪئمپس جي ڀرپور نمائندگي ٿا ڪن، منجهن ڪوبہ غير معمولي نہ آهي. ۽ وڏي ڳالهہ تہ اهي ڪردار پنهنجي تحرڪ سان ڪهاڻيءَ کي مرڪزي نقطي يا مرڪزي لائين تان نہ ٿا هٽائين. ايتريقدر جو ناول نويس ڪئمپس مان نڪري ڪراچيءَ ۾ عليءَ جي گهر ٿو اچي تہ علي ۽ سندس زال جي جهيڙي ۾ بہ ڪيس پنهنجو مستقبل نظر ٿو اچي ۽ عليءَ جي گهر کي هو ناول ۾ ايترو ئي ٿي آڻي جيترو ان جي ضرورت آهي نہ تہ عليءَ جي ڪردار ۾ ايڏي تہ ڇڪ آهي جو اِهو ڪردار ناول جي مرڪزي جو فيوز کي وڏي خوشيءَ سان اُڏائي سگهي ٿو.

جتي مرڪزي لائين کان هٽي وڃڻ ناول لاءِ نقصانڪار آهي، اوتي خود ان لائين تي قائم رهڻ بہ خطري کان خالي نہ آهي. ڇاڪاڻ تہ انهيءَ صورتحال ۾ ليڪڪ ڪٿي بہ يڪسانيت، ورجاءُ ۽ سست رفتاريءَ جو شڪار ٿي سگهي ٿو. پر هن ناول ۾ ليڪڪ ساڳيءَ وات تي هلندي ڏاڪي بہ ڏاڪي زندگيءَ جا ۽ رشتن جا نوان پهلو کوليندو ٿو ڪري ٿو جتان تان ڪٽي ٿو اُتي ئي وڃي ٿوڙي ٿو پر تان ڪٽڻ ۽ تان ٽوڙڻ جي وچ

واري عرصي ۾ هو زندگيءَ جا ڪئين زنگ ۽ روپ ڏيکاري ٿو. اُهي رنگ روپ اهي آهن جيڪي اسان ڏسندا ته رهندا آهيون پر انهن کي ڪولي پڌرو ڪري نه سگهندا آهيون.

اسان وٽ سنڌي ادب ۾ بلڪ پوري مشرق جي فڪشن ۾ اڪثر جيڪي ڪردار ملندا آهن، اُهي يا ته فرشتا هوندا آهن يا شيطان، جيڪي پنهنجا پنهنجا نعرا هڻندا غازي يا شهيد ٿيندا نظر ايندا آهن. اسان فرشتن ۽ شيطانن جا ليکڪ آهيون. اسان وٽ ماڻهو تمام گهٽ تخليق ڪيو ويو آهي. ٻه چڱايون چار مدايون رکندڙ ماڻهو چٽڻ لاءِ وڏي بهادري، وڏي فراخدلي ۽ ظالمانه حد تائين منصف مزاجي ٿي کپي. ۽ طارق هن ناول ۾ پنهنجون اهي خصوصيتون ڏيکاريون آهن. هن سڄي ناول ۾ پنهنجي ڪنهن به دوست ڪردار تي رحم نه کاڌو اٿس، ڪنهن به دشمن ڪردار سان بي انصافي نه ڪئي آهي. ڪنهن به ڪردار جي مٿي تي سڱ نه آهن. ڪٿي به اصل جو، پيار جو ۽ چڱائيءَ جو نعرو هنيل نه آهي. ڀلا جي ڪو ماڻهو نعرو هڻي به سهي ته ليکڪ جو ايجاد ڪيل نعرو چو هڻي، پنهنجو نعرو ڇو نه هڻي. جيتوڻيڪ هن ناول ۾ پنهون، طارق جو پنهنجو ڪردار لڳي ٿو ۽ هو ان ڪردار وسيلي ڪوبه نعرو هڻائي سگهي ٿو. پر هن ايماندار ۽ شريف ماڻهوءَ ائين نه ڪيو آهي. بلڪ هنڌ هنڌ پنهنجا ڇوڏا به لاهي ويو آهي.

عبدالقادر جوڻيجو

ڄام شورو، سنڌ.

هي صفحو خالي ڇڏيو ويو آهي.

ان زماني ۾ نظر آئي هئين؛ جڏهن شرٽ جا مٿيان بٽڻ بند ڪرڻ سدائين وساري ويهندو هئس. جڏهن مان ’ڪلين شيؤ‘ هوندو هئس، ۽ جڏهن مون وٽ رڳو ٻه پينٽس ۽ چار شرٽس هونديو هيون.

تو ڪي تنهنجو ڪلاس فيلو ۽ تنهنجي پيءُ جو اسسٽنٽ، فيڪلٽي گهمائي رهيو هو. هن چيو هو:

’هي پوليٽيڪل سائنس جو ڊپارٽمينٽ اٿئي.‘

تنهنجي آڏو اچي ويو هئس؛ ان مهل مون سان نصير ٻه هو. تو ڪنڌ ڪٽي مون ڏانهن نهاريو هو ۽ مون ڪنڌ جهڪائي. تنهنجين سنهين فريمن واري نظر جي عينڪ پٽيان وشال پر اداس نيڻ منهنجي چهري مٿان ’اسٽاپ فريم‘ ٿي ويا هئا. قد ۾ مون کان ڇهه انچ ننڍي هوندينءَ. تنهنجن ’يو‘ شيپ وارن ۾ بي انت ’ڪروز‘ هئا. مون کي ياد آهي ته تو ڪي سائي رنگ جو پهراڻ پيل هو. جنهن مان تنهنجون ٻانهون ڪلهن تائين ڏنڊليون پئي نظر آيون.

اسان اڳتي هليا ويا هئاسون؛ نصير چيو هو:

’اِها، اُها ئي اٿئي جنهن جو مون توسان ذڪري ڪيو هو. يار ڏاڍي تيز ڇوڪري آهي.‘

ڪجھ ڏينهن ڪان پوءِ نصير مون کي آرٽس فيڪلٽيءَ جي ٻاهرين ڪينٽين جي ٻاهران نظر آيو هو. تون ان مهل ڊپارٽمينٽ جي شاگردن سان گڏ بيٺي هيئن ۽ هو سڀ تنهنجي چوڌير بيٺل هئا. نصير سان وڏي وچي مليو هئس، ڪنول چيو هُئي:

’سنجها، هن کي ڏسي توکي ڊارون جي ٿيوري تہ ياد نہ ٿي اچي!‘ مون ڏانهن ڏٺو هيئي هڪ ڪن لاءِ. ۽ چيو هيئي:

’هِن لاءِ مان ائين نہ چوندوس؛ ڇو تہ مان هن سان فري ناهيان‘ اهي تنهنجا پهريان لفظ هئا مون لاءِ چيل.

ڪاريڊور جي ٿلهي تي ويهي اُس جو تاءُ وٺندي پهريون ڀيرو مون سان پاڻ ڳالهايو هيئي:

’توهان پڙهندا آهيو؟‘

’ها‘

’ڇا ۾......؟‘

’فائن آرٽس ۾‘

’فائنل ايئر ۾ آهيو‘

’نہ: مان تہ انٹر ئي هن سال ڏني آهي.‘

’ان جو مطلب تہ تون مون کان ننڍو آهين!‘

’توهان جي عمر ڇا آهي؟‘

’ٽيويھہ سال. تنهنجي؟‘

’ٻاويھہ سال.‘

’ان جو مطلب تہ مان توکي مار ڪيڏي سگهان ٿي! ڇو تہ تون مون کان سال ننڍو آهين.‘

’نہ، نہ، گهر ۾ ننڍي هجڻ جي حيثيت ۾ دڙڪا کاوان ۽ هتي بہ توهان مار ڏينديون!‘

تو ڪجھہ کن اڳ اسان جي ڀرسان اچي بيٺل پنهنجي دوست ڏانهن مرڪي، تارا گول ڦيرائي چيو هو:

’ٻڌئي؟‘

تنهنجي دوست بہ مرڪي پئي هئي. تو چيو هو:

’هيءَ منهنجي پرائمري جي دوست آهي، شبنم. اسان ٻنهي گڏجي يونيورسٽيءَ ۾

ايڊميشن ورتي آهي: بس رڳو ڊپارٽمينٽ الڳ آهن.‘

اسان هڪ ٻئي کي ’وش‘ ڪيو هو؛ مان هن جي ڇهري تي ٻي ترتيبيءَ سان لڳل روج کي ڏسي رهيو هئس تہ چيو هيئي:

’تون تصويرون ٺاهي ويندو آهين؟‘

’ها ٺاهي تہ ويندو آهيان.‘

تو پنهنجي جينز جي نيري ويڪري پرس جي ڪنهن ڪنڊ مان، تصويرن جو پيڪٽ ڪڍي چيو هو:

’مون کي ٺاهي ڏيندين منهنجي تصوير؟‘

’ها ڇو نہ.......؟‘

تو پنهنجي هٿ ۾ جهليل پيڪٽ مون ڏانهن وڌائي ڇڏيو هو. ٻن ڪان سواءِ ٻيو سڀ رنگين هيون. تنهنجا هڪ ٻہ ڪلوز اپ سٺا لڳا هئم. پر تو مون کي پنهنجي اسٽوڊيو ۾ نڪتل فوٽو ڏيندي چيو هو:

’ٺاهي ڏيندين نہ............؟‘

تنهنجي اها تصوير ’آرٽيفيشل‘ لڳي هئم. مون کي هر ’ايجنڊ‘ شئي کان چڙ آهي. پر

مون مٿينءَ دل سان چيو هو:

’ها‘

’ڪيترن ڏينهن ۾............؟‘

’هفتي ڪن ۾!‘

هفتي مان ڪيترائي هفتا لنگهي ويا پر مان تنهنجو پورٽريٽ ٺاهي نہ سگهيس. اڪثر پڇندي هئينءَ:

’منهنجي تصوير..........‘

ڪونہ ڪو ڪوڙ ڳالهائي ڇڏيندو هئس. تنهنجو پورٽريٽ ڇو نہ ٿي ٺاهي سگهيس....؟ سڌ نہ اٿم. جڏهن تہ تو کان اڳ ڪيترين ڇوڪرين جا پورٽريٽ ٺاهي ڏئي چڪو هئس. تون نہ ’سيڪسي‘ هئينءَ نہ اڏي خوبصورت. پوءِ بہ تو ۾ ڪجهہ هو: ڪا اهڙي ڇڪ جنهن مون کي تو لاءِ سوچڻ تي مجبور ڪري ڇڏيو هو. اها ڇڪ شايد يا يقينن تنهنجي ’انٽليڪچوئلنيس‘ هئي. تو ۾ اهي سڀ ڳالهيون هيون جيڪي ’بولڊ‘ ڇوڪريءَ ۾ هئڻ گهرجن. ڇوڪرن جي ميڙ ۾ هوندي بہ سيني تي ’ڊامينيٽ‘ ڪندي هئينءَ. ’ڪنفيوزن‘ تنهنجي پاسي کان بہ نہ لنگهندي هئي. ڳالهائڻ مهل تو پاڻ لاءِ ڳالهايل لفظن جي آخري لفظ ۾ ’و‘ جو اضافو ڪري ڇڏيندي هئينءَ. جيئنءَ:

’مان اڄ توهان کي ڪمپني ڏئي نہ سگهندوس‘

مان ۽ نصير توکي تنهنجي اسٽاپ تائين ڇڏڻ ويا هئاسون تہ چيو هيئي:

’ڳانو ٻڌايانو_.....؟‘ ۽ ڳائڻ لڳي هئينءَ:

”Brown girl in the ring“

تنهنجو آواز ٻڌي محسوس ٿيو هئم ڄڻ ڪوئي غفائن مان ڳائيندو هجي. نتهڻ اس ۾ منهنجو ذهن تنهنجي آواز جي برف باريءَ ۾ وڃائجي ويو هو.

ٻئي ڏينهن_ پنهنجي ڊپارٽمينٽ جي ڪاريڊور جي ٿلهہ کي ٽيڪ ڏئي ويٺل نظر آئي هئينءَ... تنهنجي ڳولا ۾ تو تائين پهتو هئس.

مون ڏانهن اداس نيڻ کڻي نهاري چيو هيئي؛

’ويهہ.‘

تو آڏو ويهي رهيو هئس. مون ڏانهن ڏسندي رهي هئينءَ ڪي گهڙيون. پوءِ چيو هيئي:

’ڪهاڻيون بہ لکندو آهين؟‘

’ها‘

’ءِ شاعري بہ؟‘

’اهو سڀ ڪنهن ٻڌايو اٿوَ!!؟‘

’ڪلاڪار کي سڃاڻڻ لاءِ ڪنهن بہ آئڊينٽٽي ڪارڊ جي ضرورت نہ پوندي آهي.‘

ماٺ ڏسي پنهنجو هٿ وڌائيندي چيو هيئي:

’تو کي هٿ ڏسڻ ايندو آهي.....؟‘

تنهنجو مينهن وساڙي جهڙو هٿ، پنهنجن ٻنهن هٿن ۾ جهليندي چيو هئم:

’ها مون کي ڪوڙ ڳالهائڻ ايندو آهي.‘

ڪن لاءِ تنهنجا اداس نيڻ تانداڻن جان جرڪي پيا هئا؛ ءِ هلڪا ٽهڪ، سڏڪا بڻجي هوائن ۾ اڏري ويا هئا. چيو هيئي:

’ڏس منهنجي زندگيءَ جي ليڪ ڪيڏي نہ ٽٽل آهي....‘ تنهنجي زندگيءَ جي ليڪ ڏانهن ڏٺم هئم. جيڪا سيلاب جي زد ۾ اچي ويل ٽريڪ جي پٽڙين وانگر ڪيترن ئي هنڌن تان اکڙيل هئي.

’هڪڙي ڳالهہ ٻڌايانءِ سنجها.........؟‘

’ٻڌءِ.‘ تجسس مان چيو هيئي.

’ڪجهه ڏينهن ٿيندا هڪ نوجوان جو ايڪسيڊنٽ ٿيندي ڏٺم هئم.‘

’پوءِ، ڇا هو مري ويو هو.......؟......؟‘

’ها _ هو مري ويو هو. مون هن جي رت ۾ لت پت ڪليل ترِيءَ ۾ ڏٺو هو.....‘

’ڇا هو هن جي ترِيءَ ۾..............!!؟‘

ڏڪو ساهه ڇڏائجي ويو هئم، چيو هومانءِ:

’سنجها، هن جي ڪليل ترِيءَ ۾ زندگيءَ جي ليڪ ڏاڍي ڏکي هئي.‘

منهنجي هٿن مان پنهنجو هٿ ڪسڪائيندي چيو هيئي:

’مون ڪي ڪوبه سمجهي نه سگهيو آهي.‘

’مون ڪي خبر آهي تون به ٻين مشرقي ڇوڪرين جيان، انڊيا ٽان نشر ٿيندڙ فرمائشي پروگرام جا گانا ٻڌي خوابن جي پيرس ۾ پهچي ويندي هوندينءَ...........؟‘

’مون چيو نه، مون ڪي ڪوبه سمجهي نه سگهيو آهي، گهر وارا به نه.........‘

ڪاوڙ ۾ اٿي هلي وئي هئينءَ ۽ مان تنهنجن پيرن ۾ پاتـل ’پينسل هيـل‘ جا آواز پـاڻ ڪان پري ٿيندي ٻڌندو رهيو هئس.

ڪنهن ٻڌايو هو:

’سنجها کي بلڊ ڪينسر آهي.‘

من ۾ زلزلو اچي ويو هئم. پاتالن تائين ڏڏي ويو هئس. تنهنجا چيل جملا الـر ڪـري آيـا هئا.

’مون کي ڪوبہ سمجهي نہ سگهيو آهي.‘ _ ڪلاس ۾ وينـي هئينءَ محسوس ٿيـو هئم ڄڻ هئم ڄڻ سورج پوين پساهن ۾ هو جنهن جا پيلا اداس پاڇا تنهـن نيڻـن ۾ الهـي آيـا هئا. توڏانهن وڌي آيو هئس تون ڪنهن اونهين سوچ مان ڪنڌ ۾ پيل بلئڪ بورڊ کي گهوري رهي هئينءَ.

’سنجها!‘

هلڪو ڇرڪ ڀري مون ڏانهن نهاريو هيئي.

’هيٺ هلون، پارڪ ۾؟..........؟‘ تو کان پڇيو هئم.

’چانهہ پيارينديں..........؟‘ هن ساڳي ڪنپيرتا سان چيو هو.

’رڳو چانهه؟.....؟‘

’پيٽيز بہ.‘

’پر هڪڙي شرط تي‘

’چئو‘

’بل تون ڏيندينءَ‘

’چو ڪا خاص ڳالهه آهي‘

’نہ عام ڳالهه آهي. پئسا ڪونهه‘

منهنجو جواب ٻڌي تو مرڪي ڏنو هو. ٻئي فيڪلٽيءَ جي پارڪ ۾ هليا آيا هئاسون. ڇپر تي ويهندي ڪاٻي طرف ڏسندي چيو هيئي:

’پٽي آٽي ڏي.‘

مان ڇپر مٿان ڊوڙندو، ڪيترن ئي گلابن جا لاش تنهنجي آڏو آٽي رکيا هئا.

’ايترا سارا!!!“؟....‘

حيران ٿي ويئي هئينءَ.

’مان تو لاءِ سڀ ڪجهہ ڪري سگهان ٿو. سواءِ آڪاش مان تارا ٽوڙي آڻي ڏيڻ جي!‘

تنهنجا اداس نيڻ ٽمڪي پيا هئا تيڙن جيئن ۽ هر طرف ڦهلجي ويا هئا هوائن ۾ تنهنجن ٽهڪن جا ڪارا گلاب.

’سنجها؛ تون چاهين تہ مان تولاءِ پنهنجي ’ٽين ايج‘ محبوبا کي بہ ڇڏي سگهان ٿو.....‘

’نہ مهرباني.‘

چاهيو هئم ڪنهن طرح توکي پنهنجو ڪرڻ. توکي بي انتها سک ڏيڻ.

تون پنهنجي ’ڊپارٽمينٽ‘ جي هڪ شاگرد، جيڪو توکان سال سينئر هو، ۾ انٽريسٽ وٺڻ لڳي هئينءَ. اندر ئي اندر ڀُري پيو هئس؛ خبر ناهي ڇا ڏسي ورتو هو تو ان اڇاتري ماڻهوءَ ۾!!؟. هو تہ انهن منجهان هو جيڪي نہ هوندي بہ پارٽنرس جا ڪپڙا پائي فيڪلٽيءَ ۾ اچي شو آف ڪندا آهن. جن جي شخصيت رڳو ڪپڙن جي شوخيءَ ۾ ئي ظاهر ٿي سگهندي آهي. _ توکي ڪيترائي ڀيرا هن سان ڪمپني ڪندي ڏٺو هئم. انهن ڏينهن ۾ مون تنهنجن نيڻن ۾ پيار جا ڳاڙها گلاب مرڪندي ڏٺا هئا. محسوس ٿيو هئم ڄڻ مون غلطيءَ مان ڪنهن غلط اسٽيشن تي لهڻ جو ڪوشش ڪئي هئي، يا شايد توکي سُڌ نہ هئي تہ تون جنهن کي سورج پئي ڄاتو سو حقيقت ۾ ڪنهن ملڪ طرفان ڇڏيل جڙتو اُپگرهہ کان گهٽ نہ هو. جڏهن تون ان تيلي اسٽار کي بہ سيين آڏو ’ادا‘

چوندي هئينءَ محبت ڪرڻ جي باوجود؟

مان ۽ نصير فيڪلٽيءَ جي سيڪنڊ فلور تان لهي رهيا هئاسين تہ ڏاڪڻين جي اڳين ديوار ڪان شبنم نڪتي هئي. سندس چهري تي رڪ اڏامي رهي هئي؛ اسان ڪي ڏسي چيو هئائين:

’خبر پيوءَ.......؟ سنجها جي حالت ڏاڍي خراب آهي. ڪيس ڪالهہ سول هاسپٽل جي ڪينسر وارڊ ۾ ڪٺائي ويا آهن.‘

پير ڏرتيءَ تان اکڙي ويا هئم؛ لفظ ڪلي جو اونڌاهين سرنگهہ مان هٿوراڙيون ڏيندا زبان تائين پهتا هئا: ’مون ڪي_ سنجها وٽ وٺي هلندينءَ.....؟‘

’ٺيڪ آهي؛ مان ٿور دير ڪان پوءِ ويندس. تون پلي مون سان هلجانءِ.‘

اهو چئي هوءَ اڳتي هلي وئي هئي. ڪنهن بحري جهاز جيان چڙ سمنڊ جي اونهائين ۾ ڪرڻ لڳو هئس. اسان ٻئي ديوار پار ڪري ڏاڪڻين ڏانهن لڙي ويا هئاسين تہ پهرين ڏاڪي مٿان توکي وينل ڏٺو هوسون_او_نو_...............!!؟؟‘ رڙ منهنجي چپن مان نڪاوءَ تي پڙڪو ڏئي اڏامي ويل ڳيري جيان نڪري وئي هئي ۽ مان گوڏن پر ويهي تنهنجي هٿن ڪي چمي ورتو هو. ان اوچتي عمل تي ڪجهہ بہ چئي نہ سگهي هئينءَ. سواءِ عجب ڪائڻ جي. تو منهنجي شبنم سان ڪيل ڳالهہ ٻولهہ ٻڌي ورتي هئي شايد. پر مون ڪي تنهنجي مذاق مٿان ڏک ٿيو هو.

نصير جي ٻهاني توکي ڏسڻ آيو هيس. تنهنجن سيني ادن جا موڊ خراب هئا. تيلي

اسٽار جو به جنهن ۾ تون انٽريسٽيڊ هئينءَ. هنن مون ڏانهن بيحد ڏڪار منجهان ڏٺو هو. ۽ سڀ ٽڙي پکڙي ويا هئا. تون به اٿ ڏٺو ڪري ٽيلي اسٽار سان هلي وئي هئينءَ. نصير مون ڏانهن وڌي آيو هو، چيو هئائين:

’پيارا، اهي سڀ توتي ڪاوڙجي پيا آهن ته تو پري ڪاريڊور ۾ سنجها جي هٿ تي ’ڪِس‘ ڇو ڪئي آهي.‘

ان ڏينهن تنهنجن مڙني همدردن مٿان ڪل آئي هئم، ۽ مون کي تنهنجا اهي ادا، ڪنهن وڏي بنگلي ۾ پلجندڙ نندڙن فيشني ڪتن جهڙا لڳا هئا جيڪي رڳو پونڪي سگهندا آهن. مان چپ چاپ هليو ويو هئس. ان ئي شام جو نصير ملي ويو هو، چيو هئائين:

’هڪ نئين خبر.‘

’ڪنهن جي باري ۾؟‘

’سنجها جي هن ڊپارٽمينٽ وارن ادن مان اهو جنهن سان هوءَ گهٽو فري آهي سو در حقيقت ’اڪنامڪس‘ واري ان ڇوريءَ مٿان مرندو آهي جنهن کي پائڻ ڇا، پر ڇهڻ به هن لاءِ اڻ ٽيٽڙي آهي. ۽ ها..... .... ٽيلي اسٽار اڄ اشفاق کي پئي ٻڌايو ته سنجها ڪاليج لائيف ۾ به هڪ زبردست رومانس ڪري چڪي آهي جيڪو مشڪل سان پوٽا به سال مس هليو هو. ۽ سنجها جو چاهيندڙ سنجها جي هڪ دوست مٿان عاشق ٿي پيو هو. ۽ سنجها کي ئي پنهنجي ان دوست سان دوستي رکائڻ لا چيو هئائين. سنجها پنهنجي چاهيندڙ مٿان اٿلي پئي هئي. چيو هيائينس: ’تون گندي ناليءَ جو گندو ڪيڙو آهين. مون کي ڏک آهي، رهندو پنهنجن وجائي ڇڏيل چاهتن تي.‘

سنجها هن کي هميشہ لاءِ گڏ باءِ چئي ڇڏيو هو. هوءَ اندران ئي اندر پري پئي هئي؛ ٻڌو آ ’مينٽل‘ بہ ٿي پئي هئي. ٽيلي اسٽار تہ چيو پئي، ’سنجها سموکر‘ بہ زبردست آهي. ۽ هوءَ جا شبنم آهي نہ.... سا تہ ٻڌو آهي بلڪ پروفيشنل آهي هڪ فلم ڊيڪارينس ۽ مطلب پورو ڪري وٺ.‘

اهو سڀ ٻڌي تولاءِ منهنجون محبتون شديد ٿي ويون هيون. ان ڪان پوءِ ڏاڍي سٺي لڳڻ لڳي هئينءَ، بڪل پاڻ جهڙي. محسوس ٿيو هئم ڄڻ تون انهن مڙني پيچرن ڪي پار ڪري چڪي هئينءَ جن کي پار ڪرڻ ڪان پوءِ ڇوڪرو مرد، ۽ ڇوڪري عورت بڻجي ويندي آهي.

ڪاريڊور ۾ ڪرسيءَ مٿان ويٺل هئينءَ، تو کي وش ڪيو هئم جنهن جو ڏاڍو سرد جواب ڏنو هيئي. تنهنجي آڏو ڪارنس تي ويهي رهيو هئس. مون ڏانهن عجيب انداز مان ڏسندي رهي هئينءَ، ۽ سرد آواز ۾ چيو هيئي:

’پنهنجي ڊپارٽمينٽ نہ وڃڻ سان توهان کي ڪو نقصان رسي ٿيو؟‘

’هرو ڀرو پنهنجو ٽائيم وڃائيندو آهين، تون بہ منهنجو ننڍو ادا آهين. مان نہ ٿي چاهيان تون پنهنجا ڪلاس مِس ڪرين.‘

’مون وٽ جذبا، پڙهائيءَ ڪان وڌيڪ اهميت رکن ٿا.‘

’چريو آهين.‘

کن رکي چيو هيئي:

’تنهنجي شادي ٿيل آهي؟‘

’نہ، پر ’مئريج‘ ماڻهوءَ کي هميشہ مائٽن جي مرضيءَ سان ڪرڻ گهرجي. مائٽ ڪڏهن بہ اولاد لاءِ غلط فيصلا نہ ڪندا آهن.‘

ءِ مان اوچتو چئي ويٺو هئس:

’ڪلين بولڊ ٿيڻ کان پو هر ماڻهو ائين ئي سوچيندو آهي.‘

هڪدم چپ ٿي وئي هئينءَ. تنهنجن اداس نيڻن ۾ لڙڪ پرجي آيا هئا.

تنهنجي ڊپارٽمينٽ نہ آيو هئس، نہ نصير سان مليو هئس. ٽئين ڏينهن نصير صبح جو مون وٽ آيو هو چيو هئائين:

’اڄ اسان جي ڊپارٽمينٽ ۽ انٽرنيشنل رليشنز جي وچ ۾ ڪرڪيٽ ميچ آهي. هل تہ اسٽيڊيم هلون.“

اسان اسٽيڊيم پهچي ويا هئاسون. مون ڏٺو هو تون منهنجي وڏي ڀاءُ کي ڪجهہ چئي رهي هئينءَ. توهان وٽ اچڻ مناسب نہ سمجهيو هئم. منهنجو وڏو ڀاءُ توسان ڳالهائي وريو هو تہ موڊ خراب هئس، زهر ٻڏل آواز ۾ چيو هئائين:

’اهڙين ڇوڪرين سان ڳالهائڻ جو ڪهڙو ضرور........؟‘

ڪيس ڪو جواب ڏيان ئي، منهنجو وڏو ڀاءُ ڪاوڙيل ڏاند جيان اسٽيڊيم جا ڏاڪا لتاڙيندو، پيرن مان آوازن جي ڏوڙ اڏائيندو هليو ويو هو. هڪ ڪن لاءِ توڏانهن نهاريو هئم. ’يو‘ شيپ وارن مٿان ڪرڪيٽر ڪيپ تاٽيل هئي ۽ اکين مٿان سن گلاسز. ان مهل ڏاڍي افسوس مان پنهنجي ان ادا ڪي، اکين تي دوربين رکي پهرين بال تي آؤٽ ٿيندي ۽ واپس ايندي ڏسي رهي هئينءَ جيڪو توکي بيحد ويجهو وهندو هو. ڪرڪيٽ ڏسي گهر واپس آيو هئس ته ڀاءُ چيو هو:

’هن توکي گاريون پئي بڪيون.‘

’سو ته سندس رائيٽ آهي.‘

منهنجو جواب ٻڌي ڀاءُ گلاس اڌ ۾ روڪي ڇڏيو هيو، ۽ وات ۾ پيريل گرڙي زور سان ڌرتيءَ مٿان اڇلائي ڇڏي هئي. پوءِ اڌيڪو گلاس به.

نصير اچي ٻڌايو هو:

’هن توکي گاريون پئي بڪيون.‘

جواب ۾ کلي چيو هئس. نصير افسوس مان چيو هو:

’سنجها کي ائين ڪرڻ نه کپندو هو.‘

مون ٻاريءَ ۾ بيٺل گلاب مان هڪ گل پٽي، نصير جي ڪوٽ جي ڪالر مٿان هڻي ڇيو هو:

’ڏس گل تنهنجي ڪوٽ جي ڪالر مٿان ڪيڏو نہ خوبصورت پيو لڳي؟‘

نصير پنهنجن ڇپن جي ڪنڊن تي مرڪ جا پوپٽ ڪٽي هليو ويو هو.

پنهنجي ڊپارٽمينٽ ڪان واپس پئي وريس تہ هڪ سڃاڻو اچي مليو هو. ملندي ئي چيو هئائين:’هن جا سڀ ’ادا‘ تو مٿان ڪاوڙيل آهن. هنن چيو پئي ھاڻ جيڪڏهن تون هنن جي ڊپارٽمينٽ ۾ ويندين تہ هو پنهنجن غيرتي ٿونشن سان تنهنجو منهن، ڪجهہ مهينن لاءِ سڃاڻپ ڪان ٻاهر ڪري ڇڏيندا. هڪ اڌ تہ توکي گار ڏيندي چيو هو.... جو ڪلاڪار آهي؛

ڪلاڪار هوندا ئي وڏا........آهن.‘

’ها شايد هو سڀ سچ ئي چون ٿا.‘

هن سڃاتل کي جواب ڏئي هلڻ لڳو هئس تہ هن پٺيان رڙ ڪري چيو هو:

’هو جيڪو هن جي تمام ويجهو آهي، تنهن جا تہ تومٿان ڏاڍا خار آهن؛ تو سنجها جو هٿ هن آڏو ڇميو هو چا....؟‘

’ڪاش ائين ٿيو هجي ها.‘ چپن ۾ پڙڪيو هئم. ان ئي ڏينهن مون توهان ٻنهين کي هڪ پبلڪ پليس تي چهر مٿان بلڪل ويجهو ويٺل ڏٺو هو. توکي ۽ تنهنجي ان ادا کي جنهن کي ان ڳالهه تي اعتراض هو ته مون وچ فيڪلٽيءَ ۾ تنهنجو هٿ چميو هو. پوءِ توهان مون کي ڪٽي نه ڪٽي هڪ ٻئي جي ويجهو نظر ايندا هئو. ۽ آئون ڪنڌ جهڪائي من ئي من ۾ تولاءِ دعائون گهرندو هليو ويندو هئس؛ دعائن تي يقين نه هوندي به.

۽ خبر پئي هئي هڪ پيري ته تو آڏو ٽيلي اسٽار جي پٽ وائکي تي پئي هئي ته هو توسان نه پر ڪنهن ٻي ڇوڪريءَ سان رومانس ڪرڻ جي چڪر ۾ آهي. پوءِ به پنهنجي ٽيلي اسٽار ’ادا‘ مان آس نه ڇڏي هئي ۽ مون کي شديد دک ٿيو هو؛ يونيورسٽي اچڻ ڇڏي ڏنو هئم. ۽ جيئن ته واندي ويهڻ سان عذاب جي سرڪڻ ڦاهي وڏيڪ سوڙهي ٿي ويندي آهي تنهنڪري هڪ اخبار ۾ پريس فوٽو گرافر بڻجي ويو هيس.

خبر ناهي گهڻن ڏينهن پڇاڻان......؟

شايد مهينو_منهنجي وڏي پاءُ منهنجي آڏو پيل ڪرسيءَ مٿان ويهندي چيو هو:

’هوءَ آئي هئي. توسان ملڻ پئي چاهيائين؛ چيو هومانس: هو مصروف ٿي ويو آهي؛ هاڻ ڪنهن سان به نه ملندو . پر هن ضد ڪندي چيو آهي ته تون سياڻي هن سان ضرور مل. مون سان چڱي دير ڪچهري ڪيائين؛ بيحد پياري ڇوڪري آهي.‘

ٻئي ڏينهن تو وٽ آيو هئم. ان وقت ڊپارٽمينٽ جي پٽ کي ٽيڪ ڏئي ڪجهه سوچي رهي هئينءَ. مون کي پاڻ ڏانهن ايندو ڏسي اڳتي وڌي آئي هئينءَ. ٻئي ماٺ ماٺ، وڪ

وڪ، سيڪنڊ فلور جي اڪيلي ڪنڊ ۾ اچي ويا هئاسون. تنهنجن گهرن نيڻن ۾ تڪڻ لڳو هئس تہ چيو هيئي:

’ائين نہ ڏسندو ڪر، محسوس ٿيندو آهي ڄڻ تنهنجو اکيون مون کان ڪجهہ گهرنديون هجن.‘

نگاهون تنهنجن نين تان هٽائي آڪاش ۾ ترندڙ اڪيلي ڪڪريءَ مٿان کپائي ڇڏيون هئم. آڪاش ۾ تڪيندي چيو هيئي:

’ڪيتري نہ اڪيلي آهي....؟‘

توڏانهن ڏٺو هئم. چيو هيئي:

’مٿي هلون.....؟‘

فيڪلٽيءَ جون ڏاڪٽيون چڙهندا، قبي مان ٿيندا، ڇت مٿان اچي ويا هئاسون سيئي مٿاهيون هيٺاهيون ٻڌجي ويون هيون. آسمان ۾ ڏٺو هئم، ڪڪري هوريان هوريان هڪ وڏي ڪڪر سان ٻڪين پئجي رهي هئي. تو پهريان ڪڪريءَ ۽ ڪڪر ڏانهن ڏٺو هو. پو اک ٽيٽ ڪري مون ڏانهن، مرڪ ٻنهي جي چپن مٿان ٿملجي وئي هئي.

ملڻ لڳا هئاسين.

پهرين فيڪلٽيءَ جي ڪاريڊور ۾، پوءِ فيڪلٽيءَ جي پارڪ ۾، ۽ پوءِ يونيورسٽيءَ جي

اڪيلن روڊن مٿان. هڪ پيري مان، تون ۽ شبنم سينٽرل لائبريريءَ جي ٿلهن کي ٽيڪ لڳائي ايندڙ ويندڙ نون آيل ڇوڪرن جي وائٽرائپ مٿان ڪلي رهيا هئاسون تہ فيڪلٽي ۽ لائبريريءَ جي وچ واري روڊ مٿان، هڪ لائيٽ رنگ جي ڪار موڙ ڪٽي، فيڪلٽيءَ ڏانهن وڌڻ لڳي هئي، سلو اسپيڊ ۾، مون ڏٺو تنهنجين اکين ۾ ڪي رنگ لهي آيا هئا. ۽ شبنم جي ڇهري تي بہ. تو چيو هو:

’ڏس اُها ئي آهي نہ.....؟‘

’رنگ تہ اهو ئي آهي.‘

’ها: اهائي آهي.‘

ڪنهن، ڪار جي سائيڊ وارو شيشو لاهي تو ڏانهن ڏٺو هو. پوءِ ڪار ٻيو موڙ ڪٽي فيڪلٽيءَ جي ڪينٽين سامهون بيهي رهي هئي؛ ڪار مان ڪوئي لٿو هو ۽ پارڪ جي آڏ واري سيمينٽڊ گرل تي وڃي ويهي رهيو هو. تڪڙ ۾ اٿي بيهي رهي هئينءَ. پنهنجو بلو جينز وارو پرس ڪلهي مٿان سَٽي، وڃڻ لڳي هئينءَ.

’ڪيڏانهن.....؟‘

’باءِ، سياٽي ملنداسين.‘

.پر ڇو.........‘؟‘

ان لاءِ جو هو ڪار وارو منهنجو ڪزن اهي ۽ مون کي وٺڻ آيو آهي؛ خبر ناهي ڇا ڳالهہ آهي.... ۽ تون مهرباني ڪري منهنجي پرس مان هٿ ڪڍي ڇڏ تہ ڪٿي منهنجي يونيورسٽي نہ وڃائين.'

نہ چاهيندي بہ پرس مان هٿ ڪڍي ڇڏيا هئم، تون ڪاٽا ٽيل لغڙ جيان لڏندي لمندي هلي وئي هئينءَ. هو گرل تان لٿو هو؛ تون ڪار ۾ ويهي رهي هئينءَ.. ڪار ٽرن ڪٽي منهنجي آڏو پوري اسپيڊ سان ڦيٽن مان چرڙاٽ ڪڍائي گم ٿي وئي هئي. شبنم مون ڏانهن ڏٺو هو. سندس چهري تي مون لا همدرديءَ جا ڀاوَ پگهر جي ڦڙن جيان جرڪي پيا هئا.

تون پوليٽيڪل سائنس جي سيمينار ۾ پنهنجي فرينڊس سان ويٺي هئينءَ. مون کي اکين سان پاڻ ڏانهن سڏيو هيئي. ڪيتري دير مون کي لنوائي پنهنجين فرينڊس سان ڳالهائيندي رهي هئينءَ. بور ٿيندو رهيو هئس. توهان سڀ سيمينار مان نڪري ٻاهر اچي ويون هيوءَ: مون کي ڪولر وٽ ڇڏيندي چيو هيئي:

’هڪ منٽ مان اچان ٿي.'

نہ ڄاڻ ڪيترا منٽ تنهنجو انتظار ڪندو رهيو هئس. تون نہ آئي هئينءَ. ان ڏينهن پنهنجي نہ هئڻ جو احساس شدت سان ٿيو هئم. ۽ مان هلندو رڙهندو. انگلش ڊپارٽمينٽ وٽ پهتو هئس؛ ڪنهن نئين ڇوڪري سان ٺلهہ کي ٽيڪ ڏئي ڪمپني ڪري رهي هئينءَ. منهنجي اندر ڄڻ ڊي ڊي ٽي هارجي وئي هئي. اجنبين جيان اڳتي هليو ويو هئس. پٺيان سڏ ڪيو هيئي پر مان هلندو ئي ويو هئس.

ان رات انهيءَ ڇوڪري کي ڳوليندو سندس روم تائين پهتو هئس. منهنجي حالت ڏسي سمجهي ويو هئو. چيو هيائين:

’تون تمام سٺو آهين.‘

مئل آواز ۾ چيو هيومانس:

’مون کي سنجها سان محبت آهي.‘

’بکي ٿي پئي هن وقت بہ،‘

’مان هن کي وڃائڻ نہ ٿو چاهيان.‘

’سٺي ڳالهہ آهي مان تہ اهو بہ چاهيان ٿو، تون هن کي انهن ڇوڪرين جي دائري مان ڪڍي آ، جيڪي دراصل هن جون دوست ناهن. هو سڀ ڪرپٽ آهن، سنجها بيحد سٺي آهي.‘

ماٺ ٿي ويو هئم. هن چيو هو:

’ڦريون ڦيرو ڪنهن ڇوڪريءَ سان يونيورسٽيءَ ۾ ملي ڀيڻ هجڻ جو احساس ٿيو آهي. مان بہ تنهنجي مدد ڪندس.‘

ان وقت اهو ڇوڪرو، گلوڪوز جو ڀريل گلس لڳو هئم.

ٻي ڏينهن پوليٽيڪل سائنس جي ڪنڌ وٽ مليا هئاسين؛ اڳين ڏينهن ڪان وڌيڪ سهٽي تي پئي هئينءَ. ٻئي وڪ وڪ هلندا آرٽس فيڪلٽيءَ جي گيمس لا ٻاهران ٻٽيل 'وِنگ' ڪي ٽيڪ ڏئي ويهي رهيا هئاسين. ان ڏينهن اسان ٻنهين، خدا تي ڊگهو بحث ڪيو هو. تنهنجي گلي ۾ الله لکيل لاڪيٽ پيل هو ۽ منهنجي گلي ۾ صليب. منهنجي هر ڳالهہ ڪي رد ڪندي آخر ۾ عام لهجي ۾ چيو هيئي:

'مون وٽ نہ ايندو ڪر، ٽيون ڏينهن منهنجي ڪزن مون ڪي دڙڪا ڏنا هئا.'

اندر ئي اندر ڪنهن اونهين کاهيءَ ۾ ڪرندو ويو هئس. ويندي ويندي پينٽ جي پٺڄ پيڪٽ مان تو لا آندل سوپاريون ۽ ڪٽمنا توڙانهن وڌائيندي چيو هئم:

'ڪنهن ڇڏي وڃڻ سان ڪوئي مري ناهي ويندو؛ پر وسارڻ لا ڪي ڏينهن، ڪي مهينا، ڪي سال، عذاب ڀوڳڻو پوندو آهي.'

وڪ وڪ هليو ويو هئس ڄڻ هر وڪ ڌهندو ويو هئس.

سڀ رستا اجنبي ٻڻجي ويا هئا.

رات جو ڪنهن دوست پڇيو هو:

'سنجها ڪي وسارڻ ۾ ڪيترا ڏينهن لڳندئي........؟'

’صديون؟‘

’هڻ؟ تو جهڙو بولڊ ماڻهو بہ ايترو ڊانهن لڳائيندو، هڪ ’آرڊنري، ڇوڪريءَ کي وسارڻ ۾.....!!!؟‘

ان مهل مون کي پنهنجو دوست ڏاڍو ’آرڊنري‘ لڳو هو. کلي پيو هئس. کلي پيو هئس الائجي روئي پيو هئس پر مون کي جيسين ياد آهي اهو آواز کلڻ جو ئي هو.

ٻيهر پنهنجي ڌنڌي سان لڳي ويو هئس.

هر وقت کلي ۾ ڪيمرا لڙڪائي، شهر ۾ ٿيندڙ حادثن پٺيان ڊوڙندي سوچيندو رهندو هئس؛ ڪا اهڙي ڪيمرا بہ هجي ها، جيڪا اندر ۾ ٿيندڙ حادثن جا بہ فوٽو ڪڍي سگهي ها. ۽ آئون پنهنجي اندر ۾ ٿي پيل اڪٽ حادثن جي فوٽو گرافز جي نمائش ڪرايان ها ڪنهن چوڪ مٿان. شام جو هڪ لاوارث لاش جو فوٽو ڪڍي، جيڪو سول هاسپيٽل جي ڪولڊ اسٽوريج ۾ فرش تي پيل هو، گهر ويو هئم تہ نصير ٻڌايو هو:

’هن ٿنهنجو پڇيو پئي؛ ڪجهہ پريشان بہ هئي.‘

سوچيو هئم تون تہ ٻن جملن ۾ سڀ رشتا ناتا ٽوڙي منهن موڙي فيڪلٽيءَ جي ڪاريڊور ۾ غائب ٿي وئي هئينءَ؛ پوِ ڪنهن اجنبيءَ جي پڇا ڇا لاءِ........؟

منجهند جو وريم پئي تہ شبنم سان گڏ تو کي پاڻ ڏانهن ايندي ڏٺم هئم. چاهيو هئم لنوائي هليو وڃڻ؛ پر ائين ڪري نہ سگهيو هئس ۽ تون ڪنهن رومانٽ فلم جي ’ڪٽ

تو ڪٽ‘ سين جيان پهرين پيرن تائين، پوءِ ڇاتين تائين، پو ڪلهن تائين، ڇهري تائين، ۽ آخر ۾ سڄي اسڪرين تي ڪائنات مٿان تنهنجن اداس نيٽن جو ’تائيٽ ڪلوز‘ ڦهلجي ويو هو. جنهن ۾ اڏامي رهي هئي هر طرف وچوڙي جي واري. دل چاهيو توکي ڳراٽڙي پائي ’ڪِس‘ ڪرڻ لاءِ: نرڙ تي، اکين تي، ڳلن تي، نڪ ۽ چپن تي. پنهنجن سمورن جذبن مٿان لت رکي ڇڏي هئم. شبنم چيو هو:

’هن سان ملو هن کي چوندا آهن سنجها.‘

’ها آ...........‘

پنهنجي ’ها آ‘ شام جي اداس پاڇن ۾ گم ٿيندڙ ڪو ڪٽڇي لڳو هو. رهجي وئي هئي جنهن جي رڙ ’ها آ‘ تو چيو هو:

’سپاٽي ايندين........؟‘

’تون چاهين تہ.‘

’مان چاهيان ٿي.‘

’ايندس.‘

’نہ چاهيان تہ ....؟‘

’نہ ايندس.‘

’ڇو؟‘

’تنهنجو چاهڻ، مون لاءِ سڀ ڪجهہ آ. مان چاهيان ٿو تنهنجي چاهڻ سان اهو سڀ ڪجهہ ٿي وڃي جيڪو تون چاهين ٿي ۽ اهوسڀ ٿيندي رهجي وڃي جيڪو تون نہ ٿي چاهين.‘

تنهنجي چوڦير پيل ڪرسين مان هڪ تي ويهي رهيو هئس. تون ڪلاس جي ڊگهين درين جي رنگ لڳ شيشن ۾ گوريندي رهي هئينءَ. محسوس ٿيو هئم ڄڻ تون درين جي ٻئي پار ڏسڻ جي ڪوشش ڪري رهي هئينءَ، وڃايل آواز ۾ پڇيو هيئي:

’مان جيڪا اندران آهيان، ٻاهران ڇو نہ آهيان......‘

’اسان جيڪڏهن پنهنجا اندر پنهنجي ٻاهران مڙهي هلون نہ، تہ هڪ وک بہ نہ هلي سگهون.‘

’ها نہ........؟‘

هڪدم چيو هيئي. پر آئون ڪجهہ بہ چئي نہ سگهيو هئم، گهڻو ڪجهہ چوڻ چاهيندي بہ.

’تون مون وٽ روز ايندي....؟‘

’جيڪڏهن تون چاهين تہ........؟‘

’هائو شايد مان روز چاهيندوس. سياڻي ايندي؟‘

’ها،

’مون کي ويساهہ نہ ٿو اچي،‘

’توکي مون تي ويساهہ رکڻ گهرجي.‘

’ها، سياڻي ضرور اچجاءِ_ مان گهران نيل ڪٽر کڻي ايندوس: تنهنجا نهن ڏاڍا وڏا ٿي ويا آهن.‘

چيو هئم:

’نفسياتدانن جو چوڻ آهي، جن ماڻهن جا نهن گهٽو ڪري وڏا هوندا آهن سي سدائين تصور جي دنيا گهمندا رهندا آهن.‘

ڪو بہ جواب نہ ڏنو هيئي؛ خاموشيءَ سان منهنجي شرٽ جو مٿيون بٽڻ بند ڪري ڇڏيو هيئي جيڪو مان نندپڻ کان بن ڪرڻ وساري ڇڏينديو هئس.

ڊپارٽمينٽ پابندي سان نہ وڃڻ سبب ڪجهہ ٽيسٽون رهجي ويون هيون. هونءَ بہ انٽر

جي هڪ سبجيڪٽ ۾ رهجي ويو هئس جنهن جو فارم تہ ڀريو هئم پر جنهن ڏينهن ’سپلي‘ ڏيٽي هئم ان صبح جو هلڪي ڦڙ ڦڙ پئجي رهي هئي. چاهيندي بہ امتحان ڏيڻ لاءِ موڊ ٺاهي نہ سگهيو هئس. پينٽ جي پئچ پيڪٽ ۾ سلپ وساري تو وٽ هليو آيو هئس. ان ڏينهن علامہ آءِ آءِ قاضيءَ جي مزار تي مون ڏانهن ڏسندي چيو هيئي:

’مون کي مڇن وارا ڇوڪرا ڏاڍا زبردست لڳندا آهن.‘

۽ منهنجي نڪ ۽ چپن واري خالي حصي کي ڏسڻ لڳي هئينءَ. ڪجهہ ئي ڏينهن ۾ منهنجا چپ نيور ڪارين مڇن ۾ وچائجي ويا هئا. پهريون ڀيرو شدت سان احساس ٿيو هئم تہ وڏين مڇن سان تہ ماٺهو پنهنجي ڪوڙي ڪل بہ ڏاڍي آرام سان لڪائي سگهي ٿو. ۽ پوءِ مان پاڻ کي وٽڻ لڳو هئس.

انهن ايترن ڏينهن ۾ تنهنجو ڪوبہ ادا، مون سان نہ ٽڪرايو هو. هُو بہ نہ جنهن کي مان ٽيلي اسٽار سڏيندو هئس. جيڪو توکي ويجهو هو: ۽ جنهن کي وڏو اعتراض هو تہ مان وچ ڪاريڊور ۾ تنهنجو هٿ ڇو ڇميون هو.

هڪ ڀيري سنڌالاجيءَ ٻاهران سرينهن جي وڻ هيٺيان منهنجي پر ۾ ويهي ڏرتيءَ تان نندڙيون پٿريون ميڙي رهي هئينءَ، تہ مون پڇيو هئو:

’ٻڌ، تنهنجو اهو ادا ڪٿي آهي؟ جنهن کي اعتراض هو تہ مون سين آڌو تنهنجو هٿ ڇو ڇميو....! ۽ جنهن مون کي بي انتها مار ڏيڻ ٿي چاهي ۽ جنهن مون کي گاريون بہ بڪيون هيون؟‘

چيو هيئي ڏاڍي ڌڪار مان:

’ڇڏينس، ڊنڊ ۾ هٽينس. هن کي مون کان وڌيڪ جي ڳولا آهي.!

کن رکي ڌرتيءَ تان هڪ گولو تراڪڙو پٿر کڻي منهنجي ترڻيءَ تي رکندي پڇيو هيئي:

’تون مون سان مئربج ڪندين.........؟‘

مون پنهنجي ترڻيءَ مٿان رکيل تراڪڙي پٿر کي ڏسندي پڇيو هو:

’هي ڇا آهي.....؟‘

’ماني‘ پل کن ماٺ رهي وري پڇيئي:

’هون مون سان مئربج ڪندين........؟‘

’ها‘

تون وائڙي ٿي وئي هئينءَ. شايد مون مان اها اميد نہ هئي.

رات جو ڊائري ۾ لکيو هئم_ اسان سڀ سفر ڪري رهيا آهيون ۽ ايندڙ ڪنهن اسٽاپ تي مرڪ جا گل ۽ باءِ جو آٽوگراف ڏئي هلي ويندي.

۽ مان سندس پيرن ۾ پاتل نفيس سينڊيل جي ’پينسل هيل‘ جا آواز پاڻ کان ڏور ويندي ٻڌندو رهندس.

علامہ آءِ آءِ قاضيءَ جي مزار تي ڏاڍيون گهريون ڳالهيون ڪيون هيئي. منهنجي ڪاٻي پاسي ويٺل هئينءَ؛ ايترو ويجهو جو مون کي محسوس ٿيو هوچڻ منهنجي ڪاٻي ڪک سوني ٿي وئي هجي. ڏاڍو هوريان پئي ڳالهائي چڻ تون منهنجي پر ۾ نہ منهنجي قبر جي ڪتبي جي پر ۾ ويٺل هجين. تنهنجا نيڻ ساروٽين بڻجي پيا هئا. نيڻ نہ هئا چڻ سرينهن جي ٿاريءَ ۾ اٽڪيل ٻہ جهنجٽيون هيون. جيڪي ڪنهن بہ گهڙيءَ هوا جي زور تي ساروٽين جي ياد تي ڪري بہ سگهيون ٿي. ڪِري اڏامي بہ سگهيون ٿي ڪنهن بہ ڏسا ڏانهن، چئن ڏسائن مان. چيو هيئي؛

’نہ مان توسان مئربج نہ ڪندوس؛ تو سان مئربج ڪري پنهنجا سڀ در بند ڪرائڻ نہ ٿي چاهيان. مان اهي در بند ٿيندي ڏسي نہ سگهندوس.‘

پر نہ ڄاڻ ڇو..... انهن مڙني دروازن کي پنهنجن هٿن سان هوريان هوريان بند ڪري ڇڏيو هيئي ۽ تنهنجو سمورو خوف سپر ها وي تان ويندڙ ’اين_ ايل_ سي‘ جي ٽرڪ هيٺيان اچي مري ويو هو. مري ويو هو! مري ويو هو الائجي بيهوش ٿي ويو هو....؟ ان منجهند جو قاضيءَ جي ٿلهي کي ٽيڪ ڏئي تو چپن ۾ پٽڪيو هو.

’اڄ صبح، يونيورسٽي ايندي مون هن کي ڏٺو هو بس جي دريءَ مان. ڏسندي ئي پانيو هوم، چڻ سڀ ڪجهہ پٽتي رهجي ويو هجي، هن سان گڏ. دل چاهيو هو هلندڙ بس جي دريءَ مان ٽپو ڏئي ڇڏيان.‘

چپ چپ روئڻ لڳي هئينءَ. رات جي پوئين پهر ۾ سانيتڪي وهندڙ نديءَ جيان. مون کي ڏاڍي ريس آئي هئي ان مٿان جنهن کي تو ايڏو چاهيو هو. سوچيو هئم_ ڪڏهن جيڪو هو ملي ويو هو مون کي تہ مان هن جا اهي چپ ضرور چمندس. جن سان هن پهريون پيرو تنهنجن ڪنوارن چپن کي ’ڪِس‘ ڪئي هئي.

ساڳي تاريخ تي، تو پنهنجا چپ منهنجي ڊائريءَ مٿان اتاري ڇڏيا هئا.

اڄ بہ انهيءَ پني مٿان تنهنجي لپسٽڪ جي سرهاڻ ۾ شفق رنگ چپ سٽل آهن. تنهنجي اڌ ڪليل چپن هيٺيان سائي مس پريل پين سان لکي ڇڏيا هئم، ’امداد‘ جي ترائيل جا بند:_ وري ملون نہ ملون، زندگي رهي نہ رهي.

الائي ڪهڙي خبر دوستي رهي نہ رهي.

چپن کي ٿورڙو ويجهو ڪري ڏسي تہ وٺون

اکين ۾ پو اها روشني رهي نہ رهي.

ڪجهہ ڏينهن ڪان پوءِ_

قاضيءَ جي مزار تان تقريبن ٽين وڳي اٿي، سنڌالاجيءَ ڏانهن ويندڙ روڊن تي پهتا هئاسون؛ مون کي الائجي ڇا سمجهيو هو، جهٽ ڏئي تو کي ٻانهہ ۾ ڪٺي ورتو هئم. رڙيون نڪري ويون هيئي. ان مهل تون خوف ۾ ويڙهجي وئي هئينءَ جڏهن ڊوڙڻ لڳو

هئس. انهيءَ ڦتڪ ڦتڪان ۾ منهنجن هٿن جي پڪڙ مان تون ڪسڪي وئي هئينءَ ۽ تون هٿن پير روڊ مٿان ڪري پئي هئينءَ. جڏهن اٿي هئينءَ تہ ساڄي هٿ جون بہ آڱريون رهڙيل هيون. ان وقت منجهند جا سوا ٽي ٿيا هئا. هن مهل رات جي چار ٿي رهيا آهن. انهيءَ وچ واري عرصي ۾ الائجي ڪيترا پيرا منهنجا هٿ تنهنجي سرير تان کسڪي ويا آهن. انهيءَ وچ واري عرصي ۾، مون ڏاڍو پوڙهيو آهي؛ پوڙهيان پيو. بلڪل ائين جيئن، زبردست برسات کان پوءِ نہ ڄاڻ ڪيتري دير شهر جون ديوارون روئنديون آهن. ڦڙي ڦڙي، ڦڙي ڦڙي.

تو وٽ روز اچڻ ڪري ۽ تنهنجي ڀرپور موٽ سبب، مون ڏٺو تہ تنهنجا سڀ 'ادا' توکي هڪ هڪ ڪري ڇڏي ويا هئا. ٽيلي اسٽار بہ. هو سڀ مون تي جڪ ڪائڻ لڳا هئا. هنن اسان جي چرپر تي نظر رکڻ لا فيڪلٽيءَ ۾ ڇولا وڪندڙ ڇوڪري کي ڇڏي ڏنو هو. ان ڳالهہ جي سُڌ اسان ٻنهي کي هئي؛ ۽ پرواهہ اسان ٻنهي کي نہ_ توکي ياد هوندي 23 مارچ 1980ع تي موڪل هئي ۽ چوويهينءَ تي تنهنجي ٽيسٽ. ان صبح جو مون کي هڪ ڊاڪٽر دوست ملي ويو هو، جنهن مون کي ڪينسر جي باري ۾ پوائنٽيون ڳالهيون ٻڌايون هيون. نُهن کان ڇوٽيءَ تائين ڊپ جي ڪنڊ تارن ۾ ويڙهجي ويو هئس. تنهنجي ڪلاس جي ڪليل در وٽ اچي توکي ڏسڻ لڳو هئس. تون لکڻ ۾ محو هئينءَ. پاڻيو هئم، تون 'ماس ڪميونيڪيشن' جي ٽيسٽ نہ، پر پنهنجي آخري وصيت لکي رهي هئينءَ.

منجهند جو مون کي ڪلاس ۾ اڪيلو ڇڏي وڃڻ لڳي هئينءَ، جيڪو مون نہ ٿي چاهيو. ان وقت پاڻ کي بہ ڪلاس ۾ پيل ڪرسيءَ جيان لڳو هئس جنهن تان تون اٿي وڃڻ لڳي هئينءَ. ان وقت تائي تون مون کي ڪرسي ئي سمجهندي رهي هئينءَ شايد.

مون توکي ان پل بہ نہ روکيو هو. سڌ هئم تہ تون منهنجي روڪڻ سان ڪڏهن نہ رڪندينءَ (ضد تنهنجي وجود جو حصو هو.) توسان گذاريل هر ڏينهن مون کي آخر لڳندو هو. ويندي ويندي منهنجي ڳل تي هلڪي ’ڪِس‘ ڪري وئي هئينءَ. ۽ مان ٽيبل مٿان رکيل هٿن ۾ پنهنجو منهن لڪائي، تنهنجي ’پينسل هيل‘ جا آواز پري ويندي ٻڌندو رهيو هئس. ڪجهہ دير کان پوءِ تنهنجي نفيس سينڊل جا آواز، پاڻ ڏانهن ايندي محسوس ٿيا هئا. لڳو هئم، تنهنجي وڃڻ کان پو ڪاريڊور ۾ تنهنجي سينڊل جا رهجي ويل پڙاڏا آهن؛ جيڪي اڃي رهيل هئا/ چي رهيا آهن. مان هميشہ پنهنجي دل جو ڌڙڪو تنهنجي ’پينسل هيل‘ مان ايندي ٻڌندو هئس ۽ تنهنجي وڃڻ کان پوءِ پنهنجي دل بيهجندي محسوس ڪندو هئس. ڇڻ مرڻ لڳندو هئس.

تون واپس اچي ويئي هيئن. تنهنجن نيڻن ۾ ايلاز سمايل هو.

’ڏس مان موٽي آئي آهيان...... سوچيم متان تون ناراض ٿي وڃين. ‘

’نہ؛ تون هلي وڃ نہ.........؟ ‘

ٻانهن مان ڪڍي ڇيو هئم. ۽ سوچيو هئم هونئين هڪ نہ هڪ ڏينهن تون بہ اڪيلو ڇڏي هلي ويندينءَ. محبتن جي معاملن ۾ منهنجي حيثيت سدائين سرحدون پار تہ ڪرڻ وارن جهڙي رهي آهي. مان ڪيڏانهن ويندس......؟؟ تون تہ انهن مان هئينءَ جيڪي محبتن جون سرحدون پار ڪندا هليا ويندا آهن. اڳتي گهٽو اڳتي؛ ان کان بہ ۽ ان کان بہ........

تو جڏهن بہ چاهيو هو سپر هائي وي جي فوٽ پاٿ تي بيهي آڱوٺي جي هلڪي اشاري

سان ڪارن کان لفٽ ورتي هيئي. جڏهن بہ ڪار ۾ چڙهي هئينءَ منهن ورائي مون ڏانهن نهارڻ ضروري نہ سمجهيو هيئي. ۽ ڪار منهنجين اکين کان ائين ٽبڪي ۾ ڦري ويندي هئي، جيئن ان مهل منهنجي حيثيت تنهنجي آڏو ٽبڪو بڻجي ويندي هئي. ان وقت بہ شايد توکي خبر نہ هئي، تہ سموري ڪائنات جو وجود ٽبڪي تي بيٺل آهي. توکي تہ اها سڌ بہ نہ پئجي سگهي هئي تہ ڪنهن دؤر ۾ هيءَ ڪائنات پاڻ هڪ ٽبڪو هئي ۽ مان تو لاءِ ٽبڪو هوندي بہ ڪائنات هوندو هئس. اڄ مان ڪائنات هوندي بہ ٽبڪو بڻجي ويو آهيان. اهڙو ٽبڪو جيڪو پولارن ۾ گم ٿي رهيو آهي.

ڪار تنهنجي ڪمزوري هوندي هئي. تون هميشہ ڪار جي ماڊلز تي ڊفينس سوسائٽي جي بنگلن تي ۽ نٽهڻ اس ۾ ڪڙيءَ تائين پگهر ۾ ٻڏل هوندي بہ ايئر ڪنڊيشنڊ ڪمرن ۾، فوم جي گاديلن تي ڇاتين ڀرليٽي، ’رموور‘ سان پنهنجن ننهن تان پراڻي نيل پالش لاهيندڙ ڇوڪرين جي باري ۾ ڏاڍو ڳالهائيندي هئينءَ. ان وقت اهي سڀ تنهنجا خواب هوندا هئا؛ رڳو تنهنجا. منهنجا خواب تہ تڏهن بہ سخت گرميءَ ۾ يوڪلپش ۽ سرينهن جي وچ ٺهيل پيچري تان وک وک هلندا رهندا هئا، پنهنجي ماڳ ڏانهن. جتي ڪنهن بہ ڪار لاءِ ڪوبہ روڊ ٺهيل نہ هو.

انهن ئي ڏينهن ۾، اهو ساڳي لائيٽ رنگ واري ڪار وارو تو وٽ آيو هو، جيڪو هڪ ڀيرو اڳ بہ توکي مون کان جدا ڪري چڪو هو. ان ڏينهن بہ تون مون کي ڇڏي هلي وئي هئينءَ ڇو تہ انهن ڏينهن ۾ تنهنجو خواب مان نہ، ڪار هوندي هئي.

گهٽن گهٽن ڏينهن پڇاڙان جڏهن تون مون کي پنهنجين سمورين شدتن سميت چاهڻ لڳي هئينءَ تہ اهو لائيٽ رنگ جي ڪار وارو توکي وٺڻ آيو هو پر تو هن کي موٽائي ڇڏيو هو. ۽ يقين ٿي ويو هئم تہ مان تنهنجو خواب بڻجي ويو آهيان. تو مون کي چيو

هو؛

’مون کي معاف ڪري ڇڏجانءِ. مان هاڻ توسان ڪوبہ ڪوڙ ڳالهائڻ نہ ٿي چاهيان. هو منهنجو ڪزن ناهي. ڪاليج لائيف ۾ جڏهن برقعو پائيندي هئس هو مون کي مليو هو. مون ’جليل‘ کان سخت چوٽ کاڌي هئي. ان زماني ۾ ڏاڍو پوڙهيو هئم. ۽ مون لاءِ سڀ مرد هڪ جهڙا ٿي پيا هئا، منهنجي موالي مامي جي وهاڻي هيٺيان رکيل چرس منهنجي جياپي جو هلڪو ترورو بڻجي پيو هو. خبر ٿئي.... مان روز فري پيريڊ ۾؛ ڪاليج جي پٺين پاسي قبرستان ۾ وڃي چرس جيڪا سگريٽ ڀاهي پيئندي هوس. آئون ڏاڍو ’ريليڪس‘ محسوس ڪندي هوس. انهن ئي ڏينهن ۾ هو لائيٽ رنگ جي ڪار وارو منهنجي پٺيان اچڻ لڳو هو. ۽ مان نہ چاهيندي بہ هڪ ڏينهن هن سان ڪار ۾ ويهي رهي هئس. مون کي ڪار جي دريءَ منجهان ڪائنات ڏاڍي سڪي ستابي نظر ايندي آهي. هو اڪثر مون کي ڪاليج جي گيٽ تي بيٺل پٽيوالي هٿان سڏائي وٺندو هو. منهنجا هن سال کي وڏا ’سيڪسيوئل‘ ناتا نہ هئا سواءِ ڪنهن ’ڪول ڪارنر‘ تي ڪار پارڪ ڪري ’ڪِس‘ جي. ها مون هن سان شادي ڪرڻ چاهي هئي اها خبر هوندي بہ تہ هو زال وارو هو. هو مون سان پنهنجي زال جون ڏاڍيون شڪايتون ڪندو هو. هوءَ سندس مائٽياڻي هئي ۽ ’اسٽيٽس‘ ۾ شايد هن کان وڌيڪ.‘

تنهنجيون ڳالهيون ٻڌڻ کان پوءِ، محسوس ٿيو هئم، تون پاڻ کي مسلسل تباهہ ڪندي آئي هئينءَ. منهنجي چاهنا تولا وڌيڪ گهري ٿي وئي هئي. هونءَ بہ مون کي اداس ڇوڪريون فوٽ پاٿ تي رديءَ ۾ وڪامجندڙ قيمتي ڪتابن جهڙيون لڳنديون آهن. پوءِ تنهنجين محبتن جا سمورا رستا مون طرف لڙي آيا هئا. هوريان هوريان ٻئي هڪ ٻئي جون ضرورتون بڻجي پيا هئاسين.

انهن ئي ڏينهن مان هڪ ڏينهن تي، تو منهنجي ڊائري کولي پڙهي هئي. جڏهن 1.4.1980 واري پيج تي تو پنهنجي ’پينسل هيل‘ وارو ذڪر پڙهيو هو تہ چيو هيئي:

’انهن مان ناهيان جن منجهان سمجهي رهيو آهين.

جيڪڏهن تنهنجي شرط جو ڪليل بٽڻ بند ڪري ڇڏيو اٿم ۽ اڄ جڏهن مان تنهنجي هر ڏک جي پائيوار بڻجي چڪي آهيان تہ سمجهي ڇڏ، تنهنجو سفر ختم ٿي چڪو آهي. ۽ مان تنهنجي سفر جي آخري منزل آهيان. هاڻ تون ڪڏهن بہ منهنجي ’پينسل هيل‘ جا آواز پاڻ کان پري ٿيندي ٻڌي نہ سگهندين. مان پنهنجون سموريون محبتون تو مٿان گهورڻ چاهيان ٿي.‘

ان ڏينهن کان پوءِ ’پينسل هيل‘ وارو سينڊل هميشہ لاءِ لاهي ڇڏيو هو. محسوس ٿيو هئم، تو پنهنجا سمورا خواب ’ڊستبن‘ ۾ اڇلي. يوڪلپٽس جي ڊگهن وڻن واري رستي مٿان ٽاڪ منجهند جو، منهنجن پنڌ گهمندڙ خوابن وٽ، اگهاڙين پيرن هلي آئي هئينءَ ۽ تنهنجوقد بہ انچ ننڍي ٿي وڃڻ بدران ڇهہ انچ ڊگهو ٿي ويو هو. تون مون کي پاڻ جيتري ئي محسوس ٿي هئينءَ، هر طرح سان.

علامہ آءِ آءِ قاضيءَ جي مزار جي پر ۾ بيٺل سرينهن جي تڙ کي ٽيڪ ڏئي، آمهون سامهون بيٺا هئاسين. تون وڻ جي سامهون نهيل ٿلهي تي ويٺي هئينءَ ۽ تنهنجو منهن روڊ طرف هو، مان سرينهن جي ٿڙ کي ٽيڪ ڏئي بيٺو هئس. منهنجو منهن تو ڏانهن ۽ پٺ روڊ طرف هئي. روڊ ڏانهن ڏسندي چيو هيئي؛

’ماڻهو ٽا اچن‘

’گهڻا آهن..........؟‘

’چار.‘

’انهن مان ڪو هڪ ’سليڪٽ، ڪر جيڪو ٻين ٽن کان وڌيڪ سهڻو هجي.‘

’ها، جيڪو نيري ڊريس ۾ آهي؛ بيحد سهڻو ٿو لڳي.‘

سرينهن جي ٽڙ کي ٽيڪ ڏئي انهن چئن جي اچڻ جو بيچينيءَ سان انتظار ڪرڻ لڳو هوس. نہ، شايد رڳو نيري ڊريس واري جو. هنن جي پيرن جا ڪڙڪا منهنجي پرمان لنگهي اڳتي وڌيا هئا تہ چيو هيئي:

’ڏس... جيڪو نيري ڊريس ۾ آهي. ڪيڏو سهڻو، ڪيڏو نہ سهڻو آهي..........؟‘

ڪنهن اڻڄاتل خوف مان، منهن ورائي ڏٺم هئم نيري ڊريس واري ڏانهن. جيڪو باقي ٽن ڄڻن جي لوچ ۾ ننڍڙا پتڪڙا ٽپ ڏيندو وڃي رهيو هو سمورو خوف هوا ٿي ويو هئم. ۽ مان وڏا وڏا ٿهڪ ڏئي ٽنهنجي هوندي سوندي سرينهن کي ٻڪ پائي چڏيو هئم. ٻارن وانگر پڇيو هيئي:

’ڇا هو سهڻو ناهي؟‘

’نہ هو بي انتها سهڻو آهي. مون کان بہ: توکان بہ. اسان ٻنهي کان.‘

’ها. واقعي هو اسان ٻنهين کان وڏيڪ سهڻو آهي. ڇو تہ هو اسان ٻنهين جو حصو آهي. نہ اسان ٻئي هن جو حصو آهيون... اسان ٽيئي هڪ آهيون. اسان مان ڪوبہ ٻيو ڪونهي: ڪوبہ ٽيون ڪونهي..... اسان ٻئي ’هو‘ آهي. توهان ٻئي، مان آهيان. هو ۽ مان، تون آهين.‘

تنهنجو هٿ سرير تي گسڪڻ لڳو هو. ڀانيو هئم ڄڻ مان تو ڏانهن گسڪڻ لڳو هوس. ان وقت تون مون کي هڪ ڊگهي گسڪڻ لڳي هئينءَ جنهن جي لسي حصي تان منهنجا ٻئي پير کسي ويا هئا. مان پوري رفتار سان ترڪندو تنهنجي نرڙ، نيڻن، ڳلن، ۽ ڳچيءَ کان ٿيندو ڇپن تائين پهچي ويو هئس؛ جيڪي اٽلڪا ٽڙڪي رهيا هئا. اکيون ٻوٽجي ويون هئم. پهرين پنهنجا چپ، پو سمورو وجود وساري وينو هئس. ڀانيو هئم ڄڻ سنڊوءَ جي وچ ۾ ترندڙ ٻيڙيءَ مٿان اونڌيي منهن ستون پيو هوس. منهنجا چپ ٻيڙيءَ جي پيٽ تي ڇهتيل هئا؛ لهر لهر جهومڻ لڳو هوس؛ اکيلو مان نہ، ٻيڙي بہ. پر ٻيڙي بہ غائب ٿي وئي هئي: ٻئي لهرن مٿان ٻڏي وڃڻ جي پوءَ کان هڪ ٻئي سان ڇهتي پيا هئاسون. لهرو هيون جيڪي اسان کي لوڏي رهيو هيون: هيٺ مٿي، ساڄي ڪابي، ڪابي ساڄي. ان ڏينهن اسان جي هٿ ترين ۾ اکيون ڦٽي پيو هيون، جيڪي اڪثر محبت جي شدت پيدا ڪري وڻندي آهي ۽ هٿ جسم جي سيني ڳلين جو سير ڪرڻ لڳندا آهن.

سخت جهڙ هو. اسان ٻيئي آرٽس فيڪلٽيءَ جي پٺين پهاڙيءَ تي پير لڙڪائي وينا هئاسون. هلڪي ڦڙ ڦڙ بہ پئجي رهي هئي. مون آسمان تي هڪ ٻئي مٿان سٽيل ڪڪرن ڏانهن ڏسندي چيو هو:

’آسمان بيروت ٻڏجي ويو آهي.‘

چڱ رات جي ڪنهن پهر آسمان کي باهہ لڳي، وسامي چڪي هئي. صبح جو رهجي ويو هو نيرو ڪارو دونهون؛ هڪ ٻئي مٿان سٽيل. دونهون جيڪو ڊوڙي رهيو هو اتر کان ڏکڻ ڏسا. جڏهن مان آسمان ڏانهن نهاريو هو. اکڻ ڦڙيون منهنجين پنبڙين تي ڪريون هيون ۽ ڪيتريون ڳالهائڻ سبب وات جي ڪاهيءَ ۾ وڃائجي ويون هيون. ان مهل مان پنهنجو ڪليل وات پنهنجين اکين سان ڏٺو هو. پي انتها گهرو. اونهون. ڦڙيون آسمان تان ٽٽي پنهنجي وات تائين ايندي ڏٺيون هئم ۽ وات جي اونهيءَ کاهيءَ ۾ ڪرندي ٻہ. پوءِ رڳو رهجي ويا هئا پڙاڏا سندس سنهين چيخن جا؛ منهنجن ڪنن ۾.

’هلون.....‘

’ڪيڏانهن......؟‘

ڪنڌ کڻي ڏٺو هيئي؛ تنهنجن نيڻن ۾ اندلٺ جا ست ئي رنگ اوچتو ئي اوچتو هڪ رنگ ۾ گم ٿي ويا هئا؛ ڳاڙهي، ريتي ڳاڙهي رنگ ۾. ڳاڙهاڻ جيڪا تنهنجن نيڻن مان اڏري سڄي ڪائنات تي ڦهلجي وئي هئي. ٻئي هٿ ۾ هٿ ڦاسائي، ننڍن وڏن پٿرن تي پٽ ڪپائي ساڄي ڪاٻي بيلنس ڪندا پهاڙيءَ کان هيٺ لهي پيا هئاسون. تنهنجو هٿ منهنجي چيلهہ تي ۽ منهنجو هٿ تنهنجي ڪڇ ۾ سري ويو هو. هلڻ لڳا هئاسي اوپر طرف، اهو پيچرو ان وقت تولاءِ پلي نئون هجي پر مون لاءِ سترنهن سال پراڻو هو. جيڪو هن وقت تولاٻہ پراڻو ٿي چڪو آهي. هلندي اسان جو زبانون ماٺ هيون پر اسان جا هٿ مسلسل ڳالهائي رهيا هئا. ٻنهيون لتاڙيندا. سرينهن ۽ يوڪلپٽس جي

سرھاڻ پريل ڊگھن وڻن جي وچ مان ھلندا، روڊ، پيچرا ۽ ڳليون لتاڙيندا رھيا ھئاسون، آڪاش تو گھاٽو ڪارو دونھون ڏڪڻ ڏسا ڏانھن مسلسل ڊوڙي رھيو ھو. ڦڙيون اسان جي پنبڻين، ڳلن، چپن ۽ ڳچين تي لڳي ڪتڪايون ڪري ڪنھن طرف وٺي وڃي رھيو ھيون.

پھچي ويا ھئاسون جتي اسان کي پھچڻ کپندو ھو. منھنجو آگوٺو ۽ ڏسٽي، پاڻ ۾ ملي ڪاٻي ڪان ساڄي اڌ گول ۾ ڦري ويون ھيون. آواز آيو ھو:

’ٺڙڪ‘ تالو منھنجي ھٿ ۾ ھو ۽ ڪنڍي تو ڪولي ڇڏي ھئي. اندر اچي ويا ھئاسون، سمورا آواز ٻاھر رھجي ويا ھئا. منھنجا چپ تنھنجي ڪن جي پاپڙيءَ ھيٺيان رڙھي آيا ھئا؛ نيڻ منھنجي چھري تان ترڪي آڱرين ۾ اچي ويا ھئا. صوفا تان گسڪي، گلم تي وڃائجي ويا ھئاسون. تنھنجو ڪاٻو ھٿ ڪياڙيءَ ڏانھن ڪڇي ويو ھو: آواز آيو ھو ’زززپ.‘ ھوا تيز گھلي ھئي. دريءَ جو تاڪ ٺڙڪي سان کي بند ٿي ويو ھو ۽ دريءَ مٿان لڙڪيل ريشمي پردو جھٽڪي سان ڏوري مان نڪري ھوا ۾ اڏامي گلم تي ڦھلجي ويو ھو. ۽ سڀ ڪجھ ’ا‘ ٿي ويو ھو. تون گلم تي اوپر ڪان اولھ طرف کسڪڻ لڳي ھئينءَ ھوريان ھوريان جيئن دريا ۾ ڪا لھر، ھوا جي زور تي ھڪ ڪناري کان ٻيڙي ڪناري ڏانھن سفر ڪرڻ لڳي. پھريان ھڪ لھر، پوءِ ھڪ ٻئي پٺيان ڪيتريون ئي. ڪي ڪناري تائين تہ ڪي اڌ ۾ رھجي ويل. درين جي شيشن تي مينھن پوڻ جي رفتار تيز ٿي ويئي ھئي. پھريان ڪجھ ڪجھ، پوءِ ان کان بہ وڌيڪ برسات جي ڦڙين جو آواز ملي ھڪ ٿي ويو ھو. شيشا سيئي پاٽي ٿي ويا ھئا. ھلڪي ٺڌ ھوندي بہ تنھنجو چھرو ٽاڪ منجھند جو تغاريون ڊوئيندڙ ڪولھڻ جي چھري جيان. پگھرجي ويو ھو. تنھنجيون پنبڻيون، پوپٽ جي پرن جيان ڦڙڪي ويو ھيون ۽ چپ بہ. ۽ مھنجي اندران ڪجھ واچوڙي جھڙو ڦيريون ڪائي اڙري ويو ھو. ۽ مون کي محسوس

ٿيو هو ڇڻ ڌرتي مٿي ڪڇي وئي هئي يا شايد آسمان هيٺ لهي آيو هو. تنهنجا هٿ منهنجي سرير تان ريڙهيون پائي گلم تي پئجي رهيا هئا.

ٻاهر نڪتا هئاسون، ڪڪرن جو دونهون ٽٽي چڪو هو. آڪاش ڪٿان هلڪو نيرو، ڪٿان گهرو نيرو ظاهر ٿي پيو هو. ڌرتيءَ تي نالا ناهي وهندڙ پاڻيءَ ۾ آڪاش پنهنجي ان وقت نظر ايندڙ سمورن رنگن سميت مرڪي رهيو هو. اسان ان پاڻيءَ ۾ آڪاش مٿان، هٿن ۾ هٿ ڏئي خالي ٿي ويل ڪڪرن جيان اڏري پيا هئاسون. ڪيڏا نه هلڪا ٿي پيا هئاسون.

تنهنجا ڪيترائي روپ ٿي پيا هئا. ڪڏهن لهرون ڪڏهن گسڪڻ، ته ڪڏهن لهرن مٿان لڏندڙ ٻيڙي. ڦلجي ويا هئاسون سڄي يونيورسٽيءَ مٿان. پهاڙين جي گهٽڻ کان وٺي ديوين جي ننڍڙن جهنگلن تائين. يا شايد سيئي گهٽ ۾ ديوين جا ننڍڙا جهنگل اسان جي اندر ڦلهجي ويا هئا.
هوريان هوريان تون پنهنجي پرائمريءَ جي انهن سمورين ساهڙين کان الڳ ٿي وئي هئينءَ. جن سان انهن جي ڪرتوتن جي ناتي نه، ڊگهي دوستيءَ جي ناتي گڏ رهندي پئي آئينءَ ۾ جن جي ڪري تون بدنام به ٿي رهي هئينءَ. جيڪو نه مون چاهيو ٿي، نه هن، جنهن سان تون انگلش ڊپارٽمينٽ جي ڪارنر وٽ ويهي ڪچهري پئي ڪئي، مون ڪي پوليٽيڪل سائنس جي ڪولر وٽ وساري. هن جڏهن توکي مڙني ڇوڪرين کان پرتي ٿيندو ڏٺو هو: جيڪو هن چواٽي، هڪ فلم تي ئي پنهنجو سڀ ڪجهه ارپي ڇڏيندين هيون. ته مون کي ڏاڍا پاڪر پائي چميون ڏيڻ لڳو هو.

تنهنجو ٽيلي اسٽار ادا، ۾ سندس ساٿياري آخري سال جو رزلٽ نڪرندي ئي ائين اڏامي ويا هئا جيئن پهرئين پهر پيلاڪ سج نڪرڻ سان ڌرتيءَ تان اڏامي وڃي.

جيڪڏهن ڏک هئم بہ تہ نصير جي يونيورسٽي ڇڏي وڃڻ جو.

تنهنجي گهرج بڻجي پيو هوس، تنهنکري ئي مان پريس فوٽو گرافر جي نوڪريءَ کي الوداع چئي توکي پابنديءَ سان ’اٽينڊ‘ ڪرڻ لڳو هوس. ۽ پاڻ وڏيڪ آزاديءَ سان گهمڻ لڳا هئاسون. پهريون ڀيرو جڏهن ڪراچيءَ هليا هئاسون تہ انهيءَ عليءَ، جنهن کي هڪ ڀيري، جڏهن مون سان ملڻ آيو هو تہ توکيس ست سريون ٻڌايون هيون، ڪيڏو نہ پيار ڏنو هو هن ۽ سندس زال..........! هنن جو ٻن سالن جو راهل ڪيڏو نہ ڏنگو هو....... جنهن لاءِ تو بوهري بازار مان پينٽ ۽ شرٽ بہ ورتي هئي. ۽ ها هڪ جنرل اسٽور تان پاڻ ’ڊاٽي رف رائيڊرز‘ جو پيڪٽ بہ تہ ورتو هو.........؟

علي ۽ سندس زال پاڻ کي نويڪلو ڪمرو ڏئي ڇڏيو هو. اهي سياري جا پڇاڙڪا ڏينهن هئا. ان رات پاڻ مسلسل هڪ ٻئي جي ڪنن سان پرسان ڳالهائيندا رهيا هئاسون.... توسان ڳالهائڻ مهل پهرين منهنجي ڪاٻي اک جا ڇپر تنهنجي ساڄي ڳل مٿان ڪلندا ۽ بند ٿيندا رهيا هئا. جنهنجو مزيدار احساس محسوس ڪرائڻ لاءِ تون بہ هڪدم پنهنجي ٻيءَ اک جا ڇپر منهنجي ڪاٻي ڳل مٿان ڪولڻ ۽ بند ڪرڻ لڳي هئينءَ. تنهنجا ڪلندڙ ۽ بند ٿيندڙ ڇپر مون کي پنهنجي ڳل تي پوپٽ جي پرن جيان محسوس ٿيا ها. پوءِ پاڻ واري واري سان هڪ ٻئي جي ڳلن تي اکيون ڇنڀڻ لڳا هئاسون. ان رات تو هڪ ٻي بہ عجيب حرڪت ڪئي هئي، تو پنهنجو ڪاٻو نيڻ منهنجي ساڄي نيڻ جي ايڏو تہ ويجهو آڻي ڇڏيو هو جو اسان ٻنهن جي نيڻن جون ماڻڪيون ’فيڊ آئوٽ‘ ٿي ويون هيون. تو ڪجهہ دير بنا اک ڇنڀڻ جي ڏسڻ کان پوءِ سرٻاٽن ۾ پڇيو هو:

’تنهنجي نيڻ ۾ سونهري رنگ لهي آيو آهي؛ توکي منهنجي نيڻ ۾ نظر اچي ٿو.....؟‘

مون ڏٺو هو ان گھڙيءَ، تنهنجي ڪاپي نيڻ ۾ به ڪو رنگ چمڪي پيو هو. سونهري نيرو، سونهري نارنگي، يا شايد رڳو سونهري، پر مون کي ساهي ساهيءَ سان اهي سيئي رنگ تنهنجي ڪاپي نيڻ ۾ نظر آيا هئا. ان رات تون گھٽي پاڳي مون کان صبا جي باري ۾ پڇندي رهي هئينءَ. تون مون کي ڪجھ اوڳاڇڻ پئي چاهيو. اهو ٿي ته مان ۽ صبا ڪراچيءَ ۾ اچي سنجوڳ ڪيو هو يا نه.....؟ پر تو نه ڄاتو سنجها ته سنجوڳ جو اصل سک ته سدائين تو مان ماڻي سگھيو هوس، چو ته منهنجين سمورين محبتن جا پيچرا تو تائين اچي دنگ ٿي، ٿي ويا. پر توکي ويساهه پو به نه آيو هو ۽ تنهنجو شڪ مٿائڻ لاءِ منهنجا چپ تنهنجي ڪياڙي، لڳن، چپن ۽ ٻين حصن مٿان. ڪجھ ڳولهڻ لڳا هئا. اهو ڪجھ جيڪو هنن ڪڏهن به صبا جي وجود تي ڳولهڻ جي ڪوشش نه ڪئي هئي.

ان ڪانپوءِ پاڻ جڏهن به ڪراچي آيا هئاسون ته پپوءِ جي گلشن واري خالي بنگلي جي مٿين بيڊروم ۾ ستا هئاسون؛ جتي پپوءِ جي ممي ۽ ڊيڊي اچي رهندا هئا. ڪيڏو ’ڪمفرٽ ايبل‘ هو اهو بيڊ روم ۽ ڪيڏيون سپاويڪ هيون اهي گھميل گھميل ميرانجهڙيون راتيون جن ۾ اسان جو شديد پيار سمايل هو. انهن ڪڏهن نه وسرندڙ حسين راتين ۾ به، تون مون کي پيار ڪندي اوچتو اداس ٿي ويندي هئينءَ ۽ شڪ جي نظرن سان ڏسندي پڇندي هئينءَ: ’صبا سان هت گھٽيون راتيون گذاريون هيئي پنهون.......؟‘

نيئن سال جي ايڊميشن لسٽ تي ڪيترن نالن سان گڏ هڪ نمبر آڌو لکيل هو: مُس- صبا حميد فخري. ڊاٽر آف مسٽر حميد فخري.‘

پريويس جا ڪلاس شروع ٿي ويا هئا، ٻين سان صبا به اچڻ شروع ڪيو هو. تراڪڙو

منهن. وڏا پورا ناسي نيڻ جن جا ڇپر ڪڏهن ڪڏهن بند ٿي ڪلندڙ، ننڍڙي پر وٽندڙ نڪ هيٺان ڀريل ڀريل چپ. پورو پنو قد، گول ڪلھا، آڪڙيل ڇاتيون، هر وڪ تي ڇلندڙ. هر ڪنيل وڪ بي پرواهه ۽ تکي. تيز هلڻ سبب سندس ريشمي وار ساڇي ڪاڀي جهاتيون پيچائيندڙ. پهرين نظر ۾ هوءَ مون کي ڏاڍي اسٽائلش نظر آئي هئي. صبا جڏهن به مون کي ڪاريڊور ۾ ٽڪرائي هئي، مان شعوري طور ڏانهس ڏسڻ کان لنوائي ڇڏيو هو. مون کي اهڙيون ڇوڪريون زهر لڳنديون آهن جيڪي سمجهنديون آهن سندن ويهڻ سان سڄي ڪائنات ويهي ٿي رهي ۽ سندن اٿڻ سان هر شئي ڇر پر ۾ اچي ٿي. صبا شروع ۾ اهڙي ئي لڳي هئي. پوءِ هن تو سان ملڻ شروع ڪري ڇڏيو هو ۽ تنهنجي ڪري مون سان به. ۽ صبا، منهنجي سندس لاءِ قائم ڪيل راءِ کي غلط ڪري ڇڏيو هو. صبا هر ننڍڙي ڳالهه تي وڏا ٺهڪ ڏئي کلي پوندي هئي. کلڻ جي معاملي ۾ هوءَ مون کي پاڻ جهڙي لڳي هئي. انهن ئي ڏينهن ۾ ڪيمر ڪٽي سڄي يونيورسٽيءَ ۾ تنهنجا 'سنپس' ڪڍيا هئم ۽ سموري يونيورسٽي ڪيمرا جي اک ۾ محفوظ ٿي وئي هئي.

توهان جي ڊپارٽمينٽ پاران لڳندڙ اسٽڊي ٽوئر ۾ صبا مون سان فري ٿي وئي هئي. جڏهن به اهڙي ڪاٽوئر لڳندي هئي پاڻ بس جي جنهن به سيٽ تي ويهندا هئاسون اها ڇڻ اسان جي ملڪيت بڻجي ويندي هئي. شروع ڪان آخر تائين ان سيٽ تي ڪو به ويهڻ جي سگهه ساري نه سگهندو هو. ۽ تون مون کي ان سيٽ تان اٿڻ نه ڏيندي هئينءَ، نه ئي پاڻ اٿندي هئينءَ. شايد توکي ڊپ هو ته تنهنجي اٿي وڃڻ سان، ڪو ٻيو تنهنجي سيٽ ولاري ڇڏيندو. پر انهن ٻن ڏينهن جي اسٽڊي ٽوئر ۾ الائجي ڇو تو صبا کي مون سان فري ٿيڻ ڏنو هو. شايد توکي يقين هو ته صبا مون 'رف' ۽ بي پرواهه سان عشق ڪڏهن به ڪري نه سگهندي. ان ڳالهه جو احساس مون کي به هو. ان سموري ٽوئر ۾ رڳو هڪ پيرو ڪاوڙي هئينءَ. واپسيءَ تي جڏهن بس ۾ جهليل سنڌي اخبار

جي هڪ خبر جي سٽ ڏانهن اشارو ڪري ڪنهن ڏڪئي اکر جي معنيٰ ڇي هئي. بس، مڪليءَ پهتي هئي، ڪجهہ ڏنگن شاگردن گوڙ ڪيو هو:

’اسان ملا لٽر جي قبر ڏسنداسون‘

اسان کي ملا لٽر جي قبر ڏيکاريو‘

’سائين، ملان لٽر جي قبر بہ اسان جي اسٽڊي ٽوئر ۾ شامل آهي.‘

بس ۾ هلڪا دٻيل ٺهڪ سيٽن هيٺان بانبڙا پائڻ لڳا ها.

صبا وائڙن وانگر پڇيو هو:

ملان لٽر جي قبر ۾ ڪهڙي خاص ڳالهہ آهي.....؟‘

مان پنهنجا چپ هن جي ڪن ويجهو آڻي، هن کي ملان لٽر جي قبر جي خاصيت ٻڌائي ڇڏي هئي. ۽ صبا ٻئي هٿ وات تي رکي ٺهڪن ۾ پئجي وئي هئي. تنهنجن نيٽن ۾ هڪ ئي مهل توائيپٽو ۽ حسد ڀرجي آيو هو. خونخوار لهجي ۾ مون کي سڏي پاڻ سان گڏ ويهڻ لا چيو هيئي. تنهنجي ڀر ۾ اچي وينو هوس؛ ڏڪار مان چيو هيئي:

’ڪهڙي ضرورت هئي.‘

’ڇاجي....؟‘

’هن کي اهو ڪن ۾ ٻڌائڻ جي؛ جيڪو مان هت ويهي ٻڌي سگهي آهيان.‘

’ٻڌي يا سمجهي......؟‘

مون کي ڪوبہ جواب نہ ڏنو هيئي ڇاڪاڻ تہ هوءَ هيئي نٽي جي بادشاهي مسجد تائين مون سان نہ ڳالهايو هيئي. جنهن کي صبا بہ محسوس ڪيو هو.

ان استڊي ٽوئر کان پوءِ، جيڪا صبا جي پهرين ۽ اسان جي ٽين هئي، صبا مهينو نہ آئي هئي. خبر پئي هئي، ’صبا بيمار آهي.‘ ٽوئر مان موٽي رات جو گهر اچي وهنتي هئي ۽ پڪو هلائي سمهي پئي هئي. صبح جو ڪرنگهي ۾ شديد سور سان بخار تي پيو هوس. مهيني کان پوءِ هڪ صبح جو ڪاريڊور ۾ نظر آئي هئي؛ شايد واپس وڃي رهي هئي. مون کي ڏسندي پري کان ئي رڙ ڪئي هئائين:

’هاءِ!‘

تڪيون وکون کڻندي ويجهو پهچي وئي هئي. چوڻ لڳي:

’وڏي افسوس جي ڳالهہ آهي.....‘

’ڪهڙي.......؟‘

’ڪا سڌ بہ لڌئي؛ ڪير مئو ڪير بچيو......؟‘

’مون کي افسوس آهي.‘

’ها پئي، اوهان کي سنجها جي فوٽو گرافس ڪڍڻ کان فرصت ملي تہ ڪنهن ٻئي تي بہ نظر پئي نہ. اوهان جي هٿ ۾ ڪيمرا هجي نہ هجي، پر اوهان جي اکين جا ٻئي لينس هر وقت سنجها جي چهري تي فوڪس هوندا آهن.‘

’ان ڪري جو سنجها منهنجي محبوبا آهي.‘

’ها توهان ٻئي سا آهيون.‘

’ٿينڪس.‘

’پنهنجي ڳالهہ آهي.‘ مرڪي پئي هئي. وچڙ لڳو هوس تہ چيو هئائين:

’سنجها جي اڄ ٽيسٽ آهي ۽ هوءَ ٽيسٽ پئي ڏي.‘

’مون کي خبر آهي.‘

’اڪيلو ويهي ڇا ڪندين.........؟‘

’انتظار.‘

’مان اڄ بور آهيان،‘

’پوءِ.....‘

’تون مون کي ايستائين ڪمپني ڏئي سگهين ته ڏاڍو سٺو جيسين سنجها ٽيسٽ ڏئي وٺي.‘

صبا کي سندس ساهيڙين وٽ ٽائيڪو ڪرڻ لاءِ، هن سان سڄي فيڪلٽي رلندو رهيو هوس پرهن جي هڪ به ساهيڙي نظر نه آئي هئي. ٽڪجي اسان سيڪنڊ فلور جي ڏاڪڻين مٿان ويهي رهيا هئاسون. وقت گذارڻ لاءِ ڳالهائڻ لڳو هوس:

’اوهان جو پيءُ ڇا ڪندو آهي.......؟‘

’وڪيل آهي.‘

’ٻين لفظن ۾ ڪوڙ جو واپاري آهي.....؟‘ اهو ٻڌي صبا ٽهڪ ڏئي کلي پئي هئي. وري پڇيو مانس:

’پيءُ جون اڪيليون آهيو.......؟‘

’نه مون کان وڏيون منهنجيون ڀيڻون ٻه ٻيون به آهن.‘

’پرڻيل آهن‘

’ها، ٻنھين ھن ئي يونيورسٽيءَ مان گريجوئيشن ڪئي آھي. پڙھائيءَ جي دوران ٻن سنڌي ڇوڪرن سان شاديون رچائي ڇڏيون اٿن. چڱا موچارا زميندار ڇوڪرا آھن. پر منھنجي پپا جي خواھش آھي تہ گھٽ ۾ گھٽ مان ڪنھن سنڌيءَ سان مئريج نہ ڪريان.‘

’ڇو....؟‘

’اھو تہ پپا ئي ٻڌائي سگھندو......‘

’۽ تنھنجي ممي..........؟‘

صبا ڪجھہ گھڙين لاءِ ماٺ ٿي وئي ھئي. پوءِ چيو ھئائين:

’منھنجي اصل ممي ڪراچي ۾ رھندي آھي ھتي منھنجي ’اسٽيپ مدر‘ رھندي آھي، مون کي بنھہ ناھي وڻندي.‘

’ياٽر گھٽا اٿوءَ.....؟‘

’ھڪ. پر نہ ھئڻ جھڙو. پپا کي ھن جو ڏاڍو ڏک آھي، ميٽرڪ کان وڌيڪ نہ پڙھي سگھيو. جڏھن تہ پپا ھن کي ڊاڪٽر بنائڻ ٿي چاھيو. پاڻ کي وڏو غيرتمند سمجھندو آھي. مون تي ڪرڙي نظر رکندو آھي. مون کي ھن جي ڪابہ پرواھہ ناھي. پپا چوندو آھي، منھنجي پٽ بہ تون آھين، تہ ڌيءَ بہ تون.‘

’خواب ڏسندي آهين؟‘

’خواب.......... منهنجا خواب اسان جي گهر جي مٿئين ڪمري جي روڊ ڏانهن ڪلنڊڙ دريءَ مان، آپ گهات ڪري چڪا آهن. هاڻ هڪ خواهش آهي.‘

’ڪهڙي.........‘

’يا ڪنهن پوڙهي پر امير ترين ماڻهوءَ سان شادي ڪريان، يا ڪوئي ساٿ ڏي تہ ’بينڪ رابري‘ يا اسمگلنگ ڪريان.‘

’بي انتها حسين عورت ڪان، ڪنهن بہ طرح گهٽ ڀيانڪ خواب ناهن.‘

صبا ٽهڪ ڏئي کلي پئي هئي ۽ کلندي چيو هئائين:

’ڳالهيون خوبصورت ڪري سگهندو آهي.‘

’۽ مان پاڻ.........؟‘

’ٺيڪ آهين.‘

تون ٽيسٽ ڏئي اچي وئي هئينءَ، ۽ اسان ٽنهين ڏاڪڻين مٿان ويهي چانهہ پيتي هئي.

صبا پهرين مون کي پنهنجي اڪيلي نالي سان سڏيندي هئي. پر پوءِ ڪنهن لاشعوري خوف کان منهنجي نالي اڳيان ’ادا‘ جو واڌارو آڻي ڇڏيو هئائين. پهريون ڀيرو شدت سان احساس ٿيو هئم، تہ لفظ جو رشتن سان ڪو ايڏو گهرو لاڳاپو بہ ناهي. هن جي ’ادا‘ جي خطاب کان پوءِ مان ڪجهہ ڏچي ويو هوس ۽ تون بي اوني ٿي وئي هئينءَ.

هڪ ڀيري صبح جو، تون، مان ۽ صبا، فيڪلٽيءَ جي ڪاريڊور ۾، روڊ واري پاسي کان ٿلهن کي ٽيڪ ڏئي بيٺا هئاسون، تہ صبا پرس مان هڪ لفافو ڪڍي مون طرف وڌائيندي چيو هو:

’هن ۾ منهنجي ان خواب جون تصويرون آهن. جنهن تي منهنجا ڀيا خواب بيٺل هئا. ۽ جنهن جي ڪري منهنجن مڙني خوابن اڄ کان ڇهہ مهينا اڳ منهنجي ڪمري جي دريءَ مان آپ گهات ڪري ڇڏيو هو.‘

اسان هڪ هڪ ڪري سڀ تصويرون ڏٺيون هيون. ڪيڏو حسين هو صبا جو خواب.....؟ يونان جي شهزادن جهڙو. فوٽو گرافس ڏسي صبا کي واپس ڪيا هئم تہ هن چيو هو:

’اڄ ڏهين وڳي هو پنهنجون تصويرون بہ واپس ڪٽي ويندو.‘

واچ ۾ ٽائيم ڏٺو هيئي: ڏهن ۾ ڏهہ منٽ هئا. پوري ڏهين وڳي سلور ڪلر جي ڪار آرٽس فيڪلٽيءَ جي مين گيٽ آڏو اچي بيٺي هئي. جنهن مان لٿو هو يونان جو شهزادو. هن اکين تان سن گلاسز هيٺ ڍرڪائي؛ سيڪنڊ فلور ڏانهن نهاريو هو. جتي

تون، مان ۽ صبا بيٺا هئاسون. صبا جو منهن محرم جي ڏهين ٻڌجي ويو هو. هوءَ ڪاريڊور مان وچڙندڙ وڪون ڪٽندي وڃڻ لڳي هئي، ڇڻ گهاٽي ڏٻڻ ۾ هيٺ لهندي وئي هئي. هڪ ٻئي ڏانهن نهاريو هوسون. ان گهڙيءَ اسان کي محسوس ٿيو هو. ڇڻ ڪوئي مري ويو هو.

صبا مون کي مظلوم لڳڻ لڳي هئي، منهنجيون سموريون همدرديون صبا جي گهر ڏانهن ويندڙ رستن جي ٻنهين پاسي ايري آيل گهاٽا وڻ ٻڌجي پيون هيون. صبا کي چڱيءَ طرح سڌ هئي ته منهنجين سمورين محبتن جا پيچرا تو وٽ اچي ختم ٿي ويندا آهن. هڪ ڀيري هن چيو هو:

’مون کي خبر آهي، تون سنجها سان بي انتها محبت ڪندو آهين. ايتري قدر جو توهن کي پاڻ مٿان مڙهي ڇڏيو هو. هوءَ سپين آڏو توسان ’مس بيهيو‘ به ڪندي آهي. ۽ تون ان کي به هن جو پيار سمجهي لنوائي ڇڏيندو آهي. اهو سڀ ڄاڻندي به مان چاهيان ٿي، تون مون سان ملندو رهه. الائجي ڇو.... توسان ملي سک جو احساس ٿيندو اٿم.‘

۽ مان صبا جو وڌيڪ خيال ڪرڻ لڳو هوس. شايد ان ڪري به جو مون کي ’فرسٽريٽيڊ‘ ڇوڪريون فوٽ پاٿ تي رديءَ ۾ وڪامندڙ قيمتي ڪتابن جهڙيون لڳنديون آهن. هڪ ڀيري صبا کي چيو هئم:

’آئون جيڪڏهن دنيا جو امير ترين ماڻهو هجان ها، ته هڪ محل ٺهرايان ها، جنهن ۾ ساري جڳ جون ’فرسٽريٽيڊ‘ ڇوڪريون پنهنجي مرضيءَ سان جيون گهارين ها.‘ صبا منهنجي ڳالهه ٻڌي وڌيڪ اداس ٻڌجي وئي هئي.

منهنجو صبا جي گهر روز وڃڻ ڪُڪڙ لڳو هيئي. منهنجا صبا لاءِ هر وقت خلوص مان چيل جملا، توکي برا لڳندا هئا ۽ صبا لاءِ تنهنجي دل ۾ پريل محبت ۽ همدردي، اسپرٽ بڻجي اڏامي وئي هئي؛ ۽ تون مون مٿان چٽر پريل جملا اڇلڻ لڳي هئينءَ. پهرين گهٽ، پوءِ ڪجهه وڌيڪ. موقعو مناسب ڏسندي، توکي تنهنجي ڪلاس فيلوز، منهنجي ۽ صبا جي خلاف پرڻ لڳيون هيون جن ٻرنديءَ مٿان پيٽرول جو اثر ڏيکاريو هو. پوءِ تو مون تي سڌا سنوان الزام مڙهڻ شروع ڪيا هئا. ڪجهه بـ سمجهي نه سگهيو هئس؛ وائڙو بڻجي ويو هئس. توکي هر طريقي سان سمجهائڻ چاهيو هئم پر تون ڪجهه بـ سمجهڻ جي موڊ ۾ نه هئينءَ.

انهن ئي ڏينهن ۾ منهنجو هڪ پيارو دوست جيڪو ’نارد مُني‘ بڻجي ويو هو اسان ٻنهي جي وچ ۾ ڪنهن مضبوط رسي جيان اپري آيو هو. هو قد جو بندرو، رنگ جو سانورو هو. هن جي نظر جي عينڪ پنيان نظر ايندڙ چنجهيون اکيون ائين لڳنديون هيون چڻ ڪنهن ڏنگي ٻار، چشمي جي شيشن پنيان بـ مئل ماڪوڙيون رکي ڇڏيون هجن. سندس ننيڙڙي پٽاريل نڪ مٿان هر وقت ائين چهٽيل هوندو هو. جيئن رش ۾ فوٽ بورڊ مٿان لڙڪندڙ ڪو شخص، جنهن جا ٻه ئي پير فٽ بورڊ يعني هن جي نڪ تي، ۽ ٻئي هٿ ريلنگس ۾ يعني هن جي ڪنن تي، پوري سگهه سان چهٽيل هجن. جڏهن هو ڪنهن سازش ۾ ڪامياب ٿيندو هو تـ سندس مئل ماڪوڙين جهڙيون، اکيون جيئريون ماڪوڙيون بڻجي پونديون هيون ۽ چشمي پنيان هيڏانهن هوڏانهن چرڻ لڳنديون هيون. ۽ ڪلڻ وقت سندس ٿلهن چپن پنيان ڏند ائين ظاهر ٿي پوندا هئا، جيئن باغ طرف ڪلندڙ درياءَ جا ٻئي طاق هوا جي زور تي کلي وڃن هڪ زوردار نڙڪي سان. ۽ ظاهر ٿي پئي ٻئي طرف سائي چپر مٿان ڪا ڏانگاري. ’نارد مني‘ مون کي ڏاڍو پيارو هو، هو هو بـ ڏاڍو سنو. ڪنهن زماني ۾ جڏهن نه تون هئين نه صبا، هو مون کي پيار ڪرڻ جي حد تائين چاهيندو هو. تڏهن هو مون کي بلڪل برو نـ لڳندو

هو، ۽ هن جون سموريون خاميون هن جي خاصيتن جو حصو لڳنديون هيون. تڏهن مون کي هن جي مرڪ فرشتي جهڙي معصوم. ۽ سندس ٿهڪ ڏنگن ٻارڙن جهڙا محسوس ٿيندا هئا. حقيقت ۾، اسان هڪ ٻئي لا سڌا ۽ مهان اوسيتائين هوندا آهيون جيسين تائين هڪ ٻئي جي ڳالهين جو احترام ڪندا آهيون. نارد مُني جذباتي هو ۽ جذباتي هئڻ جي ناتي بيوقوف. انهيءَ ڪري ئي هو ماڻهن لاءِ رايا جلد قائم ڪندو هو ۽ بدلائي ڇڏيندو هو. جنهن زماني ۾ توهان ٻنهين جو ڪوبہ تصور مون وٽ نہ هو، اسان ٻئي گڏجي پيئندا هئاسين، ساڳئي گلاس ۾. تڏهن اسان ٻنهين وٽ اوبر جو تصور بلڪل ڪونہ هو. نارد مُني جڏهن رڳو منهنجو دوست هو، هڪ سٺو دوست تڏهن مون هن کي توسان ملايو هو. نارد مُني جي وڏي ۾ وڏي ٽريجڊي عورت هئي. هن سان ڪڏهن بہ ڪنهن عورت رومانس نہ ڪيو هو، سواءِ پروفيشنل عورتن جي. جن جي محبتن جا دروازا سدائين پئسن وارن لاءِ کليل رهندا آهن. ۽ هو پئسن ڪمائڻ جا سڀ گر ڄاڻندو هو. نہ، هن ڪڏهن بہ ڪنهن جو کيسو نہ ڪٽيو هو. ۽ نہ ئي هن ۾ ڌاڙي هڻڻ جي سگهہ هئي. نارد مُنيءَ ۾، اهي سڀ خاصيتون هيون جيڪي ڪمرشيل آرٽسٽ ۾ هئڻ گهرجن، جيڪي مان پيدا ڪري نہ سگهيو هئس. مان ٻين جي مرضيءَ، ٻين جي حڪم تي ڪابہ لائين نہ ڪڍي سگهندو آهيان ۽ هن جا هٿ هميشہ هرهڪ جي حڪم جي انتظار ۾ رکيل رهندا هئا، ان ۾ هن جو ڏوهہ بہ نہ هو. اها هن جي سنائي هئي، هن گهر وارن جي مجبورين آڏو سيز فائر ڪري ڇڏيو هو. اها ٻي ڳالهہ آهي تہ هو ان ڪمايل پئسن مان، اڌ کان وڌيڪ وئيشيائن ۽ شراب تي وڃائي ڇڏيندو هو. کيس ڏوهاري نہ ٿو سمجهان ڇو تہ عورت بهرحال مرد جي وڏين ضرورتن مان هڪ ضرورت آهي. مون کي خبر آهي، تہ هو دوستن سان شديد محبتون ڪندڙ هو. پر مان اهو وساري ويٺو هئس تہ هو عورت جي معاملي ۾ هميشہ کان ويچارو هئڻ سبب منهنجي خلاف بہ استعمال ٿي سگهيو ٿي. ها، پهرين هو استعمال ٿي ويو هو. پوءِ هن شعوري ڪوشش سان منهنجي خلاف ڪم ڪرڻ شروع ڪري ڇڏيو هو.

صبا ۽ مان سينٽرل لائبريريءَ جي روڊ مٿان آمهون سامهون ويٺا هئاسون. يونيورسٽيءَ جي ڇـڙواڳ هـوا پنهنجـي سـموري سـگهه سـان گهُلـي، روڊ جـي ٻنهـي پاسـن کـان يوڪلپٽس جي قد آور وڻن کي سجدا ڪرائي رهي هئي ۽ يوڪلپٽس جا ڏگها پن، هوا جي زور تي چوڌيل ۾ گول ڦرندڙ ٻارن جيان بوڊ ۾ پرجي تاڙيون وڄائي رهيا هئا. صبا يوڪلپٽس جي چوٽين کان به مٿي گهوري ڇيو هو:

’توکي خبر آهي، منهنجي ممي ۽ پاپا ۾ ’سيپريشن‘ جو واحد سبب ڪهڙو هو؟‘

’ڪهڙو هو؟‘

’شڪ، منهنجو پاپا ڏاڍو شڪي مزاج رهيو آهي. پاپا ميءَ سان لـو مئريـج ڪئي هئي، تڏهن پاپا وڪيل نـه هو. خيرپور ۾ ’ٽي اينڊ ٽي‘ ۾ ’ايس_ ڊي_ او‘ هو، ممي اڻ پڙهيـل هئي. پاپا ڪيس پنهنجي پرسنل سيڪريٽريءَ کان ٽيوشن ڏيارائڻ لڳو هـو، مميءَ تـي شڪ ٽيڻ لڳو ۽ پاپا پنهنجي پرسنل سيـڪريٽريءَ کي نـوڪريءَ مـان ڪڍي ڇڏيـو. ان ڳالهه تـي مميءَ کي ڏاڍو ڏک ٿيـو هـو. پاپا ۽ مميءَ ۾ اڪثر جهيـڙو ٿيـڻ لڳـو ۽ هـڪ ڏينهن ممي گهر مان هلي وئي. ڪجهه هفتن کان پوءِ سندس خط آيو هو جنهـن ۾ لکيـل هو تـه مميءَ پپا جي پرسنل سيڪريٽريءَ سان شادي رچائي ڇڏي هئي. پاپا ڪڏهـن بـه، مون کي مميءَ وٽ وڃڻ کان نـه روڪيو آهي. ان ڪري مان ڪنهن تي بـه شـڪ ڪـرڻ نـه چاهيندي آهيان ۽ مان هن تي بـه ڪڏهن شڪ نـه ڪيو.

پر... هن منهنجي پرٽيل ساهيڙيءَ سان رات گذاري هئي. اها سڌ هونـدي بـه، تـه هـوءَ منهنجي ساهيڙي هئي ۽ مـان سندس محبوبـا...... مـون کي سخت ڏک رسيو هـو. ان

ڏينهن ڏاڍو رني هئس. ڪيڏو مانُ هئم هن تي... مون کي سڌ هئي تہ هو هر رات نئين ڇوڪريءَ سان گذاريندو آهي. پر مون کي يقين هو تہ هو مون سان محبت ٿو ڪري. مون کي مانُ هوندو هو تہ هو منهنجين ساهيڙين جي بي انتها عزت ٿو ڪري. پر ائين نہ هو.... ۽ هن منهنجي ساهيڙيءَ سان رات گذاري، مون کي محسوس ڪرايو هو تہ هن کي.......'

صبا وڌيڪ ڪجھ بہ چئي نہ سگهي هئي. پرس مان گولڊ ليف جو پئڪيٽ ڪڍي، سگريٽ دکائي، ڊگها ڊگها سوٽا هڻڻ لڳي هئي، منهنجو نادر مُني دوست مون کي ڳوليندو مون تائين پهتو هو. هن جي صبا سان سڃاڻپ ڪرائيندي چيو هئم:

'هي منهنجن پيارن دوستن مان هڪ آهي. منهنجا دوست مون کي پنهنجي محبوبا جيڏا پيارا آهن. ۽ مون کي پنهنجا سڀ دوست پنهنجو پرتؤ لڳندا آهن. هن سان ملي تو کي، منهنجي هئڻ جو احساس وڌيڪ گهرائيءَ سان محسوس ٿيندو.'

ان ملاقات کان پوءِ نادر مني، صبا مٿان پنهنجين سمورين سچاين سميت عاشق ٿي پيو هو. اها ڳالھ هن مون کي ڪنهن طرح محسوس ڪرائي هئي، جيڪڏهن هو محسوس نہ بہ ڪرائي ها. تڏهن بہ محسوس ڪري چڪو هئس. هر طرح سان چاهيو هئم تہ صبا نادرمنيءَ ۾ دلچسپي وٺي. هڪ ڀيري صبا سان ڏاڍو بحث ڪيو هئم. تڏهن صبا ڪجھ ڏک ۽ ڪجھ ڪاوڙ مان چيو هو:

'جيڪڏهن، تون، مون مان جان ڇڏائڻ چاهين ٿو تہ صاف لفظن ۾ چئي ڇڏ. جيسين تنهنجي دوست جو تعلق آهي مان هن جي عزت ڪندي آهيان. بيشڪ هو هڪ سٺو ڇوڪرو آهي. ۽ مون کي ان ڪري بہ چڱو لڳندو آهي، تہ هو منهنجي ڪراچيءَ واري

ڪزن جهڙو آهي جيڪو مون کي ڏاڍو چاهيندو آهي. جنهن کي اها بہ چڱيءَ طرح خبر آهي تہ مان هن سان نہ، پر ڪنهن ٻئي سان عشق ڪندي آهيان، مان هن کان ڪجهہ بہ نہ لڪائيندي آهيان. مون هن کي هميشہ سٺو دوست سمجهيو آهي. منهنجو ڪزن ۽ تنهنجو دوست، ٻئي هڪ جهڙا آهن ۽ ٻئي عزت لائق آهن. پر عشق ڪرڻ لائق ناهن. مون وٽ پيار جو پنهنجو ’ڪنسيپٽ‘ آهي. ۽ جيئن تہ اهو منهنجو پنهنجو آهي تنهن ڪري مان انهيءَ ۾ ٻئي ڪنهن جي مداخلت بلڪ برداشت نہ ڪنديس. تنهنڪري، پليز تون خدا جي واسطي پنهنجي دوست کي سمجهائي ڇڏ تہ مون طرفان، پنهنجي لاءِ ايڏا وڏا آئڊيئلز نہ بڻائي جو انهن جي ٽٽڻ سان، سندس ننڍڙو وجود ڏيڄي وڃائجي وڃي.‘

صبا جي ايڏي تفصيلي جواب کان پوءِ وڌيڪ ڳالهائڻ فضول سمجهيو هئم. پر اُهي سڀ ڳالهيون نارد مُنيءَ کي نہ ٻڌايون هئم، سڏ هئم هو جذباتي هو ۽ حساس بہ، چيو هو مانس:

’صبا سان ملندو رهہ، هن کي توجهڙي ۽ سني ۽ سچاجهي پيار ڪرڻ واري جي ضرورت آهي. ’جڏهن تون مون سان هوندي هئينءَ تہ، ڪوشش ڪري صبا کي نارد مُنيءَ جي حوالي ڪري ڇڏيندو هئس. ان آس تي تہ، شايد صبا جي اندر ۾ هن لاءِ محبت جي ڪا چڻنگ پڙڪو کائي پنيت بڻجي پئي پر مون جاتو تي تہ اهو سڀ اڻ ٿيڻو هو. هڪ ڀيري وجهہ وٺي صبا مون کي پنهنجي ان دوست آڏو چئي ڇڏيو هو:
’ڏس، مان توکي اڄ تنهنجي هن دوست آڏو چوان ٿي؛ پوءِ اها هن جي مرضي تہ هي ڪنهن کي بہ وڃي ٻڌائي، ان جي مون کي پرواهہ نہ آهي. تہ مان تو ۾ سنجيدگيءَ سان دلچسپيءَ وٺڻ لڳي آهيان. هاڻ تنهنجي مرضي، تون مون کي ٿڏي ڇڏ يا مون سان ملندو رهہ. الائجي ڇو..... تون خوبصورت نہ هوندي بہ مون کي سٺو لڳندو آهين. مون

ڪي محسوس ٿيو ٿئي...... اهو مان پاڻ ڪي ٻيو وڏو دوکو ڏئي رهي آهيان.' صبا جي پورن ناسي ڪليل نيٽن ۾ ڪجھ پرجي ويو هو. جنهن ڪي هن ٻولارن ۾ گهوري غائب ڪري ڇڏيو هو ۽ ٻيو سگريٽ ڪڍي، دکائي، ڊگها ڊگها سوٽا هڻڻ لڳي هئي. محسوس ٿيو هئم، ڄڻ هن اهو سڀ نارد مُنيءَ ڪي ٻڌائڻ چاهيو هو. منهنجي دوست جي چهري تان سڀ شوخ رنگ اڏامي ويا هئا. جي رهجي به ويو هو ته، ڳوڙهو ناسي رنگ ۽ ڦڪي مرڪ. ۽ نارد مُني ٻهانو ڳاهي هليو ويو هو.

'تو ڪي ايئن ڪرڻ نه ڪپندو هو ۽ هونءِ به توڪي ڄاڻ آهي ته..... ' صبا منهنجي جملي ڪي اڌ ۾ ڪٽي، پنهنجو سگريٽ وارو هٿ هوا ۾ ٻه ٽي ڀيرا لوڏي چيو هو:

'ها ها مون ڪي خبر آهي ته تنهنجين محبتن جا رستا سنجها وٽ پهچي ختم ٿي وڃن ٿا. ۽ تون سنجها جي ڪري پنهنجي 'ٽين ايج' محبوبا ڪي به ڇڏي چڪو آهين. اهو سڀ ڄاڻندي به يار... مان گهلجي رهي آهيان توڏانهن. نه چاهيندي به مان، مان تنهنجي ڳالهين جي سيلاب جي زد ۾ اچي وئي آهيان. اسپيڊ سان توڏانهن لڙهي رهي آهيان.'

صبا ٻئي هٿ پنهنجي نرم وارن مٿان ڪپائي ڇڏيا هئا. سرد آواز ۾ چيو هئم:

'۽ لڙهندڙ ماڻهو هميشه ٻڏي ويندا آهن.'

هن اکيون کڻي مون ڏانهن ڏٺو هو. پوءِ آڱرين ۾ فلٽر تائين جلي ويل سگريٽ ڪي.

'مون ڪي خبر آهي.'

صبا چيو هو مئل آواز ۾ ۽ جلندڙ سگريٽ ڇڙواڳ هوا ۾ اڇلائي ڇڏيو هئائين. ۽ فلٽر ويو هو هوا جي لهرن تي ڊوڙندو پري تائين. هوءَ اٿي بيٺي هئي؛ ايندڙ بس ڏانهن وڌندي چيو هئائين:

’مان شام جو پنهنجي گهر تي انتظار ڪنديس.‘

ان شام، صبا جي گهر ۾ ڪوئي بہ نہ هو. صبا پاڻ ٻڌايو هو، ۽ مان سندس اهڙي چاڻ ڏيڻ جي باوجود بہ سدائين جيان پنهنجي مخصوص اڪيلي صوفا تي وڃي ويهي رهيو هوس. چيو هئائين:

’يا تہ تون ڏاڍو ظالم آهين يا بيوقوف.‘

’مان سدائين ٻين جي مرضيءَ جو احترام ڪندو آهيان، ها تون مون کي بيوقوف چئي سگهين ٿي.‘

’سنجها هميشہ ٻين جي آڏو تنهنجي بي عزتي ڪندي آهي، مون کي ڏاڍو ڏک ٿيندو آهي.‘

’اهو منهنجو ۽ سنجها جو مسئلو آهي، تو کي ڏک بلڪل نہ ٿيڻ گهرجي.‘

’ڇا.‘ مون کي پنهنجو نہ ٿو سمجهين.......؟‘

’توکي ڪڏهن بہ پرائو نہ ڄاتو اٿم.‘

’پوءِ .... ؟‘

’سنجها گهڻا ڏک سٺا آهن، مان هن جو سک آهيان.‘

صبا جي منهن تي رات ڇانئجي وئي هئي. پڇڪيو هئائين:

’سنجها واقعي خوش نصيب آهي.‘

’ٻڌو آ، ’ايريز‘ رومانس جي سلسلي ۾ ڏاڍو انتها پسند هوندا آهن. منهنجو دوست بہ ’ايريز‘ آهي. تون چاهين تہ هاڻ بہ هو تو وٽ اچي سگهي ٿو. يقين ڪر هو توکي ڏاڍو پيار ڏيندو.....؟‘

تنهنجو دوست سٺو آهي پر مان هن سان عشق ڪرڻ جو تصور بہ نہ ٿي ڪري سگهان.‘

’ڏاڍي بدقسمت آهين.‘

’ها تون ٺيڪ ٿو چئين؛ منهنجا خواب يا تہ منهنجي گهر جي مٿين ڪمري جي روڊ طرف کلندڙ دريءَ مان آپ گهات ڪري ڇڏيندا آهن وري منهنجن خوابن جو ايبارشن ٿي ويندو آهي.‘

اهو چوندي هوءَ ڊرائنگ روم مان نڪري وئي هئي. واپس آئي هئي تہ سندس هٿ ۾

چانھن ۾ چپن ۾ سگريٽ جلي رهيو هو. منھنجي آڏو رکيل ٽيبل مٿان ڪوپ رکي ، منھنجي پير ۾ صوفا جي ٻانھن تي ويھي رهي هئي.

چيو هومانس:

’توکي خبر آهي.....؟ سنجهان اڄ ڪلهه توکان ڪيترو توائي آهي؟‘

’تو مٿان يقين نه اٿس.‘

’چو نه هوءَ اڳ ۾ هڪ دوکو کائي چڪي آهي. ۽ مان هن کي ٻيهر هر گز برباد ٿيڻ نه ڏيندس.‘

’هڪ ڏينھن هوءَ توکي برباد ڪري هلي ويندي.‘

ٺهڪ نڪري ويا هئا. ۽ مان الائجي ڪيتري دير کلندو رهيو هوس. صبا چيو هو:

’تون پل ان کي منھنجي ’جيليسي‘ سمجهه پر مون کي خبر آهي ته هوءَ توسان شادي بلڪل نه ڪندي. اها ٻي ڳالهه آهي ته هن لاءِ تو پنھنجو سڀ ڪجهه وڃائي ڇڏيو آهي. برباد ته تون هاڻ به ٿي چڪو آهين. ان حالت ۾ گهٽ ۾ گهٽ مان ته توسان شادي بلڪل نه ڪريان؛ ها رومانس ڪري سگهان ٿي. ۽ سنجها به توسان رومانس ٿي ڪري؛ رڳو رومانس.‘

تون ڪلاس ۾ ويٺي هئينءَ. نارد مُني بہ؛ جنھنجون تون همدرديون حاصل ڪري چڪي

هئينءَ. چـو تـہ عـورت جي معـاملي ۾ هـو هميشـہ کـان ويچـارو هـو؛ ان مهـل بـہ توهـان منهنجي باري ۾ ڳالهائي رهيا هيئو. در وٽ ئي بيهي رهيو هوس. چيو هيئي:

’اڇ............‘

ٽيبل پـٺيـان رکيـل، ’ٽيچـرس‘ چيئر مٿـان اچي ويهـي رهيـو هـوس. مـاٺ ٻـڌي انهـن ڏانهـن ڏسڻ لڳي هئينءَ. نـارد مُنيءَ جـون چشـمي پـٺيـان مـاکـوڙين جهڙيـون اکيـون ڪجهہ سوچي رهيون هيون. طوفان جي اچڻ کان اڳ جهڙي ماٺ جو احساس ٿيو هئم. هڪ ڊگهي ماٺ کانپوءِ، نارد مُني چيو هو:

’مان هلان ٿو.‘

هو هليو ويو هو، چيو هيئي:

’تنهنجو روز صبا سان ملڻ مون کي پاڳل بڻائي ڇڏيندو........‘

’توکي مون تي ۽ پاڻ تي ويساهہ هئڻ گهرجي.‘

’ڏادي خطرناڪ ڇوري آهي.‘

’هجي بہ تہ مون کي ڇا ڪندي......‘

’هوءَ توسان رومانس ٿي ڪري.‘

باوجود ڪوشش جي تنهنجي آواز ۾ ڪاوڙ تڙڪي وئي هئي.

’ڪير ٿو چئي.....؟..........‘

’تون ڇا ٿو سمجهين، مان ايتري بيوقوف آهيان........؟‘

طوفان جي ڏنڏ چوڏسا ڇانئجي ويو هو.

’اهڙين ذليل ڇورين جو ٻيو ڪم ئي ڪهڙو آهي.‘

تنهنجو آواز خالي ڪلاس روم ۾ گهوماٽيون کائڻ لڳو هو. مٿي منهنجي اکين ۾ پئجي وئي هئي، ڇيڪو آواز ۾ پرجي ويو هو:

’سنجها!‘

’ها ها، مان ڇوندوس. هوءَ ذليل آهي، انتهائي ڪميٽي، ڪريل ’مين‘ آهي.‘

’اسان کي ڪوبه حق نه ٿو پهچي ڪنهن کي برو چوڻ جو.‘

’برائي، سنائيءَ جو وجود آهي. تنهن ڪري مان بري کي برو، سٺي کي سٺو چوڻ جو حق رکان ٿي. سمجهيئي.......‘

’جيڪڏهن ڪو برو هجي تہ. ‘

’صبا بري آهي. ‘

’اهڙي طرح اسان سڀ، ڪنهن جي نہ ڪنهن جي نظر ۾ برا ضرور آهيون. ‘

’مون کي ڪنهن بہ ’آرگيومينٽ‘ جي ضرورت ناهي. ‘

ٿهڪ ڏئي کلي پيو هئم. رڙ ڪري چيو هيئي:

’منهنجو دماغ خراب نہ ڪر. ‘

لڙڪ لڙڪ لڙهي پئي هئينءَ، منهنجن ٽهڪن جو ايڪسيڊنٽ ٿي پيو هو.

’تون ڏاڍي پاڳل آهين. ‘

’هہ، ها. ها تڏهن تہ مسلسل دوکا کائيندي پئي اچان؛ دوستين جي نالي ۾، محبتـن جي نالي ۾، سچائين جي نالي ۾. ‘ پاڻيءَ جو گلاس ڀري آيـو هـوس. تـو پـرس کـولي، ’ويليـم فائيو‘ جي شيشي ڪڍي، هڪ گوري زبان تي رکي، پاڻيءَ جو ڍڪ ڀري چڙهيو هيئي.

’گوريون ٻيهر کائڻ لڳي آهين؟ ‘

تشوءَ سان لڙڪ اگهندي، ٻارن جيان ڪنڌ ڌوڻي چيو هيئي:

’توسان ڪوڙ نہ ڳالهائيندس، پوئين ڏيڍ مهيني کان گوريون پيهر کائڻ لڳي آهيان. خوابن ۾ بہ تون مون کي صبا سان هٿ ۾ هٿ ڏئي گهمندي نظر ايندو آهين. ان ڇوريءَ، منهنجي زندگيءَ ۾ زهر اوتي ڇڏيو آهي. مون کي محسوس ٿيندو آهي جيسين تون مون سان هوندو آهين، منهنجو هوندو آهين. الڳ ٿيڻ ڪانپوءِ، تنهنجيون ٻانهون، تنهنجا چپ، سڀ پراوا بڻجي ويندا آهن.‘

شدت سان احساس ٿيو هئم، چڻ توسان دوکو ڪري رهيو هئم. چيو هئم:

’ڇا ٿي چاهين.......؟‘

’منهنجي ڪا حيثيت آهي؟‘

’تنهنجي حيثيت، منهنجي هئڻ جي احساس آهي.‘

’اها تنهنجي خواهش آهي.....؟‘

’ڪجھ بہ سمجھ.......؟‘

ٻوڙاري ۾ پئجي ويو هوس. چيو هئم:

’ٺيڪ آهي.‘

ڪرسيءَ تان اٿي بيٺي هئينءَ. چيو هيئي:

’هيڏي آ......‘

تنهنجي ويجهو آيو هوس. پنهنجون ٻانهون پکيڙي چيو هيئي:

’ياڪي پاءِ.........‘

تنهنجي مختصر چيلهه جي چوڌس، ٻانهن جو زنجير وڪوڙي ڇڏيو هئم. چيو هيئي:

’زور سان پاءِ.‘

ٻانهن جو گهيرو، تنهنجي چيلهه تي وڌيڪ سوڙهو ڪري ڇڏيو هوم.

’اڃان ٻه.‘

ڪجهه وڌيڪ سوڙهو ڪري ڇڏيو هوم.

’اڃان ٻه.‘

جسم جو زور ٻانهن ۾ اوتي ڇڏيو هوم. رڙ نڪري وئي هيئي:

’بس بس.‘

مون زور وڌائي ڇڏيو هو. کلندي، ڇنگھندي چيو هيئي:

’مري ويندوس.‘

ٻانهن جو زور گھٽائي ڇڏيو هئم ۽ تنهنجا ٽهڪ، ڪلاس روم جي فضا ۾ ’ايئر فريشنر‘ بڻجي، چوڌسا ڦهلجي ويا هئا. صبا ڪلاس ۾ داخل ٿي هئي. سندس ڇهري تي رات ڀائنجي وئي هئي. صبا کي ڏسي هڪ پل لاءِ، تنهنجن ٽهڪن کي بريڪ لڳي ويو هو. پوءِ تون وڏيڪ قد آور ٽهڪ ڏئي ٽڙي پئي هئينءَ ۽ تنهنجون ٻانهون منهنجي ڇيلهہ ۾ وڌيڪ مضبوط ٿي ويون هيون. صبا در تان ئي واپس هلي وئي هئي.

ڪلاس روم مان نڪري، ڪاريڊور ۾ آيا هئاسون تہ صبا کي ڏٺو هئم. جيڪا ڪاريڊور جي ڪنڊ ۾ نلهہ کي ٽيڪ ڏئي، گل مهر جي ڳاڙهن گلن ۾ هڪ گھوري رهي هئي. ڪن لاءِ منهنجي اندر زلزلو مچي ويو هو. ها، رڳو. ڪن لاءِ اسان ٻئي وک وک سجاتلن ۾ مرڪ جو اڌ ڪٽيل مکڙيون ورهائيندا هلڻ لڳا هئاسون.

صبا مون سان ڪيترائي ڀيرا ڳالهائڻ چاهيو هو ۽ مان لنوائي ويو هوس. هڪ ڀيري فيڪلٽيءَ جون ڏاڪڻيون چڙهي رهيو هوس تہ صبا گرلز ڪينٽين جي لوهي گيٽ مان نڪري ذري گھٽ ڊوڙندي منهنجي آڏو اچي بيهي رهي هئي. اکين ۾ گھوريندي چيو هئائين:

’چاهين ٿو مان يونيورسٽي ڇڏي هلي وڃان......؟‘

ڏاڪٽين جي وچ تي ٺله بڻجي ويو هوس.

’مون آخر تنهنجو ڏوهہ ڪهڙو ڪيو آهي.......؟‘

ڪنڌ جهڪائي، تو وٽ هليو آيو هوس. چيو هئم:

’منهنجي گلي ۾ تڪليف آهي.‘

تو پرس مان ’اسٽريپسلز‘ ڪيڏي ڏني هئي. ڪجهہ دير ڪان پوءِ صبا اسان جي پر مان لنگهي وئي هئي. تو منهنجي چهري تي ڪوبہ تاثر نہ ڏسي چيو هو:

’ڪيڏي اداس هئي.....؟‘

مرڪي پيو هئس.

’ڏک نہ ٿو ٿيئي.......؟‘

’فائدو........؟‘

’يار، هوءَ توسان عشق ٿي ڪري.‘

’۽ مان توسان.‘

’مان فلائنگ ساسر ڪائيندوس.‘

تو ٻانهن ورائي منهنجي ٻانهن ۾ وڌي هئي. ڊپارٽمينٽ جي آفيس جي دروازو پار ڪري سيڪنڊ فلور جي پٺين ڪاريڊور ۾ اچي ويا هئاسون. هميشہ جيان اتان ٽي ٻن فلائنگ ساسرن جو آرڊر ڏنو هوسون. ۽ هن هميشہ جيان سيليفين جي ٿيلهيءَ ۾ فلائنگ ساسر بند ڪري، اسان ڏانهن اڇلائي هئي. هڪ ڀيري تہ پاڻ ڊپارٽمينٽ جي آفيس مان پلاسٽڪ جي ننڍڙي ٻالٽيءَ جي ڪڙي ۾ تنهنجو ۽ شبنم جو رئو ٻڌي ان فلائنگ ساسر واري ڪان آئسڪريم بہ ورتي هئي.

رات جو شدت سان احساس ٿيو هئم تہ مون ڪي صبا سان ائين هلڻ نہ ڪپندو هو. ڇو تہ رشتن ٽوڙڻ جا بہ ڪي اصول ٿيندا آهن؛ جيئن رشتن قائم ڪرڻ جا. جيڪي تو نہ ٿي ڄاتا. تون تہ ٻارن وانگر هئينءَ، بس هي ٿيڻ گهرجي، هي نہ ٿيڻ گهرجي ڪان سواءِ تو وٽ ڪنهن بہ ٽين ڳالهہ جي اهميت نہ هئي. ۽ مان اهو ڄاڻندي بہ تہ محبتن ۾ ماڻهن سوا هڪ ٻئي جي، سڄي دنيا ڪي ’جيليسيز‘ ڏيندو ۽ وٺندو آهي، ٻئي ڏينهن صبح جو تنهنجي غير حاضريءَ ۾، صبا ڪي سندس ڪلاس جي ڊگهي دريءَ مان سڏي ان مهل ڪارڊ ڏنو هو جڏهن سيما ۽ شگفتہ بہ ساڻس گڏ ويٺيون هيون. ڪارڊ ڏيندي سرياڻن ۾ چيو هومانس:

’في الحال هن ڪي نہ پڙهجانءِ.‘

سيما مون ڪي معنيٰ ڀريل نظرن سان ڏٺو هو. دريءَ تان هٽي ڪارنرس تي ويهي رهيو هئس. تون سيمينار ۾ ڪتاب واپس ڪري اچي وئي هئينءَ. اسان ڪاريڊور مان ايندڙ ڇوڪرين ۽ ڇوڪرن جي هلڻين، هيئر اسٽائيلن، لباس ۽ ميڪ اپ مٿان تنقيد ڪري

مزو وٺي رهيا هئاسون تہ، مون کي شدت سان باٿ روم جو خيال آيو هو ۽ مان ذري گهٽ ڊوڙندو هليو ويو هوس. ٽوائلٽ مان ٻاهر نڪتو هوس تہ ڏٺو هئم، سيما توسان گڏ وينٺي هئي. ويجهو پهتو هئس تہ هوءَ اٿي هلي وئي هئي. تنهنجو موڊ آف هو. منهنجي ويهڻ کان اڳ چيو هيئي کهري آواز ۾:

’صبا کي جيڪو ڪارڊ ڏنو اٿئي، واپس وٺينس.‘

ڪجهہ چوان ئي، تو ڪلاس روم جي ڪليل درِيءَ ڏانهن وڌندي چيو هو:

’نہ، تون چوـ؟ مان پاڻ ئي وٺندوس.‘

دريءَ مان صبا کي سڏي چيو هيئي:

’صبا پنهونءَ جيڪو توکي ڪارڊ ڏنو آهي. واپس ڪري.......‘

صبا وائڙائپ منجهان مون ڏانهن ڏٺو هو، منهنجي چهري تي ڪجهہ نہ پسي چيو هيائين:

’ڪهڙو ڪارڊ........؟‘

’ڪارڊ شرافت سان واپس ڪر.‘

’مون وٽ ڪوبہ ڪارڊ ڪونهي.........‘

صبا پرس ڪرسيءَ تان ڪٽي ٻاهر نڪري آئي هئي.

’توکي شرم اچڻ گهرجي. نيچ، ذليل، ڪميٽي.........“‘

تنهنجن گارين جي پڙاڏن تي ڪاريڊور ۾ گهمندڙ ڇوڪريون ۽ ڇوڪرا پنڌ پهڻ تي ويا هئا.

’تون مون کي پيٽ ٻه چئين تي، ۽ مون سان ايڏو وڏو دوکو ٻه ڪرين تي......؟.... تو...... تون هن ياءُ ٻه چئين تي، ۽ ياءُ سان عشق ٻه ڪرين تي...........؟......... ٻڌي نه تي مرين اهو سڀ ڪرڻ کان...........؟‘

صبا مون ڏانهن پريل پريل نيٽن سان تڪڻ لڳي هئي.

توکي ٻانهن کان وٺي گهلڻ لڳو هوس. مون سان گڏ گهلجندي پرس مان ’وليم فائيو، جي شيشي ڪڍي هوا ۾ لهرائي چيو هيئي:

’ياد رک، جيڪڏهن مون کي ڪجهه ٿيو ته منهنجي موت جي ذميدار تون هوندينءَ، تون‘

صبا، ڇوڪرن ۽ ڇوڪرين جي ميڙ جي وچ ۾ ڪلاس جي پٽ کي ٽيڪ ڏئي، مون ڏانهن گهوريندي رهي هئي. ۽ مان توکي ٻانهن کان گهليندو سيڪنڊ فلور جي ڪنڊ ۾ وٺي ويو هوس.

’توکي اهو سڀ، وچ ڪاري دور ۾ نـہ ڪـرڻ کپـنـدو هـو. هـر مـاڻهوءَ جي عـزت هونـدي آهي.‘

’عزت_؟ اهڙيءَ ذليل ڇوريءَ جي_؟ جيڪا مـون سان فـراڊ تـي ڪـري؟ جيڪـا تـوکي مون کان کسڻ ٿي چاهي_؟ _‘

’هوءَ توسان ڪوبہ فراڊ نہ ٿي ڪري. نہ ئي مون کي توکان کسي سگهي ٿـي. جيسـين مان پاڻ نہ چاهيان.‘

’تون بہ تہ مون سان فراڊ ڪـرڻ لڳـو آهيـن، واعـدو ڪـرڻ جي بـاوجود، هـن کي ڪـارڊ ڏنئي. هن سال ڳالهائين ٿو......‘

’مان هن سان رڳو پنهنجا ’رليشنس‘ ختم ڪري ڇڏيا آهن. جن تي توکي سدائين شـڪ رهيو آهي.‘

’رليشنس ختم ڪرڻ لاءِ ڇا اهو سڀ ڪرڻ ضروري هو؟‘

’ها، آخر ۾ مون ضروري سمجهيو.‘

’تون فراڊ آهين، فراڊ آهين. تو مون سان دوکا ڪيـا آهـن، تـون مـون سـان دوکـا ڪـنـدو رهيو آهين.‘

’ايڏو وڏو الزام نہ هڻ، سنجها.‘

’مان هٽندوس، ڇو تہ تون هن نيچ ڇورا متائيندڙ ڇوريءَ جي ڪري، مون سان دوکا ڪيا آهن.‘

۽ مان ڇئي وينو هوس: ’تنهنجو، پنهنجي باري ۾ ڪهڙو خيال آهي.......؟‘

هڪدم ڇپ ٿي وئي هئينءَ. بي عزتيءَ جو احساس تنهنجن نيڻن ۽ ڇپن جي ڪنڊن تي لهي آيو هو. ’سنو ٿيو ٻڌائي ڇڏيئي. مان ايتري ئي خراب آهيان نہ........؟،

’خراب اسان سڀ آهيون سنجها. تنهنڪري اسان ڪنهن کي خراب چوڻ جو حق نہ ٿا رکون.‘

’نہ نہ خراب رڳو مان آهيان، رڳو مان.‘

نيڻن ۾ پرجي آيل لڙڪ تشوءَ سان اگهندي پرس کڻي وڃڻ لڳي هئينءَ.

’ڪيڏانهن.........؟‘

’مان خراب آهيان توکي ڪا سٺي ڇوڪري ملي وڃي نہ، تہ ان سان شادي ڪري ڇڏجانءَ.‘

’سنجها..... ڳالهہ ٻڌ...... منهنجي ڳالهہ ٻڌ، سنجها.......‘

۽ تون ويندي رهي هئينءَ. ڪاوڙ جو زهر جسم ۾ ڦهلجي ويو هئم. پريل آواز ۾ چيو هئم:

’ٺيڪ آهي، مون کي ڇڏڻ ٿي چاهين نه.......؟‘ سمجهي ڇڏيندس ته اسان منزلن جي ڳولها ڪندي، غلط رستن تي ڀٽڪي، هڪ ٻئي سان ملي ويا هئاسون. گڊ باءِ.‘

ڪاوڙيل ڏند جيان وچڻ لڳو هوس. تو ڀٽيان رڙ ڪئي هئي:

’پنهون، منهنجي ڳالهه ٻڌ........‘

مان هلندو ويو هوس. ۽ تون رڙيون ڪرڻ لڳي هئينءَ:

’پنهون، پنهون.......... منهنجي..........‘ ڊوڙندي اچي منهنجي ڏوري کان جهلي چيو هيئي:

’مان مري ويندوس.‘

’مان فراڊ آهيان نه...........؟ هن وقت تائين توسان فراڊ ڪندو آيو آهيان!‘

’ڏس مان توکي ٻانهون ٿي ٻڌان........ مان مري ويندوس.‘

اندر ئي اندر آٺر جي ويو هوس. جڏهن به مون کي هٿ ٻڌا هيئي، پاڻ کي ڏاڍو ڪريل

محسوس ڪيو هئم. ڇو تہ مان دنيا جي هر عورت لاءِ ڪهڙا بہ غلط احساس ڇو نہ رکندو هجان، پر ساڳي وقت پنهنجي ماءُ جو تقدس بہ پسندو آهيان. آڳرين سان تنهنجا لڙڪ اگهي ڇڏيا هئم. ۽ پاڻ مسلسل هڪ ٻئي جي پرسان هلندي بہ، اڪيلا اڪيلا، چپ چپ، ڇاتل سڇاتل رستن مٿان اجنبين جيان هلندا رهيا هئاسون. پوءِ تو ٻانهن ورائي منهنجي چيلهہ ۾ وڌي هئي ۽ ڪنڌ ڪٽي مون ڏانهن ڏسڻ لڳي هئينءَ. پر مان سڌو ئي سڌو هلي رهيو هوس. منهن ۾ ڏسندي چيو هيئي: 'مون ڏانهن ڏس.....؟' هڪ نظر تنهنجي ڇهري تي اڇلي منهن ڦيري ڇڏيو هئم: چيو هيئي: 'ڏس نہ.............؟' تنهنجن نيڻن ۾ نهاريو هئم. چيو هيئي: 'ناراض آهين؟'

'نہ'

'مون ڏانهن ڇو نہ ٿو.............؟'

'ڏسان تہ پيو.' هڪ ٻئي ڏانهن ڏسندي هلڻ لڳا هئاسون. ۽ مرڪ ٻنهين جي چپن تي سري آئي هئي. هميشہ جيان تالو مون کوليو هو ۽ ڪنڍي تو. سيئي آواز ٻاهر رهجي ويل هئا. ان ڏينهن تو مون کي ڏاڍو پيار ڪيو هو، نيڻن تي، نڪ تي، چپن تي، ڪلهن تي ۽ سيني تي. پهريان هلڪيون هلڪيون 'ڪسِس' پوءِ هلڪا هلڪا چڪ. آخر ۾ ڇتوڙ نموني چڪ پائي، چرين جيان چيو هيئي:

'تون منهنجو آهين.'

'رڳو منهنجو آهين.'

’منهنجو آهين.‘

’منهنجو آنهہ.....‘

.منهنجو..........‘

’منهن...‘

.ممہ........‘

..........۽ ڪجهہ دير اڳ اسان ٻنهين جي وچ ۾ ڪڙو ٿي ويل اجنبيت جو گرم ۽ سخت احساس هوريان هوريان ڍرو پئجي ويو هو. ٻئي نستا ليٽي، ڇٽ ۾ گهورڻ لڳا هئاسون.

ڪارڊ، جيڪو هڪ ڏينهن اڳ مون صبا کي ڏنو هو تنهن جي اڳين حصي تي، ڳاڙهي تر ۾ اڇن اکرن سان لکيل هو: ’Sorry‘ ڪارڊ جي پٺيان لکيو هئم:

’صبا_ نہ مان توسان ملندس، نہ تون مون سان ملڻ جي ڪوشش ڪج. جيڪڏهن ڪٿي ملي بہ وڃون تہ اسان جي چهرن تي سواءِ اجنبيت جي ٻيو ڪوبہ احساس نہ هئڻ گهرجي. (منهنجو ’رموٽ‘ ڪنٽرول سنجها جي هٿ ۾ آهي.)_ روبوٽ

اهوئي ڪارڊ هو، جنهن لاءِ تو ايڏي واويلا مچائي هئي. صبا جي پيري ڪاريڊور ۾ بي عزتي ڪئي هئي. هوءَ سڀ ڪجهہ ٻڌندي بہ رات جي پوئين پهر وهندڙ ڪنهن مانيٽي

نديءَ جيان چپ چاپ مون ڏانهن ڏسندي رهي هئي. نيٺن ئي نيٺن ۾ چوندي رهي هئي: (اهو سڀ تون آهين، آزمائي وٺ جيترو آزمائي سگهين.)

صبا کي تو پنهنجو ڪامپليڪس بڻائي ڇڏيو هو. اٺندي ويهندي، خوابن ۾ به. مان صبا لاءِ سوچڻ ڇڏي ڏنو هو ۽ تو شروع ڪري ڇڏيو هو. هوءَ مون کي ياد به نه هوندي هئي ۽ تون مون کي ياد ڏياري ڇڏيندي هئين. اصل ۾ صبا ذهني طور تنهنجي ذهن تي 'ڊامينيٽ' ڪري وئي هئي. ڪجه نه هوندي به، تو هن کي گهٽو ڪجه بڻائي ڇڏيو هو. تو صبا کي ايترو ته پنهنجي مٿان سوار ڪري ڇڏيو هو. جو هوءَ هرو ڀرو منهنجي خيالي محبوبا ۽ تنهنجي دشمن بڻجي وئي هئي. انهي. ڳالهه تان روز وڙهڻ لڳا هئاسون. ڪلاس ۾، رستن مٿان ۽ گهر ۾، تو کي هميشه صبا جي ذڪر کان روڪيندو هوس. ۽تون وڌيڪ شدت سان هن لاءِ ڳالهائڻ لڳندي هئينءَ. صبا، منهنجي تو پاران مڙهيل، نه ختم ٿيندڙ ڪهاڻي بڻجي پئي هئي. هڪ ڀيري ته تو هن جو ايترو ذڪر ڪيو جو مان ايبنارمل ٿي ويو هوس. ان ۾ تنهنجو ڏوهه نه هو. توکي احساس هو ته هوءَ تو کان وڌيڪ 'اٽريڪٽو'، 'سيڪسوئل' ۽ اسٽائلش هئي. ۽ مون کي پهريون ڀيرو شدت سان احساس ٿيو هو ته تنهنجي 'بولڊنيس' اصل ۾ تنهنجي اوٽائين جو 'ماسڪ' هئي. توکي پاڻ تي ويساهه نه هو، تنهنڪري تون مون تي به ويساهه ڪرڻ ڇڏي ڏنو هو ۽ صبا تنهنجي لاءِ هڪ ذهني عذاب بڻجي وئي هئي. منهنجي ڪري صبا جو وچ ڪاريڊور ۾ اپمان ٿيو هو، جنهن جو مون کي ڏک هو. چاهيو هئم سندس گهر وڃي معافي وٺڻ پر تنهنجو مانُ ٽوڙڻ نه ٿي چاهيم. ڇو ته مون توسان سمورين سچاين سان محبت ڪئي هئي. تڏهن ئي ته مون کي تنهنجا سمورا 'ڪامپليڪس' تنهنجي سونهن جو حصو لڳندا هئا. تڏهن ئي ته مان پنهنجي سموري 'سوشل لائيف' کي الوداع چئي ڇڏيو هو. تنهنجو رويو منهنجي هر دوست سان ڪيڏو ڪڙو هوندو هو؟ منهنجن دوستن کي تو سدائين پنهنجي ۽ منهنجي وچ ۾، ٿوهر جي نه ٽٽندڙ ديوار

سمجهيو هو. نہ چاڻ ڪيترا ڀيرا، منهنجن دوستن کي منهنجي آڏو نيچ ٻڌايو هيئي. پر پوءِ بہ هنن مون وٽ اچڻ نہ ڇڏيو هو. ها، هنن اچڻ گهٽائي ضرور ڇڏيو هو. هڪ ڀيري علي، ڪراچيءَ مان ڪهي مون سان ملڻ آيو هو. پاڻ فائينل جي ڪلاس ۾ ويٺا هئاسون، هن کي ڏسندي ئي تنهنجو موڊ خراب ٿي ويو هو. پوءِ بہ جڏهن هو نہ اٿيو هو تہ هن کي ڪليل لفظن ۾ نڪري وڃڻ لاءِ چيو هيئي. ۽ هو نڪري وڃڻ بدران مرڪڻ لڳو هو. مان هن سان گڏجي وڃڻ لڳو هوس تہ تون ڪاوڙ ۾ اچي پنهنجي هٿ ۾ جهليل ننڍڙي ڪينچي پوري سگهہ سان مون ڏانهن اڇلائي هئي. ڪينچي هوا ۾ اڏامندي منهنجي ڪنڌ کان اڏرندي وڃي دروازي ۾ ڪتي هئي. ويٺل ڇوڪرين کان رڙيون نڪري ويون هيون. ٻاهر نڪتا هئاسون تہ علي مرڪي چيو هو: ’تنهنجي محبوبا ۽ منهنجا زال ۾ ڪوبہ فرق ناهي. اصل ۾ اسان جون زالون ۽ محبوبائون اسان جن دوستن کي پنهنجون ڀاڄون ٿيون سمجهن.‘

پوءِ جڏهن ڪراچي هليا هئاسون تہ ٽئين ڏينهن عليءَ جي ئي گهر رهيا هئاسون!
ريڊيو تي توکي نيوز ڪاسٽر جي نوڪري ملي وئي هئي. تون مهيني جا آخري ٻارهن ڏينهن شام جو ريڊيو وڃڻ لڳي هئينءَ، مان اڪثر تو وٽ ايندو هوس. توهان جي نيوز سيڪشن ۾ منهنجو دوست ظهير بہ ساڳين ڏينهن تي نيوز ٽرنسليٽ ڪندو هو. تون هن جي خاندان کي چڱيءَ طرح سڃاڻيندي هئينءَ. هڪ ڀيري حيرت مان چيو هيئي:

’يار، ڪمال آهي......... ظهير چڱي امير خاندان جو آهي. پوءِ بہ تن سؤن جي لاءِ ٿاڪ منجهند جو ڪٿان ڪان ڪهي ٿو اچي......؟‘

هڪ ئي سيڪشن ۾ ڪم ڪرڻ سبب، تون ظهير سان فري ٿي وئي هئينءَ. ۽ تنهنجي، منهنجن ٻين دوستن جيان بيحد عزت ڪرڻ لڳو هو. جنهن ڏينهن تو وٽ اچي نہ

سگهندو هوس، ظهير توکي ريڊيو جي گيٽ تان رڪشا پڪڙي ڏيندو هو. ۽ مان بي اونو ٿي ويو هوس. ڇو تہ مان چاهيندو هوس تہ توکي ڪنهن بہ قسم جي تڪليف نہ پهچي. ظهير جيترو قدآور ۽ سمارٽ هو، اوترو ئي سياڻ جو سلڇڻو.

منهنجي انهيءَ ناردمُني دوست، جنهن کي تو منهنجي جاسوسيءَ تي لڳائي ڇڏيو هو ۽ جيڪو پنهنجا فرض، ڪنهن پگهاردار جاسوس جيان نڀائي رهيو هو، جنهن توکي اهو ڇئي مون کي ڇڏي ڏيڻ لاءِ چيو هو: ’جيڪو شخص پنهنجي ماءُ سان سچو ناهي، سو ڀلا توکي ڪهڙي سچائي ڏيندو.‘ ۽ جنهن. شروع شروع ۾ ظهير کي تنهنجي لاءِ چيو هو، ’اڙي يار، مان سنجها کي چڱيءَ طرح سڃاڻان. وڏي چڪرباز ۽ فلرٽ آهي. ڏسجانءِ هڪ ڏينهن پنهونءَ کي ڇڏي هلي ويندي.‘ نہ مان پنهنجي ماءُ سان نفرت ڪندڙ هوس، نہ، ئي تون چڪرباز هئينءَ. اها ناردمُنيءَ جي عورت ۽ دوستيءَ جي باري ۾ محدود ’اينالائيسس‘ هئي. پر مان اڄ بہ ڪيس هڪ سٺي چترڪار ۽ ٻن شريف ماڻهن جي وچ ۾ جهيڙو ڪرائي، صفائيءَ سان گم ٿي ويندڙ جي حيثيت ۾ مڃان ٿو. ها اهي ٻئي ڳالهيون هن ۾ اتم موجود هيون!

ناردمُني صبا سان بہ اڪثر ملندو رهندو هو. ڪنهن ٻڌايو هوس تہ صبا انهن ڇوڪرين مان آهي، جيڪي وڏن وڏن ’پريزنٽس‘ تي هرکي پونديون آهن ۽ هن محنت سان ڪمايل پئسن مان صبا کي قيمتي ’پريزنٽس‘ پيش ڪرڻ شروع ڪري ڇڏيا هئا. هو اهو ڪڏهن بہ ڄاڻي نہ سگهيو هو تہ عورت ۽ رشوت وٺندڙ باس ۾ ڪوبہ تعلق نہ هوندو آهي.

ڪراچي ويو هئس. ساڳئي ئي ڏينهن تي ڪنهن پهر، صبا بہ ڪراچي هلي وئي هئي. اهڙي سڌ توکي نارد مُني ڏئي ڇڏي هئي. جنهن ڏينهن واپس آيو هئس. ان رات جي

ڪنهن پهر صبا بہ واپس اچي وئي هئي. اهڙي سڌ بہ تو کي ناردمُني پنهنجو فرض سمجهي پهچائي هئي. توسان مليو هوس. تنهنجن نيٽن ۾ ساري جڳ جو درد پريل نظر آيو هئم. پاڳلن جيان مون کي ڏسڻ لڳي هئينءَ. ڪجھ بہ سمجهي نہ سگهيو هوس. چاهيو هئم توسان ڳالهائڻ، پر تو سواءِ گهورڻ جي ڪجھ بہ نہ ڳالهايو هو. ۽ مان واپس هليو آيو هوس. ٻيءَ رات نارد مُني سهڪندو سهڪندو مون وٽ آيو هو. چيو هئائين:

’يار وڏو چڪر ٿي پيو هو. وڏي محنت سان معاملي کي سنڀاليو اٿم‘ ڪنهن اڻ چاتل خطري جو احساس ٿيو هئم. چيو هئائين: ’منجهند جو اتفاق سان صبا ۽ سنجها، راحت حسين وٽ ملي ويون هيون. ٻنهين ۾ سخت ڏي وٺ ٿي هئي. اهو ئي راحت حسين جيڪو مون کي ٻنھ ڪونہ وڻندو هو. سندس چهرو بہ ڪيڏو نہ ڀيانڪ هو.....؟ جنهن جي آفيس ۾ سڄي شهر جا جوڙا اچي رومانس ڪندا هئا ۽ هن کان پنهنجا مسئلا حل ڪرائيندا هئا. جيڪو پاڻ کي وڏو پامسٽ، سيڪالاجسٽ ۽ ائسٽرلاجيءَ جو ماهر سمجهندو هو. سندس چواڻي، هو اڄ تائين ٽيھ عشق ڪري چڪو هو. پر مون کي حيرت هئي تہ هو پنهنجي اڪيلي زال کي بہ ’سيٽسفاءِ‘ ڪري نہ سگهيو هو. هوءَ ڪانئس گهڻا سال اڳ طلاق وٺي چڪي هئي. ڪيس سڄي شهر ۾ ۽ خاص طور تي يونيورسٽيءَ ۾ ٽيندڙ عشقن جي گهڻي سڌ هئي. تون، مون کي بہ ڪيترا ڀيرا هن وٽ وٺي هلي هئينءَ، پر مان ڪڏهن بہ هن جي پيرن ۾ پاڻ وڇائڻ جي ڪوشش نہ ڪئي هئي. چو تہ مون ڪڏهن بہ ڪنهن ٽئين کي پنهنجي ذاتي معاملي ۾ داخل ٿيڻ جو حق نہ بخشيو هو. هميشہ چاهيو هئم. جو ڪجھ بہ اسان ٻنهين جي وچ ۾ ٿئي. اسان تائين محدود رهي. پر تون هر سڄاتل جي آڏو منهنجي ۽ صبا جي شڪايتن جي ٻتالين کي ڪڙو ڪري، مارچ پاسٽ ڪرائڻ لڳندي هئينءَ، جيڪي تنهنجا پنهنجا پيدا ڪيل خوف هئا. ان وقت مون کي تو مٿان ڏاڍي ڪاوڙ ايندي هئي. پر تون پنهنجي هر غلط

عمل کي حق سمجهي استعمال ڪندي هئنيءَ ۽ منهنجي هر صحيح عمل کي ظلم چئي رد ڪري ڇڏيو هيئي. ناردمُنيءَ ٻڌايو هو: راحت حسين وٽ، توهان ٻنهين ۾ سخت ڏي وٺ ٿـي هئي، ۽ منهنجي لاءِ چيـو هيئي: پنهـون.....؟ جنهـن وٽ هـڪ پينـٽ هـڪ شرٽ ڪان سواءِ آهي ڇا.......؟ جنهن کي مان جڏهـن چاهيـان، ڇڏي سگهان ٿـي. ۽ هـن ڪنگلي کي مون ڪان سواءَ 'لفٽ' ڏيندو بہ ڪير؟ ناردمُنيءَ اهو بہ ٻڌايو هو تـہ تنهنجـن انتها جي گارين ۾ الزامن کي پوءَ صبا ٻارن جيان روئي پئي هئي. اها تنهنجي ظلم جـي انتهائي هئي سنجها؛ نہ تہ صبا انهن مان هئي، جن جي اندر ۾ ڏک جا هزارين وائلـن چـو نہ وڄي پون، پر لڙڪ ڪڏهن بہ سندس پنبڻين جي سرحدن کي پـار ڪـري نـہ سگهندا آهن.

اهو سڀ ڪجهہ ٻڌڻ ڪان پوءِ ڏک جو ٻاہر دونهون انـدر ئي انـدر منهنجي ساهہ کي گهٽڻ لڳو هو. صبا اوچتو گن پوائنٽ تي اچي ويل بي گناهہ ڇـوڪري لڳـي هئي. نـارد مُني ويندي ويندي مون کي تنبيهہ ڪري ويو هو، 'سياڻي شام جو تون مون کي ريڊيو اسٽيشن ٻاهران ضرور مل. ۽ خدا جي واسطي، سنجها تو کي ڪجهہ بہ چئي، جذباتي نـہ ٿجانءِ، ڇو تہ هن کي سخت ڏک ۽ ڪاوڙ آهي.' ۽ مـان سڄي رات سمنڊ جيـان ڇلنـدي گذاري ڇڏي هئي.

ناردمُني ۽ مان ريڊيو جي گيٽ وٽ تنهنجو انتظار ڪـري رهيـا هئاسـون. تـون ڊيـوٽي ختم ڪري ريڊيو جي گيٽ مان ڪنڌر ڇهري سان نـڪتي هئينءَ. ۽ نستين وڪـن سان اسان ڏانهن اچڻ لڳي هئينءَ. منهنجي آڏو اچي ائين ڏٺو هيئي، ڄڻ مـون تنهنجـن ڏنـل محبت ۾ پرپٽ زهر ملائي ڇڏيو هو.

چپ چاپ هلنـدا 'حلال احمـر' جـو گيـٽ کـولي نـيڙي پـارڪ ۾ ويهـي رهيـا هئاسـون.

ڪاوڙ ۽ ڏک منهنجي سيني ۾ اليڪٽرڪ ڪٽر ۾ اوڇتو اچي، ٻه اڌ ٽي ويل هٿن جيان ڦٽڪي رهيا هئا. آخر تون اسان جي وچ ۾ هڪ ٻاهرين کي گهلي آئي هئينءَ؟ نارد مُني کير ٽيندو هو اسان جي محبت ۽ دکن جي وچ ۾ پُل ٻڌجڻ وارو........؟ تو کي هميشه چيو هئم، 'سنجها، تنهنجون ڏنل محبتون ۽ ڏک رڳو منهنجي لاءِ آهي. ان ڪري انهن تي رڳو منهنجو حق آهي. انهن جو اظهار ٻين آڏو ڪرڻ، معنيٰ تنهنجن ڏنل مقدس جذبن جا وچ روڊ تي ڪپڙا ڦاڙڻ آهن. ۽ توکي ٻه منهنجن ڏنل جذبن جو احترام هئڻ گهرجي. 'پر فيڪلٽيءَ جي ڪاريڊور ۾، ان ڪان پوءِ راهت وٺ پوري آواز سان صبا ۽ مون مٿان الزامن جي پٿر بازي، ۽ ان مٿان نارد مُنيءَ کي وچ ۾ آڻي تون منهنجن ڏنل محبتن ۽ دکن جا وچ روڊ تي هڪ ئي سٽ ۾ سيئي ڪپڙا ڦاڙي ڇڏيا هئا.

نارد مُنيءَ جي شڪي ڳالهين توکي ذهني مريض بڻائي ڇڏيو هو. تون خيالن ۾ مون کي پاڻ کان الڳ ٿيندي ڏسي يا سمجهي. پاڻ کي 'ان سيڪيوئر' بڻائي ڇڏيو هو ان جي بچاءُ ۾ تون هر وک بنا سوچڻ جي ڪٽندي هلي وئي هئينءَ. اسان ۾ ويڇن جو بنياد رکڻ وارو نارد مُني هو، جنهن جي سڌ مون کي ته اڳ ئي پئجي وئي هئي، پر توکي نه. تو سدائين هن کي پنهنجو همدرد ڄاتو هو. مڃان ٿو هو تنهنجو همدرد هو، پر اهڙو همدرد جيڪو رڻ مان موٽي آيل ماڻهوءَ کي گلوڪوز جي گلاس ڀري ڏي، پر ان ۾ سائنائيڊ جا ٻه ٽي ڦڙا وجهڻ نه وساري. تون مسلسل مون ڏانهن گهوري ريهي هئينءَ، ڀريل نيڻن سان. جن ۾ آخر تائين منهنجي خلاف 'سلوگنز' لهرائي رهيا هئا. شروعات ڪرڻ نه ٿي چاهيم. مون ڳالهائڻ ئي نه ٿي چاهيو. سڌ هيم ته منهنجي زبان مان هڪ لفظ ٻه ٽڙيو ته هر ڏسا ڏنڊ چانئجي ويندو ۽ سڀ ڪجهه وچائجي ويندو. نارد مُنيءَ چيو هيئي: 'ڏس هي تو وٽ اچي ويو آهي.'

تنهنجن نيڻن ۾ منهنجي خلاف لهرائيندڙ 'سلوگنز' وڏيڪ گهرا ٿي ويا هئا. نارد مُنيءَ

چيو هو: ’توهان کي ڳالهائڻ گهرجي......‘ چڻ پيٽرول جي ٽانڪيءَ کي ڪنهن تيلي ڏيکاري ڇڏي هئي.

’اهو سڀ ڪجهه ڪرڻ کان بهتر هيئي مون کي ماري ڇڏين ها. تون......... تون منهنجين سمورين ڏنل محبتن کي ’دست بن‘ ۾ اڇلي هليو وئين..........؟ هن ٽڪي جي ڇوريءَ سان راتيون گذارڻ لاءِ.......؟ راتيون....... گذارڻ.......؟ تو کي پنهنجي سنجها جو به خيال نه ٿيو...... رتيءَ برابر به نه.........؟ انهن ڏينهن لاءِ سچايون ڏنيون هيئي.......؟ انهن ڏينهن لاءِ..........؟ مان مري ويندوس پنهون، مان مري ويندوس.‘ تنهنجن نيڻن ۾ لهرائيندڙ سمورا ’سلوگنز‘ لڙڪن جي سيلاب ۾ لڙهي ويا هئا. لڙهڻ لڳا ها.

’غلط آهي اهو سڀ.‘ لفظ زبان مان ڦٽڪي نڪتا هئم. رڙ ڪري چيو هيئي:

’غلط ناهي، صحيح آهي، تون هن سان گڏجي ڪراچيءَ ويو هئين. هن سان گڏ ڪراچيءَ مان واپس موٽيو آهين. هن ذليل ڇوريءَ سان. تون ڇا ٿو سمجهين.... آئون ايڏي بيوقوف آهيان.....؟‘ طنز تنهنجن چپن تي ڪنڊن تان سمڻ لڳو هو ۽ نيڻن ۾ ڌڪار.

’اها ئي ته وڏي ٽريجڊي آهي.‘

’ها ها، مان بيوقوف آهيان. تڏهن ايڏو وڏو دوکو ڏنو اٿئي.‘

’تون منهنجين محبت جي انتهائي تائين ڪڏهن به پهچي نه سگهنديئن، تون.......... مون کي ڪڏهن به سمجهي نه سگهي آهين__‘

ڪاروڙ جي اُس مٿان ڏک جي شام ڦهلجي وئي هئي. ۽ سڀ ڪجهہ سرمائي ڌنڌ ۾ ڌنڌ جي خواب بڻجي ويو هو. لڙڪ، آواز ۽ جسم سان گڏ ڏڏي ويا هئا. ڪجهہ بہ چوڻ ڪان سواءِ، جهرندڙ جيءَ سان اٿي بيٺو هئم. مون سان گڏ تون ۽ نادر مُني اٿي بيٺو هو. مئل آواز ۾ چيو هيئي: 'مان سپاٽي ايندس، انتظار ڪندين.........؟' هاڪار ۾ ڪنڌ لوڏي، وک وک ڊهندو هليو ويو هوس. نہ چاهيندي بہ منهنجا پير، صبا جي گهر ڏانهن گهلجي ويا هئا.

مون کي ڏسندي صبا جي چهري تي پرهہ ڦهلجي وئي هئي. چيو هئائين؛

'اڄ منهنجي دل چيو پئي، تون ضرور ايندين.'

'ڇو.....؟'

اڪيلي صوفيا تي ويهي رهيو هوس.

'توکي سنجها ملي آهي........؟'

'نہ' صبا سان ڪوڙ ڳالهايو هئم. ۽ هن سڪون جي ڊگهو ساهہ کڻي چيو هو.

'شڪر آ'

ڇو........؟'

’خبر ٿئي ڪالھہ ڇا ٿيو هو....؟‘

’ڇا ٿيو هو....؟‘

’تون پورن ٽن مهينن کانپوءِ آيو آهين.‘

’ڪالھہ ڇا ٿيو هو.........؟‘

’تنهنجو نارد مُني دوست مون کي راحت حسين وٽ وٺي ويو هو. اهو چئي تہ راحت حسين مون کي گھرايو آهي.‘

’پوءِ؟‘

’مون کان اڳ سنجها ويٺي هئي. ۽ مان سمجهي ويئي هيس ڪجھہ غلط ضرور آهي.‘

’هون..........؟‘

راحت حسين مون کي چيو ’مان توکي پنهنجين ڌئين وانگر سمجهندو آهيان.‘ چپ چاپ ٻڌندي رهي هيس، پوءِ چيائين: ’مون کي صاف ٻڌائي ڇڏ، تون پنهونءَ لاءِ ڪهڙا احساس ٿي رکين؟‘ چيومانس: ’سر، هو ڏاڍو سٺو آهي، بي انتها. منهنجي دل، ۾ هن لاءِ بي انتها عزت آهي.‘ چوڻ لڳو: ’تون هن سان ڪراچيءَ ۾ گھڻا ڏينهن رهي هئينءَ؟‘ ڏاڍي حيرت لڳي هئم تہ تون ۽ مون سان گڏجي ڪراچيءَ هلندين......؟ اهڙي

منهنجي قسمت ڪٿي. چيومانس: ’سر، آئون ڪراچي وئي تہ هيس، پر اڪيلي ۽ پنهنجيءَ ماءُ جي گهر رهي هيس. پر مون سان گڏ، مون ڪان سواءِ ٻيو ڪوبہ نہ هو__‘ سنجها مسلسل مون کي گهوري رهي هئي. سندس چهرو باهہ جو الو بڻجي ويو هو. رڙ ڪري چيائين: ’هيءَ بڪواس ٿي ڪري، ڪوڙ ٿي ڳالهائي. سر، هن منهنجو جيئڻ حرام ڪري ڇڏيو آهي. هن ذليل ڇوريءَ مون ڪان منهنجو سڀ ڪجهہ کسي ورتو آهي. هيءَ پوربون ٿي راتيون، هن سان گڏ سمهي آئي آهي. هن ڇوريءَ جو سواءِ ٻين جا گهر ڦٽائڻ جي ڪوبہ ڪم ناهي، خدا سندس سڪون برباد ڪيو آهي. ’سنجها ايڏو زور سان ڳالهايو هو، جو آفيس جا سڀئي ملازم ڪٺا ٿي ويا هئا. ۽ مان زندگيءَ ۾ پيو پيرو پنهنجن لڙڪن تي ڪنٽرول ڪري نہ سگهي هيس. مون کي سمجهہ ۾ اچا بہ نہ ٿو اچي تہ سنجها مون تي ايڏو وڏو الزام ڇا لاءِ مڙهي ڇڏيو آهي....؟ ۽ ها جڏهن سنجها چيو: ’اهو پنهون؟ جنهن وٽ هڪ پينٽ ۽ هڪ شرٽ ڪان سواءِ آهي ڇا... جنهن کي مون ڪان سواءِ چاهيندو ڪير....؟‘ تڏهن منهنجي دل چاهيو هو تہ چئي ڇڏيانس. مان؛ مان هن کي چاهيو آهي، مان هن کي چاهينديس. پر منهنجي اندر ۾ پرجي آيل دک ۾ منهنجا لفظ ٻڏي ويا هئا. رڳو ايترو چئي سگهي هئم، ’سر، اهو الزام آهي.‘ سنجها مون کي ٻيهر پوري سگهہ سان ذهن تي تري آيل گاريون ڏيڻ لڳي هئي. ايتريون گاريون، جو راحت حسين بہ ڪيس چپي ڇڏيو هو ۽ سنجها اهو چئي تہ، ڪوئي بہ سندس ڪونهي، روئندي وڃڻ لڳي هئي. نارد مُنيءَ ڪيس ٻانهن ڪان روڪي جذباتي لهجي ۾ چيو هو: ’توکي پنهونءَ کي ناهي ڇڏڻو.‘ اسان ٻئي الائجي ڪيتري دير روئيندي رهيون سين. اسان کي راحت حسين ڏاڍو سمجهايو هو. مان سنجها سان ان شرط تي پرتي هيس تہ هوءَ اڳتي ڪڏهن بہ ٻين جي آڏو تنهنجي بي عزتي نہ ڪندي ۽ سنجها مون سان ان شرط تي ڳالهيون آهي تہ مان هاڻ ڪڏهن بہ توکي لفٽ نہ ڏينديس.‘

’تمام سٺو‘ اتي وچڙ لڳو هوس.

’ڪيڏانهن.......؟‘

’سنجها سان واعدو ڪري چڪي آهين.‘

’پر منهنجي ڳالهہ تہ ٻڌ، جان.‘

’چئو.‘

’ويهہ.‘

ويهي رهيو هئس. صبا منهنجي کيسي مان سگريٽ جو پيڪيٽ ڪڍي سگريٽ چپن جي ڪمان ۾ ڪشي، چيو هو: ’پابنديءَ سان پيئڻ لڳو آهين؟‘

’ڪڏهن ڪڏهن خواهش ٿيندي آهي، بي حساب پيئڻ تي.‘ ماچيس ڏانهنس وڌائيندي، مون بہ سگريٽ چپن ۾ پڪوڙي چڏي هئي. صبا، پهرين پنهنجي، پوءِ منهنجي سگريٽ ساڳي تيلي سان دکائي هئي. ’تون مون کي سگريٽ پيئڻ کان روڪيندو ڇو نہ آهين؟‘

’تنهنجو پيا ڪٿي آهي؟‘

’ڏيالداس ويو آهي، ٻہ ڪلاڪ پيا آهن، سندس اچڻ ۾.‘

’۽ تنهنجو پاءُ........؟‘

’ڇڏينس.‘

’تون مون کي، سگريٽ ڇڪڻ کان ڇو نہ روڪيندو آهين.؟‘

’تون ان ڪري منهنجي آڏو پيئندي آهين ڇا......؟‘

’هو و نہ...... نہ.‘

’تو تي هرويرو جي پنهنجائپ وارو پوز هٽڻ نہ چاهيندو آهيان. توکي ضرورت محسوس ٿئي ٿي، تون پيئن ٿي.‘

’ضرورت؟ __ ضرورت تہ مون کي ٻين شين جي بہ پئي ٿي.....؟‘

’مثلن.........؟‘

’ڇا، هر ڳالهہ جي وضاحت ضروري آهي؟‘ صبا جي نيڻن ۾ ڪجهہ لهي آيو هو. مون وات ۾ پيرجي آيل دونهين کي زبان جو ڌر ڏئي، سيني ۾ لاهي پوريءَ سگهہ سان هوا ۾ اڏاري ڇڏيو هو. مرڪي ڇيو هئائين:

’تون ئي ٻڌائي.......؟‘

’ڇا تو ڇئي سگهان؟‘

’سيءِ ڪان وڏو انگ هوندي بہ، تو ﭘاڻ کي زيرو ٻڌائي ڇڏيو آهي.‘

’زيرو اهو انگ آهي مس صبا، جيڪو جنهن بہ انگ جي آڏو لڳندو آهي تہ ان انگ جو ملهہ وڌي ويندو آهي.‘

’اڄ تو کي ياد ڪيئن آئي آهيان؟‘

’ڏسڻ آيو هوس.‘

’ڇا......؟‘

’هڪ عورت جو عورت سان ڪيل واعدو ڪيترو سچو آهي.‘

’ان جي معنيٰ سنجها سان ملي آيو آهين.......؟‘

’هون‘

’تو کي سنجها ڇا ٻڌايو آهي.......؟‘

’ڪجهہ بہ نہ.‘

’پهريون پيرو عقل کان ڪم ورتو اٿئي.‘

’نہ، بيوقوفيءَ کان.‘

’تون هر ان ڳالهہ کي بيوقوفي ۽ بي ايماني سڏيندو آهين، جيڪا منهنجي سڪون جو سبب بڻبي آهي.‘ صبا اٿي اچي منهنجي پير ۾ ويٺي هئي.

’سنجها منهنجي محبت جي انتها آهي.‘

صبا رڳو نيٽن سان مون ڏانهن ڏسي هلڪو ڪنڌ ڌوڻي ٻاهر نڪري وئي هئي. واپس آئي هئي تہ سندس هٿن ۾ چانهہ هئي. هن ڪوپ منهنجي آڏو رکيل ٽيبل تي رکندي چيو هو:

’تو کي مون سان ڪراچي هلڻو پوندو.‘

’ضروري آهي......؟‘

’ها‘

’ڇو؟‘

’الزام تہ هونئين لڳي چڪو آهي، توسان گڏ سمهڻ جو.‘

’ڪوڙ ڪي سچ ثابت ڪرڻ ٿي چاهين؟‘

’منهنجي خواهش توسان گڏ رهڻ ڪراچي هلڻ جي آهي.‘

’رهنداسين ڪٿي.......؟

’جتي تون رهائيندين.‘

’ءِ جي ڪجهہ ٿي وڃي تہ.....؟‘

’چا ٿو فرق پئي؟‘ چوندي صبا جو آواز ترندي ترندي ٻڏي ويو هو.

’پاڻ ڪي بدنام ڪرائڻ ٿي چاهين.....؟‘

’بدناميءَ اچا ڪنهن ٻي شيءَ جو نانءُ هوندو آهي چا؟‘

’تو وٽ سنجهان ڪيل زيادتين جي معافي وٺڻ آيو هوس.‘

’تنهنجي نانءُ تي مليل هر ذلت، مون کي هاڻ اعزاز محسوس ٿيڻ لڳي آهي.‘

’اڄڪلهہ، تنهنجي پٺيان ميراٽي بہ چريو لڳو پيو آهي؟ ايترو هينڊسم، ايترو فٽ، ايڏو قدآور، ڊانسر، بهترين سائيڪلسٽ ۽ ٻيو بہ الائجي چا چا.....؟‘

’مون کي ٻارن پالڻ جو شوق ڪونهي.‘

’ميراٽي توکي ٻار ٿو لڳي.......؟‘

’جنهن ماڻهوءَ ۾ ’آءِ لو يو‘ چوڻ جيتري ’ڪريج‘ به نه هجي. تنهن سان پيلا رومانس ڪهڙو؟‘

’ءِ نارد مُني........؟‘

’تنهنجي ان دوست جي ڏاڍي عزت ڪندي هئس. پر مون کي محسوس پيو ٿئي هن سڄي فساد جي جڙ اهو شخص آهي.‘

’ڪيئنءَ__؟‘

’جڏهن ڪراچي پئي ويس ته ان شخص مون کان پڇيو هو. اهو به نه واپس ڪڏهن ايندس.....؟ راحت حسين وٽ سڄو چڪر سندس ئي هلايل هو. تون ان شخص کان هوشيار رهجانءِ.‘

’اهو سڀ، هن جو تو سان پيار جو رد عمل آهي.‘

’ماءِ فوٽ.‘

’ٻ هن جا پريزنٽز_ _؟‘

’مون نہ ورتا هئامانس، ناهيد کي ڏئي ويو هو.‘

’ناهيد؟‘

’ها ئي بليڪي........؟‘

’انگلش واري..........؟‘

’ها.‘

’جنهن جا روز نوان ’ريومرس‘ فيڪلٽيءَ جي ڪاريڊورز ۾ ڊوڙندا وتندا ها........؟‘

’جناب.‘

’اڄ ڪلهہ ڪنهن سان آهي؟‘

’ڪوئي پنهور ڇوڪرو آهي. هڪ وڏي آرڪيٽيڪٽ جو پٽ آهي. ڇوڪرو ڪانئس سال ننڍو آهي.‘

’اهو ئي، جيڪو ايتري ننڍي عمر ۾ هيروئن جو استعمال ڪندو آهي. ٻ پنهنجي عمر ڪان وڏو نظر ايندو آهي.....؟‘

’تون ڪيئن سڃاڻينس.......؟‘

’هن جو پيءُ آرڪيٽيڪٽ ڪان وڌيڪ، انٽليڪچوئل ۽ انگريزيءَ جي اسڪالر جي حيثيت ۾ مشهور آهي.‘

’اڇا_؟‘

’هن سان گهٽا ڏينهن رهندي؟‘

’شاديءَ جو پروگرام اٿن. ڇوڪرو عمر ۾ ننڍي هئڻ سبب ڪانئس ’ڊپريس‘ رهندو. ۽ وڏي ڳالهہ اها تہ ڇوڪري وٽ اهو سڀ ڪجهہ آهي جنهن جي ناهيد کي ڳولها هئي.‘

’توکي بہ تہ اهڙي ئي امير جي ڳولها آهي نہ؟‘

’اهڙا ماڻهو رڳو شادي ڪرڻ لاءِ بهتر ثابت ٿيندا آهن.‘

’۽ رومانس__؟‘

’تو جهڙن سان ڪري، مڪمل لطف وٺي سگهجي ٿو. تو جهڙا جيڪي زندگيءَ، موت، ڏک سک کان سواءِ، سيڪس ۽ محبت کان پوءِ ايندڙ تباهڪارين بابت بہ ڪڏهن سامهون واري کي ڏسي، ڪڏهن پولارن ۾ گهوري، لفظن جا خواب ناڪ ڪنول تارين ۽ ڪڏهن لفظن جا ڀاري پٿر، هوائن جي سمنڊ ۾ ٻوڙڻ چاڙهيندا آهن.‘

’لفظن جا ’لينڊ اسڪيپ‘ تہ تون بہ سنا ناهي ڄاڻين ٿي؟‘

’تو سان ملي، ڳالهائڻ جي سگهہ وڌي ويندي آهي.‘

’مان هلان ٿو.‘

’ءِ ڪراچي۔۔؟‘

’ساري.‘

’ڇا واقعي ايڏي نيچ آهيان؟‘

’ڪير تو چئي..........؟‘

’هونءَ سنجها چوندي هئي، اڄ تنهنجو رويو ٿو چئي؟‘

’آخر، اهو سڀ ڇو ٿي ڪرڻ چاهين......؟‘

’تنهنجي ناءُ تي مليل گاريون مون ڪي ايترو ’رائيٽ‘ تہ ڏين ٿيون تہ مان تو کي هڪ پيرو پنهنجيءَ مرضيءَ سان ڪنهن بہ طرف وٺي وڃڻ جو پورو حق رکن ٿيون. هونئن بہ ماڻهو هاڻ مون کي تنهنجي نالي سان، گهٽ نہ تہ ٿورو ئي سهي، سڃاڻڻ لڳا آهن.‘

صوفيا تان اٿي ڪٻي پاسي بڻيل ڪٻٽ جي شيشي جا تاڪ کولي، ڪتاب ڏسڻ لڳو هوس.

’ٻڌ، توکي راجندر، قرت العين، منٽو ۽ پريم چند وڻندا آهن نہ. مان هنن سڀين کي الڳ ڪري رکيو آهي. جيڪڏهن ڪٽي وڃڻ چاهين تہ پل ڪٽي وڃ.‘

’پر هي ڪتاب تي تنهنجي مميءَ جا يادگار آهن؟ جيڪي توکي تنهنجي ممي جيترائي پيارا آهن؟‘

’الائجي ڇو—تون بہ مون کي مميءَ جيترو ئي پيارو ٿيندو پيو وڃين. ‘

’تنهنجو ڳالهيون ذهين ٻارن جيتريون سندر ۽ پياريون آهن.‘

’ٿينڪ يو.‘

صبا پٻن تي ٻيهي، هٿ ڦهلائي، ڪٻٽ جي مٿئين حصي ۾ الڳ ڪري رکيل ڪتابن جو سيٽ ڪڍي، مون ڏانهن وڌايو هو.

’ٻڌ، تنهنجي ممي سهڻي آهي؟‘

’هڪدم گريس فل.‘

’منهنجي ننڍڙي لاکون خواهش رهي آهي تہ ڪنهن وڏي عمر جي گريس فل ليڊيءَ

سان رومانس ڪريان.‘

’ڇا مطلب_؟‘

’مطلب؟ مطلب تہ تنهنجي ممي مون سان رومانس ڪندي؟‘

’بڪواس نہ ڪر. پيچ هٽان.‘ صبا پنهنجي ڇهري پٺيان پرجي آيل ڪل کي روڪيندي چيو هو.

’مان سنجيدهہ آهيان؟‘

’مان توکي چڱيءَ طرح سڃاڻان ٿي، توکي ڪنهن سان بہ رومانس ڪونهي، سواءِ هن جي.‘

’ها ائين تہ آهي.‘

’اهو سڀ پنهنجي جاءِ تي هميشہ قائم رهي. پر اهو بہ ياد رکجانءِ تہ ’سيٽرڊي‘ تي ٻارنهن وڳي مان تنهنجو ڪيفي جارج وٽ انتظار ڪنديس. ۽ مون کي سُڌ آهي تہ تون ايترو بہ مئل ذهن ناهين جو انسان جذبن جو احترام نہ ڪرين؟‘

’اِهو اُن ڏينهن جي، انهن لمحن تي ڇڏي ٿا ڏيو؟‘

’اچي وئي منهنجي ريشمي ڳڏي.‘

امڙ جو آواز صبح سان ڪن پيو هئم. رلي هٿائڻ بنائي سمجهي ويو هوس تہ، تون اچي وئي آهين. مو اندازو لڳايو هو تہ، تو هاڻ امان کي پاڪر پاتو آهي. هاڻ چشمو لاهي، ڪلهن تي پيل ڪاري تر سان هلڪن گول گلن واري چادر لاهي ويڙهي آهي. ۽ ناسي لفافي مان، ڪارو روئو ڪڍي چادر لفافي ۾ وجهي ڇڏي اٿئي. ۽ هاڻ، تون منهنجي ويهاڻي جي هيٺيان پيل سيف جي چابي ڪڍندينءَ.... هڪ ڪن ڪان پوءِ، تنهنجي هٿ جو گسڪو ويهاڻي جي هيٺان ہڏو هئم پوءِ سيف کلڻ ۽ بند ٿيڻ جو ٺڙڪو بہ. منهنجي ويهاڻي جي هيٺيان تنهنجي هٿ جو گسڪو ٻيهر ٿيو هو. تو چابي واپس رکي ڇڏي هئي.

اهو سڀ نہ ڏسندي بہ سمجهي ويو هوس تہ. تنهنجو ڇهرواداسي ۽ گنڀيرتا جي ڪوهيڙي ۾ وڪوڙيل آهي. ڇو تہ هن ڪان اڳ بہ گهر ۾ پير پائيندي هئينءَ، تہ سڀ ڪان پهرين تنهنجي ڇڻڪٽين آواز سان چيل ٻول: ’اسلام عليڪم‘ ۽ پوءِ تنهنجا شرارت ۾ ٻڏل ٺهڪ گهر جي هر ونگ ۾ پينگهہ ٻڌي لڏڻ لڳندا هئا ۽ پوءِ وراندي يا ڪمري ۾ ويٺل يا ستل، مهنجي وڏي ياءُ تي جرح ’هن تيليءَ کي ڏسو...... اجا تائين ستو پيو آهي؟ اڙي اُٿ خدا جا بندا ڪجهہ گهم ڦر. ڪاءُ پيءُ تہ ٿلهو ٿيءُ.... ياڃائي، مڙ سنهين کي ڪجهہ ڪاراءِ پيار تہ ڏسڻ ۾ اچي....؟‘ ’اڙي تون وري ڪاڏي ٿي ڊوڙندي وتين ڪونج؟‘ منهنجي ننڍڙي ياڻيءَ کي ٻانهن ۾ جڪڙي چوندي هئينءَ، ’هان!!؟ هيڏا وڏا ننهن؟ گندي، هنن هٿن سان کائيندي آهين.؟ آئوچ_ هاڻي تنهنجن ۽ چاچنهين جي ننهن ڪٽڻ جو ذمو بہ مون ڪنيو آهي؟‘ ۽ منهنجي ذڪر سان گڏ ڇڻ استين گن جي پوائنٽ مون انهن ٿي ويندي هئي. ’هن نواب صاحب کي ڏسو.... اجا تائين ستو پيو آهي.‘ ٻئي ڪن ۾ منهنجي مٿان پيل رليءَ کي پوري سگهہ سان سٽ ڏيندي هئينءَ. جنهن جي مون کي اڳ ۾ سڌ هوندي هئي. تنهنجي ڪري، مان رليءَ

ڪي اندران ئي ٻنهين هٿن سان مضبوط پڪڙي وٺندو هوس. ’آئون چوانءَ ٿي ڇڏ.‘ ۽ منهنجا هٿ رليءَ ۾ وڌيڪ مضبوط ٿي ويندا ها. ’نہ ٿو ڇڏين....؟ ڇگو بيهہ.‘ ڪجهہ ڪنن ڪان پوءِ، تون سٽ سان منهنجي مٿان رڪي لاهي ڇڏيندي هئينءَ. هٿ ۾ پيريل گلاس ٿورو پاسيرو ڪندي چوندي هئينءَ: ’اٿين ٿو يا.... هاريانءِ؟‘ ۽ آئون ٿهڪن ۾ پئجي ويندو هوس، تنهنجو ڇٽڪٽو ڏمڪي ٻڏل آواز ٻڌي گول ڪليل نيڻ ڏسي.

’اٿ.... ڪليل ڇو پيو....؟ مان ڪو لطيفيو ٻڌايو اٿمانءِ!‘

اٿندي، وڌيڪ ٿهڪن ۾ پئجي ويندو هوس. مون کي تنهنجي ڪيل رعب تي ڏاڍي کل ايندي هئي ۽ مان تومٿان ڪوڙو رعب ڪڏهن بہ ڪجهہ سيڪنڊن ڪان وڌيڪ ڪري نہ سگهندو هوس، خبر نہ اٿم ڇو...... تڏهن بہ مون کي ڏاڍي کل ايندي هئي. ۽ مان ٿهڪن ۾ پئجي ويندو هوس.

’ڇو چپ آهين......؟ پنهونءَ ڪجهہ چيو اٿئي.....؟‘ ادي وڏيءَ جو آواز ڪن ٻريو هئم. مٿل آواز ۾ چيو هيئي:

’نہ، بس ائين ئي.‘

’ها ها، چيو هوندس پنهونءَ ڪجهہ.‘ امان جو آواز ٻريو هو. ’ڇورا. سنجها سان ڇو وڙهيو آهين.....؟‘ امان منهنجي منهن تان رلي هٽائي ڇڏي هئي.

’ڇڏينس آئي، هن کي سمهڻ ڏي. هن کي مون ڪان وڌيڪ ملي وئي آهي.‘ چوندي تہ منهنجي مٿان نظرون ڪپائي ڇڏيون هيون.

’ڪير آهي__؟ مون کي ٻڌا، ڇنڊا تہ پٽي اڇانس، گهر وڃي. ‘امان تو کي ڳراٽڙي پائي

عجيب لهجي ۾ چيو هو. ’تو کان وڌيڪ ٻہ ڪا ٿي سگهي ٿي؟‘ تون امان جي هنج مان مون ڏانهن فاتحاڻي انداز ۾ نهارڻ لڳي هئينءَ. امان ۽ ادي وڏي توکي ڪيڏو چاهينديون هيون؟ مون کان ٻہ وڌيڪ. هنن ذهني طور توکي پنهنجو ڪري ورتو هو. توئي تہ امان ۽ ادي وڏيءَ کي پنهنجائپ جو شديد احساس ڏياريو هو. ۽ هنن توکي پنهنجي ملڪيت سمجهي ورتو هو. ڪيڏيون ساديون هونديون آهن اسان جون مائر ۽ ڀينرون؟ ۽ مان پنهنجي لاءِ وٺي آيل هر شيءَ تنهنجي نانءُ سان منسوب ڪري ڇڏيندو هوس.

’امان، هي سلوار قميص ڏس؟‘

’ڏادي سٺي آهي. گهڻي ورتي اٿئي؟‘

’ان ڏينهن ڪراچي ويا هئاسون نہ، سنجها وٺي ڏني هئي، ’گليمرون‘ تان.‘

’نياڻي کي وٺي ڏين سو تہ گهوريون، اجا ٻہ خرچ ٿو ڪرائينسـ؟ ماڻهوءَ کي ڪو حياءُ ٿيندو آهي.‘

هري شئي وٺي آڻي ڏيندي هئينءَ. ڪڏهن شيونگ ڪريم، ڪڏهن رومال، ڪڏهن جوراب، ان ڪري ٻہ تہ تنهنجي اوڏر هڪ وڏي جنرل اسٽور تي هلندي هئي. پر جڏهن ٻہ مون وٽ پئسا ايندا هئا. تون حساب ڪولي ويهي رهندي هئينءَ. مون کي تنهنجي اها ڳالهہ وڻندي هئي. انهن ڳالهين ڪري ئي تون مون کي ڪڏهن اجنبي نہ لڳي هئينءَ ڪيڏو ’بولڊ‘، ’ريئلسٽڪ‘ چو نہ هجان... پر سنڌي هجڻ جي ناتي آئيڊيل ازم ڪنهن ٻار جيان منهنجي قميص جو دامن جهليو آيو آهي. اهو منهجو آئيڊيل ازم ئي

هو جو محبتن ۾ توکي سدائين ڏيڻ چاهيو هئم.

هونءَ بہ مون تو کان ڪڏهن ونڻ نہ چاهيو هو. (سواءِ پيار ۽ ڏکن جي) سڌ هئم تنهنجون گهرجون منهنجن گهرجن کان ڳريون هيون. تڏهن ئي تہ تن سؤن جي خصيص رقم لاءِ يونيورسٽيءَ مان سڌو ريڊيو هلي ويندي هئينءَ. ۽ انهن مليل تن سؤن مان، ڏيڍ سؤ رڪشائن جي حوالي ٿي ويندا هيئي. گهر ۾ دسترپ هئڻ ڪري بہ شايد تون گهر کان گهٽو پري رهڻ چاهيندي هئينءَ. توکي پنهنجي ماءُ سان اڪثر اها شڪايت رهندي هئي تہ هن کي رڳو پنهنجا پٽ پيارا آهن. تنهن ڪري هوءَ پنهنجي هر ڪاوڙ تو مٿان هاري ڇڏيندي آهي.

تنهنجي بابا جي وفات کان پوءِ، توهان جو گهر مسئلن جي چانوٽي پئجي پيو هو. سڀ کان پهرين توهان پنهنجي پريس وڪٽي ڇڏي هئي. پوءِ تنهنجين ڪرائين مان سونيون چوڙيون غائب ٿي ويون هيون. هڪ ڏينهن روئٽهارڪي لهجي ۾ چيو هيئي: ’بابا سائينءَ پنهنجي حياتيءَ ۾، منهنجي ٿيڻ واري گهوٽ لاءِ جيڪا ٻن تولن جي سوني منڊي ۽ راڊو واچ وٺي رکي هئي، ڪالهہ منهنجو ڀاءُ وڪٽي آيو. سچ پنهون، ڪالهہ ان ڳالهہ تي مون اڏاڊو احتجاج ڪيو هو. يار_ اسان ڏاڍا ’ڪرائيسس‘ ۾ ڦاسي ويا آهيون. جنهن مسواڙ جي گهر ۾ سالن کان رهندا پيا اچون، تنهنجو مالڪ هاڻ گهر جي ان حصي کي پنجاهہ هزار ۾ وڪڻڻ ٿو چاهي. مجبورن اهو اسان کي وٺڻو پوندو. پنهون، مون کي بابا سائين جي تو لاءِ ورتل واچ ۽ منڊيءَ جي وڪامجي وڃڻ جو بي انتها افسوس آهي.‘ ۽ مون کي راڊو واچ، منڊيءَ جو هلڪو بہ ڏک نہ ٿيو هو. مون تہ هميشہ تنهنجن چپن تي مرڪ پوپٽ، نيٽن ۾ سک جا ڪرٽا ۽ هٿن ۾ خوشيءَ جا گل ڏسڻ چاهيان هئا. پر تون منهنجين ڏنل سچاين کي دوکو، ۽ ٻين جي دوکن کي ازلي سچائي سمجهي، منهنجي ڏنل مرڪ تي پوپٽن کي پنهنجن چپن جي ڪنڊن تان اڏاري

چڙيو هو ۽ گذري ويل ٽن سالن ۾ جنهن سچائيءَ سان تنهنجي نيٽن ۾ سک جا ڪرٽا پويا هئا، تن کي تو روئي روئي ٺاري رک بڻائي ڇڏيو هو. ۽ منهنجن ڏنل خوشيءَ جي سمورن گلن کي تو هوائن ۾ اڏاري ڇڏيو هو.

هند ڇڏي، وهنجي، تيار ٿي توسان گڏ هلڻ لڳو هوس. ’اهو سڄو ڏينهن فيڪلٽيءَ جي ڪاريڊور ۾، رستن مٿان گڏ هوندي به، تنها تنها ۽ ويجهو هوندي به دور دور گهمندا رهيا هئاسين. اهڙن موقعن تي مان رهندو هوس يا پنهنجي منهن ڳائڻ لڳندو هوس. ها، اداسيءَ ۾ پنهنجي منهن ڳائڻ منهنجي عادت ۾ شامل آهي. الائجي گهڻن ڪلاڪن جي مان ڪان پوءِ، تو منهنجي ڪک ۾ ڇهنڊڙي پاتي هئي.

’ٻڌ، مان جيڪڏهن مري وڃان، تو کي ڏک ٿيندو....؟‘ اهڙن موقعن تي توکي چاهيندي به ڏسي نه سگهندو هوس. بنا ڏسڻ جي چيو هئم:‘

’تنهنجي مري وڃڻ ڪانپوءِ، ڪائنات مون لاءِ پنهنجو سمورو موهه وڃائي ويهندي، اهو ڏينهن منهنجي زندگيءَ جو آخري ڏينهن هوندو؟‘

’تو کي مون سان ڪيترو پيار آهي......؟‘

’تون منهنجي آڪسيجن آهين.‘

’۽ صبا ....؟‘

’توکي نارد مُنيءَ ٿي ٻڌايو آهي نه، ته آئون صبا سان ڪراچي ويو هوس.......؟‘

ماٺ ٻڌجي وئي هئينءَ.

’تون ڪي مون سان محبت آهي نہ سنجها؟‘

تومون ڏانهن ڏسي هاڪار ۾ ڪنڌ ڌوڻي ڇڏيو هو.

’پوءَ تون مون تي يقين ڇو نہ ٿي ڪرين!‘

’ڪريان ٿي.‘

’پوءِ هي نارد مُني..... هي راحت حسين. اهو سڀ ڇا هو....؟‘

’واعدو ڪر، نارد مُنيءَ کي نہ ٻڌائيندين؟‘

’نہ‘

’تنهنجي ۽ صبا جي ڪراچيءَ وڃڻ جو ۽ گڏ موٽڻ جو اطلاع نارد مُنيءَ ئي ڏنو هو. پر يار مان حيران آهيان.... توهان ٻئي هڪ ئي ڏينهن ڪيئن هليا ويا هئا؟ ۽ واپس بہ‘

’نارد مُنيءَ ان ڏينهن مون کي صبا سان گڏ ڏٺو هو؟‘

’نہ جهنم ۾ هٽين. آئينده نہ مان راحت حسين وٽ ويندس، نہ نارد مُنيءَ سان

ڳالهائيندس. هو سڀ اسان ٻنهين کي الڳ ڪري ڇڏيندا؟'

'توکي سڌ آهي تہ نارد مُني صبا سان رومانس ٿو ڪري. پر جيڪڏهن صبا ڪيس لفٽ نہ ٿي ڏي تہ مان ڇا ٿو ڪري سگهان....؟'

'ڇڏينس، جهنم ۾ هٽينس. پنهنجو ڇا؟' تو پنهنجي ٻانهن منهنجي ڇيلهہ ۾ ورائيندي منهنجي ڇهري ۾ ڏسندي چيو هو:

'ڏس نہ.......؟' ڏٺو هئم تو ڏانهن خالي نهار سان.

'ناراض آهين.........؟'

'نہ' لهجي ۾ زوري آندل خاليپڻو.

'ڀاڪي پاءِ؟'

۽ لڪائڻ چاهيندي بہ مرڪ منهنجي چپن تي سرڪي آئي هئي. پهاڙين تان لهندي توکي ٻانهن ۾ ڪٽي ورتو هئم. تون رڙيون ڪندي رهجي وئي هئينءَ. مان پهاڙيءَ جي اڻ گهڙيل لاهيءَ تان ڊوڙندو هليو ويو هوس.

ڇنڇر تي تقريبن هڪ وڳي، ڪيفي جارج وٽان لنگهيو هوس. صبا، ميڊيڪل اسٽور واري گهٽيءَ مان نڪري آئي هئي. چاهيندي بہ لنوائي نہ سگهيو هوس. ڇڻ اڳيان ديوار اڇي وئي هئي. صبا، ٻارن جهڙي مرڪ سان مون ڏانهن وڌي آئي هئي. هڪدم

چوڻ لڳي:

’مون کي يقين هو، تون ضرور ايندين.‘

’توکي تہ ٻارنهين تائين هليو وڃڻو هو.‘

’منهنجي واچ ۾ اوسين ٻارنهن نہ وڄن ها، جيسين تون نہ اچين ها.‘

’پر مان توکي اهو ٻڌائڻ آيو آهيان تہ توسان هلي نہ سگهندس....‘

’ڇو_؟!‘

’مجبوري آهي.‘

’اهڙي ڪهڙي مجبوري اٿئي........؟‘

’ڪنهن ٻئي ڀيري هلنداسون......؟‘

صبا جي چهري تي ڪجهہ دير اڳ جيڪي خوشيءَ جا چنڊ چڙهي آيا هئا، الهي ويا هئا. ۽ سندس چهرو رات جو پويون پهر ٿي پيو هو. اڌ اجهاٽل نيڻن سان مون ڏانهن ڏسڻ لڳي هئي. ٻه ڪوماٽيل چپن ۽ ڏرڪيل ڪنڌ سان بغل ۾ پرس هٽي، پير تي پير رکي وڃڻ لڳي هئي. سندس ريشمي وار هوا جي جهوٽن تي لونڊڙين پنيان جهاتيون پائي مون کي ڏسڻ لڳا هئا. صبا ڪجهہ وکن جي فاصلي تي بيٺل، ڪراچيءَ جي بس اسٽاپ

تي بيهي مون ڏانهن نهارڻ بنا، ننهن تا پالش لاهڻ لڳي هئي.

ڪراچيءَ جي بس، اسان ٻنهين جي وچ ۾ اچي، ڪجهہ گهڙيون بيهي هلي وئي هئي. ڏٺو هئم، صبا مسلسل ننهن تان پالش لاهي رهي هئي. ڏانهس وڌي ويو هئم صبا ڪنڌر ڇهري ۽ پريل نيٽڻ سان مون ڏانهن نهاريو هو. چيو هئم:

’او-ڪي. پر منهنجي ڪيسي ۾ رابيل جي گلن ڪان سواءِ ڪجهہ ڪونهي.‘

صبا هٿ وڌائي منهنجي ڪيسي مان سمورا گل ڪڍي پنهنجي پرس ۾ وجهي ڇڏيا ها. ۽ پرس مان چار سؤ ڪڍي منهنجي ڪيسي ۾ وجهي ڇڏيا ها. (اها منهنجي پهرين بي ايماني هئي توسان.) جو تہ اهي پهرين ڳالهہ هئي جيڪا گذريل ٽن سالن کان توکي نہ ٻڌائي هئم، ۽ نہ ٻڌائي سگهيو هئم. جو تہ توسان رهي مون کي شدت سان احساس ٿيو هو، زال يا زال جهڙي محبوبا سان هر وقت سچ ڳالهائڻ بيحد هاجيڪار ثابت ٿيندو آهي. صبا مون کي پنهنجي ڪزن سان ملايو هو، جو ڪيس ڏاڍو چاهيندو هو. بيشڪ هن جو مهانڊو ۽ هڏ ڪاٺ نارد مُنيءَ جهڙو هو، سواءِ معمولي فرق جي. هو بيحد آرٽسٽڪ نيچر، پر پائڻ جي معاملي ۾ رف لڳو هئم. رئڪ ۾ رکيل ڪتابن ۾ بائيبل کان اداس ڪيپٽال ۽ ڪامو؛ هرمن هيس ۽ ڪافڪا کان وٺي ميڪسم گورڪيءَ تائين ڪتاب پنهنجي خيالن ۾ گم هئا. ذهن ۾ صبا جا جملا رڙهي آيا هئا: ’پپا چوندو آهي، اهڙي سست ۽ ڪاهل ڇوڪري سان تنهنجي شادي ڪرائي توکي جهنم ۾ اڇلڻ جي برابر آهي.‘ تہ هي ان سست ڪاهل نوجوان جو ڪمرو هو. مون سوچيو هو. هن ڪٽل جينز جي ڪيسي مان سگريٽ ڪڍي مون ڏانهن وڌايا هئا. مون کان اڳ صبا سگريٽ ڪٽي ورتو هو. پهرين هن منهنجو پوءِ صبا جو آخر ۾ پنهنجو سگريٽ جلايو هو. ۽ سوٽو هٽي چيو هئائين:

’توهان وٽ زندگيءَ لاءِ ڪهڙو ’ڪانسيپٽ‘ آهي؟‘

’زندگيءَ کي پنهنجي ڪا بہ معنيٰ ڪونهي.‘

’پر ان جملي کي تہ پنهنجي معنيٰ آهي؟‘

’ها، ساڳيءَ طرح جيئڻ لاءِ بہ اسان کي ٻي معنيٰ زندگيءَ کي ڪانہ ڪا معنيٰ ڏيڻي پوندي آهي. اهڙيءَ طرح زندگيءَ کي پنهنجي پاران ڏنل ڪا معنيٰ، ماڻهوءَ جو ڪائنات ۾ موهہ پيدا ڪري وٺندي آهي. ۽ ماڻهو ڪائنات جي رفرنس سان زندگيءَ کي پيار ڪرڻ لڳندو آهي.

’ڇا اڪيلو رهي جي نہ ٿو سگهجي....؟‘

’پوڳي سگهجي ٿو۔ پنهنجي ذات جي ڄياپي لاءِ رشتن جو سهارو وٺڻو ئي پوندو. پل اهو هٿراڌو ئي ڇو نہ هجي.‘

’معنيٰ تہ رشتا ماڻهوءَ جي پنهنجي ذات جي ڄياپي لاءِ ضروري آهن......؟‘

’بلڪل۔ زلزلي ۾ سڀئي رشتا، سسي سوڙها ٿي، پنهنجي اندر گم ٿي ويندا آهن. ۽ جي رهجي بہ ويندو آهي تہ رڳو انٽريسٽ.‘

’انٽريسٽ.........؟‘

’ان زلزلي ۾ ماءَ جو پار لاءِ رڙڻ، ڪنهن نوجوان جو پنهنجي محبوبا کي چرين وانگيان سڏڻ، يا ڪنهن ڪنجوس دولتمند جو دولت لاءِ پاڳل بڻجي وڃڻ؛ اصل ۾ اهو سڀ ان ڳوليندڙ ماڻهوءَ جو ان گم ٿي ويل شئي ۾ انٽريسٽ جو ڪارڻ آهي. توهان ڪنهن بہ شئي جي وٽڻ، پيار ڪرڻ، پائڻ ۽ وڃائڻ کي ذات جي دائري مان ٻاهر ڪڍي نہ ٿا سگهو.‘

’۽ چوائس؟‘

’جنهن ڇوڪريءَ کي اڄ مان شديد چاهيان ٿو، ضروري ناهي تہ شاديءَ کان پوءِ ڪيس ايڏو شديد چاهيان.‘

’مون نہ سمجهيو........؟‘

’ماڻهوءَ جي وڏي ٽريجڊي اها آهي پيارا، جنهن شئي کي هو حاصل ڪري وٺندو آهي، تنهن مان موهہ وڃائي ويهندو آهي. منهنجي ننڍڙي ڀائٽيءَ جو موهہ رانديڪن ۾ اوسين هوندو آهي جيسين اهي دڪان جو شوڪيس ۾ هوندا آهن. حاصل ڪرڻ کان پوءِ اهي يا تہ گهر جي ڪنڊ ۾ پيا هوندا آهن، يا پنهنجون ٽنگون ٻانهون وڃائي ويهندا آهن.‘

’توهان جو ڳالهيون مايوس ڪندڙ آهن.‘ ۽ مان ٿڪ ڏئي ڪلي پيو هوس. صبا نيڻن جي هلڪي دڏڪي سان پڇيو هوس:

’ڪيئن، اهي نہ آونچي شئي...........؟‘

’اسان جي وڏي ٽريجڊي اها آهي، تہ اسان ’اينالائسنس‘ ڪرڻ جي سگهہ رکون ٿا. ۽ جڏهن شعور جي هٿ سان ڪائنات جي حقيقتن تان پردو کڻندو آهي، تہ ماڻهو اڪيلو ٿي پوندو آهي.‘ مون آخر ۾ چيو هو.

شام جو مان ۽ صبا هرويرو ايلفيءَ ۽ بوهري بازار ۾ رلندا رهيا هئاسون. شام جي سرمائي ڌنڌ ۾ سائين بورڊ چمڙن جيان جاڳي پيا هئا. روڊن تي ڪارن جي پيهہ وڌي ويئي هئي. آسمان تي ڪٿان ڪٿان سنبل جي انبڙيءَ مان ڦٽي نڪتل ميرانجهڙي ۾ نرم ڪپهہ جهڙا ڪڪر تري رهيا هئا. ۽ گهميل هوا ۾، اڱيان پويان، ساڄي کابي، خوبصورت نيڻ، نرم گرم چپ، شفاف ڪرايون ۽ خوشبوءَ ۾ ٻڌل ٺمڪڻن جي وڏ ڦڙي ۾ پڇندي بہ، توسان گڏ يونيورسٽيءَ جي سانتيڪن روڊن مٿان هٿ ۾ هٿ ڏئي، وک وک هلندو رهيو هوس.

رات جو صبا پنهنجي مميءَ جي گهر هلي وئي هئي. ۽ آئون گهرن نيٽن واري ڪهاڻيڪار دوست وٽ هليو ويو هوس. هن پنهنجي گنڀير آواز ۾ مرڪندي چيو هو:

’اڄ ڪهڙي پار جي هوا گهلي آهي، جنهن توکي هتڙي پڄايو آهي.......؟‘

’ماني کاڌي ٿئي........؟‘

’نہ‘

’مان ٿاهي ڪارايانءِ، يا هيٺ هلون؟‘

’هيٺ ٿا هلون.‘

فلئٽ جون ڏاڪڻيون لهندي پڇيو هئائين:

’پاڇائي سنجها کي نہ وٺي آيو آن ڇا......؟‘

(منهنجا اڪثر دوست تو کي پاڇائي ڪري سڏيندا هئا. سنجها، هي منهنجو اهو دوست هو، جنهن پاڻ کي ڪڪڙ جو پلاءُ رڌي کارايو هو. پلاءُ کائي حيران ٿي وئي هئينءَ. تہ ڪو مرد اهو بہ کهاڻيڪار، ايڏو سٺو رڌ پچاءُ ڪري سگهي ٿو....؟ منهنجا دوست جن سان تون ڪڏهن بري هلي هئينءَ، تن وٽ جڏهن بہ ويا هئاسون تہ هنن پنهنجا نيڻ اسان جن پيرن ۾ دورمئٽ جيان وڇائي ڇڏيا هئا.) چيو هومانس:

’سنجها کي تہ نہ_ پر صبا سان گڏجي آيو آهيان.‘

’صبا..........؟‘

’سنجها جي ڊپارٽمينٽ ۾ پڙهندي آهي.‘

’سنڌياڻي آهي؟‘

’نہ، مهاجر.‘

’سنجها کي ڇڏي ڏنئي ڇا_؟‘

’تون سمجهي سگهين ٿو.......؟‘

’نہ، پر تو ڳالهہ ئي اهڙي ٻڌائي.........؟‘

منهنجو هي ڪهاڻيڪار دوست، آگرين تي ڳڻڻ ڪان مٿي جيترا رومانس ڪري چڪو هو. ڏهن سالن کان ڪراچيءَ ۾ رهندي بہ مون کي دادو ڪئنال جي ڪپ تي لڳا سنجهيءَ جي وڻ جهڙو لڳندو آهي. جنهن جي ٿڌي ڇانوءَ ۾ ڪو واٽهڙو ڪنڌ هينان پٽڪو ڏئي، ڪي گهڙيون آرام ڪري سگهي. يا جنهن هينان ڳوٺ جا ٻار پنهنجا ڪپڙا، ڍاڪون ۽ چوئنريون رکي پير ۾ وهندڙ ڪئنال ۾ ٽپ ڏئي، تڙڳي تڙڳي، ٿڪي ٿٽي اچي ساهي پٽن، عورت، منهنجي دوست جي جيئڻ جو سبب هئي. چوندو آهي: مون کي حيرت ٿيندي آهي.... جڏهن ماڻهو چوندا آهن، محبت رڳو هڪ وار ٿيندي آهي. ڪيس دوستن جي رومانسز ٻڌڻ جو ڏاڍو شوق رهندو آهي. منهنجو هو ڪهاڻيڪار دوست پاڻ کي پوڙهو سمجهندو آهي ۽ مون کي هميشہ شادي ڪري ڇڏڻ جي تلقين ڪندو رهندو آهي. جڏهن تہ چمار ۾ مون کان وڏو هوندي بہ ننڍو لڳندو آهي. ۽ اٽيرٽيل بہ.

صبح جو صبا ڪريم آباد جي پل وٽ منهنجو انتظار ڪري رهي هئي. رڪشا مان لٿو هئس تہ ٿڌو شوڪارو ڀري چيو هئائين:

’ايتري دير.......؟‘

’ٿي وئي.‘

’منهنجي دل ۾ وسوسا پيدا ٿي پيا هئا.‘

’ڇو......؟‘ اسان ٽريفڪ هٽڻ ڪري، ڏاڍيان ڳالهائيندا هلڻ لڳا هئاسي.

’مون سمجهيو، تون واپس هليو وئين..........؟‘

’دوکو دوکو هوندو آهي صبا. پوءِ اهو ننڊ۾ هجي يا وڏو. پر ان جو اهو مطلب نہ وٺجـانءِ تہ مان توسان رومانس ٿو ڪريان...... توکي شايد سُڌ نہ آهي، تہ مان پنهنجي دل سنجها جي پرس ۾ وساري آيو آهيان.‘ صبا پرس کولي منهنجي آڏو ڪندي چيو هو:

’هي ڏس، تنهنجن رابيل جي گلن جي مهڪ سان منهنجو سڄو پرس ڀريل آهي. رات مان هن پرس کي پنهنجي ويهاڻي جي ڀر ۾ کولي سمهي پئي هيس. ۽ الائجي ڪيترن مهينن کان پوءِ بنا سليپنگ پلز جي گهري ننڊ ستي هيس.‘

’توهان سليپنگ پلز کان سواءِ ننڊ نٿيون ڪري سگهو؟‘ منهنجو آواز ڀرسان لنگهي ويندڙ تيز رفتار بس جي هارن ۾ دٻجي ويو هو.

’ڇا.......؟‘

’سليپنگ پلز کائڻ کان سواءِ بہ تہ ننڊ ڪري سگهجي ٿي؟‘

’گورين ڪائڻ سان يادن جي ٽريفڪ جو عذاب پهچائيندڙ گوڙ ذهن ڪان ڪوهين ميل پري هليو ويندو آهي.‘

’بڪواس ٿي ڪرين؟‘

’ڪائي ڏس تہ خبر پئجي ويندئي.‘

’ڪاڏي هلون؟‘

’جيڏانهن تون چاهيندين؟‘

’حيدرآباد هلون؟‘

’ڇو؟‘

’هيڏي ٽريفڪ ۾ اچي، مون ڪي پنهنجي حيثيت ٻڙي محسوس ٿيندي آهي؟‘

توئي ڇيو هو.......؟‘

’ڇا_؟‘

’تہ ٻڙي اهو انگ آهي، جيڪو جنهن بہ انگ جي اڳيان لڳي تہ ان جو تعداد وڌي ويندو

آهي؟‘

ٿڪ نڪري ويو هئم ’ڏاڍي سوئر آهين.‘ مرڪي پئي هئي ۽ سندس مرڪ روڊ تان خالي ويندڙ ٽيڪسيءَ ڪي سڏڻ ۾ گم ٿي وئي هئي. ٽيڪسي زوردار بريڪن سان فوٽ پاٿ وٽ اچي ڄمي وئي هئي. ويهندي چيو هئائين: ’ڪلفٽن.‘ ٽيڪسي لالو کيت ڏانهن ڊوڙڻ لڳي هئي. چيو هئم: ’صبا لطيفو ٻڌندين؟‘ ’ٻڌاءَ‘. هن هڪ نظر مون تي وجهي دريءَ کان ٻاهر ڏسندي چيو هو. مان بال پين شرٽ مان ڪڍي، ڪولي سندس ويڪري ڳلي مان جهاتيون پائيندڙ ڇاتين مٿان ليڪ پائي ڇڏي هئي. هن ڇرڪ ڀري ڊرائيور ڏانهن ڏٺو هو، جيڪو پنهنجن خيالن ۾ گم هو. ٿڪن ۾ پئجي ويو هوس.

’سمنڊ کي ڏسي توکي ڇا محسوس ٿيندو آهي؟‘

سمنڊ جي ڇولين کي ڏسندي، پيرن مان سينڊل لاهي هٿن ۾ ڪٽندي پڇيو هئائين. مون جوراب بوٽ ۾ وجهي بوٽ جون کهيون پينٽ جي بليٽ سان ٻڌندي چيو هو:

’سمنڊ مون کي رابيندرناٿ ٽئگور جي گيتا انجلي لڳندو آهي. مون ٽئگور جي گيتا انجلي سدائين جوتا لاهي الٽي پلٽي هٽي پڙهي آهي، ۽ محسوس ڪيو اٿم پنهنجي جسم تي سندس جملي جي هر لهر کي سمنڊ جي ڇوليءَ جيان. مون کي جڏهن بہ سمنڊ گهمڻ جو شوق جاڳيندو آهي، ٽئگور کي پڙهندو آهيان.‘

’ٽئگور جيڪو بنگال جو شاعر آهي........؟‘

’ها.‘

’مون سندس شاعري تہ نہ پڙهي آهي. پر سندس تصويرون ڏٺيون آهن. هن جي چهري ۾ بہ سمنڊ جيڏي ئي گهرائي ۽ جلال پريل نظر ايندو آهي.‘

هڪ تکي چولي اسان جي پيرن کي ڇهندي ڪناري جي آخر تائين هلي وئي هئي ۽ واپس ويندي اسان جي پيرن جي ترين مان واري جا ذرا ڪسڪائيندي هلي وئي هئي. اداس هوندي بہ خوشي منهنجي سرير ۾ سمائجي وئي هئي. ڪجهہ گهڙين لاءِ ڪناري جي ٻيءَ پڪ سچو شهر لهر ٻڏجي ويو هو. صبا ڏانهن ڏٺم هئم، سندس نيڻن ۾ ٻليءَ جي اکين جهڙي روشني ڦهلجي وئي هئي. سندس پريل چپ ڳل تي ويهندڙ پوپٽ جي پرن جيان ڦڙڪي ويا هئا. ٻي لهر آئي آهي (جڻ منهنجو برين واش ڪري وئي هئي.) صبا سامهون هوندي بہ سمنڊ جي ٻئي پار نظر آئي هئم. شايد مان بہ هن کي ائين نظر آيو هئم. صبا ٻانهون ڦهلائي مون ڏانهن وڌي هئي. هن جن ٻانهون منهنجي چيلهہ ۾ ويڙهجي ويون هيون، جيئڻ شِو جي جهوڙي ۾ نانگ. ۽ منهنجا هٿ صبا جي تراڪڙي ڇهري ۾ پرجي ويا هئا. پانيو هئم جڻ ڪِٽپ کان ٻاهر تيولپ جا گل هٿ جي ٻڪ ۾ سمائجي ويا هجن، ۽ گلن جي گهٽائيءَ جي ڪري منهنجو ٻڪ وڏيڪ ويڪرو ٿي ويو هجي. جهڪندو ئي هليو ويو هوس. منهنجا چپ، منهنجو سمورو وات ڪنهن هلڪي گرم ۽ مني شئي سان تر ٿي ويو هو. الائجي ڪيترين لهرون پيرن جي ترين مان واري کسڪائي هليون ويون هيون......؟ ڏار ٿيا هئاسي تہ چيلهہ چيلهہ پڳل هئاسي. واري کسڪي وڃڻ ڪري پير نندڙين کڏن ۾ ڪتل هئا. مون کي ياد اچي ٿو، اهڙي ئي هڪ ڊگهي ۽ گهري ڪِس مون توکي رات جي پوئين پهر ۾ آرٽس فيڪلٽيءَ جي ٻاهرين پارڪ ۾ ڪئي هئي . ان رات توهان فائينل وارن کي فيڪلٽي جي آڊيٽوريم ۾ فيئرويل ڏني هئي. تيلي استار ۽ سندس ٻولڙين کي ڏسي تنهنجو موڊ خراب ٿي ويو هو. اسان ٻاهر نڪري آيا هئاسي. پارڪ ۾ پسار ڪندي، تارن کي ڏسندي چيو هيءُ: ’دل

چاهي ٿي، توکي ڪِس ڪريان.‘ تو منهن مٿي ڪري، اکيون ٻوٽي ڇڏيون هيون. هوا جو ٿڌو جهوٽو گهليو هو ۽ پارڪ جي ننڍڙي گيٽ وٽ يوڪلپٽس جي سهاري بيٺل چنبيليءَ جي هڪار سڄي سرير ۾ ڦهلجي وئي هئي. ۽ پوءِ سموري آڪاش تي چپ چمڪي پيا هئا. ڪليل، اڌ ڪليل. وسندڙ ٻرندڙ چپ.

ٽئين ڏينهن شام جو صبا مون کي ساڳي ئي پل جي ڪنڌ وٽ ملي هئي. هلڻ لڳا هئاسي. صبا چيو هو:

’مون کي وٺي هل.‘

’ڪاڏي......؟‘

’پنهنجي دوست جي فليٽ تي.‘

’تون مون سان ڪنهن پبلڪ پليس تي هجي يا خالي فليٽ ۾ ڳالهه ساڳي آهي.‘

’اها منهنجي خواهش آهي.‘

’او_ڪي.‘ ٽيڪسي پڪڙي فليٽ تي اچي ويا هئاسي. چابي مون وٽ هئي. انٽر لاڪ ۾ چابي گهمائيندي سوچيو هئم........‘ جيڪڏهن صبا جي جاءِ تي تون هجين ها، تہ منهنجي چابي گهمائڻ کان پوءِ هينڊل ضرور تون گهمائين ها.‘ اسان اندر اچي ويا هئاسي. صبا پرس ڪتابن جي ڍير تي اڇلي، پاڻ پلنگ تي اهلجي پئي هئي ۽ مان ٻئي پلنگ تي. سڄو ڪمرو لاڙڪاڻي جي زيتونن جي خوشبوءَ سان واسيل هو جيڪي

منهنجي دوست کي ڪوئي ڳوٺان اچي ڏئي ويو هو. پلنگ هيٺان جهڪي زيتونن جو ٽوڪرو ڇڪي ٻاهر ڪڍيو هئم. هڪ زيتون پاڻ کنيو هئم ۽ ٻيو صبا ڏانهن اڇلايو هئم. صبا زيتون ۾ چڪ هڻي اپرندي پاسي واري ڀت مٿان لڳل پوڙهي جي تصوير جي ڀنڀي ڏاڙهيءَ ۾ ڏسندي پڇيو هو:

’هي ڪير آهي......؟‘

’ٽالسٽاءِ.‘

’ٽالسٽاءِ، جنهن جو اينا ڪرينينا لکيل آهي.....؟‘

’ها اهو ئي.‘ کن رکي چيو هئم:

’توکي شايد سڌ نہ هجي، پر اها حقيقت آهي تہ، هن شخص جي زال هن سان ڏاڍيون ۽ عوبتون ڪندي هئي. ايڏيون جو هي مولائي عورتن کان هميشہ لاءِ الرجڪ ٿي ويو هو.‘

’هڪ ڏينهن تنهنجي بہ اهڙي حالت ٿيندي.‘

منهنجو زيتون ۾ چڪ اڌ رهجي ويو هو. ٺهڪ نڪري ويا هئم. صبا چيو هو:

’پر نہ ـ تون بچي ويندين. ڇو تہ مون کي يقين آهي سنجها توسان شادي بلڪل نہ ڪندي. تون ڀل ان کي منهنجي جيلسي ئي سمجھہ.‘

ٿڪن جي گوڙ ۾ گم ٿي ويو هئم. صبا ٻيو ٻيرو ساڳيان جملا چيا هئا، مان ٻيو ٻيرو دل کولي کليو هئم، ۽ مون کي ٻيو ٻيرو عورت جي عورت مٿان جيلسي تي ڏاڍي کل آئي هئي. جڏهن ٿڪ هوائن ۾ غائب ٿي ويا هئا، تہ صبا جي هٿ ۾ هڪ چڪ جيتري زيتون کي ڏسندي چيو هئم:

’تون اهڙيون ڳالهيون فقط ان لاءِ ٿي ڪرين، تہ جيئن سمورا زيتون تون کائي وڃين، مان رڳو کلندو رهان........؟‘

’نہ۔ هي بہ تون کائي ڇڏ.‘ هن آخري هڪ چڪ جيترو بچيل زيتون مون ڏانهن اڇلايو هو. ۽ منهنجي هٿ واري هڪ چڪ لڳل زيتون ڏانهن اشارو ڪندي چيو هئائين:

’اهو مون کي ڏي........‘

مون زيتون هن ڏانهن اڇلايو هو جنهن کي هن ٻنهين هٿن ۾ جهپي ورتو هو. اسان ٻئي چپ چاپ زيتون کائڻ لڳا هئاسون، بلڪل ائين جيئن ٻير جي ٽارين تي نوريئڙا ٻنهين هٿن ۾ ٻير پڪڙي ڪترڻ لڳن. صبا زيتون کائي چيو هو:

’ٻڌ.‘

’چئو.‘

’سگريٽ پيئندين.........؟‘

’ورتيون اٿئي ڇا؟‘

’نہ، اسٽيپ فادر جون رات ڇورايون هئم.‘ هن سگريٽ پرس مان ڪڍندي ٻئي پنهنجي چپن ۾ پيڪوڙي جلايو هيون. ۽ هٿ وڌائي چيو هئائين:

’اچي وٺ.‘

مون هٿ وڌائي ڪانئس سگريٽ ورتي هئي. سوٽي هٽڻ سان محسوس ٿيو هئم، ڄڻ صبا جي لپسٽڪ جي خوشبو دونهن سان گڏ اندر ۾ سمائجي وئي هجي. صبا بہ ٿي گهرا سوٽا هٽڻ ڪان پوءِ چيو هو: ’ڪالهہ سڄي رات مان خواب ۾ سمنڊ وارو منظر ڏسندي رهي هيس. صبح جو مون کي محسوس ٿيو هو ڄڻ سڄي رات مان پنهنجي بستري تي نہ پر سمنڊ جي ڪناري گذاري هجي.
’خواب ڪڏهن بہ ساپيا نہ ٿيندڙ خواهشن جا ڏنڌلا عڪس هوندا آهن. مس صبا حميد.‘

’ڏنڌلا عڪس_ ڏنڌلا، اڙي ها. صبح جڏهن وهنتس پئي تہ منهنجو ڌيان تنهنجي ڪالهوڪي ٻڌايل لطيفي ڏانهن هليو ويو. مون کي باٿ روم ۾ ڏاڍي کل آئي هئي. پر مميءَ جي پؤ ڪان کل کي گهٽي ڇڏيو هيم. ۽ مان چاهيندي بہ پنهنجي ان حصي کي نہ صابڻ ملي سگهي هيس، نہ ٽاول سان مهٽي سگهي آهيان. ڏسندين.........؟‘

صبا ڪياڙيءَ وٽان هُڪ کولي ڪابو هٿ پنيان ورائي زپ کي هيٺ کسڪائي ڇڏيو هو.

’هي ڏس۔؟ پر ٿورو ڏنڊلو ٿي ويو آهي.‘

’هونم‘

’ڏس آهي نہ......؟‘

صبا جي چپن تـي سوپ جي هلڪي مـرڪ ۽ نيٽـن ۾ نيـري روشـني پرٽجي وئي هئي. نيري روشني جيڪا صبا جي نيٽـن مان نڪري ڪمري ’۾ ڦهلجڻ لڳي هئي. سڄو ڪمرو هلڪو نيرو ٿيندو ويو هو. چيو هئائين: آ ونٺ، هي چلو تون پائي ڇـڏ.‘ ڏسـٽي آڱر مان چلو لاهي مون ڏانهن وڌايو هئائين.

’مون کي اهڙين شين سان ڪابہ دلچسپي ناهي.‘

’ها ها مون کي خبر آهي، پر هن کي تون پائي ڇڏي.‘

’ڇا ڪندس پائي........؟‘

’مون کي خوشي ٿيندي. هٿ ڏي.... پليز؟‘

هـٿ وڌائي ڇڏيـو هئم. صبـا منهنجيـن مختلف آڱريـن ۾ چلـو لاهـڻ ۽ پـائڻ لڳـي هئي. آهستي آهستي نيرو ڏنڊ وڌيڪ گهرو ٿي ويو هو. نہ ڄاڻ ڪهڙي پل صبا، چلي سان گڏ پنهنجيـون سـموريون آڱريـون منهنجـي آڱريـن جـي پـورن ۾ پيهـي ڇڏيـون هيـون. محسوس ٿيو هئم، ڄڻ سمنڊ جي تهہ ڏانهن وڃڻ لڳو هوس. سيئي آواز سـمنڊ جي

سطح تي رهجي ويا هئا. سڄو ڪمرو نيرن لهرن سان ڀرجي ويو هو جن ۾ صبا هوريان هوريان ترندي مون تائين پهچي وئي هئي. بلڪل ائين جيئن سمنڊ جي اندر ماڻهون پنهنجي وجود جي ڳوراڻ وڃائي ويهي ۽ اڏامڻ لڳي لهرن جي ٻانهن تي. صبا جا ريشمي وار، نيرين لهرن تي ’سلوموشن‘ ۾ هيڏانهن هوڏانهن ٿيندا منهنجي چهري جي چوڌس ۾ ڦهلجي ويا هئا. سمنڊ جي اونهائي ۾ ڪرڻ لڳي هئم. ۽ منهنجا هٿ بد خواسيءَ ۾ صبا جي لسي پٺيءَ تي ريڙهيون پائڻ لڳا هئا جيئن مٿانهين تان هيٺ ڪرندڙ شخص جا هٿ پهاڙ جي اڀي سڌي سنواٽي حصي ۾ هيٺاهينءَ ڏانهن ڪرڻ کان بچڻ لاءِ حفاظتي هنڌ ڳوليندا آهن. پنهنجي ساڄي ڇاتيءَ مان شديد تڪليف جو احساس ٿيو هئم. پوري سگهه هٿن ۾ ميڙي صبا کي پاڻ کان ڌار ڪري ڇڏيو هئم. صبا ٻئي پلنگ تي ڪري. ٻنهين هٿن جون آڱريون نرم وارن ۾ ڦيهي ٻڏل ساهن سان ٿڪن ۾ پئجي وئي هئي. ڀانيو هئم چڙ سمنڊ جي تهه ڏانهن ويندي امالڪ سمنڊ جي سطح تي پهچي ويو هوس. نيرو ڌنڌ گهوماٽي ڪائي گيلري ڏانهن ڪلندڙ دريءَ جي سيرن مان غائب ٿي ويو هو. ۽ شهر جو سمورو گوڙ، گيلري جو دروازو پار ڪري ڪمري ۾ ڦهلجي ويو هو. ڊگها ڊگها ساهه کڻڻ لڳو هوس، وات کولي پوري سگهه سان. ساهن تي قابو پائي صبا ڏانهن ڏٺم هئم، جيڪا مون ڏانهن ڏسي مرڪي رهي هئي. ساڄي ڇاتيءَ ۾ پوسراڻ وڌي وئي هئي. ڪنڌ جهڪائي ڏٺو هئم، صبا جي ڏندن جي ڇاپ ٿڪ ڏئي رهي هئي. هوءَ پرس مان هيئر برس ڪڍي وارن ۾ ڏيڻ لڳي هئي. پوءِ ننڍڙو آئينو ڪڍي کاٻي هٿ ۾ جهلي، ساڄي هٿ سان چپن مٿان لپسٽڪ ترڪائڻ لڳي هئي. ڪال بيل وڳي هئي، دروازي ڏانهن ويندي صبا ڏانهن ڏٺو هئم، صبا جا هٿ تڪڙ ۾ پٺيءَ ڏانهن وڌي ويا هئا. آواز ٿيو هو: (زرز زرزپ). ۽ سندس هٿ ڪياڙيءَ وٽ اچي بيهي ريهو هو. منهنجو ڪهاڻيڪار دوست اندر اچي ويو هو. مون صبا ڏانهن اشارو ڪري چيو هو: ’صبا حميد فخري.‘ صبا جي چپن تي مرڪ جي هلڪي ڪريم حرڪي پئي هئي. ’صبا هي منهنجو دوست ڪهاڻيڪار آهي. ڏهن سالن کان

ڪراچيءَ ۾ رهندو پيو اچي. پر هن ۾ ڪراچي جي ماڻهن جي ڪا بہ خاصيت پيدا ٿي نہ سگھي آهي، بلڪل ائين جيئن اڄ تائين سندس بستري ۾ هڪ بہ منگھڻ پيدا نہ ٿي سگھيو آهي... هي مون کي هن فليٽ ۾ رهندي بہ دادو ڪئنال جي ڪپ تي لڳل سنجھي جي گھاٽي وڻ جھڙو لڳندو آهي.'

منهنجي دوست جي چهري تي چپن کان وڏيڪ نيڻ مرڪڻ لڳا هئا. اهڙو احساس شايد ڪيس بہ ٿيو هو ۽ هو ٿڪ ڏئي مون سان گڏ پلنگ تي ويهي رهيو هو. ڪاري مان زيتون ڪڍي صبا کي ڏيندي چيو هئائين:

'في الحال هن کان وڌيڪ مان توهان جي ڪهڙي خدمت ڪري ٿو سگھان......؟'

صبا زيتون ۾ هلڪو چڪ هنيو هو. هن مون ڏانهن اشارو ڪري پڇيو هوس:

'هن ۾ ڪهڙي خاص ڳالهہ آهي، جو توهان سان گڏ هيستائين هليون آيون آهيو......؟'

صبا منهنجي نيڻن ۾ نيڻ اڙائي چيو هو:

'هن جي نيڻن وانگر هن جون ڳالهيون بہ خوبصورت آهن. هن جي ڳالهين وانگر هن جو انداز بہ خوبصورت آهي.' کن رکي صبا پڇيو هوس:

'هن ۾ توهان کي ڪا خاص خامي نظر آئي آهي ڇا..........'

'جي؟.......جي نہ.'

صبا جي اوچتي سوال تي منهنجو دوست ڪجهہ پريشان ٿي ويو هو. صبا چيو هو:

’دير ٿي وئي آهي.‘ ۽ اسان اٿي بيهي رهيا هئاسون.

بس ڪراچيءَ جي ٽول پلازا پار ڪري، ريڊ انڊينز جي ڪمان مان پوري سگهہ سان ڇڪي ڇڏي ڏنل تير جيان هوائن ۾ اڏامڻ لڳي هئي. ڪليل دريءَ مان هوائون اندر ڊوڪي آيون هيون. صبا جا ريشمي وار منهنجي منهن تي ٽڏڙا ڪيڻ لڳا هئا. صبا پرس کولي لفافو ڪيندي چيو هو: ’نيزا ڪائيندين.........؟ مان جڏهن بہ واپس ويندي آهيان، ممي مون کي نيزا وٺي ڏيندي آهي تہ جيئن منهنجو سفر مصروف گذري.‘

هن هلڪو گلابي رومال پنهنجي هنج ۾ پکيڙي، سمورا نيزا مٿان پرتي ڇڏيا هئا. پوءِ رومال جي چئني ڪنڊن کي پاڻ ۾ ملائي رومال کي هٿن ۾ مهٽڻ لڳي هئي. مهٽي رومال کولي ڇڏيو هئائين. نيزن جو سمورو ناسي تهہ رومال کي ڇهتي پيو هو. نيزو آگر ۽ آڱوٺي ۾ جهلي مٿيون کوپو نينهن سان لاهڻ لڳو هوس. صبا پهرين منهنجي آڱرين ۾ ٽٽندڙ نيزي کي، پوءِ مون کي ڏسي مرڪي پئي هئي. مرڪندي چيو هئائين: ائين نہ هيئن ڪاڻ. وڌيڪ آسانيءَ ۽ مزي سان ڪائيندين، صبا نيزو آڱوٺي ۽ آگر جي سهاري جهلي، سندس اڌ حصو ڏندن وچ ۾ ڏئي هلڪي چب ڏني هئي تہ نيزي جو اڌ کوپو هن جي ڳاڙهن چپن جي اندر جرڪندڙ ڏندن وچ ۾ رهجي ويو هو. جنهن کي هن ٻئي هٿ سان ڪڍي آگر ۽ آڱوٺي جي مٿان ظاهر ٿي پيل ڳپ کي ڏندن سان ڪٽي ورتو هو. مون مرڪي ٻيو نيزو ڏندن ۾ رکيو هو تہ صبا چرچي ۽ ٺوڪ جي گڏيل سڏيل لهجي ۾ چيو هو:

’سنجها سان رهي تو ماڻهو واريون عادتون وساري ڇڏيون آهن؟‘

مون ڏندن ۾ جهليل نيزو ڪليل دريءَ مان ٻاهر اڇلائي ڇڏيو هو.

’توکي ايڏي وڏي جملي ڳالهائڻ جو حق ڪنهن بخشيو آهي صبا.......؟‘

منهنجي لفظن جي سرد هوائن صبا جي چهري ۽ هٿن تي ڄڻ پارو ڪيري وڌو هو. هوءَ وساٽل نيڻن سان مون ڏانهن تڪڻ لڳي هئي.

’مان سنجها لاءِ هڪ ٻه ڪوتو اکر ٻڌڻ کي پنهنجو، سنجها جو ۽ پاڻ پنهنجو ايمان سمجهندس. ڇو ته سنجها منهنجي وڇائجي ويل سپنن جي ساپيا آهي.... ۽ تون انڪري سني آهين، ٻي انتها عزت لائق، جو تنهنجي لڌل سپنن جي ساپيا وڇائجي وئي آهي. ان هوندي به تون پريل ميڙ ۾ پنهنجي سمورين پيڙائن کي لڪائي پرپور ٺهڪ ڏيڻ جي فن کان واقف آهين.‘

صبا هوريان هوريان نيڻ کڻي منهنجي سرد چهري تان نگاهون هٽائي ڪيتري دير کان هڪ هنڌ پيل هٿن ڏانهن ڏٺو هو. پهريان هڪ آڱر چوري هٿائين، پهريان ڪجهه پوءِ ڪجهه وڌيڪ. هن هنج ۾ هڪ ٻئي مٿان رکيل هٿن جي سمورين آڱرين کي چورڻ شروع ڪيو هو. ۽ هٿ کڻي دريءَ جو سڄو شيشو کولي ڇڏيو هئائين. هوا، زنا جي ڏوهه ۾ ڇڏائي پڇندڙ ڏوهيءَ پنيان ڪنهن مچريل هجوم جيان، اندر ڏوڪي، هر طرف ڦهلجي وئي هئي. صبا ڪليل دريءَ مان پٺ ڏانهن ڊوڙندڙ ٻي انت ڦهليل ميدان جي آخر ۾ نظر ايندڙ سرمائي ڏنڌ ۾ ويڙهيل پهاڙي سلسلي ڏانهن تڪڻ لڳي هئي.

’سنجها اڄ تائين تو مٿان جيڪي الزامن جا ٿاٿا اڇلايا آهن تن جو پڇتاءُ اٿم. ۽_ ۽ ان جي پڇتاءُ جي پوڳنا ڪي گهٽائڻ لاءِ آئون سنجها سان ويساهه گهاتي ڪري توسان هليو آيو هئس. رڳو تنهنجي هئڻ جي احساس ڪي جيئري رکڻ لاءِ.... ۽ اڄ مان جيڪڏهن تو آڏو پنهنجي اندر جي سمورين سچاين سميت اعتراف ڪري به ڇڏيان، ته منهنجي اندر ۾ توسان ۽ تنهنجي جسم سان محبت ڪرڻ جو جذبو پنهنجي سموري سگهه سان جاڳي پيو آهي تڏهن به ڪو فرق نه پوندو ڇو ته ڪو به ماڻهو هڪ ئي وقت هڪ کان وڌيڪ سچي ۽ شديد محبت ڪري نه ٿو سگهي.‘

هڪ ئي مهل ڪيترا لڙڪ، صبا جي نيڻن جي پڇڙين مان ڇڏائجي، هوائن ۾ ڦيريون پائي منهنجي ڳلن، ڇپن ۽ نڪ تي پٽڪڙن ٻارن جي نرم گرم هٿن جيان ڇهتي پيا هئا.

’صبا........‘

هن سرمائي ڏنڊ ۾ ويڙهيل پهاڙي سلسلي ڏانهن گهوريندي وڃايل لهجي ۾ پڇڪيو هو:

’هون.‘

’تو کي سدائين خوش ڏسڻ چاهيو هئم. پر تنهنجن ڏکن ۾ واڌارو آڻڻ کان سواءِ تو کي ڪجهه به ڏئي نه سگهيم. مون کي ناڪاميءَ جو احساس هميشه رهندو.‘

’هميشه کان ائين ٿيندو آيو آهي....‘

’ها صبا، جاڳ ۾ ننڊ جي وچ ۾ لڏل سپنن جي ڪابہ حقيقت نہ هوندي آهي.‘ ٻيهر ڪيترا لڙڪ هوائن تي اڏندا منهنجي نرڙ ۾ لوندڙيءَ وٽ ننڍڙن هٿن جيان چنبڙي پيا هئا.

’صبا، دري بند ڪري ڇڏ. تنهنجا لڙڪ منهنجي اندر ۾ وڍ وجهي رهيا آهن.‘

صبا هڪدم منهن ورائي منهنجن نيٽن ۾ نيڻ کپائي چيو هو:

’تون ڇا ٿو سمجهين....مان هر ڳالهہ تي، ٻارن وانگر روئڻ وارن مان آهيان........؟ هي تہ هوا جي دٻاءُ تي زور نڪري پيل پاڻي آهي.‘

صبا جو آواز ويهجي ويو هو. هن پنهنجو ٻانهون دريءَ جي ڪارنس مٿان کپائي تنهن مٿان ڪنڌ ڍرڪائي ڇڏيو هو.

’مون کي خبر آهي، تون ڏاڍي بهادر آهين. تڏهن ئي تہ تنهنجي ڳالهہ جو مانُ رکندي توسان آخري ڀيرو ملڻ آيو هوس.‘

’اڄ ڪان پوءِ مون سان نہ ملندين.......؟‘

’نہ‘

صبا جهٽڪي سان دري بند ڪري ڇڏي هئي ۽ سيئي هوائون رڙيون ڪنديون پٽ ڏانهن رهجي ويون هيون.

’اڄ ڪان پـوءِ منهنجا پيـر انهـن سـمورين هينـاهين ڏانهـن ڪڻنـدا، هـن ڪـان اڳ جـن لاءِ منهنجي ذهن ۾ رڳو تصور ايندو هو.‘

پوءِ مان هن کي روز نئين ڇوڪري سان ڏسندو هوس. اڪيلو مان نہ، تو بہ ڏٺو هو. صبا مون کي ڏسي، انهن ڇوڪرن سان ڳالهائيندي وڏا ٺهڪ ڏيڻ لڳندي هئي. هن جا ٺهـڪ جيڪي ڪڏهن مون لاءِ اڇا ڪبوتر هوندا هئا، پوءِ ٽاندا ٻڻجي پيا هئا. پر مون هـن کـي ڪڏهن بہ نہ روڪيو هو. سڌ هئم صبا ايڏي آسانيءَ سان هـر ڪنهـن آڏو وڃائجڻ واري نہ هئي. پوءِ بہ الائجي ڇو.... هن کي ٻين سان ڏسي ڏک جي ابت ڪنڊڙي منهنجي ڳلـي ۾ اٽڪي پوندي هئي. جنهن جو عذاب سڄي جسم ۾ پرٽجي وينـدو هـو. اهـو ڏسڻ ڪـان پوءِ، تون پرسڪون ٿـي وئي هئينءَ. صبا سان روز نئيـن ڇـوڪري کي ڏسي تنهنجـن شفن رنگ ڇپن تـي مرڪـي جي ڪـونجن جي قطار اڏرڻ لڳنـدي هئي. ۽ تنهنجا نيـڻ مـون کـي چـوڻ لڳنـدا هئا: ’ڏٺئي، اهـا ٿئي مـس صـبا حميـد. جنهـن کـي تـون پـوتر سمجهندو هئين......؟‘

’هي ڇلو ڪنهن ڏنو اٿئي........؟‘

منهنجي آڱر ۾ پاتل صبا جي ڇلي ڏانهن شڪ جي نگاهہ سان ڏسندي ڇيو هيئي.

’هي منهنجي ڪوي دوست جي آهي. ڪالهہ ڪراچيءَ مان واپس ايندي ڏيڻ وسري ويو هئم‘

ڪوڙ ڳالهايو هئم. ڇو تہ ڪوڙ مون کي پنهنجي ڇوڏاري ڪنهن مضبوط قلعي جهـڙو

محسوس ٿيڻ لڳو هو. ۽ سچ جا سمورا رستا وچوڙي جي رڻ ڏانهن ويندي نظر آيا هئم.

’لڳي تہ ليڊيز ٿو.......؟‘

’ها، شايد زال جو اٿس.‘

تون ڇلي جي سونهري روشنيءَ ۾ غور سان ڏسڻ لڳي هئينءَ، جڏهن ڇلي ڏيندڙ جو چهرو سونهري روشنيءَ ۾ ڳولڻ لڳي هئينءَ، ڪجھ بہ نہ پسي ڇلو منهنجي چيچ مان لاهي پنهنجي ڏسٽي آڱر ۾ پائي چيو هيئي:

’ڏس، هاڻ وڌيڪ خوبصورت ٿي لڳي نہ......؟‘

ڇلي پيل آڱر ڏانهن هلڪي مرڪ سان ڏسڻ لڳي هئينءَ. سوچيو هئم، توکي جيڪڏهن ڇلي ڏيندڙ جي سڌ پئجي وڃي تہ جيڪر ان ڇلي کي ايڏي سگھہ سان آسمان ڏانهن اڇلائي ڇڏين، جو ڌرتيءَ جي ڇڪ وڃائي هميشہ لاءِ پولارن ۾ گم ٿي وڃي. چيو هئم:

’هون، زبردست ٿو لڳي.‘

۽ تو پنهنجين ساهڙين کي ٻڌائي ڇڏيو هو تہ، هي ڇلو مون توکي مڱڻي تي وني ڏنو آهي. منهنجن گهڻن دوستن ۽ تنهنجين ڪجھ ساهڙين کي اها ڄاڻ هئي تہ اسان جو مڱڻو ٿي چڪو آهي.

توکي ياد آهي........؟ هڪ شام منهنجي هڪ ڏنگي دوست، ظهور کي رازداريءَ مان ٻڌايو هو: ’پنهون ۽ سنجها هفتو اڳ ڪورٽ ميريج ڪري ڇڏي آهي. پر في الحال ان ڳالهہ کي آئوٽ ڪرڻ نہ ٿا چاهين. تنهنڪري في الحال تون بہ ڪنهن کي نہ ٻڌائج.‘ منهنجي ان ڏنگي دوست کي سڌ هئي تہ ظهور کي جنهن ڳالهہ تي زور ڏئي روڪبو، تنهن کي سڄي شهر ۾ اخبار بڻائي ڇڏيندو آهي. ظهور منهنجي ڏنگي دوست سان ان راز کي راز رکڻ جو واعدو ڪري، ٽيليفون بوٿ هليو ويو هو. ۽ پنهنجي ڪزن پپوءَ کي جيڪو منهنجو تمام پيارو دوست آهي، ٽيليفون تي ٻڌايو هئائين:

’هڪ نئون انڪشاف، پنهونءَ ۽ سنجها ڪورٽ ميريج ڪري ڇڏي آهي.‘

رات جو منهنجو ڏنگو دوست مون وٽ آيو هو ۽ هٿ ٻڌي چيو هئائين: ’توکان جيڪڏهن ظهور يا ڪو تنهنجي سنجها سان ڪورٽ ميريج بابت ڪجهہ پڇن، تہ ها چئي ڇڏجانءِ، ڪجهہ ڏينهن لاءِ نئين چينج ٿي پوندي.‘ ٻئي ڏينهن صبح سان پپوءِ منهنجي گهر آيو هو. ان مهل تون منهنجي پيرن ۾ پاٽل بوٽ جون ڪهيون ٻڌي رهي هئينءَ. پپوءِ رڙ ڪري چيو هو: ڪانگريٽچوليشنز‘ توکي سلام ڪري، مون کي ياڪر پائي ڳچيءَ تي چمي ڏئي چيوهئائين: ’اڙي ياڙيا، يارن کان بہ لڪائي ڪيئي........؟‘

مون پنهنجي اندر ۾ اٿلون ڪائيندڙ کل کي مرڪ جي ٻنڌ ڏيئي چيو هو: ’في الحال اها ڳالهہ سيڪريٽ رکڻي آهي. مون پنهنجي گهر وارن کي بہ نہ ٻڌائي آهي.‘

’چو يلا.......؟‘

’يار سنجها جون ڪجهہ مجبوريون آهن.‘

’ڪهڙيون مجبوريون.........؟‘ تو ٻئي ٻوٽ جي ڪهين ڪي ڳنڍ ڏيندي ٻارن وانگر پڇيو هو.

’اها، پاڻ ٻنهين جي شاديءَ جي خبر.........‘

’ها اهڙي خبر جيڪڏهن منهنجي گهر پهچي وڃي تہ ڪهرام مچي وڃي.‘ تو ڪلندي چيو هو.

’اڇا ....؟ بهرحال ’يو آر گريٽ.‘ اسان جي پوري لڏي ۾ توهان ٻئي بهادر آهيو. مون امڙ کي بہ ٻڌايو آهي. ڏاڍي خوشي ٿي. چيو اٿائين سياڻي شام جي ماني اچي اسان وٽ کائون.‘

’پر ڪهڙي خوشيءَ ۾__؟ تون وائڙي ٿي وئين هئين. اڪ پڇي چيو هو مانءِ:

’پنهنجي شاديءَ جي خوشيءَ ۾.......؟‘ تو ڪي سُڌ هئي تہ مان ۽ منهنجا دوست اڪثر اهڙيون شرارتون ڪندا رهندا آهيون.

تون ڳالهہ جي تهہ تائين پهچي ٿهڪ ڏئي کلي پئي هئينءَ ۽ ڪلندي مون کي ياڪر پائي چيو هيئي؛ ’اڙي ها، پاڻ ايترو تہ گڏ رهيا آهيون جو هاڻ تہ لڳي ٿو پنهنجيءَ شاديءَ کي سال گذري ويا آهن.‘

پپوءِ مرڪي چيو هو: ’لڳندو بہ ائين آهي.‘

’اسان تنهنجي دعوت قبول ڪيون ٿا پر ٿوري ڦير ڦار سان.‘

ڪهڙي ڦيرڦار؟‘

’اها تہ شام جي نہ پر سپاٽي منجهند جي ماني توهان وٽ.‘

’ها اهو ٺيڪ آهي.‘ تو مرڪي چيو هو.

پپوءِ جي امڙ اسان کي ڪيڏو پيار ڏنو هو......؟ سندس شخصيت پرهہ جي پهرين سج جهڙي ۽ سندس آواز پرهہ جي پهرين سج جي ڪرڻن جهڙو تازگي ۽ جلا بخشيندڙ هو. اسان ڊائننگ ٽيبل تان اٿي ڊرائنگ روم ۾ اچي چانهہ پيڻ لڳا هئاسون تہ اوچتو صبا جو ذڪر ڪٽي وٺي هئينءَ. حيران ٿي ويو هئم. تون مون تي الزام هڻڻ لڳي هئينءَ ۽ مان پنهنجي صفائيءَ ۾ ڳالهائڻ لڳو هوس. ڪنهن وڪيل جيان امڙ منهنجي پيش ڪيل صفائي ٻڌي، تو کي تاڪيد ڪيو هو: ’ڏيءَ تو کي پنهنجي گهوٽ تي يقين ڪرڻ گهرجي.‘ تون ماٺ ٿي وئي هئينءَ ۽ مان ذلت جي احساس ڪٽي توسان گڏ ٻاهر نڪري آيو هوس.

پاڻ يوڪلپٽس ۽ سرينهن پيريل روڊ لتاڙي اتي پهتا هئاسون جتي پهچي سمورا آواز ٻاهر رهجي ويندا هئا. تو منهنجي اگهاڙي سيني تي اپريل ذري گهٽ ڪاري ٿي ويل چڪ کي ڏسي رڙ ڪئي هئي:

’هي ڇا هي.....؟‘

’ڇا هي؟‘

وائڙن جيان پنهنجي اگهاڙي سيني جي ساڄي پاسي صبا جي لڳايل چڪ کي ڏٺو هئم. رڳو هڪ پل لاءِ ڪڪو ورو ٿي ويو هوس. ۽ پوءِ ٺهڪ ڏئي کلي چيو هئم:

’اها راهل جي مهرباني آهي.‘

’راهل__؟‘

’عليءَ جو پٽ ناهي.....؟ جنهن لاءِ تو بوهري بازار مان شرٽ ۽ پينٽ به ورتي هئي؟‘

’پرهي ڏند ته ٻار جا نه ٿا لڳن.......؟‘

’هن جا اڳيان به ڏند بلڪل ماءُ وانگر تيز ۽ ويڪرا آهن.‘

’ڇا ڪيو هئس تو......؟‘

’ڇهنڊري پاتي هئي مانس چتڙ ۾.‘

تون ٺهڪ ڏئي کلي پئي هئينءَ ۽ پوءِ چڪ مٿان آڱريون ڦيري افسوس مان چيو هيئي:

’ڪيڏو تہ زور سان چڪ پاتو تئي حرام زادي....؟‘

’۽ هنن جي باري ۾ توهان جي ڪهڙو خيال آهي؟‘

مون ڏورن ۾ ڪلهن وٽ تنهنجن پاتل چڪن ڏانهن اشارو ڪري پڇيو هو.

’مان تہ پائيندوس، منهنجي مرضي. تون ڪير ٿيندو آهين ڙي مون کي روڪڻ وارو؟‘ تون پنهنجا ڏند منهنجي ڪابي اُرهہ ۾ ڪپائي ڇڏيا هئا. تنهنجي چڪ جي شدت جيڏي تيز ٿي وئي هئي اوترو منهنجي اندر ۾ پيدا ٿي پيل خوف آنربو ويو هو. ۽ اسان لهر لهر لڙهندا هليا ويا هئاسون. محبتن جي وادي ڏانهن.

صبا جي گهر ڏانهن ويندڙ سمورن رستن مٿان ڦٽي پيل منهنجي همدردي ۽ خلوص جا وڻ موسمي ٻوٽن جيان سڙي ڇانير بڻجي ويا هئا.

اسان رستن تي مليا هئاسون ۽ بنا ڪجهہ ڳالهائڻ جي هليا ويا هئاسون. صبا کي ڏسي نيڻن ۾ اجنبيت پرجي ويندي هئي. ۽ مون کي ڏسي هن جي نيڻن ۾ اداسيءَ جا پيلا گل ڦٽي پوندا هئا. سندس چهرو جنگ ڪانپوءِ آخري بچي ويل ماڻهوءَ جهڙو ٿي پوندو هو. ان گهڙيءَ هن جون ڪچيل وکون سست ۽ منهنجيون وکون وڌيڪ تيزيءَ سان کڄڻ لڳنديون هيون.

مڃان ٿو سنجها، جڏهن صبا مون کي اتفاق سان نظر آئي بہ هئي، تہ منهنجو وجود طوفان جي زد ۾ اچي ويل شاهہ بلوط جيان ٽڙڪات ڪندو ڌرتيءَ ڏانهن ڪرڻ لڳندو هو. پنهنجا سمورا ڪم وساري، اخبار جي ڦاٽل ٽڪر جيان رستن ۾ گهٽين ۾ اڏامڻ

لڳندو هوس. انهن گذري ويل ڏهن مهينن ۾ هڪ ڀيرو، صبا مون کي فيڪلٽيءَ جي ڪاريڊور مان لنگهندي ڏسي بيهي رهي هئي، چيو هئائين: ’ٻڌ‘ بيهي رهيو هوس.

’تو منهنجو ڇلو سنجها کي ڏئي ڇڏيو آهي....؟‘

’ها.‘

’ڇو؟‘

’مون ۾ ۽ سنجها ۾ ڪو فرق آهي ڇا؟‘

’مان رڳو اهو چاٽا ٿي، تہ ڇلو مو تو کي ڏنو هو.‘

ديوار بڻجي ويو هوس، چيو هئائين:

’ڪنهن جي ڏنل محبتن جي امانتن کي بہ سنڀالي سگهڻ جي قوت نہ ٿو رکين؟‘

’سنجها مون کي مليل سمورين محبتن ۽ امانتن جي مالڪ آهي.‘

’ڇلو يا تنهنجي آڱر ۾ هجڻ گهرجي يا سنڌوءَ جي لهرن ۾.‘

’ساري صبا.‘

’مون کي تنهنجي ساري جي ضرورت ناهي.‘

’مان توکي ڇلي جي قيمت ڏئي سگهان ٿو؟‘

’تون ڀيو ڏئي ٻه ڇا سگهندين........؟‘

’مان ڄاڻان ٿو، رابيل جهڙين اجرين ۽ سڳنڌ ڀريل عقيدتن ۽ نئين چاول ٻار جي سرير جهڙين گرم محبتن جي موٽ دنيا جو ڪوبه امير ترين ماڻهو پئسن سان لڳائڻ چاهي به ته لڳائي نه سگهندو. پر صبا.....‘

’مون تي خوبصورت لفظن جا ڦاها نه اڇلاءِ مان ڄاڻي چڪي آهيان، خوبصورت لفظ رڳو ذهنن تي حڪومت هلائڻ لاءِ استعمال ڪيا ويندا آهن.‘

’مون کي تيز ٿي ڪرين...........؟‘

صبا جي چپن تي مرڪ ڪنهن خوبصورت خنجر جي نوڪ جيان چمڪي پئي هئي. چيو هئائين: ’تيز هميشه جيئرن ماڻهن کي ڪبو آهي.‘

ان کان اڳ جو ڪو جواب ڏيان، صبا ڪجهه پريان بيٺل ڏانهس سڄاڻل نظرن سان تڪيندڙ سهڻي نوجوان ڏانهن ريشمي وار لهرائيندي مرڪي هلي وئي هئي.

تنهنجي پاران صبا کي مليل ذلت، موٽ ۾ صبا جي ڏکي مان ۽ ان مان جي پٺ ۾ مون لاءِ ڇپ هنيل پيار. ها، رڳو پيار ڇو ته هن ڪڏهن به مون سان ڪو وڏو واعدو نه

ڪيو هو. ڪلهي تي ڪنڌ ڍرڪائي، ڪو وڏو ڪوڙ نہ ڳالهايو هو. صبا ڪڏهن بہ منهنجن هٿن تي هٿ رکي، نيٽن ۾ نيڻ اٽڪائي نہ چيو هو:۔ ’مان توسان شادي ڪنديس. پوءِ ڇو نہ مون کي سڀ ڪجهہ ڇڏڻو پئي. پوءِ ڇو نہ تون مون کي فوٽ پاٿ مٿان ٽينٽ هٽين ڏين. ۽ جيڪڏهن تون مون کي نہ ملين، تہ مان ڪنهن کي بہ نہ ملنديس. مون توکي چاهيو آهي. تنهنڪري منهنجو سرير هميشہ تنهنجي امانت رهندو. هن سرير تي هميشہ تنهنجي هٿن، چپن جي روشني چمڪندي رهندي. هنن نيٽن ۾ هميشہ تنهنجي ياد ڪنهن بن ۾ واچوڙي جيان گهوماتيون ڪائيندي رهندي. ۽ جيڪڏهن تون مون کي نہ ملين، مان سماج جي سمورين موسمن سان ٽڪر کائي، پنهنجي وجود کي تنهنجي ياد جو المناڪ ڪنڊر بڻائي ڇڏينديس.‘

ها، صبا ڪڏهن بہ گنڀير آواز ۾ لڙڪ ڀريل نيٽن سان مون ڏانهن ڏسي ائين نہ چيو هو. هن تہ رڳو مون کي چاهيو ٿي. ۽ موت ۾ رڳو چاهتن جا ڳاڙها گلاب ٽي ونڻ چاهيا. شادي تہ هن ڪنهن امير ماڻهوءَ سان ڪرڻ چاهي هئي. مون کي اهو چوندي ڪابہ هٻڪ نہ ٿي ٿئي صبا کي تنهنجي ڏنل ذلتن، منهنجي اندر صبا لاءِ محبت جو جذبو جاڳائي ڇڏيو هو. پر مون پنهنجي اندر صبا لاءِ جاڳي پيل جذبي کي، سمورن محبت جي احساسن کي گهر ۾ گهڙي آيل چور سمجهي، ضمير جي ٽڪٽڪيءَ تي چاڙهي ڇڏيو هو. پهرين مون پاڻ کي توهان ٻنهين جي وچ ۾ ڪنهن قيمتي تاج جيان سمجهيو هو. جنهن کي حاصل ڪرڻ وارو سلطنت جو مالڪ ٿي سگهيو ٿي. اهڙي احساس منهنجي اندر مڳي پيدا ڪري ڇڏي هئي. پر ڪجهہ عرصي گذرڻ کان پوءِ، اوچتو مون کي محسوس ٿيو هو، مان توهان ٻنهين جي وچ ۾ ڪنهن فوٽبال جيان رهيو هوس. جيڪو توهان جي عورتاڻي انا پرستيءَ ۾ هوڏ جي لتن ۾ لتاڙجي رهيو هو. ۽ مون پنهنجي دل جي ان ڇٽمبر مان جنهن ۾ صبا لاءِ هر نيڪ ۽ سچي جذبي جا ويو ڪارڊ پيل هئا، ڪڍي يونيورسٽيءَ جي ڇڙواڳ هوائن ۾ اڏاري ڇڏيا هئا.

مان جيڪو ڪڏهن ڇڙواڳ هوائن وانگر هوندو هوس. توسان ملي ڏنڊ ۾ بيٺل پاڻيءَ جيان ٺپ پيو هوس. فيڪلٽيءَ جا ڪاريڊور، ڪلاس روم، يوڪلپٽس ۽ سرينهن سان ڀريل روڊ، پهاڙيون، ديوين جا ننڍڙا جهنگل ۽ هن گهر جو ڪمرو، ڪاٻ ته ڦير قار نه آئي هئي انهن ۾ ايترو وقت وهامي هن گهر جو ڪمرو، ڪاٻ ته ڦير قار نه آئي هئي انهن م ايترو وقت وهامي وڃڻ کان پوءِ به؟ سواءِ فيڪلٽيءَ جي ديوارن تان ڌاهي ويل پراڻن نعرن مٿان. نئين سر لڳي ويل نعرن جي..........؟ هڪ مخصوص من ۾ سرينهن جي ٽارين ۾ ٽڙي پيل ساڳين گلن جي.......؟ هن ڪمري ۾ اسان ٻنهين جي وچ ۾ ٿيندڙ عمل ۾. پر اهو سڀ ساڳيون هو. ساڳيو ٿي ويندو هو. ماڻهو سيني پر رڙهي يا پٺيءَ پر رڙهي پر رڙهندو ته پوءِ به ڏرتيءَ مٿان ئي نه....؟ ڪيڏي نه محدود زندگي بڻجي وئي هئي؟ مون کي هر منظر چئن ڏگهين ديوارن ۾ قاتل نظر اچڻ لڳو هو. پنهنجي هن ڪمري وانگر؟ ڪڏهن ڪڏهن توسان گهمندي محسوس ٿيندو هو ڄڻ اسان ٻئي گهلجي رهيا هئاسون. ڄڻ ڪنهن اسان جي چيلهن ۾ ڪو ڏگهو ڳرو نظر نه ايندڙ زنجير ٻڌي ڇڏيو هو. هلڪي هلڪي بيزاري ڪر کڻڻ شروع ڪيو هو. جڏهن تون مون کي هن ڪمري ڏانهن هلڻ لاءِ چوندي هئينءَ، ته منهنجي اندر ۾ عجيب موجهه ٿيڻ لڳندي هئي.... نه چاهيندي به توسان گهلجڻ لڳندو هوس. ڇا هو هن ڪمري ۾......؟ ساڳي کٽ، ساڳيو گلم، ساڳيا صوفا، اها ئي ڏاڪڻين پاسي ڪلندڙ دري، ۽ دريءَ کان ٻاهر ساڳيو منظر..... اها ئي تون، اهو ئي مان، ساڳيا چپ، ساڳيا هٿ، ساڳيا عمل...... نه ٻيڙيءَ جي چلڻ جو گهرو احساس. مٿانهينءَ کان هيٺاهينءَ ڏانهن گسڪن جو سيسڙاٽ ڪڍي ڇڏيندڙ جذبو... ورجاءُ، ورجايل آسڻ ..... موٽ ۾ ٿڪ شديد ٿي ويل. ۽ پوءِ نري ويل احساس سان برفاٽا هٿ، هٿن ۾ ڏئي ساڳين رستن مٿان گهلجڻ.

ايترو ماٺ ڏسي پڇندي هئينءَ:

’چپ چو آهين.....؟‘

’ائين ئي.‘

’ڪجهہ ڳالهاءِ.....؟‘

’ڇا.....؟‘

’سڀ ڪجهہ تہ ڳالهائي ڇڏيو آهي. گهڻو اڳ، هاڻ تہ ڇڙا پڙاڏا آهن.‘

’بيزار ٿي ويو آهين مون مان ......؟‘

موت ۾ اندر جي سمورن جذبن کي لڪائي، خالي پيانڪ ٽهڪ ڏئي پنهنجي نستين ٻانهن ۾ توکي ڀري چوندو هوس:

’ڪڏهن ماڻهو پاڻ کان بيزار ٿيو آهي ڇا.....؟‘

۽ تون هزارين ڀيرا اڳ پڇيل سوال ورجائيندي هئينءَ:

’مون سان ڪيڏو پيار اٿئي......؟‘

جو منهنجي بيزاريءَ کي توائيءَ ۾ بدلي ڇڏڻ لاءِ ڪافي هوندو هو. پر مان پاڻ تي جبر ڪري ڪونہ ڪو رومانٽڪ جواب ڏئي ڇڏيندو هوس. اندر ۾ پيدا ٿي پيل ماٺ وڏيڪ

گھري اونهين تي ويندي هئي. ۽ مان مات جي ماري چڙيندڙ خاموشيءَ کان ڊڄي توسان گڏ هلندي ڪيترائي گيت، غزل، آزاد نظم، وايو هڪ ٻئي پٺيان جهونگارڻ لڳندو هوس. اندر ۾ پيدا ٿي پيل ماري چڙيندڙ خاموشيءَ کان؟ يا لائجي تنهنجي پڇيل سوال 'چپ چو آهين؟'

جي خوف کان. پر اهو سڀ هوندي به ڪا چڪ هوندي هئي جا اسان ٻنهين کي اڪيلائين ۾ هڪ ٻئي لاءِ سوچڻ تي، شدت سان ياد ڪرڻ تي مجبور ڪندي هئي.

تون پنهنجي آخري سال جون سموريون ٽيسٽون ڏئي چڪي هئينءَ. ڪجهه ڏينهن کان پوءِ ٿيسز به سبمٽ ڪري چڏي هيئي. رزلٽ نڪرڻ تائين پاڻ ملندا رهيا هئاسون. رزلٽ نڪرڻ کان پوءِ تون پهرئين هفتي ۾ ٽي ڀيرا. وچئين هفتي ۾ به ڀيرا. ۽ آخري هفتي ۾ هڪ ڀيرو اچڻ لڳي هئينءَ. پنهنجي چيلهه ۾ نظر نه ايندڙ ياري زنجير جڻ ڍور پئجي ويو هو. منظرن جي چوڌس ديوارون ته نظر آيون هئم، پر ڪجهه دور دور. ۽ پهريون ڀيرو مان پاڻ کي ڊگهي عرصي جي نظر بنديءَ کان آزاد ٿيل محسوس ڪرڻ لڳو هوس. سيئي ڏتل پيچرا ۽ وڻ ڏوتل ۽ اجرا محسوس ٿيا هئم.

مهيني جا آخري ٻارنهن ڏينهن تنهنجو ريڊيو تي ڪانٽريڪٽ هوندو هو. مهيني جي انهن ڏينهن ۾ تنهنجي چوڻ تي روز شام جي تو وٽ اچڻ لڳو هوس. تنهنجي ڊيوٽي ختم ٿيڻ کان پوءِ ڪجهه ڪلاڪ پاڻ ڪڏهن اولڊ ڪئمپس جي ليڊيز پارڪ ۾، ته ڪڏهن شهاب (منهنجو دوست) جي ڊرائنگ روم ۾ گذارڻ لڳا هئاسون. پابندي سدائين مون کي قيد جي احساس ڏياريو آهي سنجها! پر مون هميشه تنهنجي چيل لفظن جو مانُ رکيو هوندو. مان ته انهن منجها آهيان، جيڪي پاڻ عذاب جي پلصراط تان لنگهي به پنهنجين محبوبائن سان ڪيل واعدا پاڙيندا آهن. ۽ تنهنجي خواهش

جي احترام مون لاءِ آسماني ڪتابن پاران موڪليل حڪم جيڏو ئي اهم ۽ احترام لائق هو. اها ٻي ڳالهه آهي تہ انسان هجڻ جي ناتي، هن سماج ۾ رهندي جتي ٻيا بہ رهن ٿا، ڪڏهن ڪڏهن ٻين جي جذبن جو نہ چاهيندي بہ احترام ڪرڻو پوندو آهي. منهنجي وڏي ٽريجدي آها آهي سنجها تہ مان ڪنهن جي بہ بي عزتي ڪري نہ سگهندو آهيان. ٽي وي تي ايندڙ سيريز 'ورلڊ ايٽ وار' (World at war) ۾ ڪڏهن بہ جرمنن جو يهودين کي لتون مڪون ۽ منهن ۾ ٺڪون هڻڻ وارو سيڪيئنز ايندو هو، تہ مان نہ چاهيندي بہ اٿي هليو ويندو هوس. مون کي لڳندو هو، جڻ اهو سڀ ڪنهن يهوديءَ تي نہ پر مون تي وهي رهيو هجي. ان ويل مان ننهن کان چوٽيءَ تائين ذلت جي احساس ۾ ڪرڻ لڳندو هوس.

انهن منجهان آهيان، جن لاءِ ٻار وڏن کان وڌيڪ عزت لائق هوندا آهن. مون کي ياد ٿو اچي..... هڪ پيري پوريءَ رفتار سان (شهر جي روڊن تي آهستي هلي نہ سگهندو آهيان) هڪ اسڪول جي گيٽ وٽان لنگهي رهيو هوس جتي ٻار رسيس هئڻ سبب شيون کائي رهيا هئا، منهنجو ڪچيل هٿ هڪ پنجن سالن جي ٻار جي هٿن ۾ جهليل ڪچورين جي پليٽ تي لڳو هو ۽ پليٽ ڪچورين سوڌي وچي روڊ تي ڪري هئي. يقين ڪر. ان مهل مون کي پاڻ تي ڏاڍي ڪاوڙ آئي هئي. مون هن ٻار کي تمام گهٽي معذرت سان اڪٽ چميون ڏئي معافي گهري هئي. ۽ ڪچورين واري کي هڪ پليٽ جي جاءِ تي ٻن پليٽن جا ڏوڪڙ ڏئي هليو ويو هوس. تون ان کي نفسيات جي ٻوليءَ ۾ ڪنهن بہ ذهني بيماريءَ جو نالو ڏئي سگهين ٿي. مون کي ان جي پرواهہ ناهي. مان تہ موڊ ٺيڪ تي پيريل روڊن مٿان زور سان ڳائيندي، انڌن کي روڊ پار ڪرائيندي، يا پوڙهن جي مٿن تي ٻار ڊورائڻ ۾ ڪوبہ شرم يا عار محسوس نہ ڪيو آهي. اهو سڀ ڪرڻ کان پوءِ مون کي پنهنجي هئڻ جو احساس وڌيڪ شدت سان ٿيو آهي.

ها تہ مون چيو پئي، تنهنجي خواهشن جو احترام مون لاءِ آسماني ڪتابن ۾ موڪليل حڪمن جيترو اهم رهيو آهي. ۽ جيئن تہ انسان هئڻ جي ناتي هن سماج ۾ رهندي جتي اسان جهڙا ٻيا بہ رهن ٿا. ڪڏهن ڪڏهن انهن جي جذبن جو احترام بہ ڪرڻو پيو هوندم. اهڙن موقعن تي يقينن مون کان تنهنجي ڪيل خواهش جي عمل ۾ ڪوتاهي ٿي وئي هوندي. جنهن تي تون هميشہ جيان ڏمري بہ هونديءَ. (اها تنهنجي منهنجي لاءِ شديد محبت هوندي هئي الائجي تنهنجي ذهن جي ڪنڊ ۾ مون لاءِ رهجي ويل شڪ آ؟)

اها حقيقت آهي تہ تنهنجي دير سان اچڻ ڪري، سرد پئجي ويل محبت جي جذبي ۾ نئين سر، گرمي پيدا ٿي وئي هئي. توکي گهٽا ڏينهن نہ پسي لڳندو هئم هوائن مان آڪسجين ختم ٿيندي پئي وڃي. اندر ۾ گهٽ وڌي ويندي هئي. جڏهن توکي اچڻو هوندو هو، اها رات ٻارن وانگر عيد جي صبح جو اوسيئڙو ڪندي اڌ جاڳ اڌ ننڊ ۾ لڏل خوابن ۾ نوان ڪپڙا پائي، مٺائيءَ جي دڪانن تان چانديءَ جي ورڪن ۾ ويڙهيل مٺائي وٺندي گذري ويندي هئي. صبح جو ساجهر اک کلڻ جي باوجود هنڌ ۾ پيو هوندو هوس. تہ جيئن هميشہ جيان تنهنجي سينڊل جو رومانٽڪ آواز، پرس سٽڻ ۽ مخصوص چٽڪٽي لهجي ۾ ’اسلام عليڪم‘ جو سرهاڻ ڦهلائي ڇڏيندڙ آواز، پوءِ پنهنجي ويهاڻي جي هيٺيان چابيءَ جي ڳولها ۾ تنهنجي آڱرين گسڪڻ سان گڏ سيف کلڻ جو آواز ٻڌي، آخر ۾ پيرن وٺان تنهنجي هٿن سان رليءَ جي سٽ سان ڌار ٿيڻ جو انتظار ڪرڻ لڳندو هوس. تون ايندي هئينءَ تہ منهنجي اندر تنهنجي انتظار ۾ سڪي ويل وڻن جي ٽارين ۾ ڄڻ سوين رنگن جون ربينون ۽ رومال لهرائڻ لڳندا هئا. پر توسان ملڻ پڄاڻا سيئي منظر ساڳين چئين ديوارن ۾ بند ٿي ويندا هئا. تون اچڻ شرط ڪنهن نہ ڪنهن جهيڙي جو بنياد وجهي ڇڏيندي هئينءَ، ۽ مون کي تنهنجي اچڻ جي خوشي، پنهنجي مرتئي جو ماتم لڳندي هئي. محسوس ٿيڻ لڳو هئم تون پنهنجي

چيلهہ ۾ نظر نہ ايندڙ ڳري زنجير جي بار کان بيزار ٿي پئي هئينءَ. نہ چاهيندي بہ گهلجڻ لڳي هئينءَ ان اسهہ بار هيٺ.

مهيني جي پوين ٻارنهن ڏينهن ۾ تو وٽ پابندي سان اچڻ لڳو هوس. پهريان نيوز سيڪشن ۾ پوءِ نہ چاهيندي بہ گيٽ جي ٻاهر. هڪ شام جو گهمندي ڦرندي چيو هيئي:

’ريڊيو جو عجيب ماحول آهي. تنهنجو روز اچڻ تو لاءِ بہ تڪليف ڏيندڙ هوندو.....؟ تنهنڪري اڳتي مان پاڻ تو وٽ ايندي رهندوس. ڪڏهن ڪو ضروري ڪم پيو بہ تہ ظهير کي ميسيج ڏئي ڇڏيندوس. هو توکي پهچائي ڇڏيندو.‘

پوءِ تون پندرهين ڏينهن اچڻ لڳي هئينءَ. امان، ادي وڏي ۽ منهنجي ننڍڙي ڀائيٽي رابيلا تنهنجي کوٽ محسوس ڪرڻ لڳيون هيون. امان اڪثر تنهنجي دير ڪرڻ تي پريشان ٿي پڇندي هئي:

’سنجها کي تہ وٺي اچ..... ڏاڍي ياد ٿي اچي. بيمار تہ ناهي.....؟‘

رابيلا منهنجي سيف تي لڳل هڪ ٻئي جي چيلهن ۾ ٻانهون ڦاسائي نيٽڻ ۾ گهوريندڙ ڇوڪري ۽ ڇوڪريءَ جي تصوير کي ڏسندي چوندي هئي:

’پنهون؟ هي تون آهين نہ.......؟‘

’ها، ۽ هيءَ ڇوڪري ڪير آهي.....؟ مان پڇندو هومانس. رابيلا جي چهري تي مائيڪل اينجلو جي ناهيل پينٽنگز ۾ معصوم فرشتن جي چهرن تي نظر ايندڙ مرڪ

جهڙي لڪا ٽيڻ لڳندي هئي. ننڍڙا هٿ ڳلن تي رکي چوندي هئي:

’سنجها چاچي.‘ ننڍڙا هٿ پڪيڙي وڏي ويل ننهن کي ڏسندي چوندي هئي:

’پنهون......؟ پنهون؟ ڪڏهن ايندي؟ چاچي سنجها، ڪڏهن ايندي؟؟‘

۽ مان توکي ريڊيو تي ٽيليفون ڪري، اچڻ لاءِ چوندو هوس، تون ايندي هئينءَ ته تنهنجي ايندي ئي محسوس ٿيندو هو ڄڻ گهر جي ڀتين کي نئون رنگ لڳي ويو هجي. امان، ادي وڏي، رابيلا سڀ ڪيڏا ٻهڪي پوندا هئا.

پندرنهن ڏينهن بدران مهيني ۾ هڪ ڀيرو اچڻ لڳيئينءَ، گهر ۾ پير پائيندي تنهنجي منهن تي ٿڪ ۽ بيزاريءَ جا سيئي اداس رنگ پکڙجي ويندا هئا. سيني سان ملي پئجي رهندي هئينءَ، ڪڏهن انب جي وڻ هيٺيان، ڪڏهن ورانڊي ۾، هڪ ڏينهن تون منهنجي ڀر مان اٿي، سيف تي لکيل پنهنجي ۽ منهنجي نانءَ جا حرف اکوڙي ڇڏيا هئا. ڪنهن ٻئي نه تو منهنجي دل جي ديوار تي لکيل مقدس عبارت کي پنهنجن وڏن ننهن سان ڪرڙي ڇڏيو هو. ڄڻ منهنجي دل يونيورسٽي جي ڊپارٽمينٽ جي ڪا ديوار هئي جنهن تي تنهنجو نالو نه، پر ڪو سياسي نعرو لکيل هو.... منهنجي ڀر ۾ ويهندي ڪرڙيل نانءَ ڏانهن ڏسي مرڪندي چيو هيئي:

’صبا جو نانءُ لکي ڇڏجان.‘ ذهن ۾ پرجي ويل ڪاوڙ ۽ ڏک هٿن ۾ اٿلي پيو هو. هٿ هوائن ۾ ڪڇي واپس موٽي آيا هئا. ان لاءِ جو اهو سڀ ڪنهن ٻئي نه، تو ڪيو هو. ۽ توکي منهنجي هر شئي مٿان اڌيڪا هو، سيف ۾ پيل هر شئي کان وٺي منهنجي جسم جي هر حصي تائين. ڪيلاش ٻڏجي ويو هوس، جنهن جي هر ڏسا برف سٽل هوندي

آهي ۽ اندر آڳ.

تو. ڪي پنهنجي ماءُ جو ڏاڍو خيال ٿيڻ لڳو هو ۽ پنهنجي پيءُ ڪان شديد خوف. پوءِ تو ڪڏهن بہ هن ڪمري ڏانهن هلڻ لاءِ نہ چيو.

هڪ ڀيري چيو هومانءَ ’هلون.....؟‘ عجيب بيزاريءَ مان چيو هيئي:

’نہ، موڊ نہ ٿو ٿئي.‘

محسوس ٿيو هئم. تون پنهنجي چيلهہ ۾ ٻڌل، نظر نہ ايندڙ ڳري زنجير ڪي ٽوڙڻ جي جاکوڙ ڪري رهي هئينءَ. اڪيلي سرر نہ، ڪنهن ٻئي جي مدد سان. ديوارن ۾ قاتل سيئي منظر ڏڏڻ لڳا هئا ديوار سميت. چاهيندي بہ توکي ڪِس نہ ڪئي هئم. نظر آئي هئم چپن مٿان لڳل لپسٽڪ ۾ اجنبيت جي هلڪ هلڪي ڪاراڻ.

هڪ ڏکمي وچوٽي ڪان پوءِ آئي هئينءَ، چيو هيئي:

’ڊپارٽمينٽ هلڻو آهي.‘

’ڪنهن وٽ........؟‘

’ظهير وٽ.‘

’باٽني.......؟‘

’ها.‘

’تنهنجو موڊ آف آهي؟‘

’بڌائيندي مانءِ.‘

رستي ۾ چيو هيئي: ’اسان جي سيڪشن انچارج اسان جي ٽائيپسٽ کي چيو پئي، ظهير چئي ٿو، سنجها پهريان هڪ ليڪڪ سان عشق ڪندي هئي، پوءِ هڪ آرٽسٽ سان، ۽ هاڻ منهنجي پويان هٿ ڌوئي پئجي وئي آهي.‘

چڙ بن ۾ باهه لڳي وئي هئي. ڪامندو هليو ويو هوس. ڪجهه به چئي نه سگهيو هوس. تو کي ظهير سان ملائي هليو ويو هئم. چو ته ظهير سان ڦٽائڻ نٿي چاهيم. اڌ ڪلاڪ کان پوءِ تون مون کي فيڪلٽيءَ جي ٻاهرين پارڪ ۾ ملي هئينءَ. اسان سانت جي رڻ ۾ پٽڪندا رڙهڻ لڳا هئاسون. پنهنجي منهن ڳالهايو هيئي:
’مون کي ته اڳي ئي يقين هو، ظهير ائين نه چيو هوندو...... اها ڪنهن ٻئي جي حرامپائي آهي.‘

ڪجهه به نه ڪڇيو هوس. گهر اچي ڪمري جي ڇت سان لڳل ڪٽ کي ٽيڪ ڏئي اهلي پيو هوس. ۽ تون منهنجي هنج ۾ ليٽي مون ڏانهن تڪڻ لڳي هئينءَ. تنهنجا نيڻ تنهنجي اندر ۾ ڪجهه لڪل هئڻ جي شاهدي ڏئي رهيا هئا. ڀريل آواز ۾ چيو هئم:

1983ع پنهنجي وڇوڙي جو سال آهي.

هلڪو چرڪ نڪري ويو هيئي، تو تڪڙ ۾ منهنجي وات تي هٿ رکي ڇڏيو هو. لڳو هئم ڄڻ پنهنجي وات تي هٿ رکڻ چاهيو هيئي. پر غلطيءَ ۾ منهنجي وات تي رکجي ويو هيئي. مئل آواز ۾ چيو هيئي:

’ائين نہ چئو.....‘

تو پنهنجو هٿ هٽائي، خشڪ ٿي ويل لپسٽڪ هاڻان چپ منهنجي چپن تي پهريائين رکي، پوءِ ڇهنائي ڇڏيا هئا. الائجي ڇو......؟ تنهنجا چپ چڪجي سخت ٿي ويا هئا. چيو هئم ٽورو هٽندي:

’ٽورن ڏينهن ۾ ڪيل واعدن سان گڏ ڪس ڪرڻ بہ وساري ڇڏيو اٿئي؟‘

ٽڙيل ساهن سان مون ڏانهن ڏسڻ لڳي هئينءَ. خالي آواز ۾ چيو هئم:

’ڪس، تير تاڻيل ڪمان جهڙن چپن جو نہ. ماڪيءَ سان ڀري اڳتي وڌائي ڏنل سپين جهڙن چپن جو نالو هوندو آهي.‘

تو ڍرا پئجي ويل اڌ ڪليل چپ اڪيون ڀوتي، منهنجي هنج مان ڪنڌ ڪڍي مون ڏانهن وڌائي ڇڏيا هئا. ٽريل آواز ۾ چيو هئم:

’ياد ڪري ڇڏ اها ڳالھ، ڪڏهن نہ ڪڏهن ڪم اچي ويندئي.......؟‘

تون اکيون ڦاڙي وائڙائپ مان مون ڏانهن ڏسڻ لڳي هئين.

هڪ سجاتل چيو هو:

’نارد مُني چئي ٿو، سنجها هاڻ پنهونءَ کي سمجهي وئي آهي. وٽس وڃڻ ڇڏي ڏنو اٿئين.‘

درد جو ڪان سيني ۾ ڪپي ويو هئم، ٿڪ ڏئي ڪلي پيو هئس.

ٻن مهينن ڪان پوءِ آئي هئينءَ. بيزاريءَ ۾ ٽڪ سان گڏ اداسيءَ جو رنگ بہ چهري تي ڪٽي، گهڻي دير ويهڻ ڪان پوءِ مئل آواز ۾ چيو هيئي:

’مان توسان شادي ڪري نہ سگهندوس. مون کي پنهنجن ڪيل واعدن تي ڏک آهي. اصل ۾ مون کي اهو سڀ اڳ ۾ ٻڌائي ڇڏڻ گهربو هو... پر اڳ ۾ مون کي اهو سڀ ايڏو ناممڪن نہ لڳندو هو. جيڏو هاڻ تي پيو آهي. منهنجو پاءُ الائجي ڇو، توکان ڏاڍو چڙيل آهي. چئي ٿو مان پاڻ کي شوٽ ڪري ڇڏيندس.... مان توسان رومانس ڪيو آهي، مان توسان رومانس ڪندي رهندوس... منهنجو جسم، منهنجا نيڻ، منهنجا چپ، منهنجا هٿ، هميشہ تنهنجا رهندا. توسان نہ، تہ ڪنهن سان بہ شادي نہ ڪندوس.‘

صبا جا جملا سقراط جي آخري تقرير جي سٽن جيترائي امر لڳا هئم. ’سنجها توسان رڳو رومانس ٿي ڪري، رڳو رومانس.‘............مِن ۾ اٿلي پيل درد کي لڪائڻ لاءِ ٿڪ ڏئي ڪلي پيو هوس. چيو هيئي:

’مون کي خبر آهي، تنهنجا ٿڪ جيڏا اونچا آهن، تنهنجو درد اوڏو گهرو آهي.

’درد.....؟ درد جو زهر تہ ناگا ساڪي ۽ هيرو شيما جي تباهي کان بہ اڳ هوائن ۾ مليل آهي.‘

اداس لهجي ۾ پڇيو هيئي:

’منهنجي مري وڃڻ جو ٻڌي روئيندين.......؟‘

’گهڻو اڳ، هر ڳالهہ تي ٻار ٻڄي روئي ڏيندو هوس. هاڻ چاهيندي بہ روئي نہ سگهندو آهيان.... ڪجهہ ڏينهن ٿيندا، هڪ جلوس تي گولي هلائيندي پوليس منهنجي هڪ جگري يار کي شوٽ ڪري ڇڏيو آهي. جڏهن تہ هن ڪوبہ نعرو نہ هنيو هو. هو تہ ٽڏي پاڻيءَ جي ڳولها ۾ نڪتو هو. ان ڏينهن کان روئڻ جي ڪوشش ۾ آهيان، اندر سڄو تنور ٻڄي ويو آهي. ٻاهران لباس جو برف ۾ ڍڪيل آهيان.....لڳي ٿو سمورا لڙڪ اندر جي ڇر سبب ٻاڦ ٻڄي اڏري ويا آهن......‘

اٽندي چيو هيئي:

’مان ايندي رهندوس.... تون ٽيليفون ڪندو رهجانءِ؟‘ تو ڪي بس اسٽاپ تي ڇڏڻ هليو هوس، اولهہ طرف نهاريو هيئي.

لهندڙ سورج جا سمورا اداس رنگ تنهنجي عينڪ جي شيشن تي لهي آيا هئا.

مـونجھہ وڌي وئي هئي. ڪـراچيءَ هليـو ويـو هئم، پنهنجـي دوسـت عليءَ وٽ. سـندس گھر ۾ سانت لڳي پئي هئي. هو ٻسـترب تـي لڳـو ڊرائيـنگ روم ۾ صوفا تـي اڌ سـتل، ڪجھہ سوچي رهيو هو. مون کي ڏسندي خوشيءَ مان هلڪو چرڪ نڪـري ويـو هـوس. چيو هئائين:

’سنو ٿيو جو اچين وئين.......نيرن ڪئي اٿئي.........؟‘

’نہ.‘

’اچ تہ ڪرايانءَ.........‘

ٻانهن کان گھليندو هليو ويو هو. اڱڻ ۾ هٽرادو ٻٽيل بورچيخاني ڏانهن.

’پاپي ڪاٿي آ......؟‘

’ان کي چڙي.‘

هو ڊبل روٽيءَ تي مکڻ هڻڻ لڳو هو. ۽ مکڻ هڻي سيڪڻ لڳو هو.

’ٻار ڪاٿي آهن.....؟‘

ڳليءَ ۾ راند ڪيڏندا هوندا.‘

اوچتو پر واري ڪمري مان هڪ وڏو سڏ ڪو اڀريو هو.

عليءَ زور سان چيو هو:

’روئو.........اڃان زور سان رئو. آواز نہ ٿو اچي.‘

’ڪير ٿو روئي.........؟‘

’بس ڙي يار، روئي ٿي پنهنجن پاڳن تي.‘

ٿڪل ڏئي ڪلي پيو هئم. اهو سڀ مون لاءِ نئون نہ هو.

ها، ڪنهن ٻئي لاءِ نئون ٿي سگهيو ٿي. هن سلائيز ناهي. ڪجهہ مون ڪي ڏنا هئا ۽ ڪجهہ اندر ڪٽي ويو هو. ڪمري مان آواز آيو هو:

’آ.....اُٿ ڪاڻ.‘

’مان نہ ڪائيnديس......‘ ۽ سڏ ڪن جو نہ ختم ٿيندڙ سلسلو.

’اٿ جان، ڪاڻ.‘

’مان نہ ڪائينديس نہ ڪائينديس....‘ ۽ سڏڪن جو نہ ختم ٿيندڙ سلسلو.

’مان چوانءِ ٿو، اٿي ڪاءَ.........؟‘

’چئي ڇڏيم نہ ڪائينديس. مون کي تنگ نہ ڪر.‘

اوچتو هڪ زوردار چماٽ جو آواز آيو هو. ۽ منهنجي دوست جو ڪاوڙ ۾ ڀڙل جملو:

’اٿ ڪاءِ، مان توکي جيڏو پيار سان چوان ٿو. اوڏي وڏي ايڪٽنگ ٿي ڪرين.........؟‘

سڏڪن جو سلسلو ڪجهہ وڌيڪ بلند، ڪجهہ وڌيڪ تکو ٿي ويو هو. هو ٻاهر نڪري آيو هو. سندس منهن تي ڪنهن ڪاوڙ جو تاثر نہ هو.

مون سان گڏ ويهي، سلائيز ڪائڻ لڳو هو:

’ڳالهہ ڇا ٿي آهي......؟‘

مون کي اک هڻي بلند آواز ۾ چيو هئائين:

’وڃي پڇيس...........؟‘

اندر ويو هوس. ڀاڀي اونڌي منهن پلنگ تي روئي رهي هئي. سڏڪن سبب سڄو جسم لڏي رهيو هوس.‘

’ڇا ڳالهہ ٿي آهي، ڀاڀي......؟‘

منهنجو آواز ٻڌي پاپي سانت ٻڌجي وئي هئي.

’عليءَ ڪجهہ چيو اٿئي......‘ علي اندر آيو هو. چيو هئائينس: ’ٻڌائينس ٻڌائينس......؟‘ ۽ پاپيءَ جي سڏڪن جو سلسلو ٻيهر شروع ٿي ويو هو.

’ٻڌائينس نہ، پڇڻ آيو ٿئي.....؟‘ پاپي منهن مٿي ڪري ڏٺو هو. سڄول چهرو لڙڪن سان وهنتل هوس. سڏڪن وچ ۾ چيو هئائين:

هن ڪان ٿي پڇي وٺ....؟“

’مان تہ اصل توکي ڪهاڙيون هنيون آهن....؟‘ علي جي لهجي ۾ هلڪي ٽوڪ ايري آئي هئي، ۽ پاپي سڏڪن ۾ پئجي وئي هئي.

’اٿ تہ هلون ڙي.‘ عليءَ ٻانهن کان وٺي ٻاهر گهليندي چيو هو. پاپي تڪڙ ۾ پلنگ تي اٿي ويٺي هئي. رڙ ڪري چيو هئائين:

’تون ٻاهر نہ ويندين.‘

’ڳالهہ ڇا ٿي آهي، پاپي.....؟

’صبح جو نڪرندو آهي تہ رات جو بيگاهہ وقت ايندو آهي. گهر ۾ چوويهہ ڪلاڪ دوست هوندا ٿس. مان اڪيلي ٻن ٻارن کي ڪيسيٽائين سنڀاليان.....؟ اڄ اسڪول ۾

ٻارن کان امتحان ونٽو هو، چيو مانس، اڄ تون اسڪول نہ وڃ ٻارن سان گھر ۾ هج. چيائين، هڪ ڪي تون وني وڃ. مان ٻار سنڀاليان يا اسڪول ۾ ٻارن کان امتحان وٺان....؟

...........سڄي گھر ۾ گاسليٽ هاري چڏيو اٿائين. باھ پئي ڏنائين. ‘

سڏڪن جو سلسلو ٻيهر شروع ٿي ويو هو.

مون پڇيو هو:

’تہ ان ۾ وڙهڻ جي ڪهڙي ڳالھ هئي.....؟‘

عليءَ چيو هو:

’هيءَ اهو سڀ ٻارن سامهون ڪندي آهي.. رڙيون، واڪا، روئڻ....اڄ بہ ٻنهي ٻارن کي چماٽون وهائي، سامان ڪٺي پنهنجي گھر وڃڻ لڳي هئي.... تون ئي ٻڌاءِ، اهو سڀ ڏسڻ کان پوءِ ٻار ’ان سيڪيورٽي‘ جي مرض جا شڪار نہ ٿيندا........؟ سائيڪڪ ڪيس نہ بڻبا........؟...........اڇ هلون‘ هو مون کي ٻانهن کان وٺي گھلڻ لڳو هو. پاپي پڙڪو ڏئي اٿندي چيو هو:

’وڃين ٿو تہ پنهنجي ٻارن کي بہ وٺيون وڃ. مان نہ سنڀاليندي مان. ۽ سيف منجهان ڪپڙا ڪڍڻ لڳي هئي.

’نہ سنيالين، پاڻ ئي فوٽ پاٿ تي ڏڪا ٿاٻا کائي وڏا ٿي پوندا.‘

علي مون کي ٻانهن کان گهليندو ٻاهر وٺي ويو هو. ڳليءَ ۾ پاپيءَ جا آواز پڙاڏا ڪرڻ لڳا هئا.

’آئون چوانءَ ٿي، وٺيو وڃ پنهنجا ٻار......؟‘ علي مون کي گهليندو ئي هليو ويو هو. چيم هئم:

’توهان کي نہ وڙهڻ گهرجي..........‘

’منهنجي شديد محبتن هن جو دماغ خراب ڪري ڇڏيو آهي.......‘

علي چوندي چپ ٿي ويو هو. محسوس ٿيو هئم، ان جملي کان پوءِ هن گهڻو ڪجهہ ڳالهائڻ چاهيو هو. جيڪو مون بنا ٻڌڻ جي ٻڌي ورتو هو. اسان منهوڙي هليا ويا هئاسون. علي سمنڊ جي ڪناري تي ليٽي سمنڊ کي ڏسڻ بدران آڪاش جي وسعتن ۾ گهورڻ لڳو هو. مان سوچڻ لڳو هوس. (لو ميريج اهو جهاز آهي، جيڪو آڪاس جي بلندين تي پهچي امالڪ پنهنجو ٻارڻ وڃائي ويهي. ۽ تني پيل تاري جيان ڪرڻ لڳي ڌرتيءَ ڏانهن پوري رفتار سان.) سوچي ڇڏيو هئم. محبتن ۾ يا شديد پيار ڪرڻ گهرجي، يا شديد نفرت. شادي هر گز نہ.

تنهنجي شادي نہ ڪري سگهڻ جي مجبوريءَ کي خوبصورت سبب ڏئي پاڻ کي آجو ڪري ڇڏيو هئم. ها سنجها، اها پيڙا جيڪا ماڻهو سڀ ڪجهہ حاصل ڪرڻ کانپوءِ بہ وڃائي نہ سگهي. بهتر آهي ڪجهہ بہ نہ پائي پوڳيندو رهي.....پائي وڃائڻ جي پوڳنا

ڪان وچائي ڪجھ نہ پائڻ جي ڀوڳنا وڌيڪ بھتر وڌيڪ سڦلتا واري هوندي آهي. پـائي بہ ڪجھ نہ پائي سگھجي. اهڙي پائڻ ڪان نہ پـائڻ، ڪيڏي عزت جـوڳي وک آهي.....؟ ها، ماڻھوءَ کي رڳو محبت ڪرڻ گھرجي. بـي انتهـا ..... سـيني ٻنڌڻـن ڪان آزاد پيـار، هوائن ۾ متي تمام متي نيري آڪاس جي وسعتن هيٺ اڏامندڙ اڇي ڪبـوتر جھڙو اجرو پيار، مون کي مان هو تہ، تو مون کي نہ پائيندي بہ ايترو چاهيو تـي. منهنجـي مـن ۾ تنهنجو تقدس وڌيڪ گھرو ۽ سگھارو ٿي ويو هو. اهو سڀ سـمجھي وٺـڻ ڪان پـوءِ منهنجو وجود بلڪ هلڪو، پوپٽ جھڙو ٿي ويو هو. ۽ مان سک جي ننڊ سمهي رهيـو هوس.

هڪ ڏينهن منهنجو ساڳيو گھرين نيڻـن وارو ڪھاڻيڪـار دوست مـون وٽ آيـو هـو. اکين ۾ نهاري گنڀير آواز ۾ چيو هئائين:

’ٻڌو آهي سنجها توکي چڏي ڏنو آهي.......؟‘

منهنجي چپـن مٿـان اپريـل گھاٽيون مچـون بـہ شايد چپـن تـي پکڙجي ويـل مـرڪ کـي لڪائڻ ۾ ناڪام ويون هيون. جواب ۾ منهنجو دوست بـہ هلڪـو مرڪـي پيـو هـو. چئو هئم:

’تنهنجو اهو جملو، بلڪ ائين آهي، جيئن ڪوئي ڪنهن کي چئي، هو ماڻھو ٻن سـالن ڪان ساهہ کڻڻ بنا جي رهيو آهي.‘

منهنجو جملو ٻڌي، منهنجو دوست پنهنجي آواز جيان گنڀير ٿي چيو هو.

’سنجها اڄ ڪلهہ ريڊيو تي نيوز ٽرانسليٽ ڪندڙ ڪنهن ظهير ڇوڪري سان گهمڻ لڳي آهي....؟‘

ٺهڪ منهنجي ڪاڪڙي جي گهٽ مان چونڪڙيون پريندا هليا ويا هئا.

’ظهير..... ظهير منهنجي پيارن دوستن مان هڪ آهي. بيحد سلجهيل ۽ سباجهو، ڪيس سُٺ آهي تہ سنجها منهنجي محبوبا آهي.‘

’ٻڌائڻ واري کي شايد ان ڳالهہ جي سُڌ ڪونهي.... نہ تو مون سان اهڙي ڳالهہ نہ ڪري ها. ڇو تہ اسان سنڌي، پنهنجن دوستن جي محبوبائن کي پنهنجين ڀيڻن جيڏو ئي مقدس سمجهندا آهيون... اسان تہ انهن ويشائن ڏي بہ نہ ويندا آهيون، جن سان اسان جي يارن واسطا هوندا آهن.‘

هڪ ڀيرا توساڻ ٽيليفون تي ڳالهائڻ چاهيو هئم. پر لائين ۾ گڙ ٻڙ هئڻ سبب منهنجو آواز تو تائين پهچي نہ سگهيو هو.

وقت گذارڻ لاءِ پيوءَ وٽ هليو ويو هوس. ڪيتري دير منهن ۾ تڪيندو رهيو هو. مرڪي پيو هئس:

’منهنجن نيٽن ۾ ڪو سچ وچائجي ويو اٿئي ڇا....؟‘ ڏڪويل آواز ۾ ڇيو هئائين:

’ٻڌو آهي، تو ۾ ۽ ڀاڄائي سنجها ۾ سيپريشن ٿي وئي آهي؟‘

وچون وٺي ويا هئم:

’آخر اهڙين غلط ڳالهين ڦهلائڻ ۾ ماڻهن کي ڪهڙا گنج ٿا ملن.....‘

ڏاڏا جڪ آيا هئم پپوءَ وٽان بنا چانهه پيئڻ جي هليو ويو هوس.

تنهنجي اچڻ جو اوسيئڙو ڪرڻ لڳو هوس. يا شايد ماڻهن جي ڳالهين منهنجي انتظار ۾ شدت آڻي ڇڏي هئي. صبا جي چواڻي توکي پاڻ تي ڊامينيٽ ڪري ڇڏيو هئم. ايترو جو منهنجو وجود تنهنجي نانءَ جو پڙاڏو بڻجي پيو هو، توکي پسي پنهنجي هئڻ جو احساس جاڳي پوندو هو.... منهنجي جيون ۾ تون پهرين ڇوڪري نه هئينءَ سنجها، جنهن سان محبت ڪئي هئم: بلڪل ائين جيئن تنهنجي جيون ۾ مان پهريون ڇوڪرو نه هوس جنهن سان تو محبت ڪئي هئي. توکان اڳ منهنجي جيون ۾ جيڪي به آيون هيون ۽ هليون به ويون هيون، تن جي هلي وڃڻ تي منهنجو اندر ڪڏهن به هيروشيما بڻجي نه سگهيو هو. چاهيندي به راتيون جاڳي هنن کي ياد ڪري نه سگهيو هوس. شايد ان ڪري، جو هو سڀ منهنجي دل جو دروازو کڙڪائي، مون کان اجازت وٺي مون تائين پهتيون هيون ۽ تون پهرين ڇوڪري هئينءَ جنهن منهنجي دل جي دروازي کي پوريءَ سگهه سان کولي ڇڏيو هو. بنا کڙڪائڻ جي، بنا ڪنهن اجازت جي. ۽ اندران ڪنڌي هٽي مون تائين پهتي هئينءَ. تڏهن منهنجي ’ٽين ايج‘ محبوبا مهنجي دل جو دروازو بند ڏسي، اجهل محبتن جا ڪٽي آيل گل، سر جهڪائي واپس ڪٽي وئي هئي. ۽ پوءِ وفا انهن عقيدت جي گلن کي چپ چاپ پنهنجي ڪورس جي ڪتابن ۾ رکي ڇڏيو هو. اڄ تائين اهڙي ڇوڪري نه ڏٺي اٿم سنجها، جيڪا پنهنجن ڏنل مقدس جذبن جو ايمان پنهنجن نيڻن سان ڏسندي به سياري جي رات جيان ماٺ رهي. ۽ پنهنجي دل جي دروازي سان گڏ نيڻن جا سمورا تاڪ کولي انتظار ڪندي

رهي.

ڪنهن ٻڌايو هو تو کي بلڊ ڪينسر آهي. مون کي ياد اچي وئي هئي، سيفل ملوڪ ڍنڍ تي گذاريل اها شام. جنهن جا سيئي رنگ ڏسندي ڏسندي ڍنڍ جي شفاف جل ۾ لهرائيندا ٻڏي ويا هئا. مان بنا پٽ ڏانهن ڏسڻ جي توڏانهن ڊوڙندو هليو آيو هوس. پر تنهنجي ويجهو پهچي سڌ پئي هئم، تون ڪنهن جسماني بيماريءَ ۾ نه پر ذهني موجنجهارن جي دٻائن هيٺ پنهنجي وجود کي جيئارڻ جي ڪوشش ڪري رهي هئينءَ. انهيءَ زماني ۾ ڏٺم هئم. تون ننڍ جون گوريون گهٽائيءَ ۾ واپرائيندي هئينءَ. ايٽريون جو صبح جو ڊپارٽمينٽ ۾ ڳالهائيندي، گهمندي جهولڻ لڳندي هئينءَ. ساهت، آرٽ ۽ سياست تي جيڏو خوبصورت ڳالهائيندي هئينءَ، اوڏيءَ خوبصورتيءَ سان ڪوڙ به ڳالهائي سگهندي هئينءَ. ۽ جنهن مهل تو ڪوڙ ڳالهايو هو، ان ڳالهايل ڪوڙ کي گذرندڙ ڪنهن به گهڙيءَ ۾ ڪوڙ مڃڻ لاءِ تيار نه تي هئينءَ. اهڙا ڪوڙ تون رڳو پنهنجي بچاءَ لاءِ ۽ ٻين جي دلين ۾ پنهنجي لاءِ جڳهه پيدا ڪرڻ لاءِ ڳالهايا هوندا. هر ڳالهه جي انتها تائين پهچڻ جي سگهه سان گڏ تون ڳالهائڻ جي ڏات کان به چڱي ريت واقف هئينءَ. منهنجا گهڻا دوست تنهنجي ڳالهين کان متاثر تي تنهنجي عزت ڪرڻ لڳا هئا. اڪيلائيءَ ۾ جڏهن به ويهي تنهنجي اينالائيس ڪئي هئم ان نتيجي تي پهتو هوس ته سنو ڳالهائڻ ۽ بولڊ نيس تو ۾ ان ڪري اڀري آيو هيون يا تو پيدا ڪري ورتيون هيون جو تو ۾ ظاهري ڪو ايڏو خاص ’آٽريڪشن‘ ڪونه هو. پهرين محبت جي ناڪاميءَ تو ۾ سيڊازم ۽ انسيڪئورٽيءَ جو احساس پيدا ڪري ڇڏيو هو.... انهيءَ سبب تون مون سان ننڍين ڳالهين تي وڙهي پوندي هئينءَ. مون کي پاڻ کان هڪ پل لاءِ به الڳ ٿيڻ نه ڏيندي هئينءَ. پوِ اوچتو ئي اوچتو... تنهنجو چهرو، ٿڪ ۽ بيزاريءَ جو مهان پورٽريٽ بڻجي پيو هو. مون وٽ اچڻ ڇڏي ڏنو هيئي. ماٺهو عجيب ڳالهيون ڪرڻ لڳا هئا. ٻن مهينن کان پوءِ به جڏهن تون نه آئي هئينءَ ته انتظار

ڪري نہ سگھيو هوس. توکي ڏسڻ لاءِ منهنجا پير پاڻ مرادو ريڊيو اسٽيشن جي گيٽ ڏانهن وڌڻ لڳا هئا. جھوني پپر جي اوٽ ۾ بيهي تنهنجو انتظار ڪرڻ لڳو هوس. ۽ شام ڇڻ پپل جي پنن مان ڇٽي سڄي حيدرآباد مٿان ڇانئجي وئي هئي. توکي ڏسڻ جي شدت وڌيڪ گھر ٿي وئي هئي. چاهيو هئم تون جلدي نڪري اچ. پر تون ٽائيم ڪان بہ ڪلاڪ دير سان نڪتي هئينءَ. ظهير توسان گڏ هو. مون کي سُڌ هئي تہ هو توکي گيٽ وٽان ئي رڪشا پڪڙي ڏيندو پر مان اهو ڏسي حيران ٿي ويو هوس تہ هو توکي گيٽ وٽان رڪشا پڪڙي ڏيڻ بدران تنهنجي پير ۾ هلڻ لڳو هو. توهان ٻئي هڪ ٻئي جي پير ۾ وک وک هلڻ لڳيا هئو. بلڪل ائين، جيئن اڳ تون مون سان انهن روڊن تي هلندي هئينءَ ۽ هلندي، ايندڙ رومانٽڪ مستقبل جا خواب ڏسندي هئينءَ....پير پير ٿهڪ ڏئي تڙي پوندي هئينءَ. اڄ انهن روڊن تي تون ظهير سان مرڪون ورهائيندي وڃي رهي هئينءَ. منهنجي پيار جي شهر تي دک جو ايٽم بم ڪري پيو هو، ۽ سڄو اندر هيروشيما بڻجي ويو هو. سموريون عقيدتون، محبتون ۽ تقدس جا پرزا هوائن ۾ اڏامڻ لڳا هئا. ذهن خالي، زبان ميٽ، نڙي ڪنڊن ڀريل سرنگھ بڻجي پئي هئي. مرندڙ احساس ڪان منهنجا پير پاڻ مرادون توهان جي ڇڏيل پيرن مٿان ڪڇڻ لڳا هئا. تنهنجي پيرن ۾ پينسل هيل پاتل هئي، اها پينسل هيل سنجها، جيڪا تو منهنجي ڊائري پڙهڻ ڪان پوءِ لاهي ڇڏي هئي. اهو چئي تہ، ’هاڻ تون ڪڏهن بہ هيل جا آواز پاڻ ڪان پري ٻڌي نہ سگھندين. ڇو تہ مان تنهنجي آخري منزل آهيان. ۽ مان پنهنجون سمورين بچايل محبتون تو مٿان وارڻ چاهيان ٿي.‘

ان شام مان تنهنجي پينسل هيل جا آواز پاڻ ڪان پري ٿيندي ٻڌي، توڏانهن ڊوڙڻ چاهيو هو، نستين ڏنگن پُرندڙ وجود سان، بلڪل ائين، جيئن ڪو ٻار وچ شهر ۾ ناراض ٿي ويل ماءُ پٺيان ڊوڙڻ لڳي. تنهنجا زندگيءَ سان ٽمٽار ٽهڪ منهنجي جسم تي پريشر ڪڪر مان نڪتل ٻاڦ جيان لڳي رهيا هئا. ۽ مان وٽندڙ ٽڏ هوندي بہ

پگهرجي درياهہ ۾ ٻڏي ويو هوس. تون هيئنءَ جو ٻنا پٽ ڏانهن نهارڻ جي، خوابن جي نئين حسين واديءَ جي ڏنڌ ۾ ويڙهجي وڌي رهي هئينءَ. اڳتي گهٽو اڳتي. سموري جسم جي سگهہ، پيرن جي ترين ۾ ميڙي، هڪ ڳليءَ مان شارٽ ڪٽ ڪري توهان جي اڳيان اجنبين جيان وڃڻ لڳو هوس. مون کي اوچتو ڏسي ڇرڪجي وئي هئينءَ. مهنن کان لڪيل اندر جي ڳالهہ منهن تي وائکي ٿي پيئي هيئي. مون ڏانهن ڏسي ائين کلي ڏنو هيئي. جيئن پنهنجي ئي گهر ۾ چور ڪندي ڪو پڪڙجي پئي ۽ اندر جي خوف ۽ شرم کي لڪائڻ لاءِ کلي پئي ڦڪي کل. منهنجي ڇهري تي پاڻ لاءِ ڪابہ سڃاڻپ جي لڪا نہ ڏسي ڇيو هيئي:

’امان ڪيئن آهي.......؟‘

’ٺيڪ آ_هي. ‘ ٺڙيءَ مان اوپرو آواز نڪتو هو. بيهي نہ سگهيو هوس. دل جي ڌپ لپ ڌپ لپ آفريڪا جي گهاٽي جهنگل ۾ اماس رات جو. ڪنهن اداس شيديءَ جي گوڏن ۾ ڦاٿل نغاري مان نڪرندڙ دم دم ٻڏجي وئي هئي. جنهن جي پڙاڏي ۾ سڄو شهر جهنگل سراپجي ويو هو. ٽڙندڙ وڪن سان وڃڻ لڳو هوس. شهر جا سڀ دڳ قبرسان ڏانهن ويندي لڳا هئم. تو پنيان سڏ ڪيا هئا. ۽ مون کي اهي سڏ واٽ ويندڙ کان ٽائيم پڇڻ وارا محسوس ٿيا هئا. اسٽريٽ لائيٽس قبرن مٿان ٽمڪندڙ ڏيئا لڳيون هيون. سمورا خواب نيٽن مان اڏامي آسمان ۾ ٽمڪندڙ تارا ٻڏجي پيا هئا. ٻٽون ٻڏجي ويل روڊ مٿان ٻٽڪڻ لڳو هوس:

’او_نو. مون سان ويساهہ گهاتي.....؟؟ مون سان_؟؟.....؟؟_ هن آخر ائين ڪري ڇڏيو.....؟_ او، نو. امپاسيبل. امپاسيبل...... ناممڪن. هو منهنجو دوست.... هوءَ منهنجي محبوبا .... منهنجي زندگيءَ، منهنجي پٽني.... منهنجو دوست منهنجو موت_ منهنجي زندگي.... منهنجو موت، منهنجي زندگي، منهنجي محبوبا.... ويساهہ گهاتي

موسان .....؟..... پهنجي پتي سان؟ پنهنجي دوست سان؟؟ مون سان.....؟ خدا سان؟ ۽ ...... اونو نو نو... اهو سڀ ناممڪن آهي، امپاسبيل.......‘

اوچتو پنيان ڪنهن چيو هو:

’ڇا ناممڪن آهي، ڇا ممڪن. سڀ ناممڪن آهي. سڀ ممڪن، جو ڪجهہ آهي ممڪن ۽ ناممڪن جي وچ ۾ آهي. پائڻ ۽ وڃائڻ جي وچ ۾.‘

ڇرڪ ڀري پنيان ڏٺو هئم. گوتم بيٺو مرڪي رهيو هو خشڪ چپن تي زبان ڦيري چيو هئم:

’تون_ گوتم_ آهين نہ........؟...........؟‘

ٿڪ ڏئي چيو هئائين:

’دوستن کي سڃاڻن ڪڏهن کان ڇڏي ڏنو اٿئي......؟‘

’ڏس، مان.... هن وقت بہ توکي سڃاڻان ٿو. جڏهن تہ شهر جا سمورا رستا وسري ويا اٿم.‘

ٿڪ ڏئي کلي پيو هو. ٻانهن ۾ هٿ وجهندي چيو هئائين:

’ڪا ڳالهہ ناهي. مان تنهنجي مدد ڪندس.‘ ۽ ڇرڪ ڀري پنهنجو هٿ منهنجي

ڪرائيءَ مان ڪڍي ڇڏيو هئائين.

’توڪي تہ ڏاڍو بخار آهي؟‘

’مان ٺيڪ آهيان. تنهنجا هٿ ٺري ويا آهن.‘

’ڪجهہ پيتو اٿئي ڇا......؟‘

’نہ... پيئاريندين.........؟‘

’سنجها ڪيئن آهي؟‘

ڪنهن پوريءَ سگهہ سان سيني مٿان ٺونشو وهائي ڪڍيو هو. ٻڏي ويو هوس، درد جي پئسفڪ ۾ـ بيهر پڇيو هئائين:

’سنجها ڪٿي آهي.....؟‘

’سنجها......‘ چيو هئم ’سنجها پنهنجي نئين پريميءَ سان.‘

گوتم ٺهڪ ڏئي چيو هو:

’ناممڪن.‘

ميت چپن تي زبان ڦيرائي جهيڻي آواز ۾ چيو هئم:

’سڀ ناممڪن آهي، سڀ ناممڪن؟‘

گوتم سرد آهه ڀري، منهنجي ڳچيءَ ۾ ٻانهن وراهه چڙي هئي.

گوتم منهنجن انهن دوستن منجهان هو_ جن سان چاهيندي به فري نه ٿي سگهبو آهي. جن سان پنهنجائپ هوندي به اوپرائپ محسوس ٿيندي آهي. جن سان ملي ڳالهائڻ کان ڪلڻ تائين، ڪلڻ کان هلڻ تائين سڀ ڪوڙو لڳندو آهي. اهڙن دوستن سان ملي منهنجو ساهه ٻوساٽجڻ لڳندو آهي. انهيءَ ڪري گوتم کي پري کان پاڻ ڏانهن ايندي ڏسي، لنوائڻ لڳندو هوس. پر ان رات هن سان ائين اوچتو ملي پنهنجائپ جو شديد احساس ٿيو هئم. ان گهڙيءَ گوتم مون کي اهڙي ريلنگ لڳو هو، جنهن کي پڪڙي پاڻ کي هيٺياهينءَ ڏانهن ڪرڻ کان بچائي پئي سگهيس، پيرن کي ڌرتيءَ مٿان ڦٻائي هن سان هلندي چيو هئم:

’مون کي اڄ تنهنجي ڪمپنيءَ جي ضرورت آهي....؟‘

’مان توسان گڏ آهيان.‘ گهڙي رکي چيو هئائين: ’اڳ ۾ ڊاڪٽر وٽ هلون.‘

’نه مون کي وڊيو سينٽر وٺي هل.‘

’وڊِيو سينٽر....؟‘

’ها.‘

’ڪهڙي گيم کيڏندو آهين؟‘

’فراگر‘

’فراگر.....؟....‘ جنهن ۾ ڏيڏر کي ٽريفڪ ڀريل شاهراهه پار ڪرائڻي پوندي آهي‘

’ها اهائي.‘

’ريلي ايڪس، ٽينڪ، گليگا، ٽائيم پائلٽ ڇو نه کيڏندو آهين؟‘

’مون کي انهن راندين مان ايندڙ ڌماڪن، جهازن جي سيٽين ۽ گولين جي آواز کان چڙ آهي.‘

’پر فراگر ته ڪوئي به نه کيڏندو آهي.....؟‘

’مان کيڏندو آهيان، جنهن ڏينهن ڪنهن جي مدد ڪري نه سگهندو آهيان. جنهن ڏينهن سخت ڏکي هوندو آهيان.‘

وڊيو سينٽ هليا ويا هئاسو. ’فراگر‘ جي ڪيبن هميشه جيان خالي پئي هئي. ۽ ’اسٽار وارو گيمز‘ تي ماڻهن جا هشام متل هئا، هنن جي چپن تي ڀيانڪ مرڪ ۾ اکين ۾ وحشت ڀريل هئي. مان ڪائونٽر تان به ٽوڪن وٺي هڪ فراگر جي ڀانڊاري ۾ وجهي

ڇڏيو هو. ٽريفڪ، اسپيڊ سان ڊوڙڻ شروع ڪيو هو مان فراگر کي ٽريفڪ پـار ڪـرائڻ لڳو هوس. مسلسل فراگـر کي ٽريفـڪ پـار ڪرائيـندو رهيـو هـوس. ۽ بـونس/ ثـواب ڪمائيندو رهيو هوس. گوتم چيو هو:

’ڏهہ ٽيڻ وارا آهن، يونيورسٽيءَ جي آخري بس هلي نہ وڃي.‘

سنجها، وڊيو سينٽر مان ٻاهر نڪرندي ئي توکي ٻيهر ظهير جي پير ۾ هلندي ڏٺـو هئم. پاڻ کي توهان جي پٺيان هڪ سين هئي جنهن جو ڪوبہ ڇيڙو نہ هو. جنهـن ۾ هـڪ پـل لاءِ بہ وقفو نہ پئي آيو. ان سين سان گڏ ڪـوئي هـو جيڪـو مسلسـل منهنجـي دل مٿـان خنجرن سان وار ڪري رهيو هو. پر مـان هـوس جـو مئـں ئي نـہ ٿـي. رڳـو ٽڙيپـس پئي، رڳو ٽڙيپس پئي، خنجر جي نہ ڪٽندڙ گهائن تي. ٻڌل ڏٺو هئم پاڻ کي پهـاڙ جي چـوٽي مٿان، ڳڃهہ منهنجو جيـرو ٽڪـڻ لڳـي هئي ـ (پروميٿـس ٻڌجي پيـو هـوس) ـ گـوتم آخري بس ۾ سٽيل شاگردن ڏانهن ڏسندي چيو هو:

’سول هاسپٽل وٽ لهي پونداسون....؟‘

’نہ مان ڪابہ بخار جي گوري ڪائي، ٺيڪ ٿي ويندس.‘ گوتم سان سندس هاسـٽل اڇـي ويو هوس. مون کـي ڏسـي، سـندس روم پـارٽنر ڪنهـن ٻئي روم ڏانهـن هليـو ويـو هـو. گوتم پاٽيءَ سان ڀريل گلاس ۽ ’نولجين‘ آڻي ڏنـي هئي. گـوري ڳهـي گـوتم جـي ٽيبـل تي پيل رف بوڪ ۽ بال پين کڻي، پلنگ تي ويهي پٽ کي ٽيڪ ڏئي تو ڏانهن ڪلڻ لڳو هوس. ڇا....؟ مون کي هن مهل چڱيءَ طرح ياد ڪـونهي. پـر مـان لکنـدو رهيـو هـوس. منهنجي دل پنن تي ڊوڙندڙ بال پين کان وڌيـڪ رفتـار سـان ڌڙڪـي رهـي هئي. جسـم مان ڇر نڪرندي محسوس ٿي رهي هئم. گوتم ماني آڻي رکي هئي. چيو هومانس:

’مون کي چانهه گهرجي گوتم، بنا کنڊ کير جي سخت ڪڙڪ...؟‘

ڪڙڪ چانهه جا ڏڪ پريندو هليو ويو هوس. ان وقت مون کي چانهه جي ڪوڙاڻ نه جهڙي لڳي هئي. بلڪل ائين جيئن، نانگ جي ڏنگيل کي نم جو وٽو پيئڻ مهل ڦڪو محسوس ٿيندو آهي. چانهه پي بيهر لکڻ لڳو هوس. گوتم منهنجي اڪڙيل ساهن کي ڏسي، هٿ ۾ جهليل ميگيزين هنڌ تي ڪليل ڇڏي، منهنجي پير ۾ اچي ويهي رهيو هو. لکڻ بند ڪري ڏانهنس ڏسڻ لڳو هوس. همدرديءَ مان چيو هئائين:

’تنهنجي طبيعت نيڪ ناهي، توکي آرام ڪرڻ گهرجي....؟‘

ڪوبه خواب نه ڏئي سگهيو هوس. چيو هئائين:

’بتي وسائي ڇڏيان....؟‘

’ها، سيئي بتيون وسائي ڇڏ.‘

گوتم سڀ بلب وسائي ڇڏيا هئا. ڪمرو منهنجي اندر جي ڪنڊ بڻجي پيو هو. پلنگ تي سنئون ٿي ٻئي ٻانهون ڪنڌ هيٺان ورائي ڇڏيو هئم. اوندهه رستا بڻجي پئي هئي. جنهن مٿان تون ظهير جي پير ۾ وک وک مرڪون ورهائيندي وڃي رهي هئينءَ. هر ڏسا تنهنجي پينسل هيل جا پڙاڏا گونجڻ لڳا هئا، پڙاڏا، جيڪي مون ڪان پري تي رهيا هئا. ڳجهه منهنجو جيرو ٽڪڻ لڳي هئي. مان تنهنجن ٺهڪن جي پڙاڏن ۾ دفن ٿيڻ لڳو هوس. مونجهه گلو گهٽجڻ لڳو هئو ۽ مون دروازو کولي ڇڏيو هو. گوتم پير ۾

رڪيل ٽيبل ليمپ ٻار چيو هو:

’ڪيڏانهن .....؟‘

’ٻاهر.‘ ڏگها ساهه کڻڻ لڳو هوس. گوتم پيرن ۾ جتي پائيندي چيو هو:

’مان به هلان ٿو.‘

’نه، منهنجي ڪري پنهنجي ننڊ نه ڦٽاءِ.‘

’مون کي ننڊ نه ٿي اچي.‘

هن هڪ ڪمبل مون ڏانهن وڌائي، ٻيو پاڻ کي ويڙهي ڇڏيو هو. اسان انٽرنيشنل هاسٽل جي سنسان ڪاريڊور مان هلندا، ٻاهر نڪري آيا هئاسون. وڻ ۽ رستا ٿڌي ۾ ويڙهجي اڪيلا ۽ اداس نظر اچي رهيا هئا، سورنهينءَ جي چنڊ جي مرٽينگهه روشنيءَ ۾ باٽني ڊپارٽمينٽ وٽان لنگهندي چيو هئم:

’مون کي روئڻ نه ٿو اچي گوتم... مان روئڻ ٿو چاهيان.‘

گوتم اداس ٿي ويو هو. خالي آواز ۾ چيو هئائين، هوريان:

’مان تنهنجي درد کي محسوس ڪريان پيو دوست..... جنهن مان تون لنگهي رهيو آهين.... مان الاجي ڪيترين راتيون جاڳي، اداس راتين ۾ اڪيلائين جي زهر پيتو

آهي.. ۽ پي من ئي من ۾ سڏڪيو آهيان.‘

پڇڪيو هئم: ’اڳي ڳالھ ڳالھ تي روئي ڏيندو هوس. ....هاڻ وڏن وڏن وڇوڙن تي بہ ڇپر آلو نہ ٿو ٿئي... منهنجو اندر بنئي بڻجي پيو آهي گوتم. مان روئڻ چاهيان ٿو.....‘

گوتم سگريٽ جلائي مون کي ڏنو هو، ٻيو پاڻ جلائي ڊگهو سوٽو هڻي سمورو دونهون سيني ۾ لاهي ڇڏيو هئائين. کن رکي پڇڪيو هو:

’روئندو اڳي مان بہ ڏاڍو هوس... پر هاڻ محسوس ٿيندو آهي، مري ويو آهيان....‘

ان رات ڏاڍو روئڻ چاهيو هئم. ٻارن جيان روڄ تي سمهي، اکين تي هٿ رکي، پاڻ کي روئارڻ لاءِ گذري ويل سمورن دکن کي ياد ڪرڻ لڳو هوس ۽ ياد اچي ويئي هئي. پنهنجي هڪ ڳالھ، چيو هئم:

’گوتم، اڳي _ گهڻو اڳي جڏهن منهنجو وڏو ڀاءُ بيروزگار هوندو هو ۽ مان ٽيليفون اٽينڊنٽ، تنهن زماني ۾ پگهار مان ڪجھ پيسا بچايا هئم. پنهنجي وڏي ڀاءُ کٽي چيو هئم، ’مون ڪجھ پئسا گڏ ڪيا آهن، مون کي هڪ ڪوٽ وٺڻو آهي.‘ منهنجي وڏي ڀاءُ چيو هو: ’هل مان توکي لنڊا مان زبردست ڪوٽ وٺي ٿو ڏيان....‘ منهنجو ڀاءُ مون کي شهر جي مشهور لنڊا جي دڪان تي وٺي ويو هو.... هن مون کي پنهنجن هٿن مان ڪيترائي ڪوٽ پاريا هئا. پوءِ... هن کي بہ ڪوٽ وڻي ويا هئا. منهنجي ڀاءُ انهن مان هڪ جي قيمت پڇي هئي.... دڪاندار ڪوٽ جي قيمت منهنجي کيسي ۾ پيل پئسن کان ڪجھ گهٽ ٻڌائي هئي. تڏهن منهنجي ڀاءُ، منهنجي کيسي ۾ پيل پئسن ۾ ٻئي ڪوٽ گهريا هئس. تڏهن مون رڙ ڪري چيو هو.. ’بہ نہ هڪ! مون کي هڪ ڪوٽ

گھرجي .....‘ ان گھڙيءَ منهنجي اندر جو مفاد پرست ماڻهو جاڳي پيو هو... نه چاهيو هئم، ته منهنجو پيءُ به منهنجن پيسن مان کوٽ وٺي. منهنجو وڏو ڀاءُ، مون کي ڏاڍو چاهيندو آهي....بلڪل ٻارن وانگر. اڄ جڏهن مان بيروزگار آهيان.... ته هو مون ڏانهن پابنديءَ سان پيسا موڪليندو آهي... پينٽ پيس... شرٽس.. پرفيومز. يار، مان ڏاڍو سيلفش.. آهيان. ڪميڻو....‘

لڙڪ ريڙهيون پائي پنبڻين وٽ مڙي آيا هئا. چيو هئم:

’منهنجا دوست مون کي مسخرو سمجهندا آهن... هو سمجهندا آهن..... مون کي ڪو به غم، ڪو به ڏک ڪونهي.... هنن ڪڏهن به منهنجي اندر ۾ جهاتي پائي ناهي ڏٺو. مان جيڪو ايڏو خواش....‘

منهنجو ڳلو دک سان ڀرجي ويو هو. وڌيڪ چئي نه سگهيو هوس. گوتم مون کي ڀاڪر پائي چيو هو:

’مون کي خبر آهي، تون ڇا آهين.... مون کي خبر آهي ته تون هميشه ايترا وڏا ٽهڪ ڏئي ڇو کلندو آهين....‘

مون لڙڪن کي ٻانهن سان اگهندي، سڏڪن کي گهٽيندي چيو هو:

’گوتم... ماڻهو محبتن جي موت ۾ ويساهه گهاتيون، دوستين جي نانءَ تي دوکا ڇو ڏيندا آهن....؟‘

’سيئي ماڻهو ’فراگر‘ کي رستو پار ڪرائي نہ سگهندا آهن دوست.‘

’ها.... اسان اڄ تائين ڪنهن کي بہ شربت ۾ زهر ملائي ڏئي نہ سگهيا آهيون، اڄ تائين... ڪنهن جي بہ پٺيءَ ۾ خنجر ڪپائي سگهيا اهيو.... ماڻهو، اهو سڀ ڪيئن ڪندا آهن....؟‘

’جيئرن احساسن وارا ماڻهو، ڪنهن جي بہ پٺيءَ ۾ خنجر ڪپائي نہ سگهندا آهن.‘ گوتم چيو هو.

مون کي ڇڻ ڪجھ ياد اچي ويو هو، چيو هئم:

’ها... جيئرن احساسن وارا ماڻهو، ماڻهوءَ کي ماڻهونءَ هٿان مرندي ڏسي آتم هتيا ڪري ڇڏيندا آهن....‘

اسان ڳالهائيندا. پلڪندار آرٽس فيڪلٽيءَ جي پويان ڪٽي ويل پهاڙيءَ تي پير لڙڪائي ويهي رهيا هئاسون. چنڊ جو لاش رات جو درياھ ۾ هوريان هوريان اولھ ڏسا ڏانهن لڙهي رهيو هو. وڪلپٽس جي جهڳٽي ۾ علام آءِ آءِ قاضيءَ جي مزار جو اڇو قبو سرچ لائيٽس جي روشنين ۾ وٽن وچان، ايرندڙ چنڊ جيان اڌ روشن نظر اچي رهيو هو. تمام پريان حيدرآباد جون روشنيون هلڪي ڪوهيڙي ۾، ٽانڊاٽن جيان ٽمڪي رهيون هيون. گوتم. حيدرآباد جي روشنين ڏانهن تڪڻ لڳو هو.

مون وٽن مان اڌ روشن نظر ايندڙ قاضيءَ جي مزار ڏانهن گهوريندي چيو هو:

’مان آتم هتيا ڪري ڇڏيندس....‘

گوتم ڏڪي ويو هو. ڪلهن تان ڪسڪي ويل ڪمبل سرير سان ويڙهي ڇڏيو هئائين.

’خودڪشي مسئلن جو حل ته ڪونهي دوست....؟‘

’مسئلن جو ته ڪو به حل ڪونهي.... هر حل پنيان اڪث مسئلا ڇپ هنيون ويٺا آهن.‘

گوتم اداس ٿي ويو هو. چيو هئائينءَ ’اسان کي پنهنجي مائرن لاءِ جيئڻ گهرجي.... ڇو ته ڪائنات جون سموريون بي غرض محبتون ماءُ کان شروع ٿي، ماءُ وٽ ئي اچي ختم ٿي وڃن ٿيون.‘ ڪن رکي گهٽيل آواز ۾ چيو هئائين: ’ننڍي هوندي مون ذهن ۾ هڪ ڇوڪريءَ جو اسڪيچ ٺاهي ڇڏيو هو. جتي به ويندو هوس، جتان به لنگهندو هوس، هر ڇهري ۾ پنهنجو آئيڊيل ڳولهڻ لڳندو هوس. پوءِ مهنجي مائٽن، منهنجي نه چاهڻ جي باوجود منهنجي شادي ڪرائي ڇڏي..... جڏهن منهنجي شادي ٿي پئي ۽ منهنجي هٿن تي ميندي هنيئون پئي ته مان ڳاج ڳائيندڙ ٽوليءَ ڏانهن ڏٺو هو. مان اهو ڏسي حيران ٿي ويو هوس ته دهل وڄائيندڙ ڇوڪري بلڪل منهنجي تصوراتي آردش جهڙي هئي.... ان مهل مون کي ائين محسوس ٿيو هو ڄڻ منهنجو پير اوچتو ڪنهن بارودي سرنگهه تي پئجي ويو هو. منهنجي جسم جا ٽڪر هوائن ۾ وکري ويا هجن.... وقت هٿن مان ڇڏائجي چڪو هو. اها سڄي رات مان پنهنجي زال سان گڏ ڪنهن لاش جيان پيو رهيو هوس.... پوءِ.....پوءِ هوريان هوريان ايڊجسٽ ڪري ڇڏيو هئم. پر موت ۾ ڇا مليو...؟ اداس راتين ۾ اڪيلائين جو زهر. پوڳنا...... نه ڪٽندڙ پيڙا.... رڳو ان لاءِ جو منهنجي زال جا مائٽ، منهنجي پيڻ کي سڪي رکي نه سگهيا.... منهنجي پيڻ واپس گهر هلي آئي. موت ۾ منهنجي گهر وارن منهنجي زال کي گهر ۾ رهائڻ کان نابري

واري ڇڏي.... ۽ مان ٽن سالن جي ڏيءَ هوندي، بي انتها پيار ڪرڻ واري زال هوندي بہ، اداس راتين ۾ اڪيلائن جو زهر پيئندي بہ جيئندو رهيو آهيان... رڳو پنهنجي ماءُ لاءِ.... پوءِ، ڇا مون کي بہ آتم هتيا ڪري ڇڏڻ گهرجي....؟ مري وڃڻ گهرجي سيئي رشتا ڇڏي ......؟ ڇا ڏکن کان ڇوٽڪاري جو اهوئي حل وڃي رهيو آهي.....؟'

ان رات گوتم بلڪل پاڻ جهڙو لڳو هئم. چيو هئم:

'اسان سڀ هڪ جهڙا آهيون...... اسان جا دک ساڳيان آهن. ۽..... ۽ اسان سيئي فليٽس جي ديوارن جيان هڪبئي جي آسري بيٺل آهيون.....'

ان رات گوتم مون کي اهي ڳالهيون سمجهائيندو رهيو هو، جيڪي هن کان اڳ مان پنهنجن ڪيترن اداس دوستن کي راتيون جاڳي سندن من ۾ جيئڻ لاءِ اتساهہ جاڳائڻ لاءِ ٻڌائي چڪو هوس. سڀ پهاڙيون ۽ رستا روشن ٿي ويا هئا. ڪجهہ روئڻ ۾ ڪجهہ ڳالهائڻ ڪري مان ڪنهن حد تائين ريلڪس ٿي ويو هئم.

گهر پهچي اندر بيهر رجهڻ لڳو هو. ڪمري جون ديوارون سوڙهيون ٿيڻ جي ساهہ ٻوساٽڻ لڳيون هيون. گهر تارچر ڪئمپ لڳو هئم. گهر مان نڪري بي مقصد رلڻ لڳو هوس هڪ ڳليءَ کان ٻي ڳليءَ تائين، هڪ روڊ کان ٻئي روڊ تائين. سوچڻ لڳو هوس ڪالهوڪي واقعي تي، اڪث ڀيرا سوچڻ جي باوجود...... اهي ڳليون اهي رستا جن تي ڪڏهن مون سان هوندي هئينءَ... تن مٿان ڪالهہ هن سان ائين پئي ٽلينءَ جڻ. اهو ڪو ٻيو نہ 'مان' هوس... ۽ 'مان' ڏارين وانگر آيس پئي تو پٺيان... 'مان جيڪو تولاءِ سورج هوندو هوس.... جنهن کي جڏهن نہ پسندي هئينءَ تہ تو لاءِ ڏينهن بہ رات ٿيڻ جي پوندو هو... اهو 'مان' جنهن کي پائڻ لاءِ تون فوٽ پاٿن مٿان ٽينٽ هٽي ويهڻ لاءِ بہ

تيار هوندي هئينءَ. جيڪو تنهنجي سمورن ماڪ ڦڙن خوابن جو محور هوندو هو.....

ڪيڏي آرام سان تنهن کي ڇڏي ڏنو هيئي....؟ مون کي سڌ آهي جڏهن قربتن جي ماڪيءَ ۾ ويچن جو لوڻ پئجي ويندو آهي، تڏهن نہ ملي سگهڻ جا سبب سولائيءَ سان ملي ويندا آهن/ پيدا ٿي پوندا آهن. (ماءُ جو امالڪ هر وقت بيمار ٿي پوڻ، پياءُ جي هر وقت ائين اوچتي آڏي پڇا.....؟) ڪيڏو سهڻي نموني تو (مون کي) (مون کان) انڪار ڪري ڇڏيو هو...؟ ڪيڏي بيزار ٿي پوندي هئينءَ مون وٽ اچي...؟ پر هن سان ڪالهہ ڪيڏو ٺهيل ٺڪيل هئينءَ....؟ ڇڻ نوڪريءَ تان نہ، ڪنهن فنڪشن تان وري هجين.... ڪيڏي روشني هئي تنهنجن نيڻن ۾.....نہ ماءُ جي بيماري جو دک، نہ پياءُ جي آڏي پڇا جو پئو.... ٽانڊن جو مينهن وسندو رهيو هو، هلندو رهيو هوس پچرندو ڪامندو رهيو هوس. شهاب ملي ويو هو. (اهو ئي شهاب سنجها... جنهن جي ڊرائنگ روم ۾ پرهہ جي پهرين پهر جهڙيون شامون گذاريون هيون سين)... اجهاٽل ڇهري ڏانهن ڏسي پڇيو هئائين: ’خير تہ آهي......؟‘

’خير.....‘ فلمي مرڪ مرڪيو هئم.
ساڳي ئي ڊرائنگ روم ۾ اچي ويا هئاسون. ڏٺم هئم ان صفا ڏانهن جيڪو پنهنجي ويهڻ ڪان پوءِ الف ليلىٰ! جو قالين بڻجي ويندو هو ۽ پوءِ ان روشندان ڏانهن، جتي پنهنجون سچايون اڇلايا هيون، چيو هئائين:

’ختم ٿي ويو ڇا....؟‘

’ها.‘

ٺهڪ ڏئي ڪلي پيو هو: ’ان تي ايڏي اداس ٿيڻ جي ڪهڙي ضرورت آهي....؟‘ ڪن رکي چيو هئائين: ’ڇوڪريءَ کي ماڻ ڪان پوءِ جيترو جلد ٿي سگهي ڇڏي ڏجي. ڇو تہ ڇهجي وڃڻ ڪان پوءِ، ڇوڪري شادي ۾ گهوريل گلابن جهڙي ٿي پوندي آهي. مون کي ڏس..... الائجي ڪيتريون آيون، ڪيتريون ويون....؟‘ پيارا، موسمون ۽ ڇوڪريون تہ ’انجواءِ‘ ڪرڻ لاءِ ايندين آهن.....؟‘ ذهني عذاب پيدا ڪرڻ لاءِ نہ.... چيو هومانس: ’تون عجيب ماڻهون آهين.....؟‘

مرڪ هن جي مرادنگي سان ٿمتار منهن کي وڏيڪ حسين بڻائي ڇڏيو هو. اجري ڇهري تي نيڻ ڪليسا ۾ رکيل ٻن ميڻ بتين جيان جرڪي پيا هئس. هن اٿي دري کولي ڇڏي هئي. مون سندس عقاب جي ڦهليل پرن جهڙن ڪلهن ۽ شاهہ بلوط جيڏي قد ڏانهن ڏسي چيو هو:

’اڳي تون وزم پيئندو هئين.....‘

”پيئندين ڇا.....؟“

’پيئار.‘

’اڳ ۾ ڪڏهن پيتو اٿئي.....؟‘

’نہ.‘

’سگريٽ جو سوٽ ٥ هٽي ويندو آهين.....؟‘

’باقاعدي.‘

’ٺيڪ آهي.‘

هو سگريٽ ڇاهڻ لڳو هو. ڪمري ۾ مخصوص بوءِ پٽارجي وئي هئي. شهاب سگريٽ کي بند ڪري مون ڏانهن وڌايو هو:

’آ_وٺ.‘ چيو هئائين:‘ هڪ ئي دم سان اندر ۾ پاٽولي هٽي ويهي رهيل سمورا ڏک اک ڇنپ ۾ اڏري ويندئي.‘ ڪش هنيو هئم. هٽندو هليو ويو هوس. شهاب مون ڏانهن مرڪي نهاريو هو. مرڪ هن جي چپن تان ترڪي منهنجي چپن تي پهچي وئي هئي. مرڪڻ لڳو هوس. مون سان گڏ ڪمري جون چارئي ديوارون بہ مرڪڻ لڳيون هيون.

’ڪيئن.....‘

’وا آاآ.....‘

سڀ وساري ويٺو هوس، ڪانئس موڪلائي ٻاهر نڪري آيو هوس. اُس هوندي بہ هري ڏسا ڪڪر، ڇائنجي ويا هئا. وڻن جون لامون ڌرتيءَ تي پٽارجي ويون هيون. پلڪڻ لڳو هوس. مان پلڪڻ لڳو هئم، الائجي رستا پلڪڻ لڳا هئا....؟ نہ ڄاڻ ڪهڙي گهڙي رستا پلڪندي، تون مون کي ظهير جي پير ۾ هلندي نظر آئي هئينءَ ۽ منهنجي دل جنبِ جي پٽن جي وچ ۾ اچي ويل ڪٽڪ جي داٽو ٻڌجي پئي هئي. موٽ ڪائي تڪين و ڪن ۾ اڪٽيل ساهن سان ’ڊيلڪس‘ ۾ هليو ويو هوس. ڪائونٽر تي وينل کي تنهنجي

ٽيليفون نمبر ٻڏائي، رسيور هٿ ۾ سوگهو جهلي جهرندڙ جيءَ سان وڇندڙ رنگ جون سيٽيون ٻڌندو رهيو هئم ٻئي طرف ڪنهن رسيور کڻي ورتو هو:

’هيلو....؟‘ تنهنجي چٽڪڙ آواز گونجيو هو. ’پنهون ٿو ڳالهايان......‘ نڙيءَ کي آلو ڪري ڏڪندڙ آواز کي وس ۾ ڪندي چيو هئم:

’ها، چئو.....؟‘

’سنجها، مون کي تنهنجي سخت ضرورت آهي.....؟‘

’ها مان ڪوشش ڪندوس اچڻ جي.‘

’پليز تون جلدي اچ....‘

’ها مان ايندوس....‘

’ڪڏهن.... ؟‘

’جلد.‘

’ڪڏهن جلد.....؟....؟‘

’جڏهن چئين.....؟‘

’هاڻي هلي اچ، پليز.....؟‘

’هاڻي!!!؟‘ (عجيب ٺهڪ) ’ايمپاسيبل.‘

’سنجها پليز....مان توسان ملڻ ٿو چاهيان.......؟‘

’ڇا؟!!؟‘

’پوءِ.....؟ سياڻي، سياڻي تہ اينڊينءَ نہ......؟‘

’سُياڻي_؟ نہ، سياڻي مون کي هڪ ضروري ڪم آهي.‘

’سنجها، سنجها مان ڏاڍو عذاب ۾ آهيان ..... تنهنجو مون سان ملڻ ضروري آهي. پليز ڪجھہ سمجھہ سنجها....؟‘

’مجبوري آهي.‘

’پر تو کي مون سان محبت آهي.....‘

(هلڪو ٺهڪ) ’مون کي ڪنهن سان بہ محبت ناهي. سواءِ پنهنجي.‘

’مون سان بہ نہ.......؟‘

’مون چيو، نہ.......؟‘

’چئو چئو سنجها، تو کي مون سان محبت آهي.....؟‘

(طنز گاڏڙ ٽهڪ) ’ها آهي.. بس.....؟‘

’مون کي کس کر....؟‘

(ٽهڪ عجيب ٽهڪ)

’سنجها پليز مون کي کس کر.....‘

’اڇا........؟!!!؟‘ ۽ هلکي چميءَ جو آواز.

’تو کي مون سان محبت آهي نہ......؟‘

’هہ آ آ آ‘ (احسان کندڙ لهجو)

’ظهير سان ڇو ٿي گهمين سنجهان....‘

’مون کي هن سان گهمندي مزو ٿو اچي‘

’رومانس ڪرڻ لڳي آهينس.....؟‘

’چئي ڇڏيم: مون کي ڪنهن سان بہ محبت ڪونهي...‘

’مون، مون کي تنهنجي گهرج آهي سنجها....؟‘

’ها ها مان ايندوس.‘

’ڪڏهن.....؟ ڪڏهن.....؟‘

’ٻئي ڏينهن.‘

’ٻئي ڏينهن....!؟..... سياڻي اچ نہ....؟‘

’چئي ڇڏيم پرينهن.‘

’....... ايندينءَ نہ........؟‘

(هلڪو ٽهڪ) ’ها ها آآآ‘

’سنجها........‘

’سنجها..........‘

’مان ٻڌان پئي.‘

’نوڪري ڇو ٿي ڪرين.......؟‘

’گهرجون پوريون ڪرڻ لاءِ؟‘

’ٽي سئو رپيا ته مهيني تي توکي مان ڏئي سگهان ٿو؟‘

’ها، پر مان محنت سان ڪمائڻ چاهيان ٿي.‘

’سنجها.........؟‘

’ها، ڇئو؟‘

’ڇا هن وقت تائين، مان تنهنجي ڪابه گهرج پوري نه ڪئي آهي.....؟‘

’تورو ٿو ٿڦين......؟‘

۽ مان ڪامندو هليو ويو هوس. ڪيڏي نيچ ٿي وئي هئينءَ، ڳالهائڻ ۾؟

’مون ته ائين ڪڏهن ناهي سوچيو.......؟‘

’چوين تہ پيو......؟‘

’توکي تو چوان، توکي، تون جا مون لاءِ هميشہ بي لباس لفظ جيان رهندي آئي آهين.‘

چپ ٿي وئي هئينءَ.

’بي وقوف ٿو لڳان نہ توکي، هن وقت....؟‘

’تون ۽ بي وقوف!!!؟‘ ٽهڪ، طنز ۾ بدل ٽهڪ، نہ ڪٿندڙ ۽ مان ڪرندڙ هيٺاهينءَ ڏانهن. ڦيريون پائي بولاٽيون ڪائي نہ ڪٿندڙ اونهائيءَ ڏانهن. ڪيڏو سستو لڳو هوس پاڻ کي....؟

گهر اچي ٿڪي پيو هوس اگهاڙي کٽ مٿان. چارئي ڏسائون منهنجي کٽ جي چوڌاري واچوڙي جيان ڦرڻ لڳيون هيون. اها سڄي رات جاڳڻ کان پوءِ بہ شام تائين، ننڊ منهنجي کٽ جي پيرانديءَ وٽ بيهي منهنجي حالت مٿان مرڪندي رهي هئي. تنهنجا ٽيليفون تي ڳالهايل جملا بگهڙ بڻجي منهنجو ماس پٽيندا رهيا هئا. مان ڏکيا ڏکيا ساهہ کڻندو گهر مان نڪري ويو هوس. ڊوڙندو رهيو هوس روڊ مٿان سکون جي ڳولها ۾ ۽ پوڳنائن جي پکيا بگهڙ ڊوڙندا رهيا هئا منهنجي ڪڍ چاهيندي بہ ظهير سان نہ مليو هوس. سڄو شهر بگهڙن ڀريل جهنگل لڳو هئم. جڏهن چوڪيدار چور ۽ دوستين جا دعويدار، ڏاڙيل بڻجي ويندا آهن تہ ويساهہ هر شئي تان کڄي ويندو آهي، پاڻ تان بہ. منهنجو دوست ظهير.... دوست، منهنجو پيارو دوست ...... پر سڄو ڏوهہ ظهير جو بہ تہ نہ هو.........؟ ۽ سڄو ڏوهہ تنهنجو بہ تہ نہ هو....؟ سڄو ڏوهہ نارڊ مُني جو بہ تہ نہ هو....؟ پر، پر ڪجهہ ڏوهہ منهنجو بہ هو....۽ ڪجهہ ڏوهہ اسان ٻنهين جو بہ

هو....؟ ها ڏوهہ تہ اسان ٻنهي جو هو ۽ ڏوهاري تہ اسان مان ڪوئي بہ نہ هو......؟ اسان سڀ بي گناهہ هئاسي سنجها.....؟ ۽ پنهنجا پنهنجا فرض ايمانداريءَ سان نڀائي رهيا هئاسون، نباهي چڪا هئاسون.

سوچ جا سڀ سلسلا سوڙها ٿيندي هڪ ئي محور تي ڦرڻ لڳا هئا. پابنديءَ سان وزم پيئڻ لڳو هوس.

جنهن صبح جو تو کي اچڻو هو. ان صبح جو وزم گهٽي پيئڻ ڪري منهنجو گلو سالن کان سڪل کوهہ جينا ڪلرائجي ويو هو. چپ سڪل پنن جهڙا ٿي پيا هئا. ننڍڙي موريءَ تي ويهي تنهنجو انتظار ڪرڻ لڳو هوس. بس آئي هئي. پهرين اسٽاپ تي بيٺي بہ هئي. پر تون نہ لٿي هئينءَ. بس منهنجي پير مان لنگهي هئي. ڏٺو هئم تون فرنٽ سيٽ تي ويٺي هئينءَ. سمجهي ويو هوس، تہ تون انهن رستن تان اچڻ نہ ٿي چاهيو، جن کي اورانگهي ڪڏهن مون وٽ پيار ونڊڻ ايندي هئينءَ.

موريءَ تان اٿي اڳئين اسٽاپ ڏانهن هلڻ لڳو هوس. شايد تو مون کي موري تي ويٺل ڏسي ورتو هو، تڏهن ئي تہ گهر وڃڻ بدران، موريءَ ڏانهن هلڻ شروع ڪيو هيئي.....؟ سنسان روڊ جي هڪ ڪنڊ کان مان تو ڏانهن اچي رهيو هوس، ٻئي کان تون موڏانهن. تنهنجي ڪلهن تي پيل ڪاري تر واري چادر جا پلوءَ هوائن ۾ اڏامي رهيا هئا، تون سست وکن سان من ڏانهن اچي رهي هئينءَ....ڪيتري عجيب ڳالهہ هئي سنجها...؟ ماڻهو سدائين ملڻ لاءِ وڇڙندا آهن، ۽ اسان هميشہ وڇڙڻ لاءِ ملي رهيا هئاسون....؟!؟ لڙڪ نيڻن جي پليٽ فارم تي وڇوڙو ٿيڻجي رڙهي آيا هئا ۽ دک گلي ۾ ريل جي سيٽي ٿيڻجي ڦاسي پيو هوس. اسان ٽا ٻڙجندا هڪ ٻئي اڳيان اچي بيهي رهيا هئاسون. ڪابي طرف ڳليءَ ڏانهن اشارو ڪري پڇيو هومانءِ:

1هن ڳليءَ مان، پاڻ اڳي ڪڏهن لنگهيا آهيون_؟' ڪنڌ کي ناڪار ۾ لوڏي چڏيو هيئي چيو هئم:

'هن ڳليءَ مان گهر تہ ويجهو آهي، پر مان توکي وٺي نہ هلندس، چو تہ ڪجهہ ڳليون، ڪجهہ رستا اهڙا بہ هجن_ توکان وڇڙڻ پڇاڻان جن تان ڪڏهن لنگهان بہ، تہ مون کي ڪجهہ بہ ياد نہ اچي_'

مئل آواز ۾ چيو هيئي:

'صحيح آهي....'

پاڻ وڏو چڪر ڪاٽي ان پيچري تان گهر اچي ويا هئاسون، جنهن تان اڪثر مون وٽ ايندي هئينءَ. توکي پسندي، ئي امان جي اڏ اجهاٽل نيٽن ۾ پرهہ جي پهرين پهر جهڙو سوجهرو ڦهلجي ويو هو. ادي وڏيءَ جي چپن تي مرڪ جا هنج ترڻ لڳا هئا. رابيلا، رابيل جيان ٽڙي پئي هئي. تنهنجي منهن تي موت جي تار آٽيندڙ جهڙو تاثر چپ ماريو وينو هو. مئل منهن سان، بورچيخاني جي در کي ٽيڪ ڏئي، امڙ جي سامهون ويهي رهي هئينءَ ۽ امان سدائين وانگر تو آڏو پراٽين ڳالهين جون اگڙيون کولي ويهي رهي هئي. چيو هئم:

'امان، هن سان پنهنجون ڳالهيون نہ ڪندي ڪر. هيءَ ويچاري اڳي ئي پريشان آهي.'

ٻاهر وڃڻ لڳو هوس. تو منهنجي پٺيان ايندي چيو هو:

’ها، آئي مان پرائي آهيان نہ.....مون سان پنهنجوين ڳالهيون نہ ڪندا ڪيو.‘

گهر جي ٻاهران ٻٽيل جهوپڙيءَ ۾ ڪٽ تي اچي آهلي پيو هوس. تون گهر جو در ڏئي ڪٽ جي ايس تي ويهي رهي هئيينءَ. نہ ڄاڻ ڪيتري دير، اجنبين جيان چپ چاپ ويٺا رهيا هئاسون. ماٺ منهنجي هنياوءَ تي چپ وانگر چانئجڻ لڳي هئي. چيم هئم:

’ڇڏڻ ٿي چاهين.......؟‘

’مجبوري آهي.‘

’اهو سڀ پهريان ڇو نہ سوچيو هيئي....؟

’اندازو نہ هئم.‘

’تو کي خبر آهي..... امان ۽ ادي وڏي، تولاءِ ڪهڙا خواب لڌا آهن....؟‘

’ها‘

’انهن جي خوابن جي تو وٽ ڪائي اهميت ڪانهي.....؟‘

”آهي.... پر.... مان ڇا ٿي ڪري سگهان....؟“

’تون ڪري بہ ڇا ٿي سگهين سنجها، سواءِ پاڻ کي ۽ ٻين کي فريب ڏيڻ جي... تون رڳو وڏا خواب ڏسي ۽ ڏيکاري سگهندي آهين.... مون کي خبر آهي تہ، مون کي خبر آهي تہ تون اداس ڳالهيون ڪري ماڻهن جي دلين ۾ پهريان همدردي، پوءِ محبت جو جذبو پيدا ڪندي آهين.... رڳو ان لاءِ جو تو ۾ ڪوبہ سيڪشوئل اٽريڪشن ناهي.... ڪابہ سڌي سنئين ڇڪ ڪونهي. مون سان ملڻ کان اڳ.... تو کي بلڊ ڪينسر هو.... ۽.... ۽ مون کي پڪ آهي، ظهير جون همدرديون حاصل ڪرڻ لاءِ، تون يقينن ڪنهن ٻيءَ ڀيانڪ بيماريءَ جو شڪار ٿي وئي هوندينءَ....‘

’تون بہ مون سان دوکا ڪيا هئا....؟‘

’بدلو ٿي وٺين........؟‘

’.............‘

’مان جيڪڏهن توسان دوکا ڪرڻ چاهيان ها... تہ هن وقت تائين تون مري چڪي هجين ها. صبا ۾ اهي سڀ ’ڪوالٽيز‘. اهي سڀ ’ايفرٽس‘ هئا، جيڪي تون ڪڏهن بہ پيدا ڪري نہ سگهندينءَ... پر مان تنهنجي هر ڳالهہ جو مانُ رکيو هو، ڇو تہ زندگي مون کي توسان گذارڻي هئي. محبت مون تو سان ڪئي هئي. صبا سان نہ.‘

ڪوبہ جواب نہ ڏئي سگهي هئينءَ. تنهنجو چهرو زوردار طوفان جي زد ۾ اچي اڪٽ هنڌن تان ڀڄي پيل ڪنهن ڪاسميٽڪس جي پبلسٽي بورڊ وانگر ٻڏجي پيو هو. جهڪي منهنجي سڪل پنن جهڙن چپن تي ڪِس ڪرڻ چاهي هيئي.

’مري ويل ماٺهن تي ڪنهن بہ گرم ڇهاءَ جو اثر ناهي ٿيندو...‘

پر تون منهنجي ٿوٺ چپن تي پنهنجا نرم گرم چپ گسڪائيندي رهي هئينءَ. تو ڪي هٽائيندي چيو هئم:

’پنهنجي ڇهڻ جا سمورا حق واسطا تہ، تون گهٽو اڳ مون ڪان ڪسي چڪي آهين سنجها.. هاڻ نہ تنهنجو منهنجي سرير تي، نہ منهنجو، تنهنجي شرير تي اڌيڪار آهي.‘

پر تون ٻيهر مون تي جهڪي پئي هئينءَ، چيو هئم:

’جڏهن محبتون وڃائجي ويندڻيون آهن، تڏهن ڇهاءُ پنهنجي سموري معنيٰ ۾ چڪ وڃائي ويهندو آهي... ۽ مان جسمن سان نہ، جذبن سان پيار ڪندو آهيان. جسم سان پيار ڪرڻو هجيم ها تہ صبا سان وڃي ڇڪو هجان ها، اڄ ايڏو نہ پوڳيان ها.‘

تو ڪي ڪجهہ بہ سمجهہ ۾ نہ آيو هو، تو پنهنجي قميص جي زپ کي اڌ کولي چيو هو:

’هي سڀ تنهنجو آهي... هي سڀ هميشہ تنهنجو رهندو آ، وٺ .....؟‘

’بند ڪري ڇڏ سڀ ڪجهہ سنجها، هاڻ ان سڀ تي ظهير جو حق آهي.‘

تون پُري پيئُ هئينءَ.

’مان ڇا ڪريان پنهون.....؟.... مان ڇا ڪريان...........؟‘

ظهيـر ۾ مـون کـي جيـل نظـر ايـنـدو آهـي... هـن جـو ڳالهـائڻ، هـن جـا ٺهـڪ... هـن جـو چهرو..........‘

لڙڪ تنهنجن نيڻن ۾ رڙهي آيا هئا.

’تو کي چاهڻ کان پوءِ مون تہ هر عورت ۾ تو کي ڳولهيو آهي سنجها....؟‘

’ها.....مان مڃان ٿي پنهون، مڃان ٿي تہ اها منهنجي عادت بڻجي وئي آهي........... ان ڏاڍو چاهيو هو، تو سان رهڻ، تو کي پائڻ... پر مان گهڻو عرصو ڪنهن سان بہ رهي نہ سگهندي آهيان... هي ڏس... (تو پنهنجي ساڄي هٿ جو ٻُڪ ڏيکاريندي يو هو) جليل، جليل کان پوءِ تون... تو کان پوءِ ظهير ۽ ظهير کان پوءِ بہ هڪ ٻي محبت جي لڪير منهنجي هٿ ۾ اڪريل آهي. مون کي... مون کي خبر ناهي اهو ڪير هوندو....؟ پر، پر مان ظهير سان شادي ڪرڻ چاهيان ٿي. اها منهنجي خواهش آهي. يقين ڪر، مون کي هن سان ڪوبہ رومانس ناهي. پر هن وٽ اهو سڀ ڪجهہ آهي، جيڪو تو وٽ ڪونهي. مان سدائين مسواڙ جي گهرن ۾ رهندي آئي آهيان... مون کي شاديءَ کان پوءِ مسواڙ جي گهر نہ گهرجي... مون کي پنهنجو، بلڪل پنهنجو آئيڊيل گهر گهرجي.....؟‘

’تون کي، آخري ڀيرو ڏسڻ چاهيو هئم... ماڻهن جي ڪيل ڳالهين جي تصديق ڪرڻ چاهي هئم. مون کي محسوس پيو ٿئي، ماڻهو هميشہ اهڙن موقعن جي ڳولها ۾ رهندا آهن.‘

’مون کي... شرم آهي. پڇتاءُ آهي، پنهنجي غلط سوچ تي.‘

’آئين نہ چئو پنهون، مون کي احساس آهي، تو مون کي بي انتها پيار ڏنو آهي.. تومون کي گهڻو ڪجهہ ڏنو آهي.... منهنجي دل ۾ تولاءِ عقيدت ۽ محبت ڪڏهن بہ ختم نہ ٿي سگهندي، پر.... پر نہ چاهيندي بہ، مون کي تو کي الڳ ٿيڻو پوندو.. يقين اٿم، پنهنجي سنجها کي سکي ڏسڻ لاءِ، تون اهو سڀ برداشت ڪري ويندين... ۽، ۽ ٿي سگهي ٿو مان تو وٽ واپس اچي وڃان. تون وقت جو انتظار ڪر....؟‘

پيانڪ ٿڪ نڪري ويو هئم.

’هاڻ مان ڪنهن بہ خوش فهميءَ ۾ رهي نہ سگهندس سنجها .... هاڻ مان ڪنهن بہ دوکي ۾ رهڻ نہ چاهيندس.‘

ڦڪي مرڪ تنهنجي چپن تي ڏڪي وئي هئي. اسان ماٺ تي ويا هئاسون (جڻ مري ويا هئاسون هڪ ٻئي لاءِ.) ڊگهي ماٺ کان پوءِ چيو هيئي:

’هڪ ڳالهہ چوانءِ....؟‘

’چئو.‘

’تون صبا وٽ ڪڏهن بہ نہ وڃجانءِ........؟‘

’ڇو.....؟‘

’مان اهو ڪڏهن بہ برداشت نہ ڪندوس.‘

’تون برداشت ڪري وئي آهين.....؟‘

’پر تون هن وٽ نہ ويندين.‘

’مان صبا جي بي انتها عزت ڪندو هوس... ڪندو آهيان. ڇو تہ هن ڪڏهن بہ پاڻ ڪي ۽ مون ڪي فريب ڏيڻ لاءِ، ڪو وڏو خواب نہ ڏيڪاريو هو. ۽ جڏهن تون سڀ ناتا ٽوڙي منهنجي دوست ڪي شادي ڪرڻ لاءِ راضي ڪري سگهين ٿي، تہ مون ڪي بہ حق پهچي ٿو تہ صبا جي ڇپن تي اڪيون ٻوٽي ڪِس ڪريان.‘

تو زوردار چماٽ منهنجي ڳل تي وهائي ڪڍي هئي. ٽپيل آواز ۾ چيو هيئي:

’تون هن وٽ نہ ويندين.....؟‘

’ڪهڙي ناتي سان ٿي روڪين.....؟‘

’تون سان گڏريل سمورن سچن ۽ نہ وسرندڙ ناتن سان.‘

’اهي سچا ناتا، جيڪي اڄ تون فقط ڪجهہ لفظن سان ٽوڙي چڪي آهين.....؟‘

’مون ڪي ايڏو عذاب نہ ڏي پنهون....‘

روئڻ لڳي هئينءَ. امان دروازو کولي اسان ڏانهن اچڻ لڳي هئي. تو تشوءَ سان لڙڪن کي اگهي ڇڏيو هو. مون کي چيو هو:

’امان، اڄ هيءَ هميشه، هلي وڃڻ لاءِ هتي آئي آهي.‘

’ڇو........!!؟‘

’هن جون ڪجھ مجبوريون آهن. پڇي وٺوس... ؟ اڄ ڪان پوءِ مون کي ڪڏهن به سنجها کي آٽڻ لاءِ نه چئجو.‘

’ها، آئي؛ مان ڏاڍي خراب آهيان... توهان جي لائق ناهيان....‘

امان کي ڀاڪر پائي سڏڪن ۾ پئجي وئي هئينءَ. ان وقت تنهنجي پٺي مون ڏانهن ۽ امان جو مک مون ڏانهن هو. ڏٺو هئم. امان جي نيڻن جي آڪاس تي لڙڪن جا ڪبوتر اڏامڻ لڳا هئا. امان مون ڏانهن ائين ڏٺو هو، ڄڻ اهو سڀ ٻڌي مان مري ويندس. پر مان ٺهڪ ڏئي چيو هو:

’تون ڇو ٿي روئين....؟ سنجها ته مون کي ٿي ڇڏي وڃي....؟‘

امان لڙڪن وچ ۾ چيو هو:

’ايترا آسرا ڏئي ڇڏي ٿي وڃين....؟ ائين ته نه ڪري ڏيءَ.....؟‘

’سڌ ڪندي چيو هيئي: ’مجبوري آهي. آئي مجبوري آهي....‘

ڪوڪلا ٺهڪ ڏئي چيم هئم:

’مجبوري بہ ڪا سئي هوندي آهي امان....؟‘

امان پنهنجا لڙڪ اگهي هلي وئي هئي. مان جهوپڙيءَ جي سيرن مان ڇٽي ايندڙ آسمان جي نيراڻ ۾ گهورڻ لڳو هوس. لڙڪ اگهندي چيو هيئي:

’صبا وٺ نہ... تون وفا وٺ هليو وڃجانءِ....منهنجي پاران معافي وٺي ڇڏجانس، مون هن سان ويساهہ گهاتي ڪئي هئي....؟‘

چپ چاپ سيرن مان ڇٽي ايندڙ آسمان جي نيراڻ ۾ گهوريندو رهيو هوس. تون چوندي رهي هئينءَ:

’مون کي هن وقت اهو چوڻ تہ نہ گهرجي... پرمان چوان ٿي.... توکي منهنجو قسم اهو سڀ ضرور مڃجانءِ...؟‘

’ڇا....؟‘

’مون کي سڌ آهي، تہ مون کان اڳ جن بہ ڇوڪرين توسان رومانس ڪيو هو، انهن جي هلئي وڃڻ کان پوءِ، تو انهن کي سندن سمورا نيگيٽور ۽ فوٽو گرافز واپس ڪري ڇڏيا هئا، ۽....۽ پنهون .... منهنجي ڪزن کي... منهنجا ڪجهہ فوٽو گرافز وٺي ويا

آهن... هوءَ مون کان نيگيٽوز ٿي گهري ....ڏس، تون غلط نہ سمجھہ جانءِ....؟.....تون مون کي منهنجي نيگيٽوز ڏئي ڇڏ، مان توکي هفتي جي اندر واپس ڪري ڇڏيندوس....؟‘

’ڪٿي وڃن چاهين ٿي، تہ سڌيءَ طرح گهري وٺ ....؟‘

’اڙي نہ تہ، مان توکي هفتي جي اندر واپس ڪري ڇڏيندوس....؟‘

مون توکي تنهنجا سمورا نيگيٽوز ۽ پازيٽو واپس ڪري ڇڏيا هئا. چيو هيئي:

’هفتي جي اندر واپس ڪري ويندوس....؟‘ هفتي مان مهينا گذري ويا هئا، پر تو نيگيٽوز واپس نہ ڪيا هئا. ڏينهن توکي ٽيليفون ڪري چيو هئم:

’سنجها، نيگيٽوز...؟‘

خالي آواز ۾ چيو هيئي: ’توکي انهن مان ڪهڙا گهرجن؟‘ مون خاموشيءَ سان رسيور ڪريڊل تہ رکي ڇڏيو هو. سمجهي نہ سگهيو هوس.، تو ايتري سستي نموني مون کان پنهنجا نيگيٽوز آخر ڇو ورتا هئا.....!!؟‘ جڏهن تہ سڌي طرح گهري سگهينءَ پئي....؟

جنهن ڏينهن تون آخري ڀيرو مون کي مون کي هميشہ لاءِ ڇڏڻ آئي هئينءَ، مان پنهنجي هڪ دوست کان موٽر سائيڪل وٺي، توکي تنهنجي گهر ڇڏي آيو هوس. مون کي ياد اڃي ويو هو اهو ڏينهن، جڏهن تون ۽ مان اسڪوٽر تي المنظر آيا هئاسون. ڪاڏا هئاسون، چڪن سينڊوچز ۽ آئسڪريم سوڊا واپسيءَ تي مون اسڪوٽر پوري رفتار

سان سپر هائي وي تي چڙهي ڏنو هو. تو وڏا ٺهڪ ڏئي پنهنجون ٻانهون منهنجي ڳچيءَ ۾ ورائي چڙهيون هيون پر جنهن ڏينهن تو کي تنهنجي گهر ڇڏڻ تي ويس، هڪ ٽرڪ کي اوورٽيڪ پئي ڪيم تہ تون منهنجي ڳچيءَ ۾ ٻانهون وجهڻ بدران، ڪالر کان ڇڪي خوف مان رڙيون ڪندي چيو هيئي:

’آهستي هلاءِ پنهون، پليز آهستي هلاءِ ڪٿي ايڪسيڊنٽ نہ ٿي وڃي....؟‘

ٺهڪن جي درياهہ ۾ ٻڏي ويو هوس.

تو پنهنجي ڇيلهہ منجهان نظر نہ ايندڙ ڳرو زنجير ٽوڙي ڇڏيو هو. سيئي منظر ڇئن ديوارن جي قيد مان آزاد ٿي ويا هئا. تنهنجي پڇاڙا پوڳنائن مٿان اڪيلائي واسو ڪري وئي هئي. واپس گهر اچي، تنهنجا ڏنل پرزنٽس جن ۾ ببلي گز مان ڪيڊي ڏنل مختلف ڪارن جا اسٽيڪرز، منهنجي ڊائرين مٿان مون لاءِ لکيل گاريون ۽ ڪٿي پيار، تنهنجا وني ڏنل ڪولابا (جن مان هڪ کي تو ڪاوڙ ۾ اچي، ٽوڙي مروڙي ڇڏيو آهي) 1977ع جو ڪيلينڊر جنهن ۾ دنيا جي مختلف ڪلاڪارن جا فوٽو گرافز ۽ سندن ننڍڙو تعارف بہ ڏنل آهي، ڪجهہ خط، هڪ عيد ڪارڊ، هڪ لاڪٽ ۽ ڪيلينڊر مٿان ويڙهي ڏنل نيرو لغڙائي پنو. اهي سڀ سيف جي عام خاني مان ڪڍي اندرين لاڪر ۾ رکي ڇڏيا هئا.... ۽ 1980ع واري ڊائري پڙهي هئم: (تنهنجي ڊاهي ڇڏڻ کان پوءِ بہ پڙهڻ ۾ اچي رهيو هو، لکيل هو):

28.1.1980

اڄ ڪان استعمال ۾ اچي ويو آهيان، اڻ ٻڌايل مدي تائين.

(انهيءَ پيج هيٺيان لکيو هئم)

2.2.1980

جيڪڏهن انهن لفظن کي ڊاهي ٻه ڇڏيو اٿئي، ته ڊاهڻ واري جذبي جي سچائيءَ کي هميشه ياد رکجانءِ.

17.3.1980

(مختلف ايگلز ۾ تنهنجن چِپن جون ڇڏيل مهرون تن جي هيٺيان لکي ڇڏيل امداد جي ترائيل جا ڪجهه بند)

وري ملون نه ملون زندگيءَ رهي نه رهي

الائي ڪهڙي خبر دوستي رهي نه رهي

چپن کي ٿورڙو اڳتي ڪري ڏسي تو ٿون.

اهائي ته اها تاريخ هئي سنجها، جڏهن مون پهريون ڀيرو تنهنجن چپن کي پنهنجي چپن سان ڇهي ڏٺو هو. اکيون ٻوٽي.

28.3.1980

هوءَ جا اڄڪلهہ مون سان گڏ آهي ۽ منهنجي گلي جي ڪليل بٽڻن کي بند ڪري ٿي. (جيڪي سدائين بند ڪرڻ وساري ڇڏيندو آهيان). ۽ منهنجي هر ڏک جي ڀاڳي ڀائيوار بڻيل آهي. هلندي هلندي ڪنهن بہ ايندڙ پل ۾ پنهنجو هٿ منهنجي هٿن مان ڪسڪائي، مرڪ جا گل ۽ باءِ جو آٽو گراف ڏئي هلي ويندي. ۽ مان سندس پيرن ۾ پاٽل، پينسل هيل واري سينڊل مان نڪرندڙ آواز، پاڻ کان پري ٿيندي ٻڌندو رهندس.

29.3.1980

هن مون سان خدا تي بحث ڪيو، مسلسل (منهنجي ڳچيءَ ۾ پيل صليب کي ڏسندي رهي) ۽ منهنجي هر دليل کان انڪار ڪندي رهي. آخر ۾ عام لهجي ۾ چيائين:

’مون وٽ نہ ايندو ڪر.‘

هر وک ڊهندو هليو ويو هوس.

(سنجها، مون کي اهو ڏسي، سوچي حيرت ٿي هئي تہ جنهن ڏينهن، جنهن شام تو کي ريڊيو تي ڏسڻ آيو هوس، ان ڏينهن بہ تاريخ 29 ئي هئي. فرق هو بہ تہ ٽن سالن جو.... ٽن سالن جو ۽ جڳهہ جو. ڪاريڊور جو ۽ روڊ جو. صبح جو ۽ شام جو. مون کي محسوس پيو ٿئي اسان جي ملڻ ۽ وڇڙڻ جي وچ ۾ ٽن سالن جي نہ، ڪجهہ ڪلاڪن جي وڇوٽي هئي..... صبح کان شام تائين جي. انهن ڪجهہ ڪلاڪن ۾، اسان هڪ ٻئي کان بي انت محبتون ۽ بي انت ڏک ڏئي چڪا هئاسين).

5.4.1980

سنسان روڊ تان ويس پئي، هوءَ منهنجي سامهون اچي بيٺي. هن سان گڏ شبنم بہ هئي. مون ڏٺو، سندس نيٽن ۾ ڪجھ ڏينهن جي وڇوڙي جي پيڙا ڪي. چيائين:

’ڪيئن آهين؟‘ چيم: تو آڏو آهيان.‘ چيائين: ’سپاٽي مون وٽ ايندين....؟‘ چيم: ’جي تون چاهين تہ.....؟‘ چيائين: ’ها مان چاهيان ٿي.... هاٽي شايد روز چاهيان.......‘

16.4.1980

آسمان سڄو ڪڪرن سان ڇانيل هو. اسان فيڪلٽيءَ جي پوئين پهاڙي تي پير لڙڪائي ويٺا هئاسون. هن مون ڏانهن ڏسندي چيو: ’هلون....؟‘ سندس نيٽن ۾ ڳاڙها ڏورا لهي آيا هئا. اچي ويا هئاسون ڇئن ديوارن جي پناھ ۾ ۽ سمورا آواز در ڪان ٻاهر رهجي ويا هئا. (ڪيڏو خوش آهيان اڄ؟)

من پرچي آيو هو. ڊائري بند ڪري ڇڏي هئم. سيف جي لاڪر کولي تنهنجو لکيل عيد ڪارڊ ڏٺو هئم، لکيل هو:

My ‘Punhoon’
You made my wish come true.
MY every happiness
Belongs to you.
If you are alive I am alive.
If you are sad, I am sad.

You are my everything
And all my dreams are for you.
Very soon they would become true
Yours for ever Sanjha.

۽ اڄ .... مان جيئرو هوندي بہ تو لاءِ مري چڪو هوس... اڄ....منهنجي مٿان ڏک ٻگهڙ ٻڻجي چڙهي آيا هئا، ۽ تون سک جي ننڊ ستل هئينءَ... ۽ مان تنهنجو سڀ ڪجهہ هوندي بہ ڪجهہ نہ هوس.. ڪارڊ واپس سيف جي لاڪر ۾ رکي گهر مان نڪري، بس پڪڙي يونيورسٽي هليو ويو هوس. گهمڻ لڳو هوس اهي سڀ گهٽ جتي ڪڏهن اڪيلو نہ هوندو هوس، تون بہ مون سان گڏ هوندي هئينءَ، پنهنجي مڙني سچائين سميت ۽ جڏهن جامع مسجد جي پر واري مير نور محمد روڊ جي ٿهيل ننڍڙي موريءَ جي ٻئي پر، ديوين جي گهاٽي جهنگل ۾ پهتو هوس، جتي ڪڏهن پاڻيءَ جو ننڍڙو تلاءُ بہ هوندو هو.. ۽ هلڪي هلڪي جهنگلي ٻير بہ؛ تہ مون کي ياد آئي هيءَ اها ڳالهہ... هڪ ڀيري پاڻ ننڍڙي موريءَ تي ويهي روڊ تان ويندڙ ماڻهن جي وڃڻ جو انتظار ڪري رهيا هئاسون. جڏهن سڄو روڊ خالي ٿي ويو هو، تہ اسان اندر هليا آيا هئاسون. جهنگلي ٻير تي وڻا ئي مس هئاسون تہ روڊ تي ڊوڙڻ جا آواز آيا هئا. تو منهنجي خالي هٿ ڏانهن ڏسي هلڪي رڙ ڪري چيو هو: ’منهنجو چشمو....؟‘ وائڙيپ منجهان چيو هئم: ’مون وٽ هو ڇا....؟‘ ’ها آ آ آ.‘ ۽ مان ديوين منجهان ٿهيل سوڙهي پيچري تان ذري گهٽ ڊوڙندو روڊ تي اچي ويو هوس. ڏٺو هئم موريءَ جي پٽ ڏانهن، جتي ڪجهہ بہ نہ هو... ۽ پوءِ روڊ تي ڊوڙندڙ ڇوڪرن ڏانهن ڏٺو هئم، جتي حيدرآباد ويندڙ ڪراچيءَ جي بس ڏانهن ڊوڙي رهيا هئا، سڀ کان آخر ۾ هڪ ٿلهو ڇوڪرو پنهنجي ويڪري منهن تي تنهنجو نفيس نظر جو چشمو ڦهڪائي. ٿاٻا کائيندو بس ڏانهن ڊوڙي رهيو هو. مون کي ڏاڍي کل آئي هئي. مان ٻئي هٿ پيٽ تي رکي ٽهڪن ۾

پئجي ويو هوس.

پهريان جڏهن تون مون کي ملي هئينءَ، تو کي اسٽارز تي يقين هوندو هو. چوندي هئينءَ: ’تون ايريز ۾ مان اسڪارپيو، تون باهه آهين ۽ مان پاڻي. پاڻ ٻنهي جو ذهني لاڳاپو بيحد مشڪل آهي. هوريان هوريان تنهنجا سپئي يقين اين_ايل_سي جي ترڪ هيٺيان اچي ويا هئا. تنهنجو اسٽارز تان يقين کڄي ويو هو. هڪ ڏينهن مون کي ڳراٽڙي پائي چيو هيئي: ’اسٽارز، سڀ بڪواس آهن.... تون ايريز ۾ مان اسڪارپيو هوندي به هڪ ٻيءَ کي ڪيڏو چاهيون ٿا..جڏهن ته اسان کي ڪنهن به حال ۾ گڏ رهڻ نه گهرجي. پوءِ اوچتو ئي اوچتو صبا اسان ٻنين جي وچ ۾ اچي وئي هئي. تو چيو هو: ’ورگو ڏاڍا مصلحت پسند، اندر جا ڪوڙا ۽ ڪميڻا هوندا آهن. هو پنهنجون ڳالهيون ڪنهن کي به نه ٻڌائيندا آهن، ٻين جون سڀ ڳالهيون چاڙهڻ جي چڪر ۾ رهندا آهن. مون کي ان اسٽار کان نفرت آهي.‘

پر سنجها، اهو به ڪيڏو وڏو الميو آهي....؟ ظهير، جنهن سان تو شادي ڪرڻ ٿي چاهين. اڄ جيڪو تنهنجي مڙني خوابن جو مالڪ آهي. تنهن جو اسٽار به ته ورگو آهي... ؟ مون کي محسوس پيو ٿئي، تون صبا سان نفرت ڪندي به هن لاءِ بيحد عزت ۽ احترام رکين ٿي. جڏهن ظهير جي سالگرهه هوندي، تون نه چاهيندي به صبا کي ضروري يا ڪندينءَ!

هر سجاتل اڪيلو ڏسي پڇندو هو:

’سنجها ڪٿي آهي....؟‘

مون کي چڙ هئي ان سوال کان، اهڙن سوالن پڇندڙن کان. گھر هوندو هوس تہ امان مون کي اجايو پيار ڪرڻ لڳندي هئي. ٻانهون ڦهلائي، پنهنجي ٻڪ ۾ منهنجي مٿل مک کي پيري ڀاڪُڙ لڳندي هئي، سهرا ۾ سهرا ٻرنديءَ تي گاسليٽ... جيڪو ٿيٽو هو، ٿي چڪو. جيڪو ٿيٽو هوندو آهي، تنهن کي ڪوبہ روڪي ناهي سگھندو....ڪڪر جيڪڏهن شڪليون مٽائڻ ڇڏي ڏين، تہ ڪڪر نہ پهاڙ سڏائين. مون کي سڌ هئي، انهن ڳالهين جي...پر پوڳنا جو احساس نہ هئم. ٿيڻ لڳو هو، ٿي رهيو آهي... ٿيڻ بہ گھرجيم، آخر مان (آهيان)، (هئس) ناهيان...۽ جيسين (آهيان) پوڳٽو پوندو. دل آهي جا، چِتا ٻڻجي پئي آهي. خبر ناهي ڪيترن سالن کان ٻڏل آهيان، چوڪنيو پهاڙ جي چوٽيءَ تي، ۽ ڳجھہ منهنجي ڪلهي تي ويهي منهنجو جيرو ٽڪي رهي آهي. مون کي چڙ آهي، امان جي اجائي پيار کان.... مون کي چڙ آهي، پڇ پڇان کان... مون کي چڙ آهي، ڇو...؟ ڇا لاءِ....؟ ڪيئنءَ.....؟ ڪڏهن؟ ۽ ڪٿي....؟ کان. محسوس پيو ٿئيم هو سڀ هن گھڙيءَ جو انتظار ڪري رهيا هئا. جنهن ۾ ڪري پيو آهيان... جا گھڙي تہ ناهي ڪا بي انت ڪاهي آهي، جنهن ۾ ڪرندو پيو وڃان ۽ منهنجي دل ٻوساٽبي ٿي وڃي.

قبرن تي وڃڻ، دعائون گھرڻ ۽ اگربتيون ٻارڻ، عجيب لڳندو آهي، پر تو کان وڇڙڻ کان پوءِ جڏهن پوڳنائن جي سرڪڻ ڦاهي منهنجي ڳچيءَ ۾ سوڙهي ٿي ويندي هئي، تہ تنهنجي بابا سائين جي قبر تي وڃي اگربتيون ٻاري ڇڏيندو هوس. اکيون ٻوٽي ڊگھا ساهہ کڻي خوشبوئن جي واس وٺڻ لڳندو هوس. منهنجون سموريون پوڳنائون ڪڪر ٻڻجي هوائن ۾ اڏامي وينديون هيون. سڪون خوشبو ٻڻجي منهنجي اندر ۾ سمائجي ويندو هو. اهڙي ئي هڪ شام، تنهنجي بابا سائين جي قبر تي اگربتيون ٻاري سڪون جي اڻ لکي احساس هيٺ هالڪو ٻڻجي، روڊ تي اچي ويو هوس. تہ هڪ ڪار زوردار بريڪ سان منهنجي پير ۾ اچي بيهي رهي هئي. ظهير ڊرائيونگ سيٽ واري دريءَ مان

منهن ڪڍندي چيو هو:

’ڪهڙا حال آهن....؟‘

’تنهنجي آڏو آهن.‘

’ڪيڏانهن ويو هئين....؟‘

’سيڪا تريسٽ وٽ.‘ مرڪي چيو هئم. هو هلڪو ٺمڪ ڏئي، ٻاهر اچي ويو هو.

’اچين نه ٿو مون وٽ....؟‘

’مان ته هر وقت توسان گڏ هوندو آهيان.‘

’ڪيئن؟....؟‘

’سنجها ۾ مون ۾ ڪوبه ته فرق ناهي......؟‘

ظهير جي اوجل مک تي جرڪندڙ نيٽن مٿان، چڻ چبرا لهي آيا هئا. سوچ ۾ پئجي ويو هو. گنڀير بڻجي چيو هئائين:

’مون سان هلندين....؟‘

اسان ٻئي ميرن جي قبرستان ۾ اچي ويا هئاسون. جهوني قبي جي ڪماني دروازي، جي هڪ ٿلهي تي ظهير ويهي رهيو ۽ ٻئي تي مان. ٻئي ڪيتري دير شام جي سرمائي ڌنڌ ۾ گهوريندا رهيا هئاسون. هن مضبوط لهجي ۾ چيو هو:

’حقيقت ۾ مون اهو نہ چاهيو هو.. مون کي خبر هئي، مون کي خبر آهي تہ سنجها توکي بيحد چاهيندي هئي .... سنجها سٺي آهي، بي انتها... پر تون هن کي سمجهي نہ سگهين... تون هن کي ڏاڍا ڏک ڏنا ۽ سنجها تنهنجي ڏنل ڏکن کر متاثر لاءِ، سليپنگ پلز کائڻ لڳي.... گهر جي اونداهين ڏاڪڻين ۾ ويهي، سگريٽ مٿان سگريٽ پيئندي رهي....مون سنجها کان سموڪنگ بند ڪرائي... مون هن کان سليپنگ پلز ڇڏايا... سنجا تو سان محبت ڪئي، موت ۾ تو هن کي سواءِ ڏکن ۽ نفرتن جي، ڪجهہ بہ نہ ڏنو. تون سنجها کي سمجهي نہ سگهين... آئون ڊاڪٽر ناهيان، پر دوائن جي خبر اٿم. مون پاڻ سنجها جي پرس ۾ ڊاڪٽر جي پرسڪرپشن ڏٺي آهي، پڙهي آهي. توکي سڌ ناهي. پر اها حقيقت آهي تہ سنجها، هارٽ پيشنٽ تي پئي آهي. مون کي ڪنهن بہ ايندڙ گهڙيءَ تي يقين ڪونهي ... خبر ناهي سنجها... هوءَ ڪنهن بہ ايندڙ گهڙيءَ تي يقين ڪونهي...خبر ناهي سنجها... هوءَ ڪنهن بہ ايندڙ گهڙيءَ ۾....مون... مون سنجها جي مختصر زندگيءَ ۾ ڪجهہ مهينن جو واڌارو آندو آهي.... آئون هن جي اداس زندگيءَ ۾ انڊلٺ جا ستئي رنگ ڀريندس، آئون سنجها سان شادي ڪندس.‘

منهنجي اندر ڪيترائي ڀيانڪ ٺهڪ ڀڙاڏاجي ويا هئا. ظهير مون کي اهو ٻار لڳو هو، جيڪو وڏن جون ٻڌل ڳالهيون پاڻ سان منسوب ڪري، پنهنجي دوستن جي سٿ ۾ سينو ڦوڪي ٻڌائيندو آهي ۽ ٻڌائي پاڻ کي مڙني کان وڌيڪ ذهين ۽ هوشيار سمجهڻ لڳندو آهي. ۽ سنجها، مان ان شام تنهنجي ذهانت جو قائل ٿي ويو هوس. چيو هئم:

’بيشڪ، ظهير مان سنجها ڪي سواءِ ڏکن جي ڪجهہ نہ ڏئي سگهيس... منهنجي ٽن سالن جي پڪيڙ تي، تنهنجي مهينن جي قرب پاري آهي.. ڇو تہ تون هڪ اهڙي ڇوڪريءَ سان محبت ٿو ڪرين، جيڪا ڪجهہ گهڙين جي مهمان آهي.. تو هن ڪان سليپنگ پلز ۽ سموڪنگ بند ڪرائي، هن کي نئين زندگي بخشي ڇڏي آهي. تون اوتار آهين، مان راڪشس... تون مهان آهين، مان نيچ ..... تون سڀ ڪجهہ آهين، مان ڪجهہ بہ نہ...‘

ڏيادار مرڪ هن جي خوبصورت چپن تي پکڙجي وئي هئي. اسان ميرن جي قبرستان مان نڪري روڊ تي اچي ويا هئاسون. ڊرائيونگ سيٽ تي ويهندي مهربان آواز ۾ چيو هئائين:

’ڪيڏانهن ويندين....؟‘

’مان پهچي ويندس، تون هليو وڃ.‘

ڪار اسٽارٽ ڪري، گيئر مٽائي، بريڪ تان پير هٽائي ايڪسيليٽر تي زور وڌائي ڇڏيو هئائين، ڦيٿن مان چرڙاٽ نڪتا هئا، مان ويندڙ ڪار جي ڳاڙهين ٻتين ڏانهن ڏٺو هو، جيڪي اونداهہ ۾ گم ٿي رهيون هيون. مون کي اهي ڳاڙهيون ٻتيون، تنهنجن نيڻ جهڙيون لڳيون هيون، جيڪي پنهنجي فتح تي مرڪي رهيو هيون، لازوال مرڪ.

سال ڪان پوءِ صبا وٽ هليو ويو هوس.

سمجهيو هئم، هن سان ملي، دل جو بار هلڪو ٿي ويندو. ڪال بيل وڄائي هئم. ڪجهہ دير کان پوءِ ڪنهن پڇيو هو:

’ڪير....؟‘

’پنهون.‘

در ڪلي ويو هو صبا جو مک ظاهر ٿيو هو. هن پنهنجا وار گهٽا ننڍا ڪرائي ڇڏيا هئا. انهن وارن جي صبا مون کي خالي خالي لڳي هئي. ڪيس هلڪو نيرو سليپنگ گائون اوڍيل هو. بنا لپسٽڪ جي چپ ڪجهہ وڏيڪ ناسي نظر آيا هئم، شايد هن سموڪنگ جي اسپيڊ وڌائي ڇڏي هئي. مون کي ڏسي عجيب هن جي، پورن ناسي نيٽن ۾ ڪراس بڻجي ڪپي ويو هو. چيو هومانس:

’اندر اچڻ لاءِ نہ چوندينءَ.....؟‘

هن لوهي گيٽ کولي ڇڏيو هو. مان ڊرائينگ روم جي ساڳي اڪيل صوفيا تي هميشہ جيان ويهي رهيو هوس. ڪابہ تہ چينئج نہ آئي هئي، هن جي ڊرائينگ روم ۾. ڇڻ سال اڳ جو ڪو فوٽو گراف ڏسي رهيو هوس. صبا منهنجي اداس منهن تي جهنگلي ڇبر وانگر، ڦتي آيل ڏاڙهيءَ ڏانهن ڏسڻ لڳي هئي. ڏک جون ڪوئلون، هن جي ڇپن جي شاخن تي لهي آيون هيون. ڏسندي رهي هئي.

’ڇا ٿي ڏسين صبا.......؟‘

’ڇڏي ويئي نہ.........؟‘ ڏڏيل آواز ۾ چيو هئائين.

’ها.....صبا...‘ ڪنڌ لوڏي پري پيو هوس.

’مون توکي چيو هو نہ... ؟ مان توکي چوندي هيس نہ پنهون....؟‘ توسان رڳو رومانس ڪري سگهجي ٿو....‘

’تون ڪيئن آهين.....؟‘

’گذارو ٿئي پيو... صحافي بڻجي وئي آهيان ۽ جاويد ماڊرن موٽرز ۾، ڪارن ۾ ايئر ڪنڊيشنز ۽ ٽيپ رڪارڊ فٽ ڪندو آهي.‘

’جاويد......؟‘

’منهنجو مڙس آهي.‘

’تو......تو شادي ڪري ڇڏي صبا؟‘

’ها‘

’ٽيڪنيشن سان.......؟‘

’ها‘

’ءِ، ءِ تنهنجا خواب......!!؟‘

’توئي چيو هو، خواب ڪڏهن به ساپيا نه ٿيندڙ خواهشن جا ڏنڌلا عڪس هوندا آهن؟‘

صبا ڪارنر ٽيبل تان سگريٽ جو پيڪٽ کڻي سگريٽ ڪڍي دکائي ٻگهو سوٽ هنيو هو.

’اهو سڀ ته فلمن ۽ ناولن ۾ ٿيندو آهي....؟‘

’ڪڏهن ڪڏهن ممڪن، ناممڪن ممڪن بڻجي ويندو آهي.‘

’ڪٿي رهندا آهيو....؟‘

’گهر جي مٿئين حصي ۾.‘

’ان ڪمري ۾، جنهن جي دري ٽريفڪ ڀريل روڊ ڏانهن کلندي آهي.....؟‘

’ها، تون منهنجو بيڊ روم ڏسندين........؟‘ اچ مان توکي پنهنجو بيڊ روم ڏيکاريان.‘

صبا مون کي پنهنجي بيڊ روم ۾ وٺي هئي. فرش تي هلڪي نيري پس منظر مٿان، ڳوڙهي نيري گلن واري ڪارپيٽ وڇايل هو، ڊبل بيڊ جي ڪارنر ٽيبل تي صبا ءِ

سندس مڙس جي شاديءَ جو فوٽو فريم ٿيل هو. روبِ ڏانهن ڪلنڊڙ دريءَ مٿان هلڪو نيرو پڙدو لڏيو پئي ۽ دريءَ جي ڪاٻي پاسي، ٻن جاڙن ٻارن جو ڪلرڊ پوسٽر چهٽيل هو. صبا بيڊ تي ويهندي چيو هو:

’ڪيئن آهي پنهنجو بيڊ روم....‘؟

’خوبصورت‘

’۽ منهنجو مڙس....؟‘ هن فريل ٿيل فوٽو ڏانهن ڏسندي چيو هو:

’خوبصورت‘

’منهنجو مڙس بي انتها سٺو آهي... هو منهنجي هر خواهش جو احترام ڪندو آهي. جاويد کي مون سان لازوال محبت آهي، جيتري منهنجي توسان هئي........آهي.‘

صبا ڳالهائيندي شوڪيس ڏانهن هلي وئي هئي. چابي ڦيرائي، تاڪ کولي هٿ وڌائي بوتل ڪڍي. سينٽرل ٽيبل تي رکندي چيو هئائين:

’تنهنجي لاءِ آهي.‘

’هيءَ...؟‘

’مون چيو نه.. منهنجو مڙس مون سان لازوال محبت ڪندو آهي. اسان ڪڏهن ڪڏهن

پيئندا آهيون.‘

پوءِ... توهان ڇا پيئندءُ.....؟‘

”Don’t worry about it“

’نہ صبا، مان وڃان ٿو....‘

’ڊڄ نہ، ويھہ ويھہ. هو اڍائين وڳي کان اڳ نہ ايندو. ۽ پپا جي تہ تو کي خبر آهي.‘

’پر صبا......؟‘

صبا در ڏانهن ويندي ڇپن تي آڱر رکي چڙهي هئي. واپس آئي هئي تہ سندس هڪ هٿ ۾ جڳ، برف ۽ پاڻيءَ سان ڀريل هئي. ٻئي هٿ ۾ ٻہ نفيس گلاس. جڳ ڪلاس ٽيبل تي کي بوتل کولي چڙهي هئائين صبا پيڪ ٺاهي، هڪ مون ڏانهن وڌايو هو ۽ ٻيو پاڻ ڪنيو هو چيئرز ڪندي چيو هئائين:

’جاويد جي مهانتا جي نالي.‘

اسان پيئندا رهياسين، پهريان ٻہ پيڪ تڪڙا. پويان ٻہ پيڪ آهستي. صبا آخري ڍڪ ڀري، سگريٽ دکائي ڏڏيل آواز ۾ چيو هو:

’اڄ تہ پنهنجي دل سنجها جي پرس ۾ نہ وساري آيو آهين نہ، پنهون......؟‘

’نہ ....ويندي ويندي سنجها منهنجي دل، منهنجي پير ۾ وساري وئي هئي.‘

’گهٽا ٽڪر ٽيل هئي....؟‘

’حسابن ۾ ننڍي هوندي کان جڏو آهيان... ميٽرڪ ۾ حسابن جو پيپر ٽي نہ ڏيڻ ويو هوس... صبا، مان آٺو گراف ڏيڻ کان ان ڪري لنوائيندو آهيان، جو مون کي ڊيٽ لکڻي پوندي آهي... ان مهل مون کان وسري ويندو آهي تہ ٽياسيءَ ۾ ٽي اڳيان ايندا يا پويان... مان... مان دراصل اڳيان پويان جي چڪرن ۾ پوڻ نہ چاهيندو آهيان... صبا، مان... مان ڏيڻ چاهيندو آهيان بي حساب، وٺڻ چاهيندو آهين بي حساب‘

’مون، مون بي حساب ڳاريون ڪاڍيون آهن، رڳو تنهنجي ڪري، ڪاريڊور ۾.. آفيسز ۾... روڊن تي.. جڏهن تو ڪال بيل وڄائي هئي نہ، دروازو کولڻ آئي هيس، تہ مون در جي پير ۾ لڳل سورج مکيءَ ڏانهن ڏٺو هو. جنهن تي هڪ ڳار وينل هئي، ۽ مون ڏانهن ڏسي مرڪي رهي هئي.. پر سورج مکيءَ جو منهن ان وقت بہ سورج ڏانهن ڪڇيل هو. بلڪل ائين جيئن هن وقت منهنجو منهن، تو ڏانهن ڇپيل آهي. مون کي نڪ تي بار پيو محسوس ٿئي. ڏس ڪا ڳار تہ وينل ناهي....؟‘

’نہ، تنهنجو چهرو تہ اجرو جر آهي.‘

’منهنجي چهري جي اجري جر مان، منهنجو اندر نظر اچي پيو ڇا.....؟‘

’ها.‘

’گهڻين گارين جا ڍير پيل آهن، منهنجي اندر... ؟‘

’تنهنجي اندر جي چوڪ تي، هڪ بورڊ لڳل آهي.‘

’ڪا گار لکيل هوندي پڪ...؟ ڏس، رائٽنگ سنجها جي تہ ناهي.....؟‘

’رائيٽنگ....؟ رائيٽنگ تہ الائجي ڪنهن جي آهي، پر بورڊ تي بولڊ اکرن ۾ لکيل آهي.Keep City Clean”“ !

’مون ڏي اچ تہ.. تنهنجي صفائي ڪري ڇڏيان...؟‘ صبا پنهنجي سليپنگ گائون جو ڏوريون کولي ڇڏيون هيون.

’هي ڇا ٿي ڪرين صبا....؟‘

’صفائي.....؟‘

’چڙهي وئي اٿئي. آرام ڪر....؟‘

’ڪنهن تي...؟ ڇا....؟ گار......؟ هي گاريون منهنجو پيڇو نہ ڇڏينديون... دراز کولينديون آهيان تہ، گاريون نڪري اينديون آهن.... ڪپڙا ڇنڊينديون آهيان تہ، گاريون ڇڻ لڳنديون آهن. ڪالهہ رات مان ۽ جاويد آڱنڊ ۾ ستا پيا هئاسون، جاويد آسمان ڏانهن اشارو ڪري چيو هو:

’ڏس آسمان تي ڪڪر چانئجي ويا آهن‘ مون ڏٺو هو، آسمان سڄو گارين سان ڀريل نظر آيو هئم. پوءِ ڪيترئين گارين هوائن ۾ اڏامنديون، منهنجي مٿان اچي ڪرندڙ هيون. مان پلنگ تان اٿي ڪمري ۾ ڀڄي وئي هيس، جاويد کي چيو هئم. مان ٻاهر نه سمهنديس، پلنگ اندر ڪٽي اچ.. ٻڌ پنهون... ان کان اڳ جو مان گارين جي پٿرن ۾ زنده دفن ٿي وڃان... مون کي بچائي وٺ. مون کي گارين ۾ دفن ٿيڻ کان بچائي وٺ....مون کي بچاءِ، پنهون.....؟‘

سليپنگ گائون هن جي ڀريل ڪلهن تان ترڪي پلنگ تي پکڙجي ويو هو.

’مون کي خبر آهي... مون کي خبر آهي ته، تون مون ڏي نه ايندين... تون چاهين ٿو ته مان، سنجها جي ڏنل گارين ۾ جيئري دفن ٿي وڃان... ڇو ته توکي سنجها پياري آهي... ’بي انتها. توکي ٻيو ڪوبه پيارو ڪونهي. ڪوبه نه.‘

”...You are great saba“

’نه نه مان عظيم ناهيان.. مان، مان ڊسٽ بن آهيان..... جنهن ۾ سيني گارين جا پاروٿا ٽڪر اڇلايا آهن. هن يونان جي شهزادي ....تو... سنجها، سيني سيني.....I am not great... I am not great

صبا پلنگ تي اونڌي سمهي، ٻارن وانگر روئي پئي هئي. ٿڙندڙ ڪون ڪٽندو صبا ڏانهن وڌيو هوس. پلنگ تي پکڙيل سليپنگ گائون ڪٽي ڪيس ڍڪي ڇڏيو هئم. من هيرڻ پن ٿي ويو هئو. گوڏا ٽيڪي، صبا جي سڏڪن سبب ڏڪندڙ پيرن مٿان، چپ

رکي چڙھيا ھئم. لڙڪ لڪيءَ جي جبلن ۾، ياعلي جي نعرن سان، ڪنن تائين پرجي ويندڙ ڪوھہ جيان نيٽن جون سموريون ٻنڌون ڀڃي، اٿلي پيا ھئا. اندر سچو پڙاڏجي ويو ھو.

'......You are great sabaaaa'

شھر تارچر ڪئمپ بڻجي پيو ھو. ساروٽيون پھاڙي وچون. جيڪي ھر وقت منھنجي ذھن جي سيرن مان نڪري، منھنجي منھن... ڪلھن... سيني..... ھٿن .. ۽ پيرن تي رڙھڻ لڳندا ھئا. ڏڪجي ويندو ھوس، ساروٽين جي پھاڙي وچن ۾. زھر منھنجي سڄي سرير ۾ رت بڻجي ڊوڙڻ لڳو ھو. پنھنجي لاءِ عذاب بڻجي ويو ھوس. تڏھن مون شھر کان گھڻو ڏور ھليو وڃڻ چاھيو ھو... ۽ پنن سان سفاري ڪِٽ ٻڌي گھر مان نڪري آيو ھوس. پلڪندي، ڪيفي جبيس جي ٻاھران اچي، فوٽ پاٿ تي لڙڪيل وال پوسٽرز ڏسي رھيو ھوس تہ، پنيان ڪنھن چيو ھو:

'ڪيڏا خوبصورت ٻار آھن.....؟'

پھريان مرڪندڙ ٻارن جي وال پوسٽر ڏانھن ڏٺم ھئم ۽ پوءِ منھن ورائي پنيان. وفا مرڪي رھي ھئي. ڪا، شئي نھائينءَ مان اچل ڏئي سيني تائين پھچي، واپس نھائينءَ ۾ گم ٿي وئي ھئي. چيو ھئم:

'تون.....!!!؟'

'سامھون بڪ اسٽور تان پنھنجي لاءِ 1983ع جي ڊائري ۽ ھن لاءِ (وفا، پر ۾ بيٺل، پاڻ

ڪان پنج سال وڏي نظر ايندڙ سانوري، پر بيحد اسٽائلش ڇوڪريءَ ڏانهن اشارو ڪري چيو هو) نئين سال جو هار اسڪوپ بڪ وٺي ٻاهر نڪتيس ته سامهون تون نظر اچي وئين....؟‘

’سامون هج يا پٺيرو... مون کي هميشه سامهون ئي نظر ايندو آهين.‘

’ڳالهائڻ سکي ورتو اٿئي؟‘

’ڪو سمجهڻ وارو هجي، ته ڳالهائڻ ڏکيو نه لڳندو آهي.‘ اداس هوندي به مرڪي پيو هوس. وفا اسٽائلش ڇوڪريءَ ڏانهن اشارو ڪري چيو هو:

’هي منهنجي ڪزن آهي، چمپا، ڪراچي ۾ رهندي آهي....۽ چمپا، هي پنهون آهي....‘

’لڳي ٿو.‘ چمپا مرڪي چيو هو.

’ڇا؟‘

’پنهون.‘

چمپا جي جواب اسان جي ڇپن تي، مرڪ جي مٺائي ورهائي ڇڏي هئي.

’هلو ڀلا....؟‘

’تون فري آهين پنهون....؟‘

’فري ئي فري‘ ڏکيل مرڪ مرڪي چيو هئم.

چمپا منهنجي چهري تي ڪو خاص تاثر نہ ڏسي، پرس سنپاليندي رروڊ ڪراس ڪري، پرينءَ پير پارڪ ڪيل ڪار ڏانهن هلي وئي هئي.

پٺينءَ سيٽ تي ويهي رهيو هوس، وفا منهنجي پير ۾ اچي ويهندي چيو هو:

’المنظر هلون چمپا...؟‘

’خودڪشيءَ جو موڊ آهي ڇا....؟‘

’تو ساٿ ڏين تہ....؟‘

’نہ سائين، ڪار گهر واپس ڪير موٽائيندو؟‘

وفا کان ٽهڪ نڪري ويا هئا. ڪار تلڪ چاڙهي لهي، سول هاسپٽل جو موڙ ڪٽي، هيرآباد ڏانهن ڊوڙڻ لڳي هئي. چما ٽيپ رڪارڊ جو بٽڻ آن ڪري ڇڏيو هو. ۽ ڪوئي ڳائڻ لڳو هو:

My darlin had some work

.So I went to the show alone

They turned off the lights

And turned the projector on

.And I saw my darling and my best friend walking in

,As I was sitting right there they didn't see me

And they sat right in front of me

.And when he kissed her lips I almost died

,And in to the middle of the color cartoon

,I started to cry

,Then I started walking to home

,When mama saw the tears, said

,Baby what is wrong

.And Just to keep form telling her a lie

,I Just said, sad movies make me cry

...Sad movies always make my cry

ڪار ڄامشوري جي پل اورانگهي، موڙ ڪٽي المنظر وٽ اچي وئي هئي.

پريان سنڌوءَ جون ڇڙواڳ لهرون، هوائن تي ململ جي ڪيلي پيل ٿانن وانگر، لهرائڻ لڳيون هيون، لهرن ڏانهن ڏسندي مون کي پنهنجو ٽريو دوست ڏاڏو ياد آيو هو. جيڪو محبت جي ڳولها ۾ نڪتو هو ۽ نفرتن جي درياهه ۾ ٻڏي ويو هو، ٻڏي ويو هو الائجي ٻوڙيو ويو هو...؟ ڏسڻ وارن ٻڌايو هو، ته ڏينهن ڪانپوءِ، پوليس جڏهن سندس مڙهه پل جي ٻائيتالهين دروازي مان ڪڍيو.... ته هن جون ٻئي منيون پڪوڙيل هيون، جن ۾ پريل هئي، واري... واري... ڪا ٻه مکڙي ڪوبه گل نه واري ته هن جي ڪوٽ جي کيسن ۾ به پريل هئي... اهو ڪوٽ جنهن ۾ هن سان گڏ هلندي جنوريءَ جي پارن ۾، مان پنهنجا نري ويل هٿ وجهي، پارو تيڻ کان بچائيندو هوس... ۽ هو منهنجي اهڙين حرڪتن تي، ٿهڪ ڏئي کلي پوندوهو، ۽ کلندي هڪدم ماٺ ٿي ويندو هو. مون کي سندس ان ڳالهه تي ڏاڍي ڪل ايندي هئي. ڪانئس پڇندوهوس: ٻڌ تون ٿهڪ ڏئي هڪ دم ماٺ ڇو ٿي ويندو آهين....؟' کو جواب ڏيڻ کان سواءِ، ڪار رنگ واري چورس فريم جي عينڪ پٺيان نظر ايندڙ، ميرانجهڙن نيڻن سان تڪڻ لڳندو هو....

’چا ٿو سوچين...؟‘ وفا مون کي چپ ڏسي پڇڻ لڳي.

’سوچيان پيو.....موت ڪانپوءِ ڇاهي...؟‘

’موت ڪانپوءِ ....؟ موت ڪان پوءِ ٻاويهين ڊسمبر ڪان ٻہ ڊگهي، نہ ڪٽندڙ رات آهي.‘

’ايڏي ميچوئر ڪڏهن ڪان ٿي وئي آهين...؟‘

’جڏهن تو پهرين ڪِس ڪئي هئي.‘ چمپا ڪرسيءَ تان اٿي ريلنگس ڏانهن هلي وئي هئي.

’پهرين ڪِس؟‘

’جڏهن مان رڳو سورنهن سالن جي هئس ۽ تون ايڪيهن سالن جو...؟‘

’اڄ مان پنجويهين ۾ آهيان؟‘

’مان ويهين ۾.‘

’گذريل ٽن سالن ۾ مون سان ڇو نہ ملي هئينءَ وفا...؟‘

’مون پاڻ نہ چاهيو هو.‘

’ڇو؟‘

’تون مصروف هئين نہ....؟‘

’ءِ تون....؟‘

’انتظار پئي ڪيم.‘

’ڪنهن جو؟........‘

’تنهنجو.‘

’منهنجو.....؟‘

’ها..... تنهنجو.‘

’ءِ هاڻ.......؟‘

’تون ملي ويو آهين.‘

’ڪير ٿو چئي....؟‘

’پوءِ ڀريان ماٺهن پئي چيو، هاڻ تنهنجو چهرو پيو ٻڌائي.، مان ٽيبل تان پاڻيءَ جو پيالـ

گلاس کٽي، چپن تي لڳائي ڇڏيو هو. وفا چيو هو:

’ڇڏي ويئي نہ....؟‘

سڄو پاٽي زهر بڻجي ويو هو، ۽ مان هڪ ٺي ڳيت ۾ پي ويو هوس. کن رکي چيو هئائين:

’’چيو هيئي... هوءَ گهڙين جي مهمان آهي... هن کي سچين محبتن جي ضرورت آهي... مان هن کي سڀ ڪجهہ ڏيندس... ڏيئي ڇڏيئس نہ سڀ ڪجهہ....؟ ملي ويون هن کي سچيون خوشيون....؟ ڏنو ٺئي پاڻ کي ...؟‘

’مان اڄ هليو ويندس.‘

’ڪيڏانهن....؟‘‘

’ڪنهن بہ طرف.‘

’توکي سڌ آهي، مون ڪيڏو انتظار ڪيو آهي...؟‘

’انتظار...بي جرم سزا...پولار ۾ اونڌي لٽڪڻ جي پوڳنا:‘

’پنهون....؟‘

’جي...؟‘

’آءِ، لو، يو؟‘

’تون...تون ڏاڍي سٺي آهين، بي انتها...‘ مون پنهنجو هٿ، ٽيبل مٿان پکڙيل وفا جي هٿ مٿان رکي ڇڏيو هو.

’ڇا ٿو چاهين...؟‘

’سڀ چاهنائون مري ويون....‘

’واپس ڪڏهن ايندين؟‘

’ڇئي نہ ٿو سگهان.‘

’پاڻ سان گڏ مون کي بہ ڏک ڏيڻ چاهين ٿو...؟‘

’وفا...پاڇي ۾ ڪوبہ ڪلو ڪوڙي، پاڻ کان ڌار ڪري نہ سگهيو آهي.‘

وفا منهن مٿي ڪري، مٿان اچي بيٺل بيري کي خالي آواز ۾ چيو هو:

’چڪن سينڊوچز ۽ ٽي ببل اپ.‘

’چڪن سينڊوچز ۾ ٽي ببل اپ....چڪن سينڊوچز ٽي... ۽ چڪن سينڊوچز..اوچتو منهنجي زهن جي سير مان هڪ وڏو پهاڙي وچون نڪري رڙهندو، منهنجي دل واري پاسي لهي آيو هو، ۽ پنهنجا پير ڪوڙي ڏنگڻ لڳو هو.

’ٻه پليٽ چڪن سينڊوچز، ۽ ٻه، آئسڪريم سوڊا...‘ هڪ ٻيري پاڻ هڪ دوست ڪان موٽر سائيڪل وٺي. المنظر آيا هئاسون... سنڌوءَ جي ڪناري ڇپر مٿان رکيل ڪرسين تي اچي وهي رهيا هئاسون. توبيري ڪي چيو هو

’ٻه پليٽ چڪي سينڊوچز ۽ ٻه آئسڪريم سوڊا....‘

’منهنجي لاءِ ڪوڪ.‘ چمپا گرل تان هٿ هٽائي، اسان ڏانهن ايندي چيو هو ۽ بيرو هليو ويو هو.

ڪجھ ئي دير ۾ سينڊوچز ۽ بوتلون ٽيبل تي رکي بيرو واپس هليو ويو هو. چمپا سنيڊوچ ۾ چڪ وجهندي پڇيو هو:

’توهان جي سفاري ڪِٽ ۾ ڇا پيل آهي....؟‘

‘اڌ ڊزن ڪهيون، سئيون ٻه، پيڪيٽ. هڪ ريل، چار سويون، ٻٽڻ نولجين، بسڪوپان، استرپسلز، اٺ پيڪيٽ پيڪسيز جا چيڪليٽس، هڪ ڏونگهو، چانھ جي پتي، ڪنڊ، پائوڊر ملڪ، ماچيس اڌ ڊزن، رسو، ٽارچ ،اجرڪ، ڪجھ خالي ڪاپيون، ست بال پين، بسڪيٽس، چاڪو، ٽوئر ست ڊپارٽمينٽ جو نقشو، برش، واٽرڪلر، پينسلون ۽ اسڪيچ بڪ‘

کيڏانھن ٿا وڃو..........؟

’ھچ ھاءِ ڪنگ تي.‘

”ڪيسين تائين...؟

’جيسين تائين وڃي سگھيس.‘

چھري مان ٿڪل ۽ اداس ٿا لڳو.......؟

’رڳو اداس چئو،‘

’ڇو آھيو......؟

’عادت ۾ شامل آھي.‘

’سيلف امپوز ٿا ڪريو......؟

’سيلف امپوز ڪرڻ وارا ، ڏاڍا نيچ ھوندا آھن.‘

’.................‘

’توهان ۾ ڪا خاص ڳالهہ تہ ناهي.......؟‘

’ڪينءَ؟ ‘

’وفا توهان جي ڏاڍي تعريف ڪندي آهي. ‘

’وفا جي سنائي آهي.‘

’بس توهان ٺيڪ آهيو، خوبصورت ناهيو. ‘

’مون ڪڏهن سمجهيو بہ ناهي.‘

’چا......؟

’پاڻ ڪي خوبصورت.‘

’چو؟‘

’خوبصورت هجڻ ۽سمجهڻ جو حق رڳو،چوڪرين کي هئڻ گهرجي . ‘

’۽ مردن کي ....؟‘

’خبر هئڻ گهرجي.‘

’تہ ....؟

’تہ خوبصورتي ڇاهي....؟ ‘

’ڇا هي خوبصورتي.....؟ ‘

’جيڪا منهنجي اندر ۾ آهي. ‘

’ڇا هي توهان جي اندر ۾......؟ ‘

’جيڪو سنڌوءَ جي لهرن ۾ آهي. ‘

’ڇا آهي سنڌوءَ جي لهرن ۾......؟ ‘

’جيڪو توهان جي نيڻن ۾ آهي. ‘

’توهان ڳالهايو خوبصورت ٿا. ‘

’خوبصورت ڳالهين سان، تہ ڪنهن جو بہ پيٽ ڀرجي ناهي سگهندو. ‘

اسان ٽئي ماٺ ٿي ڪاٺ لڳا هئاسون. گهڙي دير ڪانپوءِ چمپا ٻيهر چيو هو:

’توهان ٻئي، شادي ڇو نہ ٿا ڪري ڇڏيو....؟‘

’حاصل ٿي وڃڻ ڪانپوءِ، هر شئي پنهنجي معنيٰ وڃائي ڇڏيندي آهي.‘

وفا پنهنجو منهن مٿي ڪري، مون ڏانهن ڏٺو هو. مون کي لڳو هو، ڇڻ هن چيو هو:

’اهو تون نہ، تنهنجي اجائي حاصلات کان پوءِ جي مايوسي ڳالهائي رهي آهي.‘

ٻيهر ڪنڌ نوائي ڪاٺڻ لڳي هئي. چمپا پرس مان آٽو گراف بڪ ڪڍندي چيو هو:

’نہ مون کي ڪهاڻين پڙهڻ جو شوق آهي، نہ ٽي-وي تان پيش ٿيندڙ، سنڌي ڊرامن ڏسڻ جو. پر پوءِ بہ خبر ناهي ڇو، توهان کان آٽو گراف وٺڻ ٿي، جيءُ چاهي ٿو.‘ چمپا آٽو گراف بوڪ مون ڏانهن وڌائيندي، مرڪي چيو هو:

’آٽو گراف پليز؟‘

پاڻ ڏانهن سري آيل آٽو گراف کي کولي، ڪيتري دير آٽو گراف جي پيلي ڪارڊ جي پيلاڻ ۾، تڪيندو رهيو هوس. پوءِ پينٽ جي پچ پيڪٽ مان بال پين ڪڍي، لکي ڇڏيو هئم.

’ضروري ناهي، اسان جنهن طرف ڊوڙي رهيا هجون، منزل بہ ان طرف هجي، منزل تہ ڪنهن بہ طرف ٿي سگهي ٿي.

ڊيٺ لکڻ کان سواءِ، چمپا کي واپس ڪري ڇڏي هئم. چمپا پڙهڻ لڳي هئي. بيـرو آيـو هو، ۽ وفا بل تي پنجاهہ روپيا رکي ڇڏيا هئا. بيـرو هليـو ويـو هـو، وفا آٽـو گـراف بـک چمپا کان وٺي، پڙهڻ لڳي هئي. بيرو آيو هو. وفا پنج روپيا رکي ٻيا پيسا کڻي ڇيو هو:

’هلون.....؟‘

اسان ٽئي ڏاکڻيون لهي، ڪار وٽ اچي ويا هئاسون. وفا پڇيون در کولي ڇيو هو:

’اچ.....؟‘

’نہ.‘

وفا جي ڇپن جي ڪنڊن سان گڏ نيڻن ۾ ڪجهہ ڏڏي ويو هو. مرڪي ڇيو هئم:

’اوڪي؟....‘

’گوڊ باءِ.‘ چمپا مرڪي ڇيو هـو گـاڏي اسـتارٽ ڪـري ڇڏي هئائيـن. مـان هلـڻ شـروع ڪيو هو، ڪار ڄامشوري جي پل جي موڙ تـائين، مـون سـان گـڏ هلي هئي. مـان ڪـار ڏانهن ڏسڻ کان سواءِ، سپر هاءِ وي تي پهچي ڄامشوري ڏانهـن هلـڻ شـروع ڪيـو هـو. ڪار اوپر ڏانهن الهي وئي هئي. ڳائڻ لڳو هوس:

Feelings,
Feelings of Love,
Again in my heart
Feelings,
Feelings like I`II never have you,
Or the feelings I never lost you
Again in my heart
Feelings.

ڀتيان ڪنهن زور سان بريڪ هنيو هو. چرڪ ڀري پٺ ڏانهن ڏٺو هئم. چمپا ڊرائيونگ سيٽ تان مرڪي رهي هئي. وافا ڀنيون در کولي، ٻاهر اچي وئي هئي. هٿ ۾ جهليل ڊائري مون ڏانهن وڌائيندي چيو هئائين:

’رکي ڇڏ.‘

’پر، هيءَ تہ، تو پاڻ لاءِ ورتي آهي....؟‘

’الڳ هميشہ توئي مون کي سمجهيو آهي....؟ پهريان بہ، هاڻ بہ. هان وٺ رکي ڇڏي......؟‘

مرڪڻ چاهيو هئم. پر مرڪ هوائن جي رُخ تي رکيل ڏيئي جي لاٽ جيان ڦڙڪي اجهامي وئي هئي. محسوس ٿيو هئم، وفا تابوت ۾ آخري ڪوڪو ٺوڪي ڇڏيو هو ۽ مان هن کان چپ چاپ ڊائري وٺي ڇڏي هئي. وفا ڪار ۾ ويهي دروازو بند ڪري ڇڏيو

هو. ڪار موڙ ڪٽي واپس اوير ڏانهن موٽي وئي هئي. ڪار ڪي پاڻ ڪان ڏور ويندي ڏسندي رهيو هوس. سراپيل من سان ڊائري ڪولي ڏٺي هئم. چوٿين مهيني جي ساڳي تاريخ واري پيج تي لکيل هو:

To,
Loving ‘Punhoon’
First love is the last love
Which can neither be created
Nor can be destroyed.

ڪيتريون گهڙيون ڪراچي واهه مٿان نهيل، موريءَ جي سيمنٽ جي جهنگلي تي ويهي، سوچيندو رهيو هوس. گهڻو ڪجهه، ڪجهه به نه سمجهي ڊائري بند ڪري، ٽڪل ٺهڪ ڏئي ڪلي پيو هوس. ٺهڪ، اڏ مئل ٺهڪ ۽ هلڻ لڳو هوس، هلندو رهيو هوس. روڊ، رستا...پيچرا..... لاهيون چاڙهيون... ميدان، سڀ منظر پٺ ڏانهن رهندا ويا هئا. ميدان هو، مان هوس ۽ سورج هو. هلندا رهيا هئاسون، پوءِ سورج به ٿڪجي پيو هو.

هن مهل رات جا ٻه ٿين پيا، مان جڏهن هن پهاڙ تي چڙهيس پئي، ته سورج رات جي آخري التي اولهه ۾ هاري، آسمان ۾ هٿوراڙيون هٽي ٻڌي ويو هو. مٿي پهچڻ تائين مون ڪي سڌ ناهي، ڪيتري دير لڳي هئي. پر مان چڙهندو ئي هليو ويو هوس. پهريان تيز، پوءِ ڪجهه آهستي، آخر ۾ هٿن پيرن ڀر، هڦجي ويو هوس. پهاڙيءَ جي مٿاڇري تي پهچي، سفاري ڪٽ سوڏو پٽيءَ پر ليٽي، ڊگهن ساهن ۾ ٻڌي ويو هوس. ڪليل سرمائي آڪاش ۾ هر ڏسا، ترورا اڏامڻ لڳا هئا. زبان ڪاڪڙي تائين نڪر بڻجي وئي هئي. ۽ خاموشي ڪنن ۾ تيز سوساٽ جي آري هلائيندي رهي هئي.

هن وقت رات جا ٻه ٿي ويا آهن. ان وچ ۾ ٻه پيرا چانهه ٺاهي بسڪٽس سان پيتي آهي... دل ته هن وقت ٻه چانهه ٺاهي پيئڻ تي ٿئي ٿي، پر هاڻ مان ننڊ ڪرڻ چاهيان ٿو... ڪيڏو سک آهي. هتي....؟ سک جيڪو ميلن تائين پکڙيل آهي... مان ڏک جون سموريون سرحدون پار ڪري آيو آهيان..... (ڇا ڏک جي ٻه ڪا پڇاڙي هوندي آهي.....؟) خبر ناهي، پر هن مهل مون کي ائين محسوس پيو ٿئي ڄڻ، سڀ نفرتون...سڀ محبتون، اوندهه ۾ وڃائجي ويون آهن. هوا ۾ هلڪي نشو چاڙهيندڙ ٿڌ ٻه شامل ٿي وئي آهي.... ۽، ۽ مون کي هن پهاڙيءَ جي چوٽيءَ تي ستي، ائين پيو محسوس ٿئي، ڄڻ اکيون ڇنڀيندڙ ترن جو ڇٽ، منهنجي مٿان جهڪي آيو آهي. مان مسلسل سوچيندو رهيو آهيان.... سوچيندو ۽ ڀوڳيندو رهيو آهيان... نه چاهيندي ٻه... ورجاءَ کي ختم ٿيڻ گهرجي ۽ ننڊ منهنجن ڇپرن تي ماکيءَ لار جيان اوتجي پئي آهي، مان وڌيڪ جاڳي نه ٿو سگهان، وڌيڪ جاڳڻ ٻه نه ٿو چاهيان... مان، مون کي معاف ڪري ڇڏجو، مون کي سخت ننڊ، ننڊ، ننڊ، نن.........